

Nya Lödöse Rapport 2026:1

STADSGÅRD 7, 8, 12, 13, 14, 15, 34, 35, 39, GATA B, D OCH VRETAR

Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden
Västergötland, Göteborgs stad och kommun, L1969:847

Redaktör Mattias Öbrink

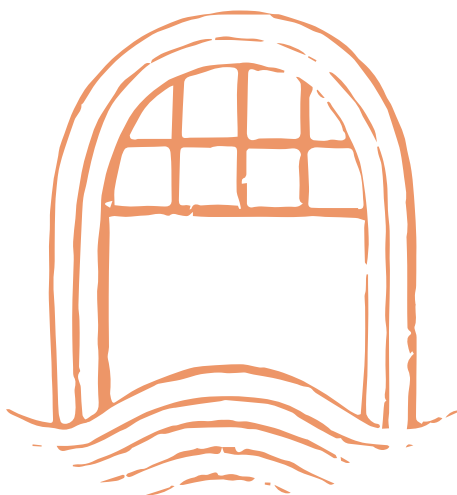
Nya Lödöse Rapport 2026:1

STADSGÅRD 7, 8, 12, 13, 14, 15, 34, 35, 39, GATA B, D OCH VRETAR

Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden

Västergötland, Göteborgs stad och kommun, L1969:847

*Annie Hansson, Karolina Müller, Elisabet Schager
och Mattias Öbrink (red.)*

Undersökningarna i Gamlestaden sker i samverkan mellan

Arkeologerna (SHM), Bohusläns museum och
Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ

i nära samarbete med Göteborgs stadsmuseum

WWW.STADENNYALODOSE.SE

© 2026 Arkeologerna, Statens Historiska Museer; Bohusläns museum
och Rio Göteborg, Natur och kulturkooperativ
Nya Lödöse Rapport 2026:1

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet

Grafisk form Gabriella Kalmar, Lisa K Larsson och Lena Troedson

Bildredigering Lena Troedson, där inte annat anges

Layout Lena Troedson

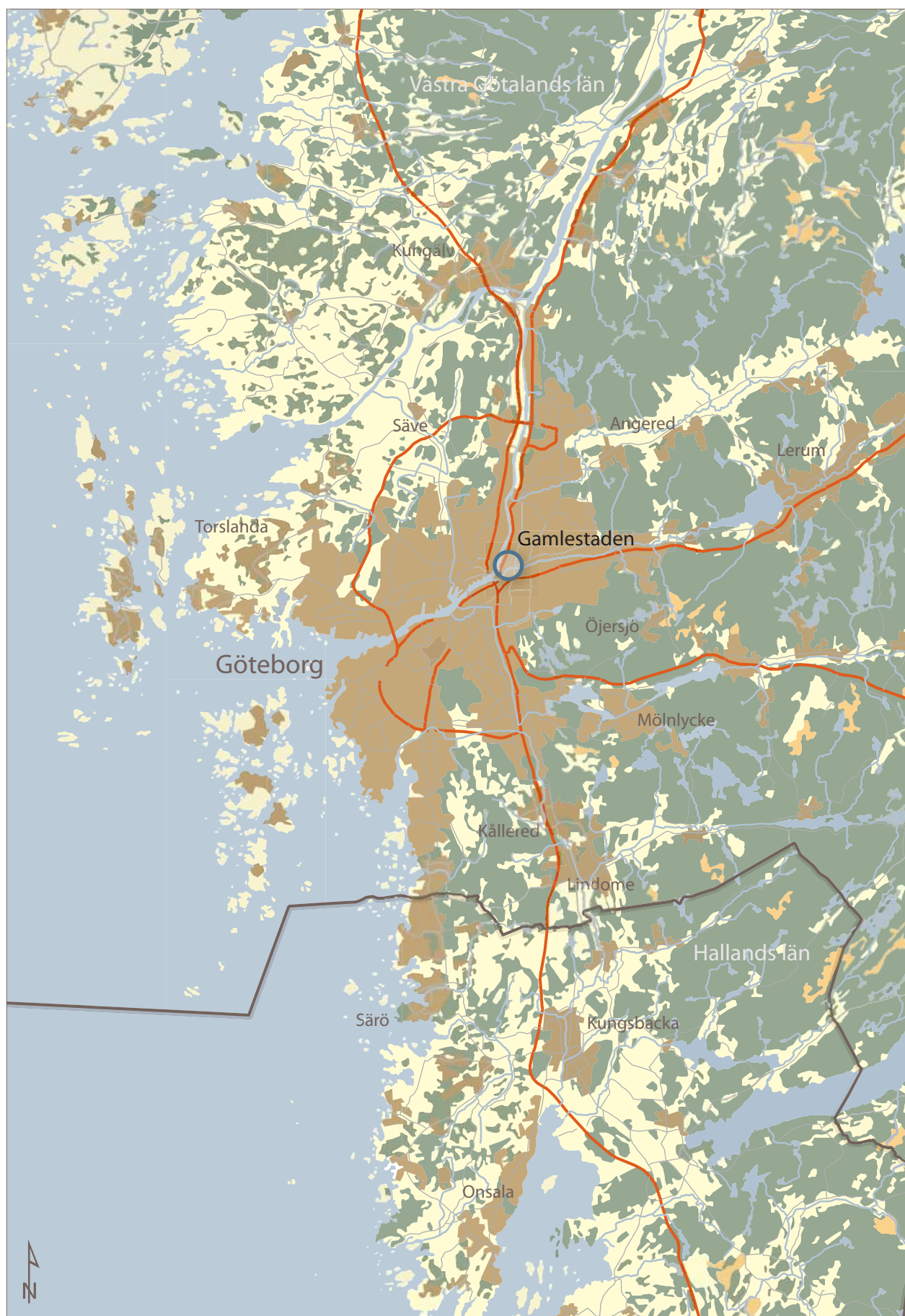
Omslag Framsida: Scen från en taverna av Adriaen van Ostade, tidigt 1660-tal. Även om bilden är yngre än lämningarna i Nya Lödöse ger den en bild av hur en miljö som den möjliga krogen/tavernan i hus 7:3:2 kan ha sett ut och ha använts, man får tänka bort kritpiporna männen röker. Källa: National Gallery of Art, 1977.21.1 (licens: CC0).

Baksida: Belägenheten omkring Göteborg 1809, utgiven av N.G. Werming. Göteborgs stadsmuseum.

Tryck/utskrift Åtta.45 Tryckeri AB 2026

INNEHÅLL

Inledning	5	Stratigrafisk berättelse	97
Rapportens upplägg	5	Utstakning av tomter	97
Bakgrund och förutsättningar	11	Gata B	98
Undersökningens förutsättningar	11	Gata D	107
Områdets historia	11	Stadsgård 7	110
Frågeställningar	17	Stadsgård 8	154
Specialister och samarbeten	21	Stadsgård 12	178
Publika aktiviteter	23	Stadsgård 13	184
Genomförande	25	Stadsgård 14	198
Resultat	33	Stadsgård 15	200
De undersökta ytorna	33	Stadsgård 34	218
Händelseförlopp	35	Stadsgård 35	237
Föremålsmaterialet	66	Stadsgård 39	241
Animalosteologi	80	Vret 3/13	243
Arkeobotaniska analyser	82	Vret 7/8	246
Diskussion	87	Vret 7/15	249
Gator, tomter och vretar	87	Vret 8/9	253
Stadsgårdarna	88	Vret 12/13	254
Rörelsemönster och tillgänglighet	95	Vret 14/15	255
Förändringar över tid	95	Vret 17/34	256
Avslutande ord	95	Referenser	261
		Administrativa uppgifter	265
		Undersökning 2013	265
		Undersökning 2014	266
		Undersökning 2015–2016	267
		Undersökning 2016–2017	268
		Bilagor	269
		Bilaga 1. Analys av makrofossil	269
		Bilaga 2. Dendrokronologiska analyser	308

Figur 1. Nya Lödöses läge markerat på utsnitt ur GSD-Översiktskartan, blad 253 Göteborg. Skala 1:300 000. Lantmäteriet (CCo).

INLEDNING

Den här rapporten innehåller resultaten av arkeologiska undersökningar som genomfördes år 2013–2017. Den del av Nya Lödöse som beskrivs här låg i den norra stadshalvan, väster om den nord-sydliga huvudgatan och norr om Sävån. Rapporten omfattar nio stadsgårdar samt de vretar och gator som omgav dem.

I skrivande stund pågår en omfattande förändring av stadsdelen Gamlestaden i Göteborg och i samband därmed har en rad arkeologiska undersökningar genomförts. Dessa har framför allt berört lämningar av staden Nya Lödöse som låg här mellan 1473 och 1624 och som givit Gamlestaden dess namn. I mindre utsträckning har undersökningarna också berört yngre perioder i Gamlestadens historia, dels den agrara landeritiden under 1600- och 1700-talen, dels den industriella epoken från i huvudsak 1800- och 1900-talen (figur 1–3).

Undersökningarna genomfördes 2013–2018, som flera olika delprojekt med egna länsstyrelsebeslut. Vilka ytor som undersöktes och i vilken ordning berodde på de pågående byggplanerna. För att göra det omfattande materialet från undersökningarna i Gamlestaden mer tillgängligt och användbart följer avrapporteringen inte de enskilda undersökningarna eller säsongerna utan de arkeologiska lämningar av Nya Lödöse som framkom (figur 4). Den här rapporten innehåller därför resultat från flera av de undersökningar som genomfördes under 2013 till 2017. Rapporten omfattar nio hela stadsgårdar, delar av två gator samt sju vretar. Föremålsmaterialet och de animalosteologiska resultaten kommer att avrapporteras i separata rapporter.

Den här rapporten är resultatet av ett samarbete mellan flera arkeologiska institutioner och medverkande arkeologer och specialister inom olika

fält. Först och främst är rapporten resultatet av det arbete som alla medverkande bidrog med genom undersökningen, dokumentationen, analyserna och tolkningarna av lämningarna. Här ska heller inte glömmas det enorma förmedlingsarbete som gjordes i fält, genom olika föredrag, visningar och artiklar. Tack ska ni ha alla som deltog:

Jessica Andersson, Kajsa Andreasson, Imelda Bakunic Fridén, Oliver Brown, Joaquin Callejo, Caj Carlstein, Philip Chavasse, Ivonne Dutra, Elizabeth Eastlake, Veronica Forsblom Ljungdahl, Cathrine Färnström, Tobias Glansberg, Jens Heimdahl, Eirik Johansson, Leif Jonsson, Astrid Lennblad, Emma Maltin, Pernilla Morner, Karolina Müller, Karin Olsson, Oscar Ortman, Arwo Pajusi, Maria Paring, Cecilia Ring, Elisabet Schager, Madelene Skogbert, Pia Svensson, Kevin Wooldridge, Andreas Åman och Mattias Öbrink.

Rapportens upplägg

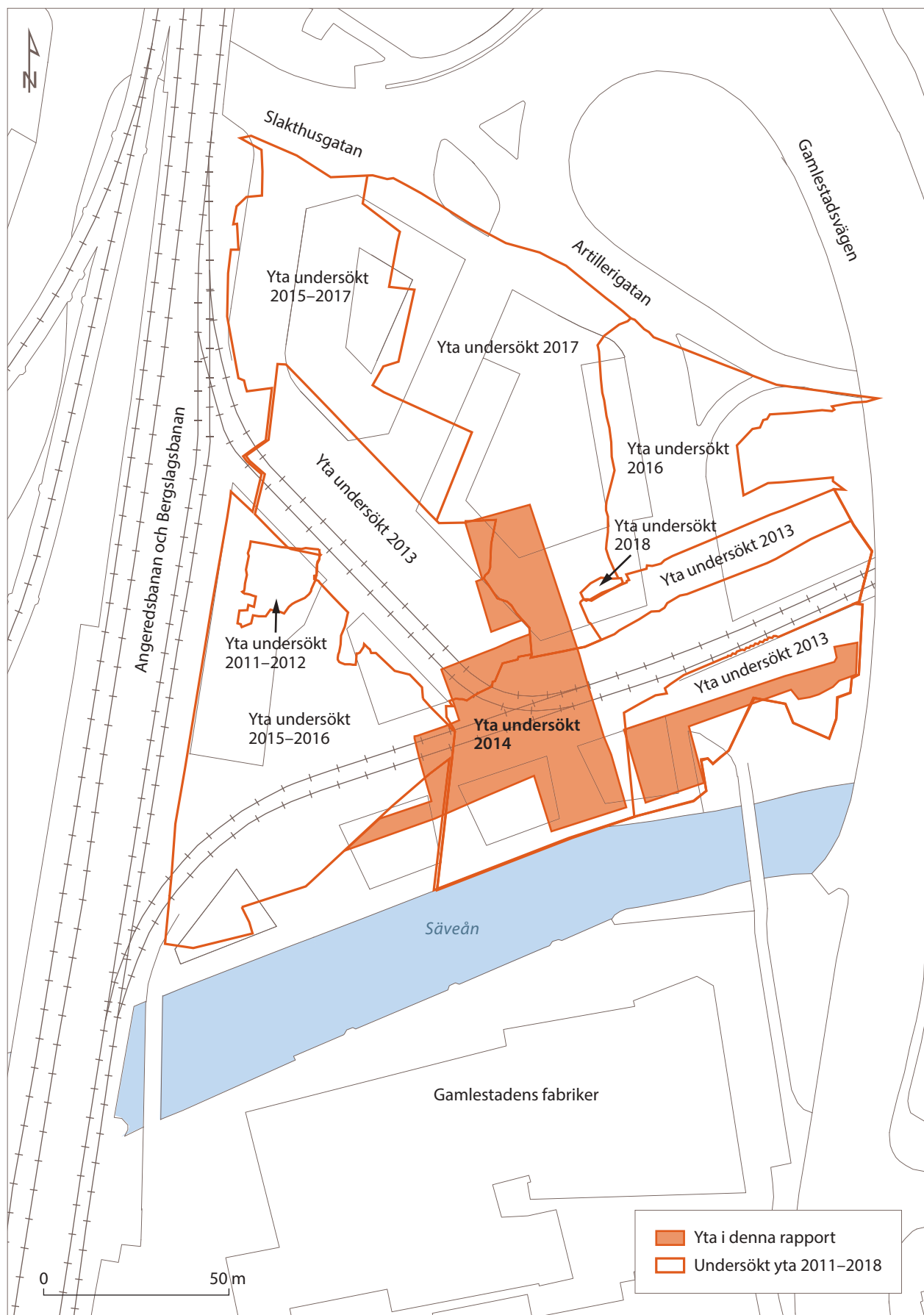
Rapporten är indelad i fyra huvudstycken. Först kommer bakgrunden och förutsättningarna för undersökningarna att beskrivas. Därefter följer en genomgång av resultaten och en tolkande diskussion. Efter det följer den stratigrafiska berättelsen.

Rapporten har flera författare. Mattias Öbrink har satt samman de olika författarnas texter.

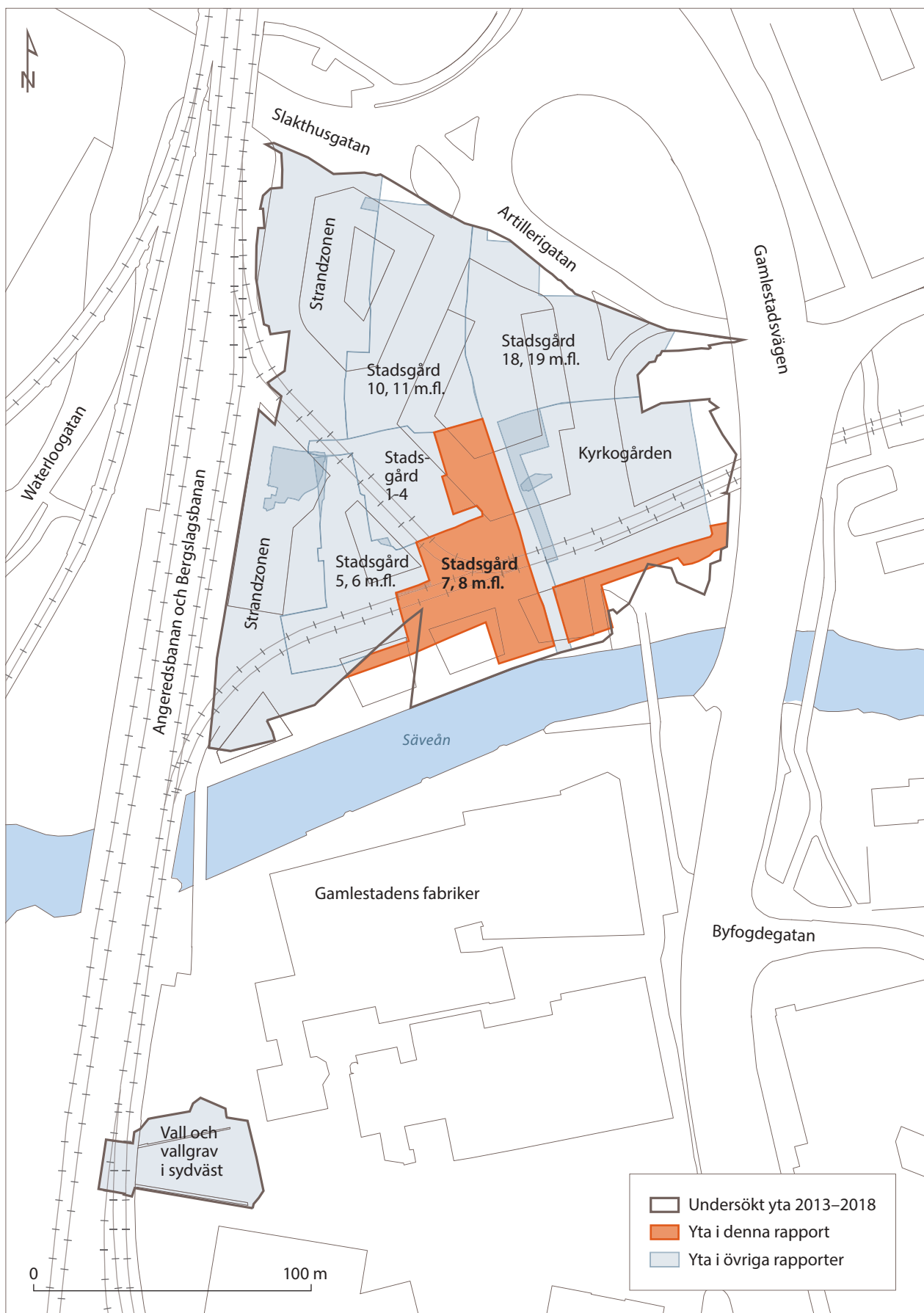
I *Bakgrund och förutsättningar* har delen om *Publika aktiviteter* skrivits av Christina Toreld, *Föremålshantering* av Jeanette Gustavsson och

Figur 2. Ytan i denna rapport markerad på utsnitt av GSD-Fastighetskartan, blad 64D SV.
Skala 1:10 000. © Lantmäteriet.

Figur 3. Undersökta ytor i Gamlestadens fabriker med det år de undersöktes, samt den yta som avrapporteras i denna rapport. Skala 1:1 500. © Lantmäteriet.

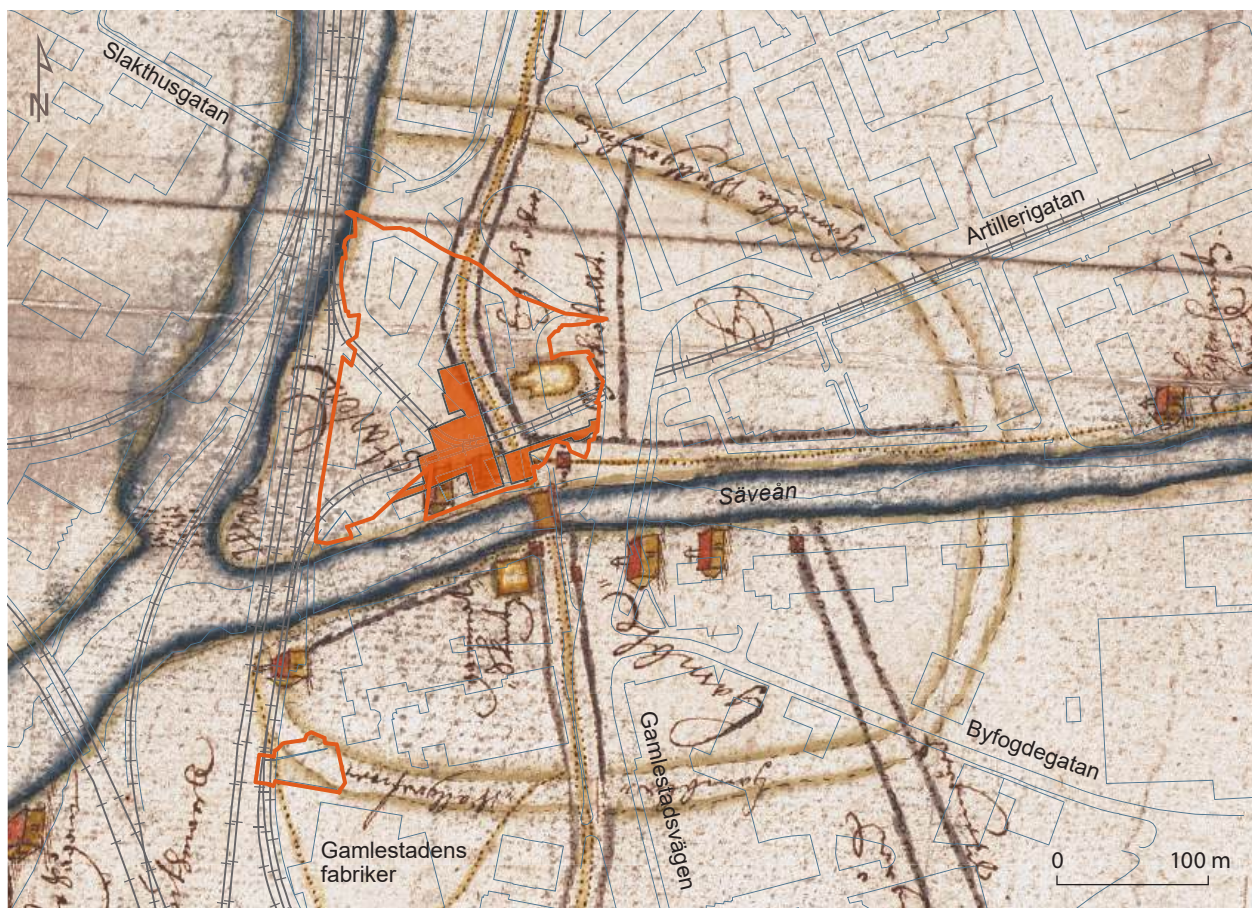
Figur 4. De olika rapporter för Nya Lödöse som kommer ges ut. Skala 1:2 000. © Lantmäteriet.

Veronica Forsblom Ljungdahl, *Animalosteologi* av Emma Maltin och Leif Jonsson, *Arkeobotanik* av Jens Heimdahl och Jonas Bergman, övrig text av Christina Rosén och Mattias Öbrink.

I *Resultat* och *Diskussion* har Jeanette Gustavsson skrivit om föremålen, Emma Maltin, Leif Jonsson och Aaron Stutz om animalosteologi, Jens Heimdahl och Jonas Bergman om arkeobo-

tanik, övrig text har skrivits av Veronica Forsblom Ljungdahl, Karolina Müller, Elisabet Schager och Mattias Öbrink.

Stratigrafisk berättelse har skrivits av Veronica Forsblom Ljungdahl, Jeanette Gustavsson, Annie Hansson, Leif Jonsson, Emma Maltin, Karolina Müller, Elisabet Schager, Aaron Stutz och Mattias Öbrink.

Figur 5. Kartor från stadstiden saknas. Den äldsta bevarade kartan är från 1677 och visar det som då fanns kvar av staden – vallgraven och kyrkoruinen. Byggnaderna tillhör landerierna. Tack vare de senaste årens undersökningar av huvudgatan (gata C) och vallgraven i stadens södra del har kartan kunnat rektifieras mot dagens karta. Ytan i denna rapport är röd, hela den yta som undersöktes 2013–2018 är markerad med röd kontur. Historisk karta från Krigsarkivet (Sverige, stads- och fästningsplaner, Göteborg, SE/KrA/0424/037/370b). Skala 1:5 000.

BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Undersökningens förutsättningar

Orsaken till undersökningen var den pågående stadsomvandlingen i Gamlestaden med ett nytt resecentrum, nya spårvägssträckningar och bebyggelse. Undersökningarna har präglats av den parallellt pågående byggnationen samtidigt som kollektivtrafiken genom området var i drift. Detta ställde stora krav på planeringen av hur och när olika delar skulle undersökas. Arkeologin fick i hög grad anpassas efter önskemål från uppdragsgivare och entreprenör (figur 6, s. 12–13).

Som ett första steg i stadsomvandlingen undersöktes år 2013 en långsträckt yta genom platsen för Nya Lödöse inför en tillfällig spårvägssträckning som skulle användas under ombyggnaderna inom området. År 2014 undersöktes en yta i Artillerigatans förlängning inför en ny spårvägssträckning. Inledningsvis gjordes förundersökningar vilka mer eller mindre omgående avlöstes av slutundersökningar. År 2015–2016 undersöktes en yta i stadsområdets västra del inför det nya resecentrumet, samt en yta för en ny gångtunnel under järnvägen söder om Sävån. År 2015–2018 undersöktes ytor i stadsområdets norra del inför kommande gator och kvartersmark. Under samma tidsperiod genomfördes flera förundersökningar och schaktningsövervakningar av ytor i anslutning till de stora undersökningarna.

Områdets historia

Nya Lödöse

Namnet Gamlestaden syftar på staden Nya Lödöse som låg här mellan 1473 och 1624. Den avhystes efter att Göteborg hade grundats 1621. Hur området användes tidigare är inte helt klarlagt, men de arkeobotaniska resultaten från undersökningen norr om Sävån år 2013 visade att området var obebyggt, men agrarbebyggelse fanns i närheten (Öbrink & Rosén 2017). Marken norr om Sävån

var en del av ägorna till Kvibergs by. Kviberg bytte ägare flera gånger innan Nya Lödöse grundades. År 1353 gavs en del av Kviberg tillsammans med Grimbo i Tuve socken till Aranäs kloster. Hela eller delar av Kviberg har därefter kommit i kung Magnus Erikssons händer och år 1362 gav han Kvibergs gård till Gudhems kloster. År 1473 skänktes Kvibergs by till den nygrundade staden Nya Lödöse. Först år 1481 tycks dock äganderätten ha ordnats med Gudhems kloster (OGB 1929:24f). Sistnämnda kan vara en orsak till att staden verkar byggas upp först runt 1480. Marken söder om Sävån tillhörde tidigare Härlanda by.

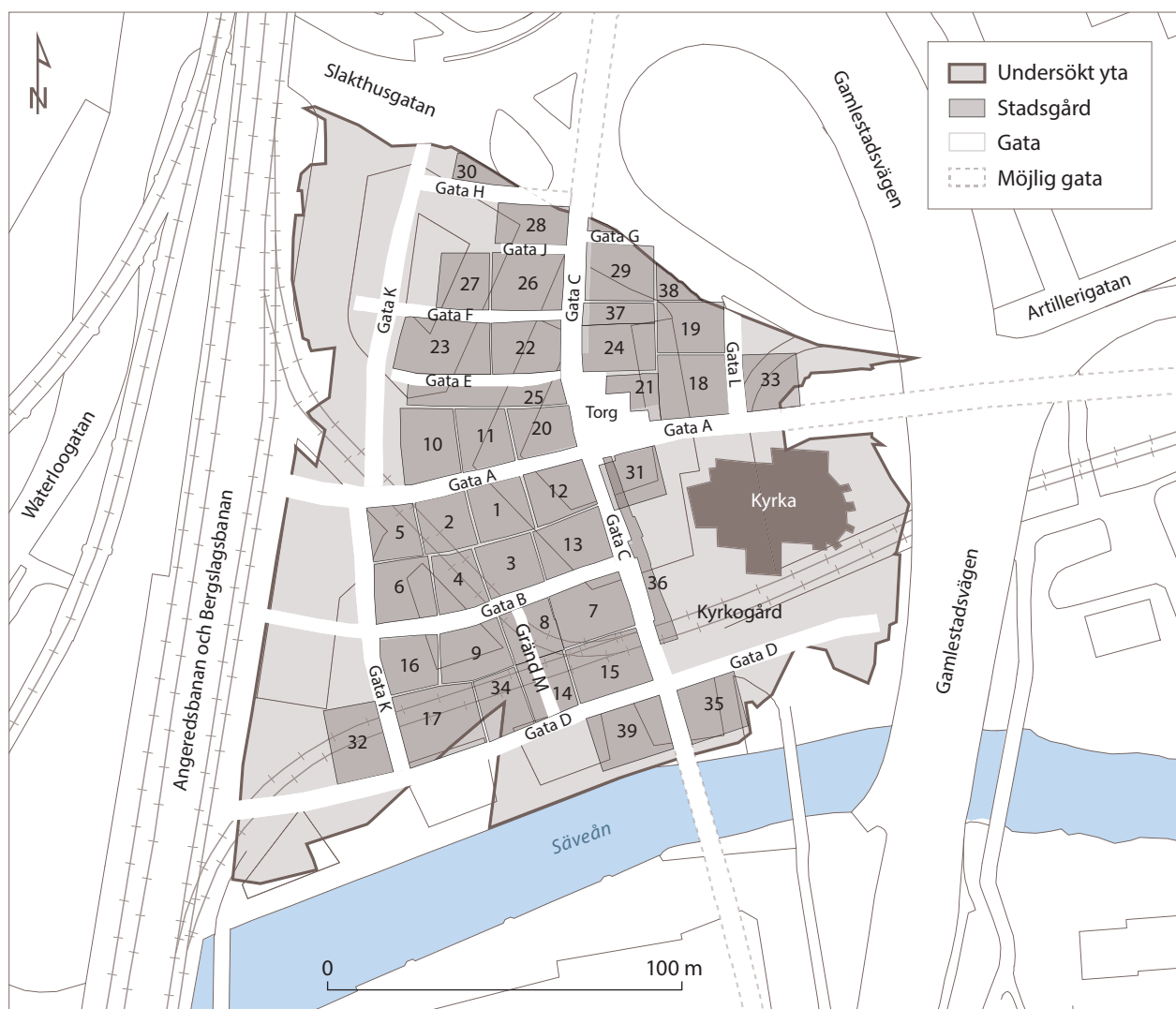
Där Angeredsbanan och järnvägen nu går fram fanns en arm av Göta älv, nu uppgrundad och utfylld, som utgjorde stadens västra gräns. Genom staden rann Sävån och runt staden fanns på landsidan en vallgrav och en jordvall (figur 5). Dessa verkar ha underhållits dåligt och tidvis rasade delar av vallen ned i vattnet, bland annat i slutet av 1530-talet. Underhållet av stadsvallen var en stridsfråga mellan staden och kungamakten, där kungens önskemål om en befästning var betydligt starkare än stadsbornas vilja att åstadkomma en sådan (Strömbom 1924:19f). Staden hade alltså inget egentligt försvarsverk utan försvarades söderifrån av Älvsborgs fästning och Gullberg.

Orsakerna till att en stad placerades här i slutet av 1400-talet är inte helt klarlagda. Man brukar framhålla som en förklaring att norska kronan tog upp tull vid Bohus fästning av de skepp som förde varor till (Gamla) Lödöse uppströms Göta älv och att man därför ville etablera en ny hamn- och handelsstad nedströms Bohus. Denna uppfattning har kritiserats av Erika Harlitz, som med referens till Linge (1969) påpekar att flera andra faktorer har haft betydelse, som en önskan att fånga upp den handel som annars skulle ha gått till Varberg eller Kungälv, stadens bättre lokalisering i förhål-

Figur 6. Översikt över den yta denna rapport omfattar (i bildens mitt) i augusti 2013. Foto från söder: Markus Andersson.

Figur 7. De gator och stadsgårdar som undersökts i Nya Lödöse 2013–2018. Långsamt växer en karta över staden fram. Kartan förändras även mellan de olika rapporterna i takt med att materialet bearbetas. Skala 1:2 000.

lande till de centrala delarna av Västergötland och en önskan om att intensifiera kontakterna med Nederländerna (Harlitz 2010:120ff). Med stor sannolikhet har också behovet av en kunglig stödjepunkt och kontrollplats i gränsområdet mot det danska riket spelat en stor roll för stadsgrundandet.

Valet att ge den nya staden samma namn som den befintliga staden Lödöse skulle ha att göra med en önskan att upprätthålla de etablerade handelskontakterna, inte minst med Hansastädernas köpmän (även om staden till en början var tänkt att heta *Götaholm* – namnet ändrades dock på begäran från borgmästarna i Gamla Lödöse).

Staden ska ha stakats ut av biskop Hans i Skara, herr Ture Jönsson, Västergötlands lagman samt herrar Tord Bonde, riddare och Karl Bengtsson. I privilegiebrevet, daterat i Kalmar den 17 augusti 1473,

anges att de ska överse platsen, staka ut tomter, befästa staden med bålverk, torvvall och mur (den senare kom dock aldrig till stånd). Formuleringen antyder att Nya Lödöse redan från början anlades utifrån en stadsplan med gator och tomter, något som de arkeologiska undersökningarna har kunnat bekräfta.

En kyrkogård anlades norr om Söveån, men kyrkan började inte byggas förrän omkring 1480. Hela kyrkogården och kyrkan har undersökts och drygt 1 200 individer har tagits upp (se rapport, Andersson Färnström et al. 2021). En kyrkogård fanns sannolikt även i den södra delen av staden, här har ett fåtal gravar undersökts vid olika förundersökningar (Forsblom-Ljungdahl et al. 2018).

Under stadens första år användes flera av tomterna för djurhållning, sannolikt hållna både för

export och för stadsbornas egen konsumtion. Enkla skjul byggdes på flera av tomterna. Omkring 1480 började stadsgårdar byggas upp och på kort tid blev de flesta tomterna fullt bebyggda enligt ett likartat mönster med byggnader för bostadsändamål, djurhållning och verkstäder runt en stenlagd gårdsplan. I flera fall fanns bodar ut mot gatan. Med undantag av enstaka breddningar av gator och sammanslagningar av tomter var grundstrukturen relativt stabil genom hela stadstiden (figur 7). Den södra stadsdelen verkar ha tillfogats tidigast 1474 (om detta se Lilienberg 1928:52) och det är osäkert när den bebyggdes. Möjligen var området sparsamt bebyggt under den äldsta tiden. Jämfört med den norra sidan har dock endast mindre ytor som kan belysa frågan undersökts söder om Sävån.

Stadens tidiga historia är dåligt känd från de skriftliga källorna, men staden verkar ha bränts i samband med unionsstriderna 1501 och 1521. Efter unionsupplösningen 1523 satsade kungamakten genom Gustav Vasa resurser på staden. Längs den arm av Göta älv som då rann väster om stadens norra halva (där banvallen för järnvägen och Angeredsbanan löper idag) påbörjades under 1520-talet omfattande utfyllnader i strandkanten och älven samt anläggandet av jordfyllda timmerkistor. Liknande konstruktioner byggdes även ut söder om Sävån. De har omväxlande tolkats som brygg- och hamnkonstruktioner eller som grundläggning för stadens utbyggnad mot väster (se Pettersson et al. 2022).

Undersökningar 2015 och 2022–2023 i södra delen av stadsområdet visar också att arbeten på stadsvallen och timmerkonstruktioner i anslutning till denna genomfördes under 1520- och 1530-talen högst troligt som ett resultat av Gustav Vasas påbud om en förstärkning av vallgraven och vallen (Johansson et al. 2021, Öbrink et al. 2025).

År 1547 flyttades befolkningen och staden till riksborgen och fästningen Älvsborg i syfte att underlätta försvaret av staden och handelsaktiviteterna. Hur många som i praktiken flyttade är dock oklart och det är mycket möjligt att en del människor helt enkelt stannade kvar. I de arkeologiska resultaten är en påfallande övergivandefas dock synlig över åtminstone delar av ytan.

Älvsborgsstaden brändes ner av borgarna själva 1563 i samband med det nordiska sjuårskriget och senast efter freden 1570 flyttades staden åter till det gamla läget. Nya Lödöse byggdes upp igen efter

mer eller mindre samma stadsplan som tidigare, men några tomter slogs samman och sannolikt breddades den nord-sydliga huvudgatan samtidigt som torget vid kyrkan utvidgades. Tomterna blev snabbt åter fullt bebyggda. Från denna yngre period i stadens historia finns flera olika typer av historiska källor bevarade, som mantalslängder och tänkeböcker samt protokollen från rådens möten. Tänkeböckerna publicerades i samband med de arkeologiska undersökningarna 1915–1918 (Grauers 1923).

Kalmarkriget och de sista åren i Nya Lödöse

Nya Lödöse påverkades kraftigt av Kalmarkriget, liksom flera andra städer i dagens Västsverige. Nya Lödöse och Älvsborgs fästning erövrades av danska trupper. Staden återtogs visserligen, men freden i Knäred 1613 medförde att Nya Lödöse och det omgivande Sävédals härad lades under danskt styre till dess att fästningen återlösts av Sverige. Den enorma lösensumma som begärdes för att fästningen skulle återgå i svensk ägo samlades delvis in genom en särskild beskattning och de skattelängder som tillkom under denna tid (i huvudsak 1613–1619) ger bland mycket annat en bild av hur människor rörde sig från Nya Lödöse under de danska åren.

Många av borgarna lämnade staden, de flesta flyttade till andra städer i närheten. Några bosatte sig också på landsbygden. Större och mindre grupper av Nya Lödösebor fanns under några år i Alingsås, Brätte, Lidköping, Mariestad, Skara, Falköping och Bogesund (Ulricehamn). Men flera stannade också kvar under dansktiden. Bland dessa fanns också några som hade bott i den kortlivade stadsbildningen Karl IX:s Göteborg på Hisingen, som brändes av danska trupper 1611 och därefter övergavs.

När lösensumman var betald och staden återgick under svenskt styre valde flera av de som flyttat att återvända till staden. Men vi ser också att flera personer som inte tidigare bott i staden sökte sig dit. Omkring 35 personer från Danmark, Nederländerna, Skottland och olika tyska områden sökte burskap i Nya Lödöse. Många av dem följde också med till det nygrundade Göteborg och kom att tillhöra en elit där (Strömbom 1924:290ff; Larsson & Rosén 2020). Det verkar alltså som om åren efter Kalmarkriget innebar ett påtagligt brott

Figur 8. Utsnitt över kartan över Göteborgs landerier 1696 som visar Gamlestadsområdet. De grå partierna är åkermark, de gula slätterängar och betesmark. Historisk karta från Lantmäteriverket.

Figur 9. Gamlestaden år 1880. Här syns landerierna Kristinedal och Marieholm samt Ånäs med Gamlestadens fabriker. Vallgraven runt Nya Lödöse kan ännu anas. Historisk karta från Regionarkivet GIV 74b.

i befolkningsutvecklingen och att sammansättningen av borgerskapet såg annorlunda ut 1619 jämfört med 1610.

Den slutliga nedläggningen skedde 1624, när Göteborg hade etablerats. Borgarna ålades att flytta till den nya staden, med hot om att deras gårdar skulle brännas ned om de valde att stanna kvar.

Landerierna

När staden ödelagts användes marken av Göteborgs invånare för odling och bete. Inledningsvis var det främst holländska lantbrukare som fick arrendera mark här, som ett av flera försök att locka holländare till den nygrundade staden. Området delades in i mindre lotter, som senare slogs ihop till större lantegendomar, så kallade landerier. Dessa bebyggdes i flera fall med herrgårdsliknande byggnader. I Gamlestaden fanns under 1800-talet landerierna Kristinedal, Mariedal, Marieholm och Ånäs (figur 8–9).

Marken i Gamlestaden användes för odling in i 1900-talet, vilket tydligt framgår av Strömboms redogörelser för undersökningarna, där hänsyn fick tas till växande grödor på odlingslotter. Tydliga spår av Nya Lödöse fanns kvar in i 1900-talet, som exempelvis delar av den igenslammade vallgraven.

Industrialiseringen och 1900-talets infrastruktursatsningar

Industrialiseringen i Gamlestaden tog sin början med det Sahlgrenska sockerbruket som grundades redan 1729 och vars byggnad ännu finns kvar. Senare tillkom bland annat textilindustri och ännu senare kullagerfabriken, SKF. Industriproduktionen i Gamlestaden är idag i huvudsak borta, men flera byggnader från verksamheterna står kvar, framför allt söder om Säveån. Många har också rivits. De många stora industribyggnaderna var en av orsakerna till uppfattningen om att stadslämningarna till stor del skulle vara bortschaktade. Det visade sig dock att urschaktningarna i många fall bara gjorts i vägglinjen och att arkeologiska lämningar fanns kvar under golven i moderna byggnader. Även schaktningsarbeten inför nya gator och spårvägssträckningar har i flera fall lämnat stadslämningarna åtminstone delvis oskadda, som flera gravar under Kortedalabanans banvall (se rapport för Kyrkogården, Andersson Färnström et al. 2021).

Arkeologiska undersökningar

Åren 1915–1918 genomfördes arkeologiska undersökningar av Nya Lödöse under ledning av Sixten Strömbom. Ett flertal schakt grävdes inom framför allt stadsområdets norra halva (Strömbom 1924). Undersökningarna genomfördes som en del av förberedelserna inför Göteborgs 300-årsjubileum och resultaten kom länge att prägla bilden av staden.

Efter detta gjordes endast enstaka undersökningar fram till 2010-talet, med undantag av undersökningar under 1960-talet. De undersökningar som gjordes under 1960-talet orsakades främst av planerade infrastruktursatsningar, bland annat omfattande vägprojekt, vilka inte genomfördes fullt ut. År 1986 sammanfattades kunskapsläget i en volym inom projektet *Medeltidsstaden* (Järpe 1986).

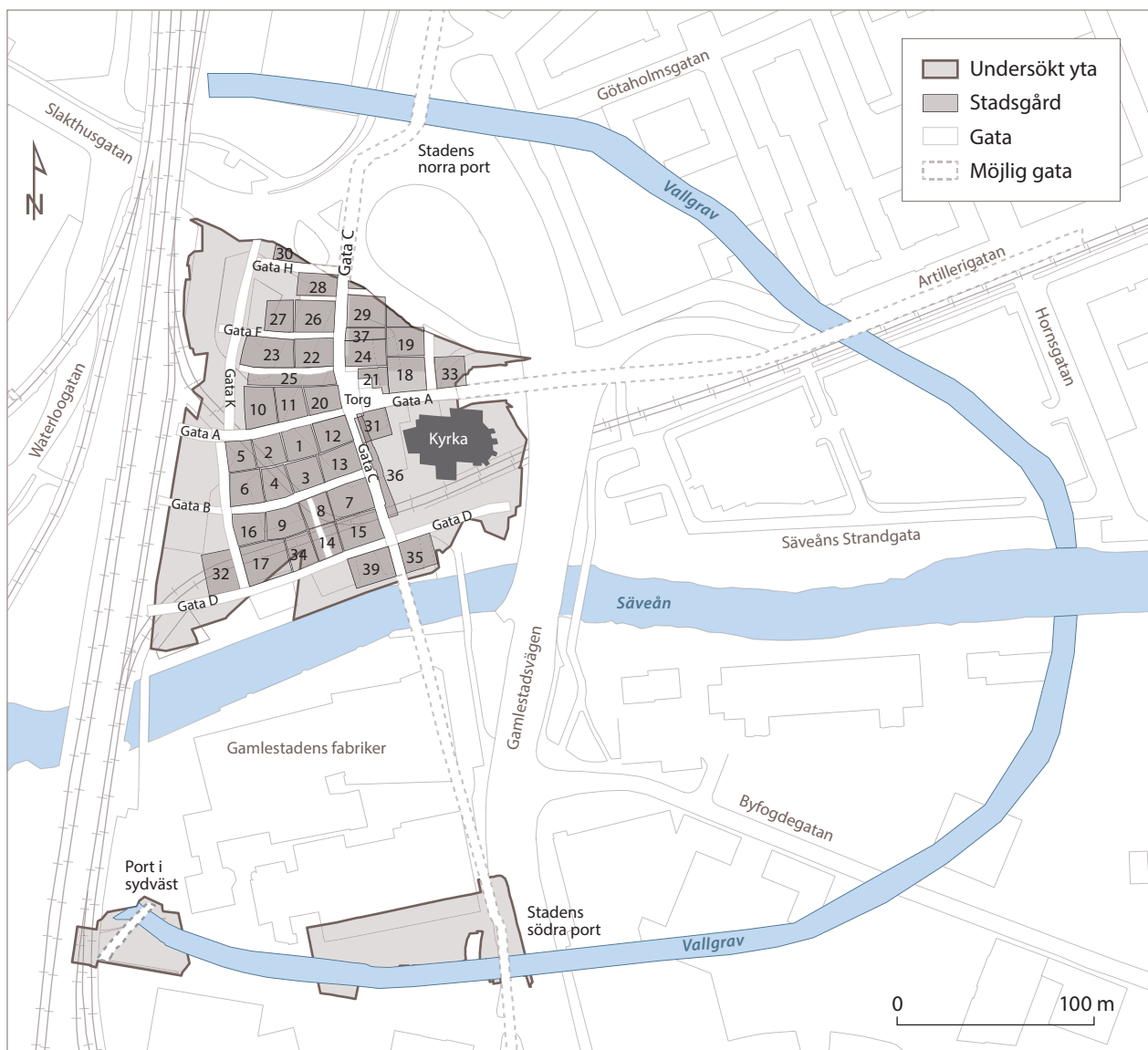
Under 2010-talet har omfattande utgrävningar gjorts. Utöver de större undersökningarna 2013–2018 har ett stort antal arkeologiska undersökningar och förundersökningar av olika ytor genomförts runtom i Gamlestaden (figur 10). Under 2022–2023 gjordes ytterligare undersökningar i stadens sydligaste del (Öbrink et al. 2025). Den undersökta ytan uppgår till cirka 20% av hela staden (enligt kulturmiljöregistrets utbredning). En genomgång av tidigare undersökningar finns i rapporten för stadsgård 1–4 (Öbrink & Rosén 2017).

Frågeställningar

Eftersom den yta denna rapport berör undersöktes vid olika tillfällen kom frågeställningarna att utvecklas och förändras över tid. Den ökade kunskapen om staden gjorde att de inledningsvis mer övergripande frågeställningarna över tid kom att bli mer direkt riktade mot det förväntade materialet.

Frågeställningar 2013

När den första stora undersökningen av Nya Lödöse inleddes år 2013 var bilden av staden fortfarande i hög grad präglad av de skriftliga källorna och av Strömboms undersökningar på 1910-talet. Den yta som skulle undersökas var ett tvärsnitt genom stadens norra del, från kyrkogården i öster via bebyggda tomter och gator till den tidigare armen av Göta älv i väster. Länsstyrelsen bedömde kunskapspotentialen som hög inom ytorna med stadsbebyggelse, och medelhög för kyrkogården. Undersökningen av stadsbebyggelsen skulle därför

Figur 10. Utbredningen för Nya Lödöse med vallgraven (blå) och de större ytor inom stadsområdet som har undersökts 2013–2023 (grå ytor med svart kantlinje) samt de gator och tomter som identifierats. Dagens karta över Gamlestaden utgör bakgrund. Skala 1:3 500.

genomföras med hög ambitionsnivå, och kyrkogården med medelhög ambitionsnivå.

Eftersom lite faktiskt var känt om staden, hade arkeologin i Nya Lödöse närmast karaktären av grundforskning. De frågeställningar som formulerades i undersökningsplanen berörde därför helt grundläggande, men outredda, frågor kring livet i staden utifrån tre olika nivåer. Litet fokus lades på kyrkogården då dess omfattning och kunskapspotential inte var känd före undersökningen.

Nivå 1

Nivån berörde stadens inre struktur, med fokus på topografi, konsumtionsmönster och försörjnings-

mönster. Före 2013 års undersökning var mycket lite känt om stadens fysiska och sociala topografi, och dess förändringar över tid. Skriftligt källmaterial talar om flera olika hantverkare, men hur speglar det arkeologiska materialet de olika verksamheter som bedrivits i staden, var de legat och hur de förändrats över tid? Följande punkter stod i fokus:

- Stadsplanen och dess förändringar över tid.
- Tomtindelning och tomtstruktur.
- Bebyggelsens karaktär, utbredning och struktur.
- Utformningen av torg och gator. Relationen mellan bebyggda och obebyggda ytor, inbegripet odlingsytor.

- Rörelsemönster inom tomterna och inom staden.
- Social struktur och näringsverksamhet, lägen och omfattning för olika verksamheter och förändringar över tid.
- Försörjningsmönster.
- Deposition av avfall och dess förändringar över tid, rum och sociala strukturer.
- Konsumtionsmönster och dess förändringar över tid, rum och sociala strukturer.

Nivå 2

Nivån var ett regionalt perspektiv, där resultaten från undersökningen skulle sättas i relation till omkringliggande städer. Fokus i äldre forskning hade legat på städerna i Göta älvdalen, med den tänkta ”kedjan” Gamla Lödöse–Nya Lödöse–Göteborg. Nu vidgades perspektivet till andra orter i dagens Västsverige, framför allt Ny Varberg, Marstrand, Uddevalla, Jönköping, Lidköping och Karlstad. Fokus låg på kontakter och nätverk mellan orter som de avspeglas i den materiella kulturen och på förändringar över tid av dessa. Två huvudfrågor var:

- Stadens försörjningsområden, primärt avseende byggnadsmaterial och byggnadsstilar samt födoämnen (animaliska och vegetabiliska).
- Kontaktvägar – import, export och reexport inom regionen men också sociala och personliga kontakter.

Nivå 3

Nivån var ett nationellt och internationellt perspektiv. Här berördes förhållandet till städer på östkusten (som Stockholm och Kalmar) och inlandsstäder (som Jönköping) liksom stadens internationella nätverk med personer och varor. Vilken var Nya Lödöses roll som den enda staden vid Västerhavet? Prioriterade frågor var:

- Stadens roll i den samtida urbana hierarkin och dess roll i det svenska statsväsendets framväxt.
- Stadens betydelse som export/importhamn för den svenska statsmakten med fokus på Nordsjöområdet.
- Hur kan företeelser som globalisering, kolonialisering och begynnande modernitet, ofta uppmärksammade i forskning kring 1500-talet, iakttas i Nya Lödöse?

Frågeställningar 2014

Den yta som skulle undersökas låg söder om den från år 2013 och omfattade kyrkogården i öster och bebyggda tomter i väster (figur 11, s. 20). Frågeställningarna under 2014 års säsong anslöt till de från 2013. Eftersom delar av stadens struktur nu började bli synlig kunde frågeställningarna riktas mer direkt mot en komplettering av det tidigare materialet. Därför betonades möjligheterna att erhålla kunskap om stadens vidare utbredning åt söder, och de verksamheter som hade bedrivits i dessa delar av staden.

Frågeställningar 2015

Två olika ytor skulle undersökas under 2015. Den större av dem låg i stadens västra del, norr om Säreån och innehöll bebyggda tomter och gator och väster om det strandzonen utmed Göta älv där utbyggnaderna med timmerkistor fanns. Den mindre delytan låg i stadens sydvästra kant, söder om Säreån, där vallgraven borde finnas. Länsstyrelsen bedömde kunskapspotentialen som hög, undantaget ytan söder om Säreån (vallgraven) där kunskapspotentialen bedömdes som medelhög. Undersökningen skulle därför genomföras med hög ambitionsnivå inom ytorna norr om Säreån och med medelhög ambitionsnivå inom ytorna söder om Säreån.

Frågeställningarna byggde vidare på kunskaperna från undersökningarna 2013 och 2014. Syftet var att få en fördjupad kunskap om staden och dess samtid samt att knyta an till urbanarkeologiska forskningsfält i vidare bemärkelse. Det bästa sättet att arbeta med materialet bedömdes vara en kombination av arkeologiska, naturvetenskapliga och historiska källmaterial. Frågeställningarna var uppdelade på fyra teman:

Att anlägga en stad

Hur gick det till när Nya Lödöse anlades och hur användes stadsområdet innan staden byggdes? Arkeobotaniska resultat från 2013 berättade en del om markanvändningen, men fördjupningar behövdes.

- Vilka var de speciella förutsättningarna för just denna plats?
- Kan vi säga något om agrara aktiviteter och de omgivande byarna?
- Hur förändras ett område när en stad anläggs där?

Leva i staden

Det finns tydliga övergripande strukturer för stadsplanen och organisationen av stadsgårdarna men skillnader mellan olika gårdar och olika delar av staden i bland annat byggnadsteknik, avfallshantering, djurbensmaterialet och föremålsfynden. Dessa skillnader behövde förklaras. I detta ingick att undersöka människors rörelsemönster i staden och fördjupa diskussionen om hur avfallet hanterades, det senare då det klart påverkat hur det arkeologiska materialet formats.

- Fanns det påtagliga skillnader mellan stadsgårdar inom undersökningsområdet? Hur ska de varierande strategierna förklaras? Här var en tanke att diskutera idén om en generell urban kultur i Nordeuropa, sedd i relation till resultaten från Nya Lödöse.
- Hur har människor rört sig i staden? Fanns ytor med olika grad av tillgänglighet? Har olika aktörer haft samma rörelsemönster? Fanns förbindelser mellan olika delar av staden utöver gatorna?
- Hur såg strategierna för avfallshantering ut? Skedde förändringar över tid? Vem hade möj-

lighet att deponera avfall var? Placerades det på ett sådant sätt att andra har haft möjlighet att ta tillvara sådant som kunde återanvändas eller återvinnas? Skedde bortforsling av avfall i flera steg och vilken var "slutdestinationen"? Hur hanterades sådana material som är orena men ändå en resurs, som mänsklig latrin?

- Hur utnyttjades strandzonen mot Göta älv? Hur står sig den äldre tolkningen av detta område som "hamnen" i ljuset av nya undersökningar? Strukturen med timmerkistor i strandkanten byggdes ut successivt med början i 1520-talet, möjligen tidigare, och fortsatte åtminstone in i 1570-talet. Hur användes dessa – var det nyskapade tomter eller offentliga ytor? Vem/vilka tog initiativ till utbyggnaden (inledningsvis och senare) och hur förändrades användningen över tid? Kan fyllningen i kistorna bidra till att besvara dessa frågor?

Staden och omvärlden

Människorna i Nya Lödöse ingick i olika nätverk (regionala och internationella) med människor på

Figur 11. Undersökning av stadsgård 7 år 2014. Foto från norr: Veronica Forsblom Ljungdahl.

andra platser där varor, tjänster och idéer bands samman. I detta tema ingick dels fortsatta studier av varuutbyte och försörjningsmönster, dels en studie av hur företeelser som reformationen, ökad global handel och exploatering av andra kontinenter tog sig uttryck i en liten stad i den europeiska periferin. Det lokala och regionala perspektivet var också viktigt. Varifrån hämtade staden sina råvaror och hur samspelade staden med sin närmaste omgivning? Kan materialitet i Nya Lödöse kopplas till olika befolkningsgrupper? Är det möjligt att diskutera de olikheter vi redan iakttagit mellan olika tomter som ett uttryck för olika ursprung?

Efter staden

Resultaten från 2014 antydde att byggnader från stadstiden stod kvar och användes även efter avhysningen av staden. Äldre undersökningar visar att även andra strukturer kan ha levt vidare efter nedläggningen. Dessa resultat var grunden för att diskutera hur olika typer av urbana strukturer fortlevde på en plats som formellt var "avurbaniserad"?

Frågeställningar 2016–2017

Den yta som undersöktes omfattade en stor del av stadens norra del med den norra delen av kyrkogården, stadens torg, den norra delen av huvudgatan (gata C) med tvärgator och tomter utmed dessa. Inför undersökningen bedömde Länsstyrelsen att undersökningen skulle genomföras med en lägre ambitionsnivå än tidigare och med hårdare prioriteringar som var styrda och av mer kompletteringsinriktad karaktär. Det innebar att mer riktade frågeställningar formulerades. Frågeställningarna byggde på dem från tidigare säsonger och den samlade kunskapsupbyggnaden.

Topografi och markanvändande

Över lag verkade kommande ytor ansluta till mönstret som kunde ses från tidigare undersökningar. Men gatorna längre åt öster verkade ha en något avvikande orientering vilket innebar att ett trekantigt torg kanske fanns väster om kyrkogården. De norra delarna av staden var mer extensiva med bebyggelse av mer tillfällig karaktär, kanske hantverks- och odlingsytor eller trädgårdar.

Hur såg gator och tomter ut i de delar av staden som nu skulle undersökas? Fanns ett torg? Fanns bebyggelse av mer tillfällig karaktär? Fanns odlingsytor? Hur hade avfall hanterats inom

ytorna? Kunde ett successivt ianspråktagande av stadsområdet samt ut- och ombyggnader ses?

Rörelsemönster och marktillträde

Olika ytor inom staden hade olika grad av tillgänglighet och rörelsemönster. Nu skulle ytor som var allmänna (gator, kyrkogård, torg), och avskilda i olika grad (tomter, hus) undersökas.

Hur har människor rört sig i den del av staden som nu skulle undersökas? Fanns ytor med olika grad av tillgänglighet? Har olika aktörer haft olika rörelsemönster?

Bebyggelse

De hittills undersökta byggnaderna hade liknande utformning och konstruktion. Vid ett eventuellt torg och kyrkan fanns möjligen hus av annan karaktär med exempelvis murade källare.

Följde bebyggelsen det mönster som setts förut? Fanns andra funktioner, materialval och byggtekniker?

Hantverk

I de ytor som hittills hade undersökts fanns få hantverk, dessa utgjordes av ölbrygging, päls-hantering och smide. Möjligen fanns fler och tydligare lämningar av hantverk inom de kommande ytorna.

Vilka hantverk fanns i området? Hade detta förändrats över tid?

Socioekonomiska förhållanden

De tidigare undersökta ytorna låg inom avgränsad del av staden som dessutom kan vara en av de välbärgade delarna. Inom de kommande ytorna fanns möjligen en mer blandad sammansättning med olika sociala och ekonomiska förutsättningar. Här bedömdes avfallskontexter vara viktiga för att studera konsumtionen och inventarier. De redan stora kunskaper om delar av staden underlättade jämförelser.

Vilka ekonomiska och sociala sammanhang kan anas? Hur skiljde sig dessa ytor från tidigare undersökta? Tanken här var att arbeta riktat, och välavgränsat, och endast undersöka innehållet i tydliga avfallskontexter för att belysa konsumtionsfrågor.

Specialister och samarbeten

Arkeobotaniker, osteologer och föremålsspecialister deltog genom hela undersökningen. Tanken

var att de aktivt skulle vara en del av fältarbetet och tolkningsprocessen genom att kontinuerligt föra tillbaka resultat till arkeologerna. I fältarbetet deltog en konservator med rådgivning, upptagande av preparat och fyndtvätt.

De animalosteologer som deltog var Emma Maltin (Bohusläns museum) och Leif Jonsson (LJ Osteology). De gjorde tillsammans med Aaron Stutz (Bohusläns museum) även registreringen och analyserna av det animalosteologiska materialet.

De föremålsexperter som deltog var Veronica Forsblom Ljungdahl (Bohusläns museum, och senare Arkeologerna SHM) och Jeanette Gustavsson (Rio Göteborg, natur- och kulturkooperativ), de gjorde även föremålsregistreringen och analyserna. Under efterarbetet deltog även ytterligare experter. Kristina Carlsson (Arkeologerna SHM) specialregistrerade keramik, Torbjörn Brorsson (Kontoret för keramiska studier) gjorde ICP-analyser på keramik, Georg Haggrén (Helsingfors universitet) gjorde specialregistrering av glas (figur 12).

De arkeobotaniker som deltog i fält var Jens Heimdahl och Maria Paring (Arkeologerna SHM). Jens Heimdahl och Jonas Bergman (Arkeologerna SHM) gjorde de efterföljande analyserna.

Prover för vedartsbestämning och dendrokronologisk datering samlades in av arkeologerna i fält. Analyserna gjordes av Hans Linderson, Kvartärgeologiska laboratoriet vid Lunds universitet.

Forskningssamarbeten

Till undersökningen knöts en referensgrupp med forskare från olika museer och universitet. I gruppen ingick Per Cornell (Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet), Ann-Charlotte Feldt (Östergötlands museum), Sonia Jeffery (då vid Lödöse museum), Daniel Larsson (Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet), Stefan Larsson (då vid Arkeologerna SHM i Lund), Jette Linaa (Moesgård Museum), Claes Pettersson (då vid Jönköpings läns museum) och Göran Tagesson (då vid Arkeologerna SHM i Linköping). Gruppen hade en roll som ”bollplank” och samtalspartners kring både praktiska och forskningsinriktade frågor.

Nya Lödöse har ingått som studieobjekt i två danska forskningsprojektet. *Urban Diaspora – Diaspora Communities and Materiality in Early*

Modern Urban Centres och *UMM – Urbaniseringens möder og mennesker*. Inom ramarna för dessa projekt studerades hur migration och urban identitet tar sig materiella uttryck (se Linaa 2020, Rosén 2019 och Öbrink 2019).

Resultaten från undersökningarna i Nya Lödöse har mynnat ut i flera artiklar i exempelvis *META Historiskarkeologisk tidskrift* (se Rosén 2017, Öbrink 2016). Materialet har även internationell relevans och som ett led i den vetenskapliga avrapporteringen har en serie artiklar publicerats i tidskriften *International Journal of Historical Archaeology* (Cornell & Rosén 2018).

Tabell 1. Under 2014 publicerades 25 populärvetenskapliga kortare artiklar på hemsidan om föremål, stadens uppbyggnad, stadens invånare, djuren i staden, handel, krig och kyrkogården. Stor vikt lades vid att förmedla den arkeologiska processen och metoden samt att presentera de personer och funktioner som låg bakom driften av projektet.

Datum	Artikel
2014-01-13	Konservering av fynd
2014-01-24	Djurbensanalysen i full gång
2014-02-07	Arkeologi i Nya Lödöse – första säsongen
2014-02-24	ICP-analyser av keramik från Nya Lödöse
2014-03-03	Ett läderplagg ser åter dagens ljus
2014-03-13	Första utgrävningsveckan 2014
2014-03-19	Sitter och nynnär på en fin gammal melodi...
2014-03-27	Kvinnoliv i Nya Lödöse del 1
2014-04-02	Senaste nytt från en pågående utgrävning
2014-04-10	Kvinnoliv i Nya Lödöse del 2
2014-04-21	Kvinnoliv i Nya Lödöse del 3
2014-04-29	En massgrav och en massaker – våld i Nya Lödöse
2014-05-08	Grävning under spår och tidspress
2014-05-15	Syfilis i Nya Lödöse
2014-05-22	Gårdagens sopor blir dagen fynd
2014-05-29	Välkommen in i Nya Lödöse!
2014-06-16	Glaset från Nya Lödöse
2014-06-27	Pilgrimsmärken från när och fjärran
2014-08-06	Gravgåvor till skolbarn
2014-08-27	Arkeologer använder sällan pensel
2014-09-08	Gravarna är många med gravgåvorna få
2014-09-16	Nya Lödöse efter utflyttningen till Göteborg
2014-09-25	Hasselnötter – en exportvara
2014-11-17	Ett läderplagg ser åter dagens ljus – del 2
2014-12-12	Stadsarkeologiskt forum 2014

Figur 12. Veronica Forsblom Ljungdahl registrerar keramik i fält under säsongen 2015. Foto: Markus Andersson.

Publika aktiviteter

Det omfattande publika arbetet som påbörjades säsongen 2013 (Öbrink & Rosén 2017) fortsatte och utvecklades under de påföljande årens undersökningar. I den följande texten beskrivs de aktiviteter som genomfördes 2014, de övriga säsongerna har beskrivits i tidigare utgivna rapporter (år 2013 i Öbrink & Rosén 2017, år 2015 i Morner et al. 2021, år 2016 i Azzopardi et al. 2023, år 2017 i Azzopardi et al. 2022.). Eftersom undersökningarna bedrevs på en byggarbetsplats låg fokus främst på att hålla förmedlingen på andra platser, fysiska såväl som digitala.

Digital förmedling

Hemsidan www.stadennyalodose.se utvecklades tillsammans med reklambyrån Carro&co under vintern 2013. På sidan gick det att följa undersökningarnas alla steg, och att snabbt ta del av ny information samt att få djupare kunskap om staden genom populärvetenskapliga artiklar och ett rikt bildmaterial. Via ett kalendarium på sidan annonserades visningar i fält, föreläsningar och andra arrangemang. För skolor togs ett särskilt

material fram som var ägnat att arbeta vidare med i klassrummen. Under 2014 hade sidan drygt 11 000 användare och knappt 50 000 sidvisningar (tabell 1).

Twitterkontot @nyalodose var aktivt under 2014. Inläggen bestod av korta notiser och bilder från fält- och rapportarbetet med länkar till projektets hemsida varvat med information om evenemang som projektet höll eller deltog i. Antalet inlägg varierade från flera om dagen till något enstaka i månaden. Från och med 2015 övergick inläggen till att länka till Nya Lödöses Facebook-inlägg.

Under 2014 gjordes 93 inlägg Facebook-kontot @stadennyalodose. Inläggen bestod i kortare och längre notiser, bilder och filmklipp från fält- och rapportarbetet, samt av information om egna och andras evenemang. Vi länkade till, och puffade för, artiklar på vår hemsida och för vår tidning. Publiceringen var som mest intensiv under fältarbetet och mer lågfrekvent under det efterföljande rapportarbetet. Störst genomslagskraft, med flest antal visningar, hade inlägg som handlade om skelett och gravar följt av föremål, filmer och hälsningar från personalen.

Till projektet knöts också ett flickr-konto ([flickr.com/photos/nyalodose/](https://www.flickr.com/photos/nyalodose/)) där projektets fotograf Markus Andersson kontinuerligt lade upp bilder från undersökningen, rapportarbetet och de publika satsningarna (figur 13).

Övrig förmedling

Föredrag om projektet hölls på den årligen återkommande "Västsvensk arkeologidag" på Göteborgs universitet, på Göteborgs stadsmuseum och på Stadsarkeologiskt forum i Uppsala. Vi höll interna visningar för uppdragsgivare och entreprenörer (Trafikkontoret och Skanska). Projektets arkeologer informerade och visade föremål vid det lokala publika evenemanget Gamlestadsgalejet. Pappersupplagan av Staden Nya Lödöse tidning nr 3 och 4 trycktes i 2 000 exemplar per nummer och distribuerades till bibliotek och Göteborgs stadsmuseum.

Förmedlingen utfördes av projektets arkeologer och andra specialister men vi anlidade även

personal med specialkompetens för förmedling som pedagoger, fotograf, grafisk designer, webbyrå, illustratör, 3D-tekniker, musiker samt en dansgrupp.

Undersökningarna uppmärksammades i lokal och nationell press, radio och tv. Bland annat tog SVT Nyheter upp fyndet av en tegelsten där en hund någon gång på 1500-talet satt sitt tassavtryck då tegelstenen låg för att torka.

Internationellt

Genom kontakterna med Göteborgs universitet kom förmedlingen av Nya Lödöse att ingå som fallstudie i EU-projektet NEARCH (New ways of Engaging audiences, Activating societal relations and Renewing practices in Cultural Heritage) som bestod av 14 olika partners från 10 länder. Forskningen i projektet var inriktad mot publik arkeologi, kulturarv, pedagogik och samarbeten mellan konst och arkeologi. Samarbetet med

Figur 13. Flera av de bilder som Markus Andersson tog vid undersökningarna av Nya Lödöse har använts utanför projektet. Den här bilden har bland annat använts av Statens historiska museer i presentationen av den arkeologiska verksamheten. Bilden visar Maria Paring i oktober 2015. Foto: Markus Andersson.

Nya Lödöse bestod bland annat i nätverksmöten, workshops, föreläsningar och konstprojekt.

Genomförande

En egen profil

Inför projektstarten 2013 skapades en egen profil för trycksaker, kläder, visitkort och skyltar. Dessa användes i stället för de ingående samarbetsparternas vanliga profiler, så även för denna rapport. Orsaken var viljan att skapa en tydlig enhet och "vi-känsla" inom projektet och en tydlig avsändare mot externa mottagare (figur 14).

Arbetsgången i fält

De gator och stadsgårdar som ingår i den här rapporten undersöktes under fyra olika säsonger med olika förutsättningar.

Under 2013 och 2014 var de ytor som kunde undersökas till stor del styrda av det samtidigt pågående byggarbetet. Av denna anledning var det svårt att göra prioriteringar inom hela undersökningsområdet.

Den del som undersöktes 2013 låg inom den sydligaste delen av undersökningsområdet. Denna yta undersöktes senhösten 2013 under stor tidspress med medelhög ambitionsnivå. Lämningarna var välbevarade och undersöktes relativt noggrant.

Säsongen 2014 inleddes med förundersökningar av delar av ytor som skulle beröras av planerad byggnation. Därefter genomfördes slutundersökningar (figur 15). Först förundersöktes den yta som låg norr om den tidigare sträckningen för Kortedalabanan. Efter att spårvägen lades om under påsken 2014 revs den äldre sträckningen. Därefter kunde en förundersökning göras inom denna yta, för att utröna om några lämningar fanns kvar här. När det så visade sig vara fallet slutundersöktes även denna yta. Länsstyrelsen hade bedömt kunskapspotentialen som medelhög. Detta innebar att undersökningen genomfördes med medelhög ambitionsnivå.

De lämningar som framkom norr om Kortedalabanans äldre sträckning var mycket välbevarade (stadsgård 7) och undersöktes med stor nog-

Figur 14. Nya Lödöseprojektets signatur på arbetskläder. Foto från arkeologidagen 27 augusti 2017. Foto: Markus Andersson.

Figur 15. Fältpersonalen vid förundersökningarna 2014. Från vänster: Emma Maltin, Veronica Forsblom Ljungdahl, Elisabet Schager, Oliver Brown, Tobias Glansberg, Andreas Åman, Caj Carlstein och Maria Paring. Foto: Arkeologerna.

grannhet. Undantaget var en yta i den västra delen där en bensinstation med betongmurar och underjordiska tankar tidigare funnits. Under den tidigare banvallen var lämningarna delvis urschaktade och endast delvis bevarade, detta gäller framför allt den västra delen. De undersöktes därför mer översiktligt. Mellan Kortedalabanan och Säveån fanns endast spridda lämningar kvar, dessa undersöktes extensivt i samband med att ytan schaktades ur.

Under 2016 undersöktes en liten yta direkt norr om den som undersöktes 2014. Undersökningen gjordes på mycket kort varsel och under stor tidspress. Orsaken var att den planerade byggnationen krävde en större yta än den som hade undersökts 2014. Lämningarna var välbevarade men undersöktes endast översiktligt.

Under 2017 kunde hela undersökningsområdet undersökas vid samma tillfälle och mer styrda prioriteringar än tidigare kunde göras. Under detta år undersöktes den norra delen av ytan i denna rapport. Länsstyrelsen bedömde kunskapspotentialen som medelhög, undersökningen skulle dock genomföras med en lägre ambitionsnivå än den tidigare medelhöga och med hårdare prioriteringar.

Ingen spont sattes runt undersökningsområdet och på grund av bestämmelser kring slänter

och säkerhet kunde den sydligaste delen av den tilldelade ytan därför inte undersökas. På stadsgård 7 finns därför ett glapp mellan 2014/2016 års lämningar och de från 2017. De lämningar som framkom var mycket välbevarade och undersöktes med stor noggrannhet.

Metod och dokumentation

Syftet med metodvalet var att kunna beskriva ett detaljerat händelseförlopp inom en relativt kort tidsrymd, som bitvis efterlämnat tunna och svårurskiljbara lager. För att bäst kunna svara på frågeställningarna undersöktes och dokumenterades därför lämningarna enligt en händelsebaserad kontextuell metod.

Den minsta stratigrafiska enheten var en *kontext*. Den består av ett eller flera objekt, den kan vara jordlager, konstruktionsdelar av sten, tegel eller trä, föremål och ben. Kontexterna delades in i tre huvudgrupper, lager, nedgrävningar och konstruktioner. Lämningarnas källvärde graderades från 1 till 3, vilket påverkade undersöknings- och insamlingsmetoden. De källvärden som användes var: 1. Primärdeponerade, bildade på plats, 2. Sekundärdeponerade, omlagrade med känd

proveniens eller 3. Tertiärdeponerade, omlagrade utan känd proveniens.

En eller flera kontexter bildade en *kontextgrupp*. Detta är ett samlingsbegrepp för en samling händelser som hör ihop och som skett under en begränsad tidsrymd (figur 16).

Själva grävandet gjordes huvudsakligen enligt *single contextmetoden*, vilket innebar att varje stratigrafisk enhet undersöktes, dokumenterades och avlägsnades var för sig och i omvänd kronologisk ordning från hur de skapats.

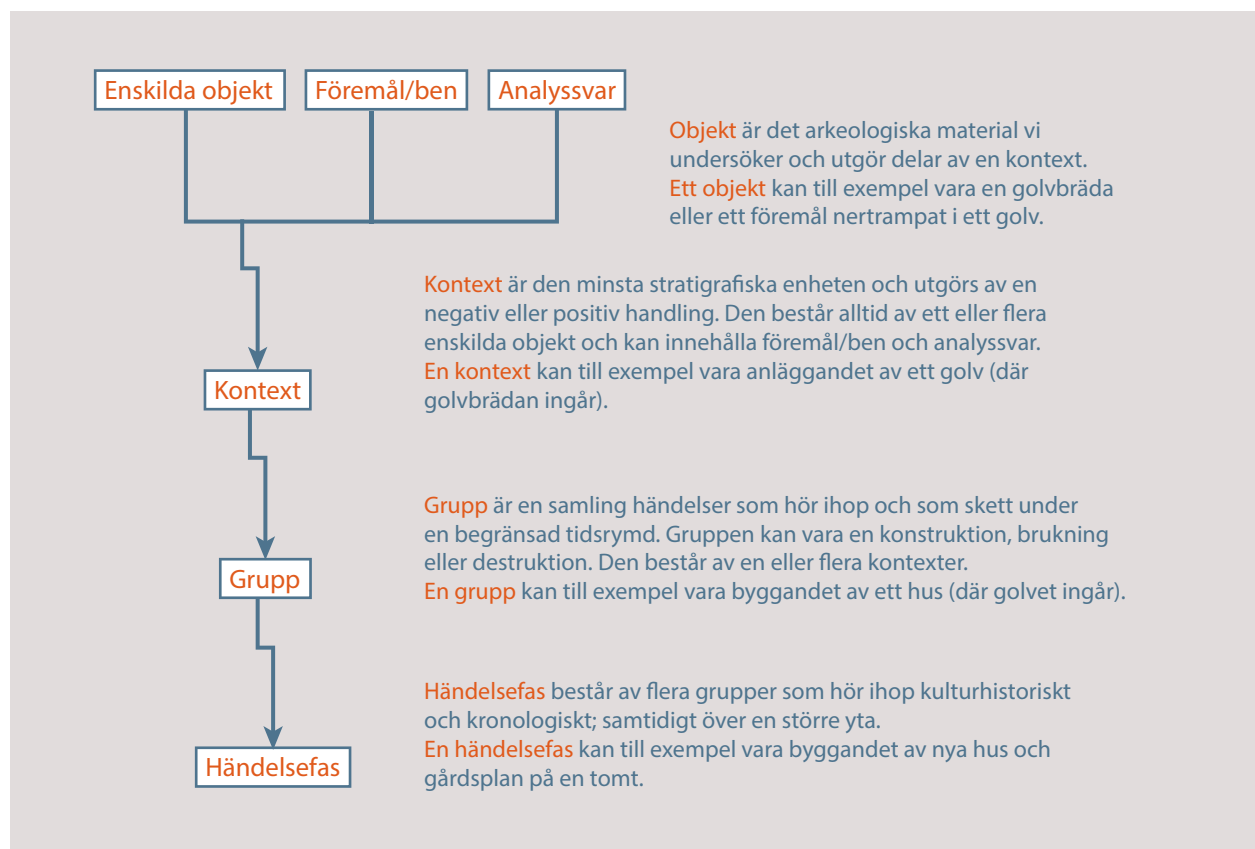
De grävmetoder som användes var:

1. Handgrävning med skärsliv. Ett urval av kontexter som bedömdes vara bildade på plats undersöktes i rutnät. Jordlagren genomsköptes med metalldetektor i anslutning till att de undersöktes. Metoden användes främst vid undersökning av konstruktioner och primärdeponerade ytor, såsom brukningslager. Även en del sekundärdeponerade lager undersöktes med denna metod.
2. Anpassad fingrävning med skyffel och spade eller med maskinhjälp. Jordlagren genomsköptes med metalldetektor. Metoden användes

för att undersöka sådana kontexter där metod 1 inte var aktuell, men där det ändå fanns anledning att dokumentera och samla in föremål och ben, till exempel områden med sekundärdeponerat material.

3. Maskinschaktning, där ben- och föremålsmaterial inte annat än undantagsvis insamlades. Metoden användes huvudsakligen för att undersöka extensiva ytor och att schakta bort recenta fyllnadslager och störningar ned till en arkeologiskt intressant nivå.

Den grävmetod som valdes berodde på kontexternas källvärde. Arkeobotanik, föremål och animalosteologi var integrerade delar av de arkeologiska kontexterna. Föremål och ben samlades in med relation till kontext. Under 2013–2014 mättes de in där de hittades med relation till kontexten. Från 2015 samlades de in med relation till kontexten. Några av kontexterna med källvärde 1 undersöktes i rutnät där ben och föremål samlades in, från några kontexter togs jordprover som vattensällades, dessa benämndes sällprover. Samtliga prover mättes in där de insamlades och relaterades till respektive kontext.

Figur 16. Schematisk framställning av tolkningsprocessens gång.

Figur 17. Leif Jonsson undersöker en koncentration av hasselnötsskal intill en vägg i rum E i huslänga 7:3:1 på stadsgård 7. Foto: Arkeologerna.

Varje kontext beskrevs och tolkades i fält av grävande arkeolog. De mättes in digitalt och dokumenterades på ett likvärdigt sätt. Under 2013–2014 och 2016–2017 användes ett pappersformulär med en beskrivande del och en argumenterande och tolkande. Kontexterna registrerades löpande under fältarbetstiden i Intrasis samt i stratigrafi-programmet Harris Matrix Composer. Under säsongen 2015 användes surfplattor för direktregistrering i Intrasis i fält. Grupperingen av kontexterna skedde inledningsvis i fält, men från 2016 har detta genomgående skett vid efterbearbetningen av materialet.

Vid efterarbetet av materialet gjordes en fasindelning utifrån händelser, vilka kallades *händelsefaser*. Dessa kan omfatta hela staden (som under etableringsskedet) men är vanligast knutna till händelser inom en administrativ enhet som en stadsgård eller en gata. Händelsefaser beskrivs närmare nedan under *Resultat*.

Föremålshantering och konservering

Föremålsspecialister deltog i fält under hela fältarbetet. Tvätt och registrering av föremål gjordes kontinuerligt. Dessutom påbörjades specialregistrering av keramik och glas.

För mer känsliga föremål fanns en kontinuerlig kontakt med konservatorerna på Studio Västsvensk Konservering. De kunde med kort varsel komma ut i fält för att delta i arbetet och avgöra hur föremål skulle tas omhand.

Insamlingsprinciperna för föremål styrdes av kontexternas källvärde (1–3). Från primärdeponerade kontexter tillvaratogs alla föremål, så även från de flesta sekundärdeponerade kontexter. Utvalda kontexter med primär- och sekundärdeponerat material vattensållades, i första hand för att tillvarata osteologiskt material, men även föremålen togs tillvara. I kontexter med källvärde 3 handplockades föremål selektivt. Metalldetektor användes regelbundet i alla typer av kontexter.

Integrerad föremålshantering

Syftet var att göra föremålshantering till en integrerad del av fältarbetet där en direkt återkoppling skulle underlätta tolkningen av strukturer och planeringen av arbetet.

De olika föremålskategorier som förekommer, eller saknas, kan belysa hur olika lager och ytor använts. Olika fragmenteringsgrad, inte minst av keramiken i jämförelse med näraliggande kontexter och andra platser, kan visa om materialet flyttats eller nöts efter det att de hamnade på just den platsen. Påträffas skärvorna i koncentrationer (som små skärvor eller större delar av hela kärl) har materialet sannolikt inte flyttats efter att det deponerats. Om skärvorna påträffas stående på högkant visar det i sin tur att materialet sannolikt har omdeponerats minst en gång. Rörelsefrekvensen på en yta kan avspeglas i hur fragmenterat materialet är (figur 17).

Föremålen kan även visa om ytor varit renso-pade eller avsedda för avfall. På samma sätt kan lager som tillkommit i samband med raseringar avslöja mycket om byggnaderna. Koncentrationer av spikar och nitar kan tyda på att delar av huskonstruktioner rasat samman eller att delar av en möbel som var väggfast brunnit på platsen.

Vidare analyser

I den här rapporten presenteras främst resultat som har direkt relevans för de stratigrafiska berättelserna. Föremålsmaterialet kommer att presenteras mer utförligt i en separat rapport.

Animalosteologi

Fältnärvaro och grundtanke

Målsättningen med det animalosteologiska arbetet var att arbeta integrerat och i nära samarbete med arkeologerna. För att skapa förutsättningar för en bra samverkan mellan animalosteologi och övriga delar av projektet var det viktigt att osteologerna deltog på ett sådant sätt att de kunde arbeta både utifrån de osteologiska frågeställningarna, och de gemensamma frågeställningarna som projektet hade. Detta skedde genom att osteologerna var en rörlig resurs som följde utgrävningens olika moment och bistod arkeologerna med att bedöma lagrens karaktär och att skapa representativa prover.

I fältsituationen innebar det att det alltid fanns minst en osteolog på plats. Snabba bedömningar

och feedback resulterade i att den osteologiska informationen blev en naturlig del av den arkeologiska tolkningen, samtidigt som osteologerna hjälpte till med prioriteringar och urval kring insamling och vattensällning. I många fall hade det betydelse för tolkning, dokumentation och fortsatt undersökning. Observationerna i fält var även viktiga för planeringen av det följande analysarbetet. Spridningen av arter och deras olika skelettelement uppvisade i många fall mönster som kunde följas upp vid senare analys.

Över lag prioriterades insamling och vattensällning i primära och sekundära kontexter, medan ben från omlagrade lager utan känd proveniens i regel endast handplockades som stickprov. Alla ben tvättades, torkades och sorterades i fält.

Analys

Tack vare det osteologiska arbete som utfördes redan i fält kunde den efterföljande analysen utföras på ett material som var skraddarsytt utifrån den arkeologiska undersökningens övergripande frågeställningar. För att hushålla med den tilldelade arbetstiden arbetade vi strikt problemorienterat, och använde endast benmaterial från kontexter som var lämpliga för att besvara just våra frågeställningar. Därmed säkrade vi en hög vetenskaplig kvalitet på resultaten.

I projektet lade vi stor vikt vid det animalosteologiska materialets potential att belysa tafonomiska förhållanden och bidra till förståelsen av de arkeologiska lagrens tillkomsthistoria. Tafonomi brukar definieras som studiet av de processer som skapar, modifierar och delvis förstör det osteologiska materialet (O'Connor 2008:19ff). En relativt stor del av steg 1-arbetet lades därför på att redogöra för benmaterialets olika bevaringsförhållanden och att jämföra detta med de arkeologiska tolkningarna. I många fall ledde det till att tolkningen av olika kontexter fick revideras, eller till att tolkningen kunde fördjupas. Detta är ganska ovanligt i såväl svensk som europeisk stadsarkeologi, och visade sig vara en fruktsam metod inom projektet.

Utifrån detta underlag kan vi dra empiriskt välmotiverade slutsatser kring olika animalosteologiska frågeställningar. Dessa omfattar allt från variation mellan olika stadsgårdar i matvanor till tamdjurens roll i samhället, inklusive förändringar under Nya Lödöses historia.

Tabell 2. Dendrokronologiska prover från ytan i denna rapport. Prover och kontexter utan asterisk är från år 2013.
 * är prover och kontexter från år 2014. ** är prover och kontexter från år 2015. *** är prover och kontexter från år 2017.

Fas	Kontext	Dendro nr	Prov*	Kontext*	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Datering av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens/kommentar
13:2	Stolpe	15223	80737	51261	Ek	77	Sp=20, W?	1476	Juni 1476	
13:2	Rustbädd under hus	15224	80634	51193	Ek	81	Sp=4, ej W	1457	1470±7	I
13:2	Rustbädd under hus	15225	80697	51264	Ek	111	Sp=14, W	1476	Vinterhalvåret 1476–1477	I
13:2	Rustbädd under hus	15226	80738	51199	Ek	84	Sp=2, ej W	1443	1458±7	
13:2	Syllstock	15227	80740	51197	Ek	86	Sp=8, ej W	1475	1484±7	I
14:2	Påle	15228	75015	45022	Ek	80	Sp=7, ej W	1463	1473±7	
14:2	Rustbädd	15229	75016	45021	Ek	83	Nära sp	1451	1471±10	
7:1	Hägnad	15230	80751	51403	Ek	20	Sp=7, W	Ej datering		
8:3	Träläggning	15231	92400	63073	Ek	74	Sp=4, ej W	1467	1480±7	
8:3	Träläggning	15232	92401	63073	Ek	76	Sp=2, ej W	1447	1459±7	I
8:3	Träläggning	15233	92402	63073	Ek	64	Sp=15, W	1479	Vinterhalvåret 1479–1480	
8:3	Träläggning	15234	92403	63073	Ek	65	Sp=21, W	1479	Vinterhalvåret 1479–1480	I
Utstakning	Stolpe	15235	92404	63089	Asp	33		Ej datering		
8:3	Stolpe	15236	92411	63074	Ek	123	Sp=16, W	1481	Vinterhalvåret 1481–1482	
8:3	Stolpe	15237	92412	63075	Ek	71	Sp=17, W	1486	Vinterhalvåret 1486–1487	
7:3	Golvregel	15238	92418	63138	Gran	96	W	Ej datering	Vinter	
7:3	Golvregel	15239	92419	63134	Tall	44	W	Ej datering		
7:3	Syllstock	15240	92421	63133	Ek	91	Sp=1, ej W	1458	1474±7	I
7:3	Rustbädd	15241	92422	63136	Ek	107	Sp=17, W	1476	Vinterhalvåret 1476–1477	
7:3	Rustbädd	15242	92423	63135	Ek	89	Sp=18, Ej W	1474	1477±3	I
7:3	Rustbädd	15243	92441	63143	Tall	43	W	Ej datering		
7:3	Stolpe	15244	92382	63063	Gran	106	ej W	Ej datering		
7:22	Hägnad	15245	92392	63051	Ek	46	Sp=13, W	Ej datering	Sommar	
7:3	Golvregel	15246	92438	63094	Al			Ej datering		
7:3	Golv	15247	92442	63147	Ek	89	Sp=20, W	1474	Vinterhalvåret 1474–1475	III
7:10	Stolpe	15248	92444	63034	Ek	111	Sp=9, ej W	1484	1492±7	III
8:2	Rustbädd	15251	80669	51244	Ek	105	SP=16, W	1476	Vinterhalvåret 1476–1477	I
8:2	Rustbädd	15252	92405	63079	Ek	117	Sp=15, ej W	1475	1480±5	I
8:2	Rustbädd	15253	92406	63082	Ek	79	Sp=18, W	1476	Vinterhalvåret 1476–1477	I
8:2	Rustbädd	15254	92407	63083	Ek	58	Ej Sp, Ej W	1442	Efter 1452	I
8:2	Rustbädd	15255	92408	63100	Ek	37	Sp=7, ej W	Ej datering		
8:2	Rustbädd	15256	92440	63115	Ek	102	Sp=8, ej W	1474	1483±7	

Fas	Kontext	Dendro nr	Prov*	Kontext*	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Datering av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens/kommentar
8:2	Rustbädd	15257	92446	63110	Ek	83	Sp=11, ej W?	1477	Juni 1477	
13:2	Syllstock	15275	80741	51189	Ek	94	Sp=10, ej W	1474	1476±2	
7:12	Golv	15277	92434	63007	Ek	72	Sp=8, ej W	1469	1478±7	III
15:3	Syllstock	15293	107497*	30042*	Ek	97	Sp=17, W	1481	Vinterhalvåret 1481–1482	
15:3	Rustbädd	15294	106489*	30045*	Tall	59	Sp=21, Ej W	Ej datering	-	
15:3	Rustbädd	15295	106526*	30046*	Gran	59	Ej W	Ej datering	-	
7:3	Rustbädd	15296	108439*	30067*	Ek	97	Sp=16, ej W	1471	1476±3	
15:3	Rustbädd	15298	106864*	65009*	Ek	126	Ej Sp Ej W	1463	Efter 1473	Möjligen 1474–1550
8:3	Syllstock	15299	103694*	15015*	Ek	106	Sp=13, Ej W	1475	1481±5	
8:3	Träläggning	15300	102319*	35006*	Ek	93	Sp=24, W	1467	Vinterhalvåret 1467–1468	
8:3	Träläggning	15301	102318*	35006*	Ek	109	Sp=22, W	1471	Vinterhalvåret 1471–1472	
7:3	Rustbädd	15302	111243*	30071*	Ek	81	Sp=15, W	1475	Vinterhalvåret 1475–1476	
7:18	Stolpe	15303	108994*	35065*	Alm	36	W	Ej datering	Vinter	
15:3	Rustbädd	15304	106763*	30047*	Gran	49	W	Ej datering	Vinterhalvåret	
8:2	Rustbädd	15305	102342*	35019*	Ek	61	Sp=7, Ej W	1452	1462±7	
15:3	Eldstad	15308	110747*	10137*	Gran	32	W	Ej datering	Vinterhalvåret	
15:3	Rustbädd	15310	110927*	35158*	Tall	95	Sp=37, Ej W	Ej datering	-	
7:3	Rustbädd	15311	111212*	35166*	Ek	114	Sp=12, Nära W	1474	1475±1	
7:3	Syllstock	15312	111597*	35134*	Ek	121	Sp=12, W	1475	Vinterhalvåret 1475–1476	
34:4	Rustbädd	15609	536341**	534510**	Ek	108	Sp=13, W	1475	Vinterhalvåret 1475–1476	A, B
34:4	Syllstock	15610	536171**	535131**	Ek	89	Sp=21, W	1473	Vinterhalvåret 1473–1474	
17/34:1	Rustbädd	15614	1011777**	537281**	Ek	29	Ej Sp, ej W	1416	Efter 1426	
7:12	Golvregel/syllstock	15649	251322*	63229*	Al	46	W	Ej datering		
7:3	Golvregel	15654	1015036*	63235*	Ek	101	Sp=17, ej W	1473	1477±3	
7:3	Rustbädd	15735	307442***	72030***	Ek	104	Sp=17, nära W	1475	1475–1482	A, vinterhalvåret 1475–1476
7:3	Rustbädd	15736	311940***	72048***	Ek	62	Ej Sp, ej W	1451	Efter 1461	A, 1461–1481
13:2	Syllstock	15738	318941***	74067***	Ek	86	Sp=12, ej W	1469	1469–1481	
13:2	Syllstock	15739	318955***	74066***	Ek	101	Sp=13, ej W	1475	1476–1486	
13:2	Syllstock	15740	318968***	74068***	Ek	105	Sp=14, ej W	1474	1475–1485 (troligen 1474–1476)	
13:2	Syllstock	15741	318969***	74060***	Ek	84	Sp=15, W	1475	Vinterhalvåret 1475–1476	

I den här föreliggande rapporten presenteras främst resultat som har direkt relevans för de stratigrafiska berättelserna. Animalosteologin kommer att presenteras mer utförligt i en separat rapport framöver. Delar av resultaten har redan publicerats i vetenskapliga tidskrifter (Maltin & Jonsson 2018, Maltin 2020, Maltin et al. 2024).

Arkeobotaniska analyser

Arkeobotaniken var en integrerad del av fältarbetet och arkeobotaniker deltog i fältarbetet. Huvuddelen av proverna preparerades och analyserades översiktligt i fält. På så sätt blev flera olika kontexters innehåll undersökta samtidigt som de grävdes ut, vilket var viktigt för den stratigrafiska diskussionen och tolkningen i fält. Under fältarbetet preliminäranalyserades 127 prover på detta sätt. Utifrån fältanalyserna valdes sedan 65 prover ut där mer djuplodande makrofossila analyser gjordes.

De arkeobotaniska analyserna beskrivs i en egen delrapport i bilaga 1.

Dendrokronologiska analyser

Ett flertal prover sågades från olika träkonstruktioner. Av dessa skickades totalt 62 prover från hela den yta som denna rapport berör till Kvartärgeologiska laboratoriet vid Lunds universitet (tabell 2 och bilaga 2). De prover som inte kunde dateras var främst virke med för få årsringar (under 60), dålig koppling till andra prov, eller udda träslag som al, alm och asp. Inte heller gran och tall har kunnat dateras.

Vid tidigare analyser av trämaterial från Nya Lödöse har det konstaterats att ek var det träslag som föredrogs vid större konstruktioner, som timmerkistorna eller syllstockar i byggnader. Stängsel och andra klenare konstruktioner kunde vara av andra träslag.

RESULTAT

De undersökta ytorna

De stadsgårdar och gator som beskrivs i den här rapporten undersöktes 2013–2014 och 2016–2017. Inom ytan fanns nio tomter med bebyggelse (stadsgård 7, 8, 12, 13, 14, 15, 34, 35, 39), två gator (gata B och D) och obebyggda vretar mellan stadsgårdarna (figur 18, s. 34). Området låg centralt i Nya Lödöses norra stadshalva, och omfattade området runt korsningen mellan stadens nord-sydliga huvudgata (gata C) och två öst-västliga lokalgator (gata B och D).

Eftersom ytan då var bebyggd av landeriet Marieholm grävdes bara enstaka schakt vid undersökningarna 1916–1918 (Strömbom 1924). Då påträffades stenläggningar motsvarande gata B samt gårdsplaner och golvytor på stadsgård 7 och 13 (figur 19, s. 35). Inom området grävdes ett antal schakt vid en förundersökning år 2012 (Gustavsson et al 2012). Delar av bebyggelsen och stenlagda gårdsplaner på stadsgård 7, 8 och 13 identifierades, bland annat påträffades ett tegelgolv (rum A i huslänga 13:6:1). I området direkt norr om Sävån fanns få lämningar. År 2013 genomfördes ytterligare en förundersökning intill Sävån, men inga arkeologiska lämningar framkom (Rosén 2014).

I den här texten kommer begreppet stadsgård användas för den uppbyggda miljön på en tomt. En stadsgård kan även omfatta mer än en tomt, vilket verkar vara vanligt förekommande framför allt under stadens yngsta tid. En tomt är således endast en juridisk ram inom vilken en levande tredimensionell miljö byggdes upp. De tomter som lades ut 1473 fortsatte sannolikt finnas kvar till 1624. Med vret avses de obbyggda utrymmen som fanns mellan de olika stadsgårdarna. De avgränsades från stadsgårdarna av byggnader eller med stängsel. I Magnus Erikssons stadslag från 1357 reglerades att det skulle finnas ett dropprum mellan grannhus

som hindrade vatten att rinna ner på grannens tak (Holmbäck & Wessén 1966:87).

Här följer en kortfattad genomgång av händelserna på de enskilda stadsgårdarna, vretarna och gatorna. Mer detaljerade beskrivningar av förloppet finns i den stratigrafiska berättelsen. Därefter följer en tematisk genomgång av byggnader, öppna ytor och funktioner på stadsgårdar, gator och vretar.

Händelsefaser och brukningsperioder

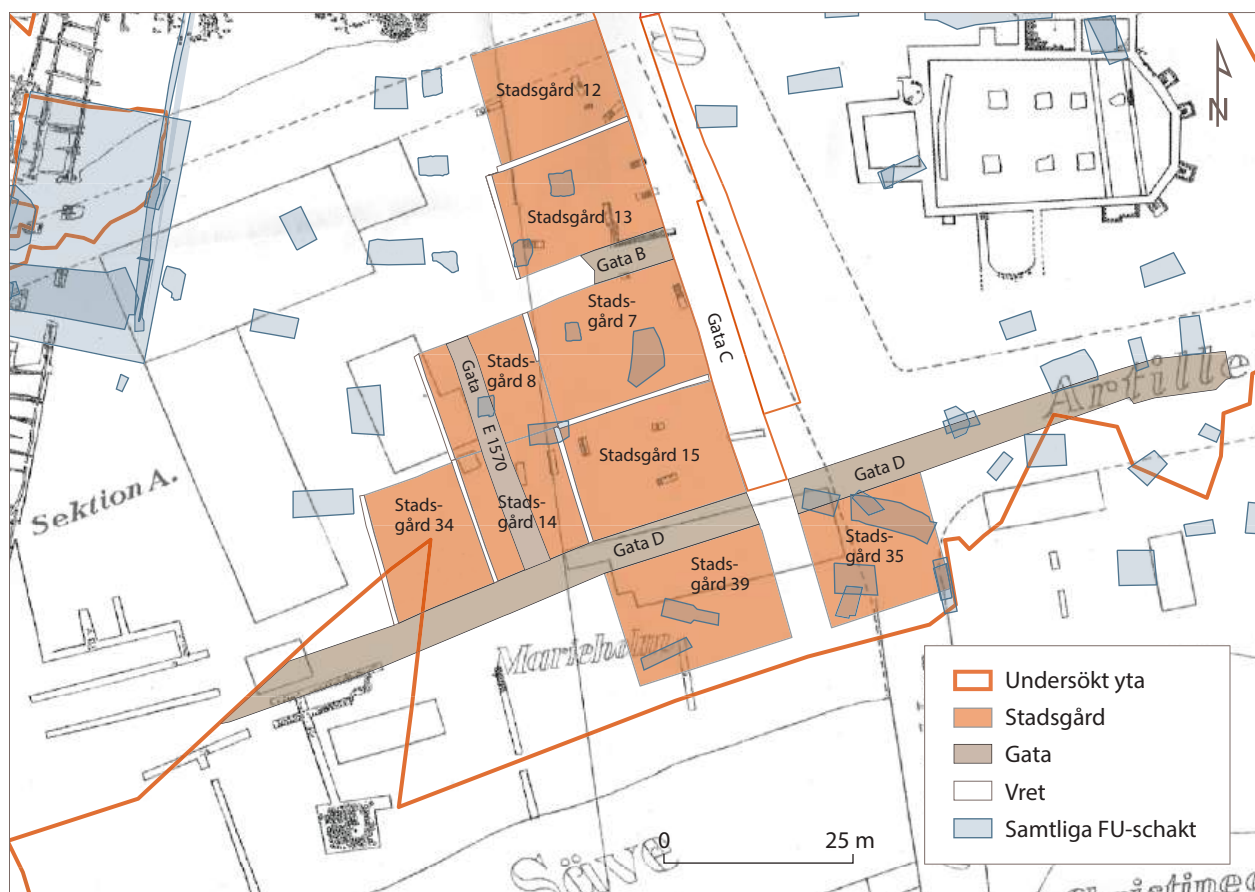
I den följande texten används huvudsakligen två olika begrepp för att beskriva tid och rum, begreppen händelsefas och brukningsperiod.

Händelsefas är det begrepp som valts för att beskriva en samling arkeologiskt urskiljbara händelser som hör ihop och som skett under en avgränsad tidsperiod. Ett exempel kan vara uppförandet av en byggnad, eller brukandet av en avfallsbinge. Händelsefaserna har således tydliga avgränsningar i tid och rum. De är även mest en beskrivning av den fysiska miljön. Den stratigrafiska berättelsen är uppbyggd kring händelsefaser.

Händelsefaserna har samlats i *brukningsperioder*, som beskriver längre sammanhängande tidsperioder med flera händelser. På stadsgårdarna var brukningsperioderna avgränsade tidsrymder under vilka en kontinuitet av funktioner, och troligen av brukare, ägarförhållanden och invånare fanns. Brotten mellan de olika brukningsperioderna kan vara försäljningar, arvskiften eller avflyttning. Rent arkeologiskt syns dessa genom förändringar i stadsgårdens fysiska miljö. Brukningsperioderna är ett försök att fånga det liv som levdes i den fysiska miljön. En brukningsperiod kan därmed omfatta en eller flera händelsefaser. Brukningsperioden ligger nära begreppet *hushåll* som använts för andra arkeologiska material (exempelvis av Kulturen i

Figur 18. De stadsgårdar, gator och vretar som beskrivs i denna text. Skala 1:500.

Figur 19. Schakt från tidigare undersökningar inom ytan för denna rapport med Strömboms schaktplan som bakgrund. Schakten från undersökningarna 1915–1918 är ungefärligt placerade. Skala 1:1 000.

Lund). Med hushåll har då avsetts en social och juridisk samlevnadsform som bildar en ekonomisk försörjningsenhet. I stadsmiljö utgörs detta oftast av en stadsgård och dess invånare. Varje enskilt hushåll avgränsas gentemot samtida, föregående och efterföljande hushåll i tid men också i rummet (Gardelin & Johansson Hervén 2003:43). Att vi valt begreppet brukningsperiod beror på att stadsgårdens sammansättning av invånare och deras juridiska, sociala och ekonomiska förhållanden kunde vara mycket komplicerade med flera parallella hushåll, näringar och ägarstrukturer. Risken med begreppet hushåll är att det förenklar denna komplexa bild.

På gatorna och i vretarna kan inte brukarna ses på samma sätt och här beskriver i stället brukningsperioderna större sammanhängande perioder av brukning som avgränsades av omfattande konstruktion eller rasering.

Händelseförlopp

Här beskrivs de större händelserna, funktionerna och strukturerna på de enskilda stadsgårdarna, vretarna och gatorna. Efter detta följer en sammanfattning. En mer detaljerad beskrivning av de olika händelseförloppen finns i den stratigrafiska berättelsen nedan.

Före staden

Innan staden anlades utgjordes området av hävdad ängsmark, och kanske även betesmark. De lägre liggande delarna översvämmades flera gånger, senast förmodligen strax före stadens anläggande.

Vid 2013 års undersökning undersöktes marklagren från tiden innan staden grundades. Arkeobotaniska analyser visar att platsen var obebyggd men innehöll boplatsspår. Pollenanalyser från samma lager indikerar att odling av havre, vete, korn och humle/hampa, bedrevs i närheten. Analyserna visar att det fanns gårdsbebyggelse i närheten, troligen uppströms Säveån.

Händelser på gata B

Gatan sträckte sig från sig från gata C i öster ned till strandzonen i väster.

Stratigrafiska berättelser för den mellersta och västra delen av gata B har tidigare publicerats (Öbrink & Rosén 2017, Pettersson et al. 2021). För den östra delen, som beskrivs här, har händelsefaserna kallats Be för att skilja dem från de andra delarna av gatan.

Lämningarna var relativt välbevarade men gatan undersöktes extensivt.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas Be:1 och motsvarar tiden från 1473 till omkring 1480. Gata B lades ut när staden grundades. De första åren fanns ingen gatubeläggning utan den naturliga markhorisonten brukades.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas Be:2 till Be:4 och motsvarar tiden till från omkring 1480 till 1547. I samband med eller något efter att stadsgårdarna byggdes upp anlades en ny gata. En grund av slanor, stockar och träflis lades ut. På det lades sand och gatubeläggning. I gatans mitt fanns borgmästarstenar. Gatan brukades därefter.

Vid ett tillfälle reparerades delar av gatan (runt 1530?), den brukades därefter.

Brukningsperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstaden (1547) till återuppbyggnaden av staden från 1560-talet. Materialet säger inget om vad som hände med gatan under denna brukningsperiod.

Brukningsperiod 4

Omfattar händelsefas Be:5 till Be:7 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till 1600-tal (Kalmariet?). En ny gata anlades med sättsand och stenläggning. Utmed den norra och södra sidan fanns stensatta rännalar (figur 20). Gatan brukades därefter.

Brukningsperioden avslutade med att rännallen utmed den södra sidan fylldes igen i samband med att bebyggelsen på stadsgård 7 raserades.

Brukningsperiod 5

Omfattar händelsefas Be:8 till Be:9 och motsvarar tidigt 1600-tal (till 1624). Perioden kan vara

den korta tid staden fanns efter Kalmariet. En ny gata med sand och stenläggning anlades. Den brukades tills bebyggelsen runt den raserades, troligen då staden lades ned. Delar av stenläggningen plockades då bort.

Händelser på gata D

Gatan sträckte sig i öst-västlig riktning utmed Sävån. I öster kunde den identifieras vid kyrkogårdens sydöstra hörn, den fortsatte utmed kyrkogården och korsade gata C norr om den plats där bron över Sävån bör ha funnits. Därifrån sträckte sig gata D vidare mot strandzonen i väster.

Den västligaste delen av gatan beskrivs i rapporten för strandzonen (Pettersson et al. 2021). För den östra delen, som beskrivs här, har händelsefaserna kallats De för att skilja dem från de andra delarna av gatan.

Gatan var fragmentariskt bevarad och undersöktes extensivt.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas De:1 och motsvarar tidsperioden från stadens grundande 1473 till flytten till Älvsborgsstaden 1547. Gatan lades ut när staden grundades. En gata med gatubeläggning anlades troligen samtidigt som stadsgårdarna byggdes upp omkring 1480. Konstruktionslager av sand fanns bevarade men ingen stenläggning.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas De:2 och motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstaden (1547) till återuppbyggnaden av staden från 1560-talet. Över den östligaste delen av gatan fanns avsatta och påförda jordlager. En ränna och en hägnad konstruerades här.

Brukningsperiod 3

Omfattar händelsefas De:3 och motsvarar tiden från 1560–1570-talet till tidigast vid stadens nedläggande 1624. En ny gata med sand och stenläggning anlades. Längst i öster fick den en sydligare sträckning än förut. Möjligen anlades även en nord-sydlig gata öster om kyrkogården. Delar av hägnaden som hade anlagts i brukningsperiod 2 låg norr om den nya gatan och kan ha fortsatt brukas.

Gatan brukades till stadens nedläggande. Åtminstone den östra delen kan ha brukats längre än så, tills en landsväg mot Utby anlades.

Figur 20. Gata B med rännviden utmed den södra sidan under bruksperiod 4. Foto från väster: Astrid Lennblad.

Händelser på stadsgård 7

Stadsgården omgavs av gata B i norr, gata C i öster, stadsgård 8 i väster och stadsgård 15 i söder. Lämningarna på stadsgården var välbevarade och undersöktes med stor noggrannhet. Detta gäller främst brukningsperiod 2–4 (före 1547), lämningarna från de yngre brukningsperioderna var mer fragmentariska. I flera fall fanns passager och dörröppningar som visar rörelsemönster. Konsekvent insamling av ben, föremål och prover bidrar till detaljerade kunskaper om händelser, funktioner och konsumtionsmönster. Gränserna för brukningsperioderna har lagts vid större ombyggnader, men eftersom en kontinuitet i funktioner fanns hela perioden 1480–1547 är det möjligt att en kontinuitet även fanns i vilka som brukade gården. I några fall är det oklart exakt vilken brukningsperiod ombyggnaderna av golv i rum hör till.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 7:1 till 7:2 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till 1480. Tomten stakades ut då staden grundades men var obebyggd. Flera hägnader uppfördes inne på tomten och utmed gata B. Tomten användes därefter för att hålla boskap på (figur 21).

Vid brukandet avsattes lager av gödsel, i delar av ytan lades sand ut. En grop grävdes och fylldes med avfall. Vid slutet av brukningsperioden påfördes lager av träflis och sand i utjämnande syfte

inför den planerade byggnationen. Men även efter detta fanns hägnaderna kvar och tomten brukades ännu en tid för att hålla boskap. I lagren fanns spår av hushållsavfall och odling med kål (odlad), rova/åkerkål, rädisa/rättika och humle. Kanske fanns även kålgårdar inom tomten.

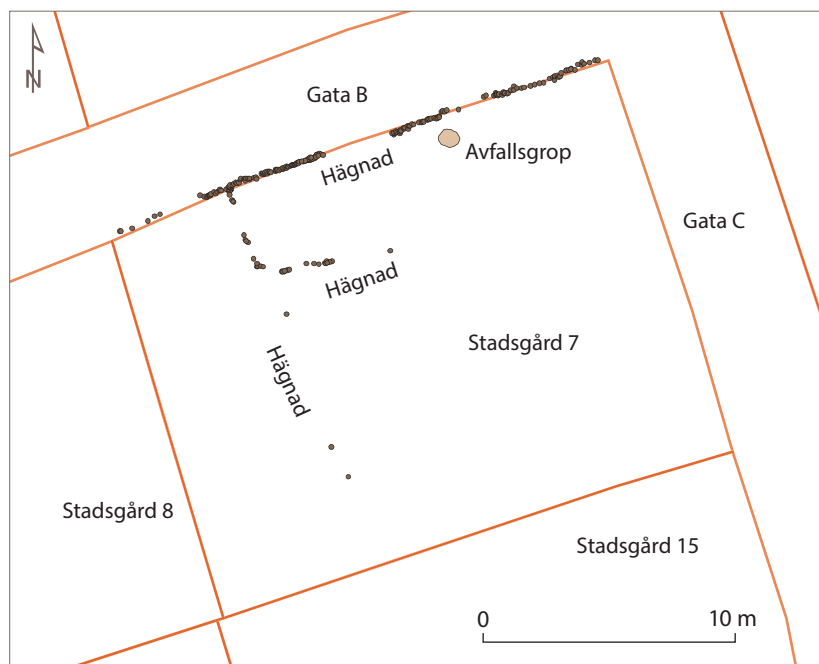
Brukningsperioden avslutades med att hägnaderna raserades.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 7:3 till 7:10 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till cirka 1500. Troligen fanns flera olika näringar med agrar ekonomi med odling och djurhållning samt verksamhet i, eller uthyrning av, bodar. En av bodarna kan ha fungerat som enklare öl/matservering. Stadsgården var tydligt delad i en västlig agrar del med fåhus och östlig del med bostäder, bodar och utåtriktad verksamhet

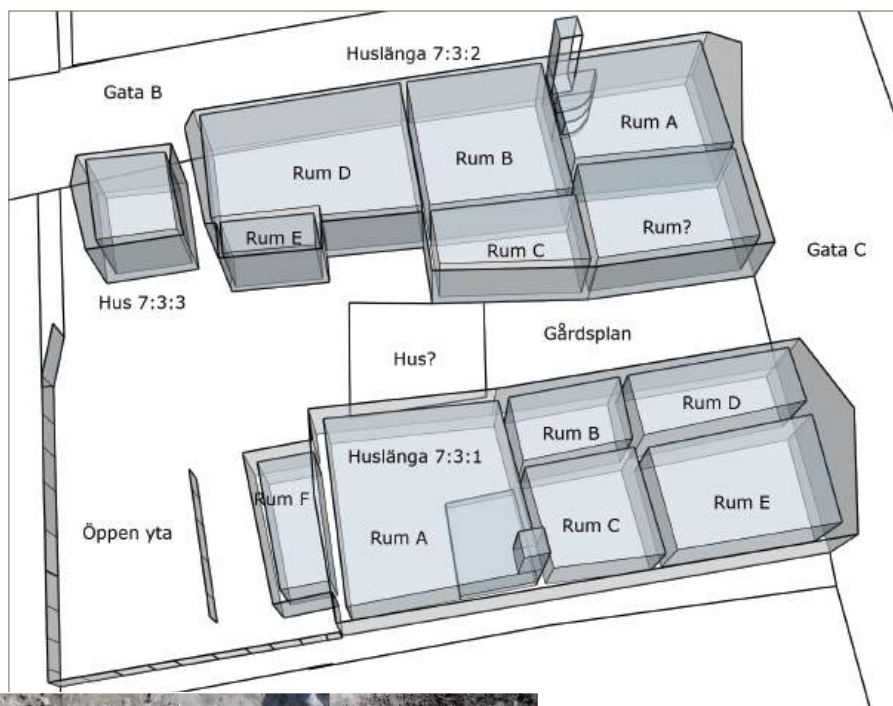
Stadsgården byggdes upp omkring 1480. Två huslängor uppfördes, en utmed stadsgårdens södra sida (huslänga 7:3:1) och en utmed gata B i norr (huslänga 7:3:2). Mellan dessa byggnader anlades en stenlagd gårdsplan. I nordväst uppfördes ännu en byggnad (hus 7:3:3). Stadsgårdens sydvästra del var obebyggd (figur 22).

Huslänga 7:3:1 hade sex rum (figur 23). Längst i väster fanns ett fåhus, möjligen svinstia (rum F). Öster om det fanns en uppvärmd stuga med eldstad (rum A). Öster om stugan fanns en förstuga

Figur 21. Brukningsperiod 1 på stadsgård 7 med hägnadsstörar/stolpar och avfallsgrop. Skala 1:300.

Figur 22. Brukningsperiod 2 på stadsgård 7. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 23. Eldstaden i rum A i huslänga 7:3:1.
A. Fundamentet till eldstaden och konstruktionslagren i golvet i rummet. Foto från norr: Veronica Forsblom Ljungdahl.
B. Rustbädden under eldstaden. Foto från nordväst: Veronica Forsblom Ljungdahl.

Figur 24. Eldstaden i rum A i huslänga 7:3:2.
A. Eldstaden med stenläggning av rundade stenar och hållar mot rummet. Foto från sydöst: Cathrine Färnström.
B. Eldstaden efter att de rundade stenarna hade tagits bort. Foto från söder: Cathrine Färnström.
C. Eldstadens undre fundament. Foto från öster: Arwo Pajusi.

med ingång från gårdsplanen (rum B) och ett förråd eller kammare (rum C). I rummets golvlager fanns en stor mängd hasselnötsskal. Längst i öster utmed gata C fanns två rum. I norr fanns en bod/verkstad, kanske med remsnideri (rum D). I söder fanns en bod eller ett förråd där matvaror och råvaror till ölbryggning lagrades och kanske såldes (rum E). Här fanns större mängder av hasselnötter, skalkorn och svartsenap. Hantering av dessa varor kan ha varit en specialisering för hushållet. Golvet i rum E byggdes om efter en tid, men rummet hade samma funktion som tidigare. Ombyggnaden kan ha skett i början av bruksperiod 3.

Huslänga 7:3:2 hade minst fem rum. Längst i öster fanns en uppvärmd bod, kanske för öl/matservering (rum A). I rummets nordvästra hörn fanns en eldstad (figur 24). Den kan primärt ha varit använd för uppvärmning men även för matlagning vilket visades av att förkolnade skalkorn fanns i den. I rummets sydöstra del fanns en ingång från gata C, innanför den var golvet stentlagt. Möjligen fanns spår efter en fast bänk utmed den södra vägen. Ytterligare ett rum som kan ha varit en bod fanns väster därom (rum B). Söder om det fanns ett rum med okänd funktion (rum C). I väster fanns en bod (rum D), möjligen var det två olika rum. I anslutning till boden fanns ett mindre rum med okänd funktion (rum E). Sannolikt fanns ännu ett rum utmed gata C, söder om rum A.

Hus 7:3:3 var ett fähus med ett rum. När huset brukades avsattes dynga, hö, löv och grenar (foderrester?).

Gårdsplanen stenlades, troligen fanns en port mot gata C. Mellan huslängorna fanns möjligen en mindre byggnad eller annan uppbyggd konstruktion (trappor/ingångar/plank).

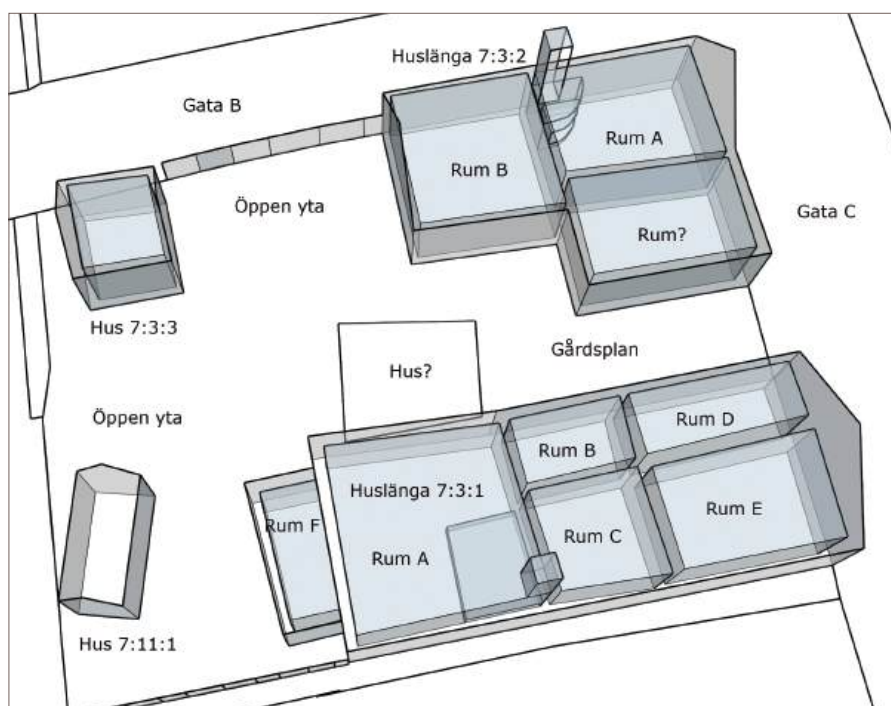
Den öppna ytan på stadsgårdens sydvästra del brukades. Gödsel och halm ackumulerades eller påfördes successivt. I lagren fanns spår av linberedning, troligen från hushållets odlingar utanför staden. Här fanns även spår av bryggeriavfall använt som foder och av hållning av fjäderfä. Möjligen kan ytan även ha använts för mindre odlingar (köksträdgård). Hägnaden mot stadsgård 8 fanns inledningsvis kvar men raserades efter en tid.

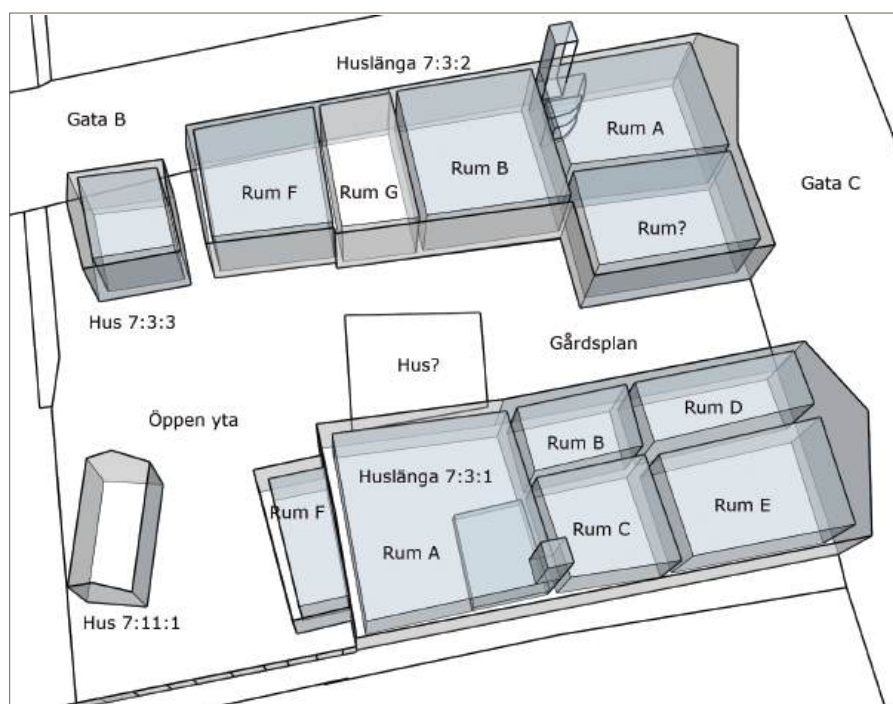
Bruksperioden avslutades med att den västra delen av huslänga 7:3:2 raserades.

Bruksperiod 3

Omfattar händelsefas 7:11 till 7:14 och motsvarar ungefär tiden från cirka 1500 till 1500-talets första hälft (1530-tal?). Troligen fanns även nu flera olika näringar med agrar ekonomi med djurhållning och verksamheter i bodar utmed gatan. En av bodarna kan ha fungerat som enklare öl/matservering. Stadsgården var ännu tydligt delad i en västlig agrar del med fähus och östlig del med bostäder, bodar och utåtriktad verksamhet. På stadsgården

Figur 25. Inledningen av bruksperiod 3 på stadsgård 7. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna, Mattias Öbrink.

Figur 26. Brukningsperiod 3 på stadsgård 7 efter att huslänga 7:3:2 byggdes ut. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

fanns troligen en köksträdgård, spår fanns även av åkerbruk utanför staden. En kontinuitet finns mellan funktionerna i brukningsperiod 2 och 3 och det kan vara samma brukare som fanns kvar.

Huslänga 7:3:1 fanns kvar, liksom den östra delen av huslänga 7:3:2 (rum A och B). Verksamheterna verkar ha fortsatt som under den föregående brukningsperioden (figur 25).

I stadsgårdens sydvästra del uppfördes ett förråd, fähus eller möjligen bur/hägn för fjäderfä (hus 7:11:1). Det brukades därefter.

Inledningsvis låg den nordvästra delen av stadsgården obebyggd och användes som boskapshage. Efter en tid uppfördes en ny del av huslänga 7:3:2 (figur 26). I väster fanns en bod (rum F), öster om det fanns ännu ett rum som kan ha varit en bod (rum G).

I rum A i huslänga 7:3:2 lades efter en tid ett nytt golv, även efter detta var det en uppvärmd bod, kanske för öl/matservering. Möjligen skedde detta i början av brukningsperiod 4.

Gårdsplanen och de kvarvarande öppna ytorna på stadsgårdens västra del fortsatte brukas.

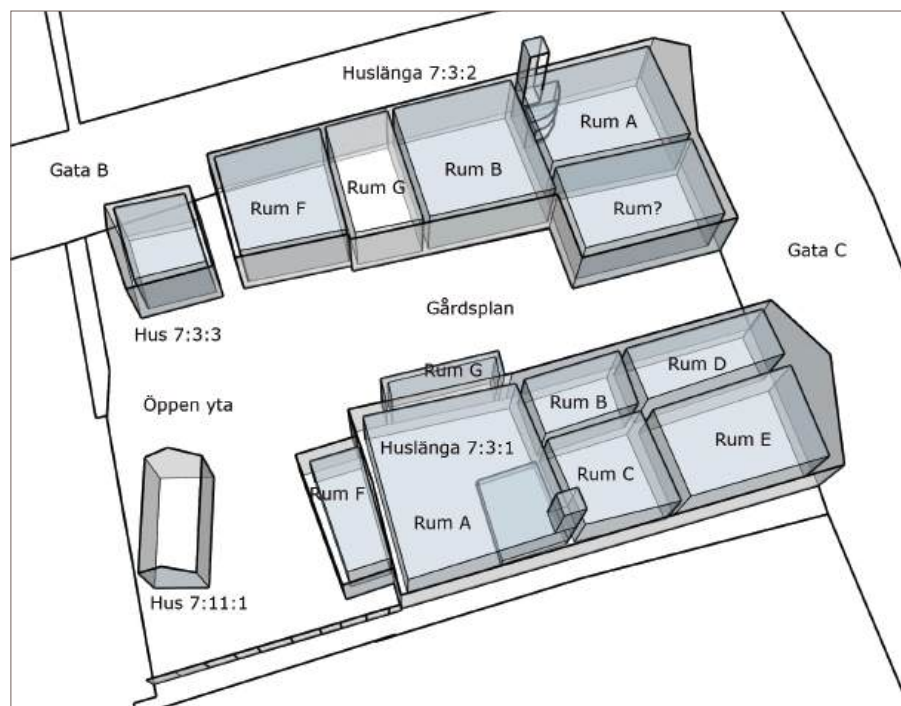
Brukningsperioden avslutades i samband med större ombyggnader av gårdsplanen och huslänga 7:3:1 (se nästa brukningsperiod). I samband med detta raserades den möjliga byggnaden eller konstruktionen mellan huslängorna.

Brukningsperiod 4

Omfattar händelsefas 7:15 till 7:17 och motsvarar ungefär tiden från 1500-talets första hälft (1530-tal?) till flytten till Älvsborgsstad (1547). Troligen fanns även nu flera olika näringar med agrar ekonomi med odling och djurhållning samt verksamhet i, eller uthyrning av, bodar. En av bodarna kan ha fungerat som enklare öl/matservering. Stadsgården var tydligt delad i en västlig agrar del med fähus och östlig del med bostäder, bodar och utåtriktad verksamhet. En kontinuitet finns mellan funktionerna i brukningsperiod 3 och 4 och det kan vara samma brukare som fanns kvar (figur 27).

Flera av rummen i huslänga 7:3:1 byggdes om (rum A–E). De flesta rummen behöll de funktioner de hade haft tidigare, undantaget är rummet intill förstugan som troligen var användes som en kammare nu (rum C). I kammaren byggdes en väggfast bänk eller ett skåp. Liksom tidigare fanns en bod eller ett förråd utmed gata C (rum E) där matvaror och råvaror till ölbryggning lagrades och kanske såldes. I konstruktionslagren under det nya golvet i förstugan (rum B) fanns deponerat avfall, här fanns även ett pilgrimsmärke från Bad Wilsnack (1400-tal) och Vadstena (slutet av 1400-talet). Pilgrimsmärkena kan exempelvis ha suttit monterade på en träplatta i förstugan. Att de kasserats kan bero på att ombyggnaden skett efter reformationen. I ett jordprov härifrån fanns

Figur 27. Brukningsperiod 4 på stadsgård 7. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 28. Golvet och syllarna i hus 7:3:3 sett från norr. Monterade lodfoton. Foto: Veronica Forsblom Ljungdal.

läkemalva. Ett nytt rum uppfördes norr om stugan (rum G). Det kan ha varit farstun vid en ingång eller ett förrådsutrymme under trappan till ett loft. Direkt öster om rummet fanns ett fundament som kan ha hört till en trappa.

I huslänga 7:3:2 lades ett nytt golv i boden längst i väster (rum F), övriga rum fortsatte användas som förut, möjligen skedde ombyggnaderna av rum A i början av denna brukningsperiod. Även hus 7:3:3 och 7:11:1 fortsatte användas (figur 28).

En ny stenlagd gårdsplan anlades mellan huslängorna och brukades. I ett analyserat jordprov från gårdsplanen fanns ett frö av julklockros. De kvarvarande öppna ytorna på stadsgårdens västra del fortsatte brukas.

Brukningsperioden avslutades med att all bebyggelse på stadsgården brann och raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgsstad.

Brukningsperiod 5

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgs-staden (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 6

Omfattar händelsefas 7:18 till 7:21 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till 1600-tal (Kalmarkriget?). Lämningarna från denna brukningsperiod var mindre omfattande än de från brukningsperiod 2–5. Det är därför osäkert vilka näringarna var. Verksamhet bedrevs troligen i bodar utmed gatorna, men huvudsakligen kan stadsgården även nu ha använts som bostad eller möjligen för representativ verksamhet.

En ny huslänga uppfördes utmed stadsgårdens södra sida (huslänga 7:18:1). I det nordöstra hörnet, vid korsningen mellan gata B och C uppfördes en byggnad (hus 7:18:2). Mellan dessa byggnader anlades en stenlagd gårdsplan. Ytterligare en byggnad (hus 7:18:3) uppfördes i stadsgårdens nordvästra del (figur 29).

Huslänga 7:18:1 hade sex rum. I väster fanns en uppvärmd stuga med eldstad (rum A). Öster om den fanns en förstuga (rum B), rester av en möjlig dörr fanns mellan rummen. Öster därom fanns en kammare eller förråd (rum C). Söder om förstugan fanns en kammare indirekt uppvärmd av eldstadens baksida (rum D). Utmed gata C fanns

två bodar (rum E och F). Golvet i rum E byggdes om efter en tid.

Hus 7:18:2 hade ett rum, möjligen en bod utmed gatan funktion (rum A), sannolikt fanns ännu ett rum i öster.

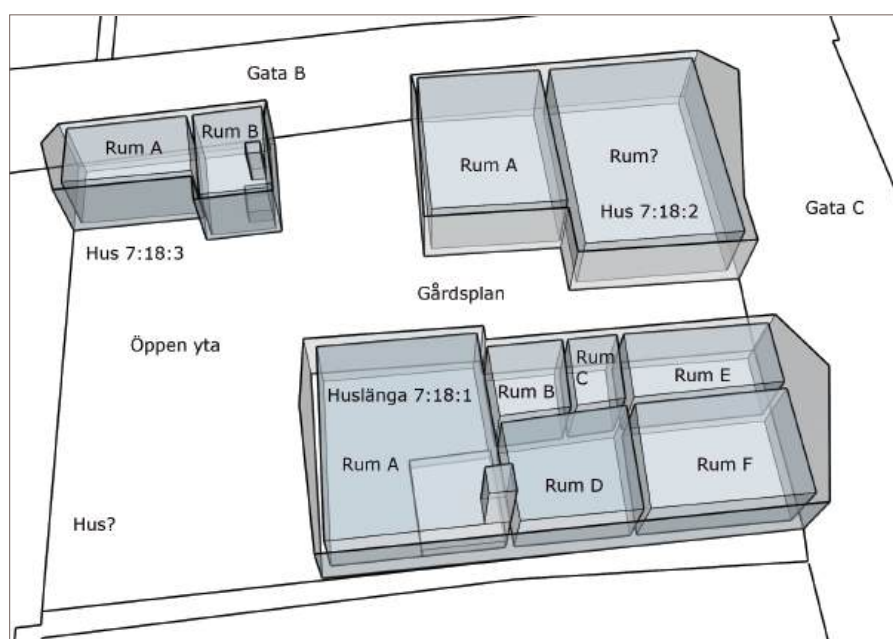
Hus 7:18:3 hade två rum. Öster fanns en bod eller verkstad med eldstad (rum B), väster därom fanns ett rum som kan ha hört till samma verksamhet (rum A).

Möjligen fanns ännu en byggnad på stadsgårdens sydvästra del.

Brukningsperioden avslutades med att byggnaderna utmed gata B raserades (hus 7:18:2 och 7:18:3). Lagren hade varit bevuxna vilket visar att ytan stod obebyggd en tid, kanske den danska tiden 1613–1619 då många flyttade från Nya Lödöse till andra städer. I raseringslagren på gårdsplanen fanns ett skaft av en kritpipa, det kan vara ett tidigt exempel på tobaksrökning i staden

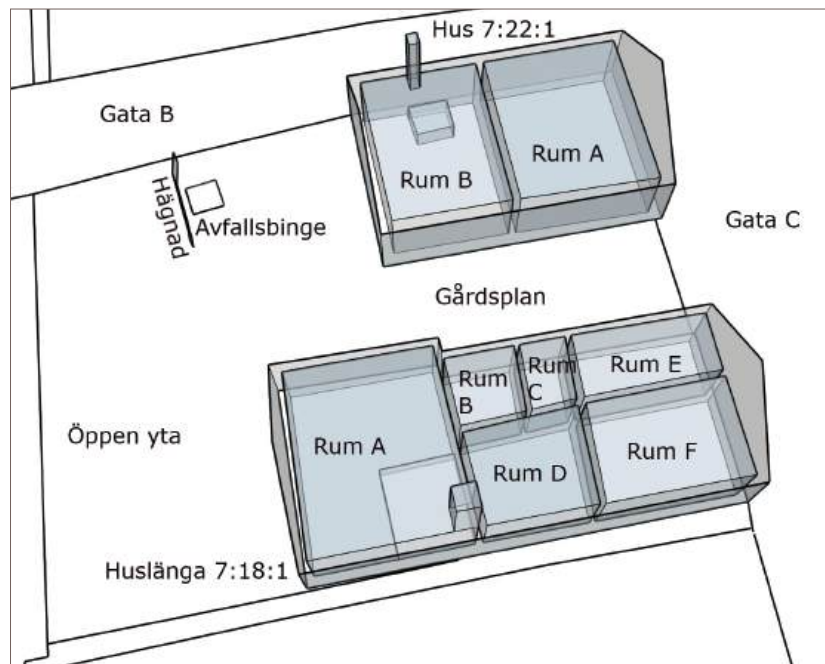
Brukningsperiod 7

Omfattar händelsefas 7:22 till 7:23 och motsvarar tidigt 1600-tal (till 1624). Perioden kan vara den korta tid staden fanns efter Kalmarkriget. Lämningarna från denna brukningsperiod var begränsade. Verksamhet bedrevs troligen i bodar utmed gatorna, men huvudsakligen kan stadsgården även nu ha använts som bostad eller möjligen för representativ verksamhet (figur 30).

Figur 29. Brukningsperiod 6 på stadsgård 7. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 30. Brukningsperiod 7 på stadsgård 7. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 31. En del av gårdsplanens stenläggning med rännal. De större stenarna till höger är syllstenar till huslänga 7:18:1. Foto från väster: Andreas Åman.

Huslängan fortsatte användas men delar av vägarna byggdes om.

En ny byggnad med två rum uppfördes utmed gata B (hus 7:22:1). I öster fanns möjligen en bod (rum A). Väster om det fanns en bod eller verkstad (rum B), möjligen med en eldstad.

En ny stenlagd gårdsplan med öst-västlig rännal anlades (figur 31). En avfallsbinge grävdes och brukades i den västra delen av tomten.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen raserades.

Händelser på stadsgård 8

Stadsgården låg söder om gata B, väster om stadsgård 7, norr om stadsgård 14 och öster om stadsgård 9. Stadsgården blev tidigt (cirka 1490) sammanslagen med stadsgård 14.

Lämningarna var relativt välbevarade i norr, men i övrigt delvis fragmentariska. Ytan undersöktes extensivt. Här gjordes en översiktlig insamling av ben, föremål och prover. I södra delen av den yta som ursprungligen var stadsgård 14 saknades lämningar helt. Sammantaget innebär detta att

kunskaperna om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är betydligt mindre detaljerade än för exempelvis stadsgård 7.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 8:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till senast omkring 1480. Tomten stakades ut då staden grundades (figur 32). Därefter var den obebyggd. Hägnader konstruerades utmed tomtgränserna och mot gata B. Hägnaderna mot stadsgård 9 och 14 placerades utmed sträckningarna för de planerade vretarna. Detta visar att stadsgård 8 och 14 ännu var olika tomter när detta skedde.

Tomten användes därefter för att hålla boskap på. Vid brukandet avsattes lager av gödsel.

Brukningsperioden avslutades med att delar av hägnaderna raserades.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 8:2 och motsvarar perioden från senast omkring 1480 till omkring 1490. Inför planerad byggnation anlades rustbäddar med stockar, pålar och träflis (figur 33). Hägnaden utmed gata B vältes omkull i samband med detta. Delar av övriga de hägnaderna fortsatte användas.

Någon bebyggelse kom dock inte uppföras, utan först senare då stadsgården slagits ihop med

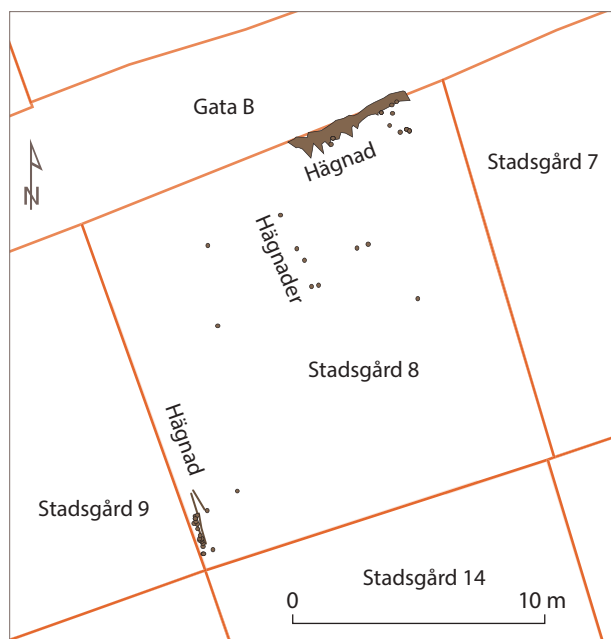
stadsgård 14. Tomten låg obebyggd till brukningsperiodens slut. Den användes även nu för att hålla boskap på. Vid brukandet avsattes lager av gödsel. Delar av tomten var bevuxen. Ytan kan även ha använts för att slänga avfall på. Bland föremålen fanns en intakt dörr med lås som lagts här som avfall eller utfyllnad (figur 34). Här fanns även en testikeldolk, med trolig datering till 1400-tal. På ytan fanns gott om kranier från olika djur.

Efter denna brukningsperiod var stadsgård 8 och 14 samma enhet och de beskrivs som stadsgård 8.

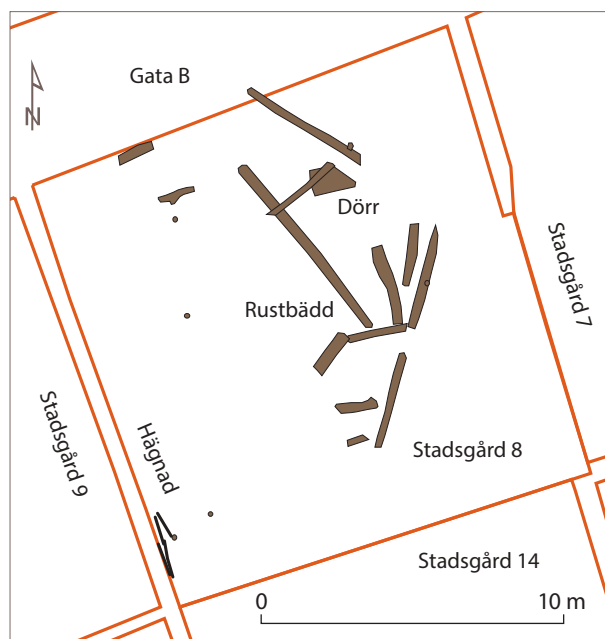
Brukningsperiod 3

Omfattar händelsefas 8:3 till 8:5 och motsvarar perioden från omkring 1490 till flytten till Älvsborgsstaden (1547). Troligen har stadsgården delvis haft en agrar ekonomi med djurhållning. Även verksamhet i, eller uthyrning av, bodar var närliggande. En smedja fanns på stadsgården, men det är oklart var den låg.

Under denna brukningsperiod byggdes en stadsgård upp (figur 35, s. 48). Flera sammanbyggda hus uppfördes utmed stadsgårdens västra sida (huslänga 8:3:1). Direkt intill den fanns en stenlagd gårdsplan som även fungerade som en genomgående passage genom hela stadsgården (gränd M). I stadsgårdens norra del uppfördes en

Figur 32. Brukningsperiod 1 på stadsgård 8 med hägnadsstörar/stolpar och raserad hägnad utmed gata B. Skala 1:300

Figur 33. Brukningsperiod 2 på stadsgård 8 med kvarvarande hägnadsstörar/stolpar, rustbädd och dörren. Skala 1:250.

Figur 34. Dörren som låg slängd på stadsgård 8 (F7055 och 7056). Den är avsågad diagonalt, detta skedde när grunden till den moderna byggnad som tidigare fanns på platsen anlades. Foto: Markus Andersson.

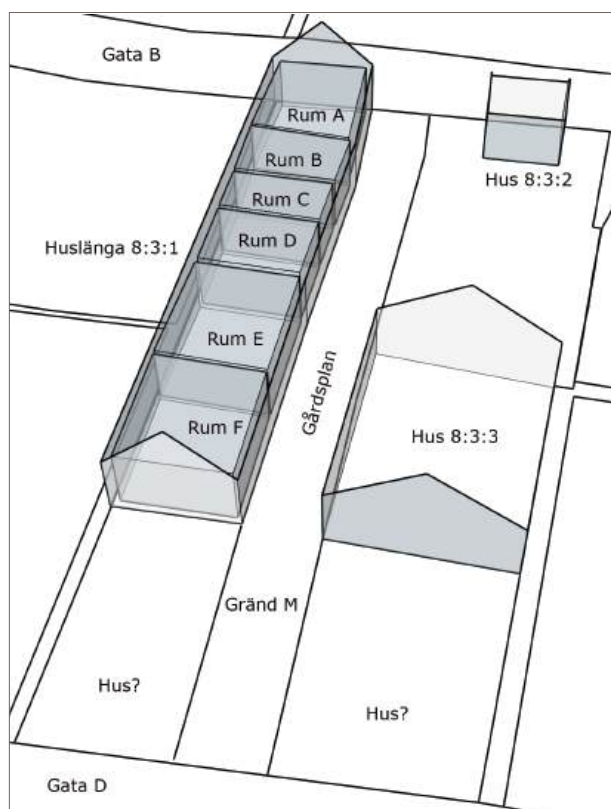
byggnad (hus 8:3:2), ännu en byggnad uppfördes längre söderut (hus 8:3:3).

Huslänga 8:3:1 hade minst sex rum, ytterligare rum kan ha funnits i söder. Från norr räknat fanns fyra olika rum med okända funktioner (rum A–D). Två av rummen kan ha varit ett och samma rum (rum C och D). Söder därom fanns ett rum med en eldstad, troligen var det en verkstad (rum E). Längst i söder fanns ännu ett rum med okänd funktion (rum F), möjligen fanns en ingång från gårdsplanen/gränden.

Hus 8:3:2 hade minst ett rum med okänd funktion. Möjligen fanns gårdens smedja i detta hus eller i direkt anslutning.

Hus 8:3:3 hade minst ett rum med okänd funktion, möjligen fanns en ingång från gårdsplanen/gränden. Huset kan ha varit en del av en huslänga som sträckte sig till gata D i söder.

Gårdsplanen/gränden var stenlagd och hade minst en rännal. Vid brukningen avsattes lager med spår av metallhantverk. Direkt öster därom fanns en obebyggd yta. Troligen användes den för djurhållning. På stadsgårdens östra del fanns en möjlig kavelbro eller rustbädd för en aldrig upp-

Figur 35. Brukningsperiod 3 på stadsgård 8. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

förd byggnad. Konstruktionen daterades till sent 1480-tal och var delvis uppförd av återanvänt trä.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen på stadsgården raserades. Delar av bebyggelsen verkar ha brunnit. Söder om hus 8:3:2 fanns rester av en raserad ässja. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgsstad.

Brukningsperiod 4

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstad (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 5

Omfattar händelsefas 8:6 till 8:8 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till 1600-tal (Kalmarkriget?). Troligen var verksamhet i, eller uthyrning av, bodar närliggande. En smedja fanns på stadsgården (figur 36).

En byggnad (hus 8:6:1) uppfördes utmed stadsgårdens nordvästra sida. Öster därom anlades en ny nord-sydlig gårdsplan/gränd som även nu fungerade som en genomgående passage genom hela stadsgården (gränd M). En byggnad (hus 8:6:2) uppfördes utmed gata B, söder om den uppfördes ännu en byggnad (hus 8:6:3). En ny byggnad konstruerades i stadsgårdens sydvästra del (hus 8:6:4).

Hus 8:6:1 hade minst ett rum med okänd funktion. Byggnaden kan ha sträckt sig längre åt söder.

Hus 8:6:2 hade minst ett rum som var en smedja. Byggnaden kan ha sträckt sig längre åt söder. Här fanns en stenläggning som kan ha varit ett golv eller en öppen yta utomhus. Hus 8:6:3 hade minst ett rum med okänd funktion. Möjligen var det samma byggnad som 8:6:2.

Hus 8:6:4 hade minst ett rum med okänd funktion. I rummet uppfördes en eldstad. Norr om det fanns en stenläggning som kan ha varit ett golv eller en öppen yta utomhus. Om ett rum fanns här raserades det troligen efter en tid.

Även nu var gårdsplanen/gränden stenlagd.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen raserades, möjligen stod hus 8:6:1 kvar. Delar av bebyggelsen brann.

Brukningsperiod 6

Omfattar händelsefas 8:9 till 8:10 och motsvarar tidigt 1600-tal (till 1624). Perioden kan vara den korta tid staden fanns efter Kalmarkriget. Läm-

ningarna från denna bruksperiod var begränsade (figur 37).

En ny byggnad uppfördes utmed stadsgårdens sydvästra sida (hus 8:9:1). Den hade en någon annorlunda orientering än tidigare bebyggelse. Hus 8:6:1 kan ha funnits kvar men det är oklart om någon annan bebyggelse uppfördes i norr. Gränden/gårdsplanen (gränd M) fortsatte användas.

Hus 8:9:1 hade ett rum med eldstad, det var en verkstad eller brygg-/bakhush.

Bruksperioden avslutades med att bebyggelsen raserades.

Händelser på stadsgård 12

Stadsgården omgavs av gata A i norr, gata C i öster, stadsgård 1 i väster och stadsgård 13 i söder. Lämningarna var fragmentariska, delvis saknades de helt, och grävdes extensivt. Här gjordes en översiktlig insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Bruksperiod 1

Omfattar händelsefas 12:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till 1480-talets början. Tomten stakades ut då staden grundades. Därefter var den obebyggd. Det är osäkert hur ytan användes, möjligen hölls boskap (gödsel fanns i marklagren).

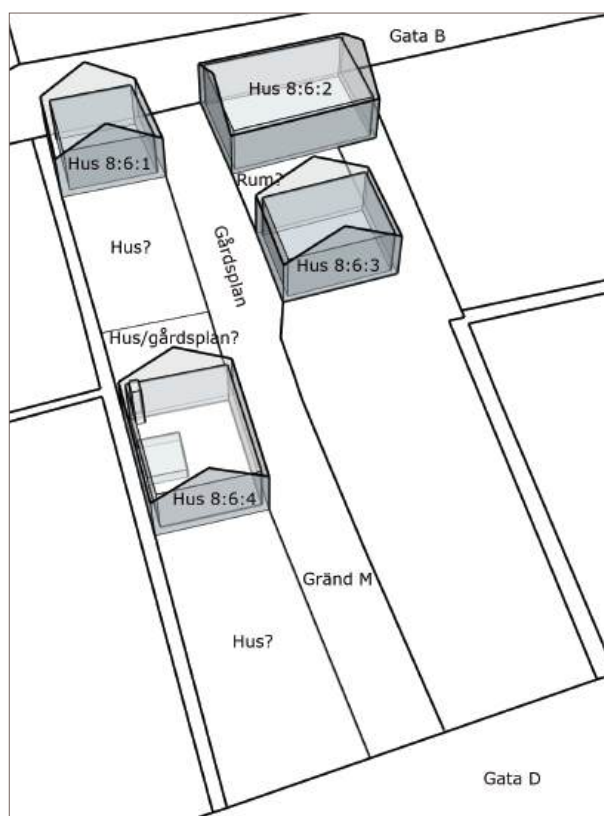
Bruksperiod 2

Omfattar händelsefas 12:2 till 12:3 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgs-staden (1547). Det är osäkert hur stadsgårdens ekonomi och funktioner såg ut, möjligen fanns egen verksamhet i, eller uthyrning av, bodar.

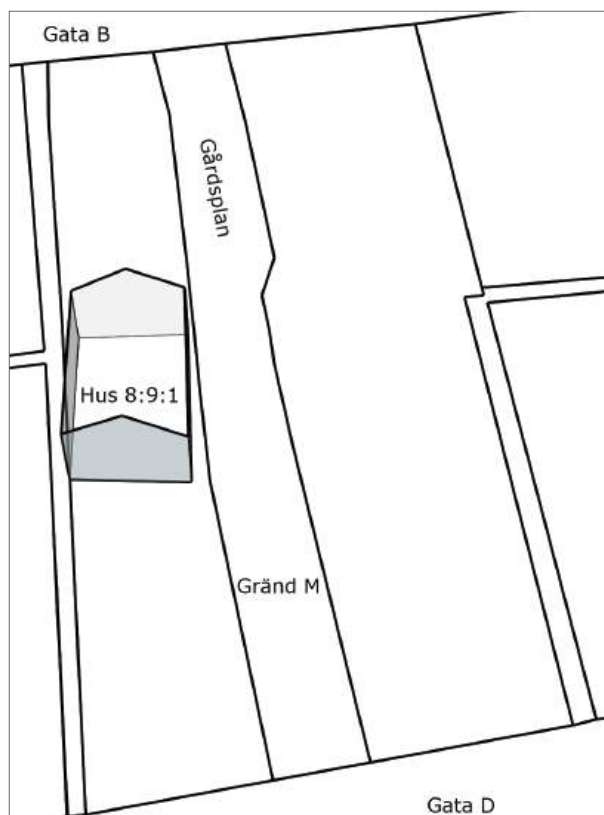
Stadsgården byggdes upp omkring 1480 (figur 38). Utmed stadsgårdens södra sida uppfördes två byggnader (hus 12:2:1, 12:2:2), möjligen var de delar av samma huslänga. Mellan dem fanns en stenlagd yta som kan ha varit en del av en gårdsplan eller ett golv. Utmed stadsgårdens norra sida uppfördes två byggnader (hus 12:2:3, 12:2:4). I stadsgårdens mitt fanns sannolikt en gårdsplan.

Hus 12:2:1 hade ett rum som troligen var en bod med en eldstad. Ytterligare ett fundament och kanske väggfasta möbler fanns i rummet. Boden kan ha använts för ett hantverk där värme/eld ingick.

Hus 12:2:2 hade ett rum med okänd funktion, möjligen var det en del av bostaden. Hus 12:2:3 och

Figur 36. Bruksperiod 5 på stadsgård 8. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 37. Bruksperiod 6 på stadsgård 8. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

12:2:4 var fragmentariskt bevarade. De hade minst ett rum vardera med okända funktioner.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen på stadsgården brann och raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Brukningsperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 4

Omfattar händelsefas 12:4 till 12:5 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Lämningarna från denna brukningsperiod var mycket begränsade. Det är därför osäkert vilka näringarna var. Verksamhet i, eller uthyrning av, bodar kan ha varit näringar.

Utmed gata C uppfördes en byggnad (hus 12:4:1). Här fanns minst ett rum som troligen var en bod. Troligen fanns bebyggelse även utmed gata A, men utöver raseringslager saknades lämningar (figur 39).

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen raserades.

Händelser på stadsgård 13

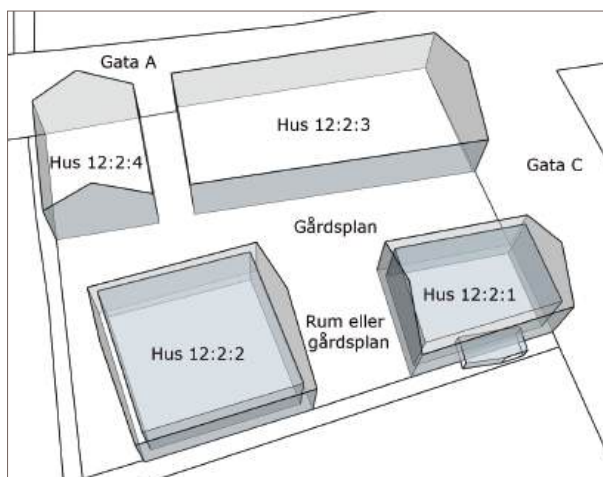
Stadsgården omgavs av gata B i söder, gata C i öster, stadsgård 3 i väster och stadsgård 12 i norr.

Lämningarna var bitvis välbevarade men undersöktes mer extensivt. I den nordvästra delen saknades delvis lämningar, detsamma gäller delar av de yngre faserna. Här gjordes en mer översiktlig insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mindre detaljerade än för exempelvis stadsgård 7.

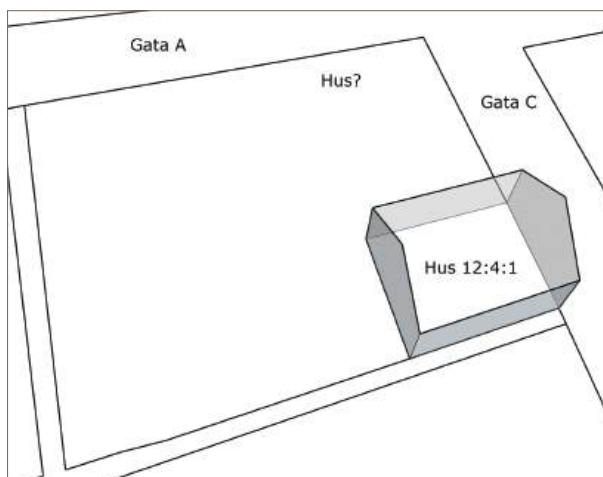
Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 13:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till senast omkring 1480. Tomten stakades ut då staden grundades. Därefter var den obebyggd. Möjligen anlades en hägnad tvärs över på tomten (i nord-sydlig riktning). Det är osäkert hur ytan användes, möjligen hölls boskap (gödsel fanns i marklagren).

Brukningsperioden avslutades med att hägnaden raserades.

Figur 38. Brukningsperiod 2 på stadsgård 12. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

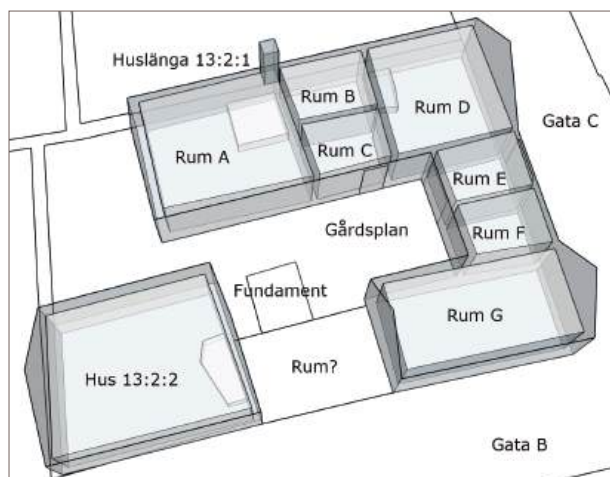

Figur 39. Brukningsperiod 4 på stadsgård 12. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

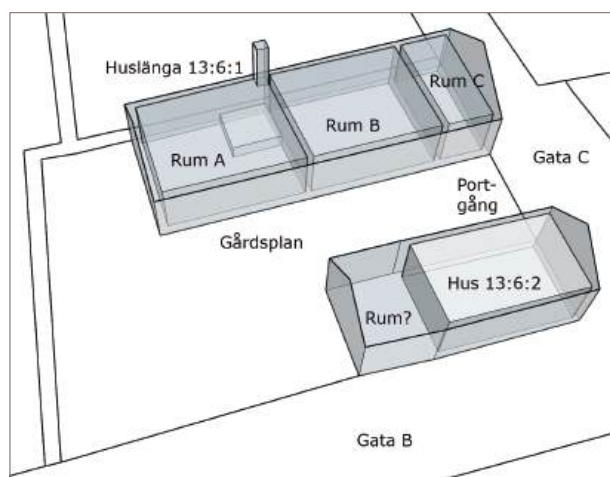
Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 13:2 till 13:5 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Det är osäkert vilka näringarna var under denna period. Verksamhet bedrevs troligen i bodar utmed gatorna, men huvudsakligen kan stadsgården ha använts som bostad eller möjligen för representativ verksamhet.

Stadsgården byggdes upp omkring 1480 (figur 40). En U-formad huslänga uppfördes utmed tomtens norra, östra och södra sidor (huslänga 13:2:1). Den omslöt en stenlagd gårdsplan. I stadsgårdens västra del fanns ännu en byggnad (hus 13:2:2), möjligen var den en del av huslängan.

Figur 40. Brukningsperiod 2 på stadsgård 13 innan rum H byggdes. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 41. Brukningsperiod 4 på stadsgård 13. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Huslängan hade minst sju rum när den uppfördes, men efter ombyggnader minst åtta eller nio rum. Längst i väster fanns en uppvärmd stuga med eldstad (rum A). Öster därom fanns en kammare eller ett förråd (rum B), och en förstuga med ingång från gårdsplanen (rum C). Utmed gata C fanns i norr ett rum som kan ha haft en eldstad (rum D). Rummet kan ha varit ett uppvärmt rum för boende/representation eller en bod. Efter en tid blev möjligen den södra delen av rummet ett separat rum. Söder om det fanns en möjlig portgång mellan gatan och gården (rum E). Golvet i rummet lades om vid ett tillfälle. Söder om det fanns ett rum som kan ha hört till porten, eller

en bod (rum F). På hörnet mellan gata B och C fanns en bod (rum G). Efter en tid uppfördes en ny innervägg så att ett nytt rum skapades av den västra delen av rum G. Även detta nya rum var en bod (rum H).

Hus 13:2:2 hade minst ett, troligen två rum. I öster fanns ett fundament, möjligen till en eldstad. Huset kan ha använts som bod eller verkstad (möjligen smedja).

På gårdsplanen anlades en dräneringsränna som troligen brukades hela perioden. Intill den fanns ett möjligt fundament till en trappa. Detta kan betyda att den södra delen av huslängan hade en övervåning/loft.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen på stadsgården raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgs-staden. Delar av bebyggelsen brann, andra delar, som eldstaden i stugan (rum A) verkar ha plockats ner metodiskt vid raseringen.

Brukningsperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgs-staden (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 4

Omfattar händelsefas 13:5 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till 1600-tal (Kalmar-kriget?). Lämningarna från denna brukningsperiod var begränsade. Det är därför osäkert vilka näringarna var. Verksamhet bedrevs troligen i bodar utmed gatorna, men huvudsakligen kan stadsgården även nu ha använts som boende eller möjligen för representativ verksamhet.

Utmed stadsgårdens norra sida uppfördes en byggnad (huslänga 13:6:1). Längs den södra sidan uppfördes en byggnad (hus 13:6:2). Mellan dem fanns en stenlagd gårdsplan. Möjligen var även nu byggnaderna sammanbyggda i U-form (figur 41).

Huslänga 13:6:1 hade minst tre rum. Längst i väster fanns ett uppvärmt rum, kanske en stuga (rum A), öster om det fanns en förstuga, möjligen även kammare och förråd (rum B) och utmed gata C fanns en bod (rum C).

Hus 13:6:2 hade minst ett rum som var en bod utmed gatan.

Brukningsperioden avslutades med att byggnaden utmed gata B raserades.

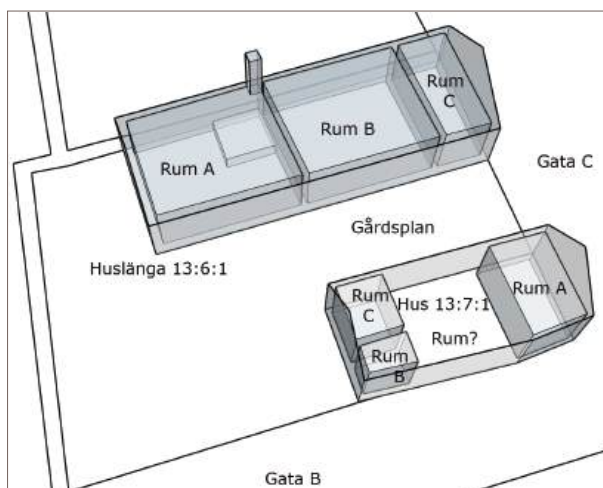
Brukningsperiod 5

Omfattar händelsefas 13:6 till 13:7 och motsvarar tidigt 1600-tal (till 1624). Perioden kan vara den korta tid staden fanns efter Kalmarkriget. Lämningsarna från denna bruksperiod var begränsade (figur 42). Det är därför osäkert vilka näringarna var. Troligen fortsatte verksamheterna från föregående bruksperiod. Verksamhet bedrevs troligen i bodar utmed gatorna, men huvudsakligen kan stadsgården ha använts som bostad eller möjligen för representativ verksamhet.

Huslänga 13:6:1 fanns kvar men i det uppvärmda rummet i väster (rum A) lades ett nytt golv (figur 43).

En ny byggnad uppfördes utmed gata B (hus 13:7:1). Den hade minst tre rum som var bodar utmed gatan.

Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen raserades.

Figur 42. Brukningsperiod 5 på stadsgård 13. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 43. Tegelgolv i rum A i huslänga 13:6:1. Foto från söder: Caj Carlstein. ↓

Händelser på stadsgård 14

Stadsgården låg norr om gata D, söder om stadsgård 8, väster om stadsgård 15 och öster om stadsgård 34. Stadsgården existerade endast en kort tid som egen enhet, därefter slogs den ihop med stadsgård 8.

Endast den norra delen av stadsgården hade bevarade lämningar. Även här var lämningarna var delvis fragmentariska och grävdes mer extensivt. Här gjordes en mer översiktlig insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är betydligt mindre detaljerade än för exempelvis stadsgård 7.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 14:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till senast omkring 1480. Tomten stakades ut då staden grundades (figur 44). Därefter var den obebyggd. En hägnad anlades utmed tomtens västra sida, sannolikt användes ytan för djurhållning.

Brukningsperioden avslutades med att hägnaden raserades.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 14:2 och motsvarar perioden från senast omkring 1480 till omkring 1490. Inför byggnation anlades rustbäddar med stockar, pålar

och träflis (figur 45). Någon bebyggelse kom dock inte uppföras (utan först senare, se stadsgård 8). Tomten låg obebyggd till bruksperiodens slut.

Efter denna bruksperiod var stadsgård 8 och 14 samma enhet och de beskrivs som stadsgård 8.

Händelser på stadsgård 15

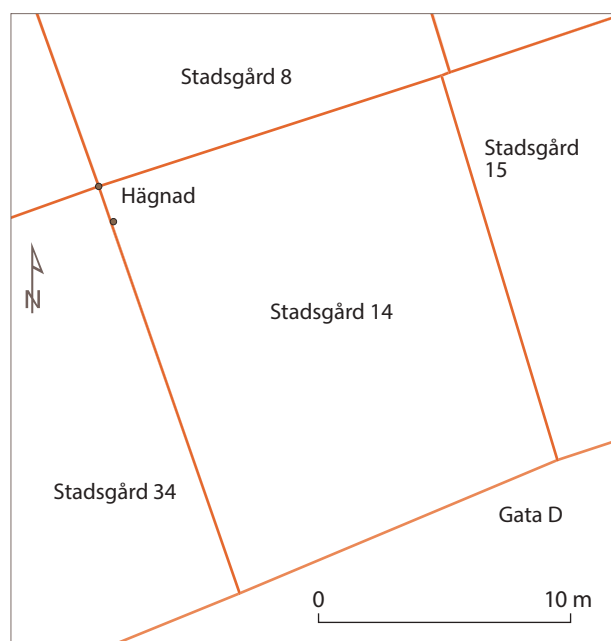
Stadsgården omgavs av stadsgård 7 i norr, stadsgård 14 i väster, gata C i öster och gata D i söder.

Lämningarna från tiden före flytten till Älvsborgsstanen var relativt välbevarade på tomtens norra del, i söder saknades lämningar. De undersöktes med medelhög noggrannhet och en mer översiktlig insamling av ben, föremål och prover gjordes. Från den yngsta bruksperioden fanns färre lämningar vilket gör att beskrivningen av gården under denna period blir mer begränsad.

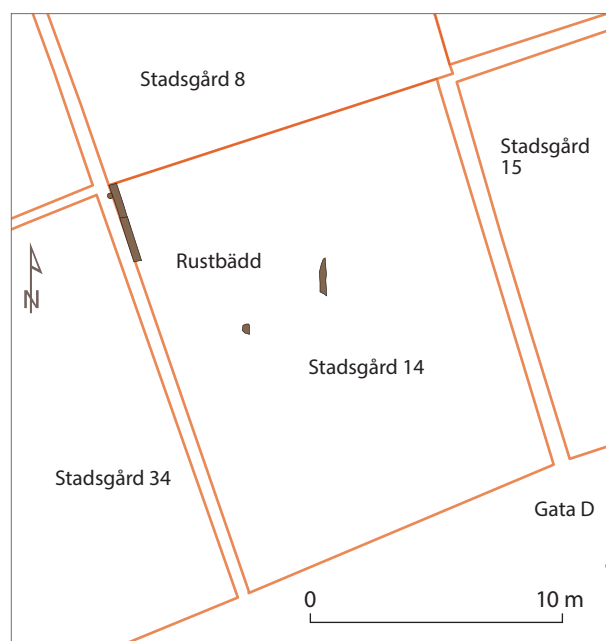
Sammanlagt innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mindre detaljerade än för exempelvis stadsgård 7.

Brukningsperiod 1

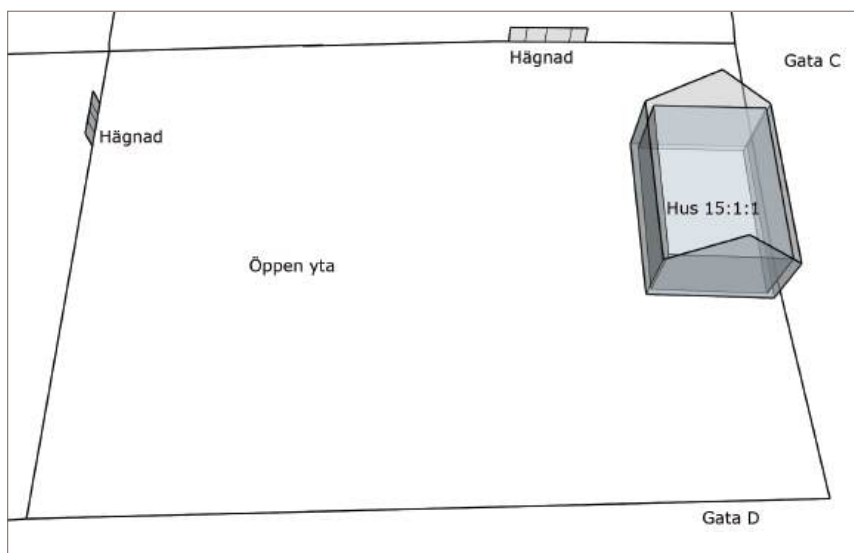
Omfattar händelsefas 15:1 till 15:2 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till 1480 (1482). Tomten stakades ut då staden grundades (figur 46, s. 54). Hägnader uppfördes utmed tomtens sidor. En byggnad uppfördes utmed gata C (hus 15:1:1). Det är osäkert vad huset användes till, det kan ha varit

Figur 44. Brukningsperiod 1 på stadsgård 14 med hägnadsstörar/stolpar. Skala 1:300.

Figur 45. Brukningsperiod 2 på stadsgård 14 med rustbädd. Skala 1:300.

Figur 46. Brukningsperiod 1 på stadsgård 15. 3D-visualisering med tolkning av byggnadens höjd och takets utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 47. Brukningsperiod 2 på stadsgård 15. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink. ↓

en ekonomibyggnad. I stadsgårdens västra del kan djur ha hållits.

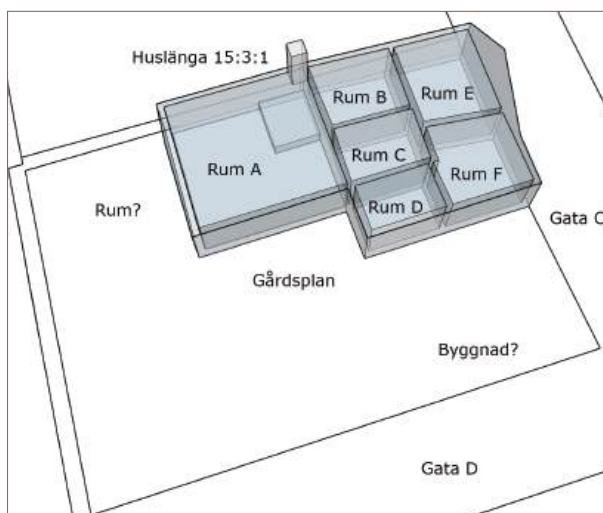
Brukningsperioden avslutades med att byggnaden raserades.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 15:3 till 15:7 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgs-staden (1547). Troligen har stadsgården delvis haft en agrar ekonomi med djurhållning. Även verksamhet i, eller uthyrning av, bodar var närliggande.

Stadsgården byggdes upp omkring 1480. En huslänga uppfördes utmed tomtens norra sida (huslänga 15:3:1). Söder därom fanns en stenlagd gårdsplan (figur 47).

Huslänga 15:3:1 hade minst sex rum (figur 48). I väster fanns en uppvärmd stuga med eldstad (rum A). Öster därom fanns ett förråd (rum B), efter en tid lades golvet om. Söder därom fanns en förstuga (rum C) och en yttre förstuga med ingång från gårdsplanen (rum D). Utmed gatan fanns två rum som troligen var bodar (rum E och F). Golven i dessa rum lades om efter en tid. I den sydligare boden bedrevs möjligen hornhantverk innan golvet lades om. I den norra boden kan fisk ha hanterats efter att golvet lades om. Möjligen fanns ännu ett rum väster om rum A (figur 49). Det äldre golvet i förrådsrummet (rum B) hade intrampad dynga med spår av ölbryggning (humle) och hasselnötsskal. Detta visar att ett stall/stia, möjligen även ett brygghus fanns på stadsgården, dock bör de ha legat på en annan plats, som på andra sidan gårdsplanen.

Brukningsperioden avslutades med att all bebyggelse på stadsgården brann och raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgs-staden.

Brukningsperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgs-staden (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 4

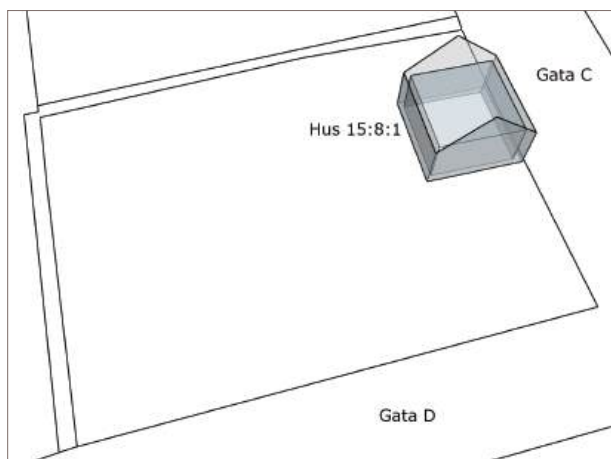
Omfattar händelsefas 15:8 till 15:9 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Lämningarna från denna brukningsperiod var mycket begränsade. Det är därför osäkert vilka näringarna var. Verksamhet i, eller uthyrning av, bodar kan ha varit närliggande.

Figur 48. Rustbädden under eldstaden i rum A i huslänga 15:3:1. Intressant nog var den konstruerad på ett annat sätt än den under eldstaden i huslänga 7:3:1 som låg direkt intill. Foto från norr: Markus Andersson.

Figur 49. Rustbädd delvis under och även väster om huslänga 15:3:1, här kan ytterligare ett rum ha funnits. Foto från sydväst: Veronica Forsblom Ljungdahl.

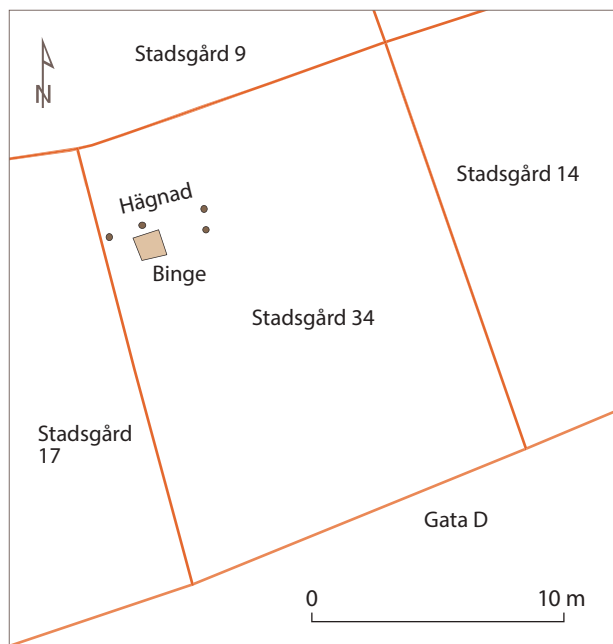
Figur 50. Brukningsperiod 4 på stadsgård 15. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Utmed gata C uppfördes en byggnad (hus 15:8:1). Här fanns minst ett rum som var en bod (figur 50).

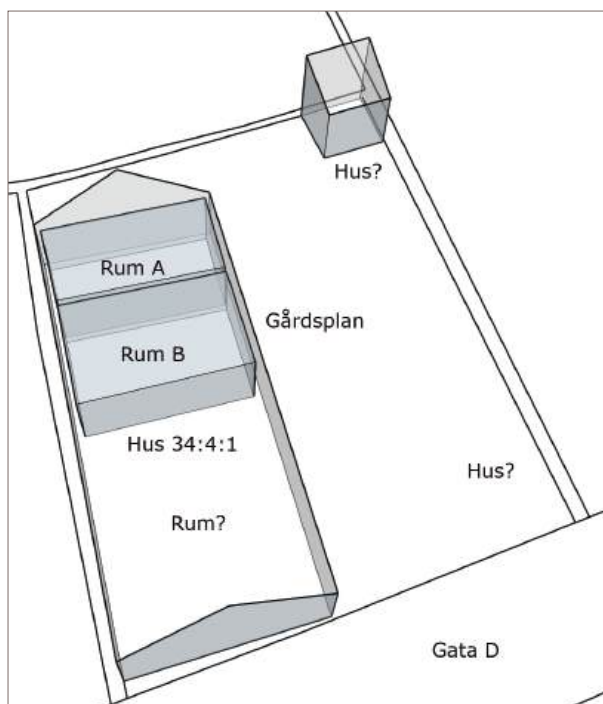
Brukningsperioden avslutades med att bebyggelsen raserades.

Händelser på stadsgård 34

Stadsgården låg norr om gata D, väster om stadsgård 14, söder om stadsgård 9 och öster om stadsgård 17. Lämningarna var delvis fragmentariska och saknades helt på de södra och östra delarna av tomten. Ytan grävdes extensivt och en mer översiktlig insamling av ben, föremål och prover gjordes.

Figur 51. Brukningsperiod 1 på stadsgård 34 med hägnadsstörar/stolpar och bingemarkering. Skala 1:300.

Figur 52. Brukningsperiod 2 på stadsgård 34. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

des. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är betydligt mindre detaljerade än för exempelvis stadsgård 7.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 34:1 till 34:3 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till senast omkring 1480. Tomten stakades ut då staden grundades (figur 51). Därefter var den obebyggd. En hägnad anlades på norra delen av tomten.

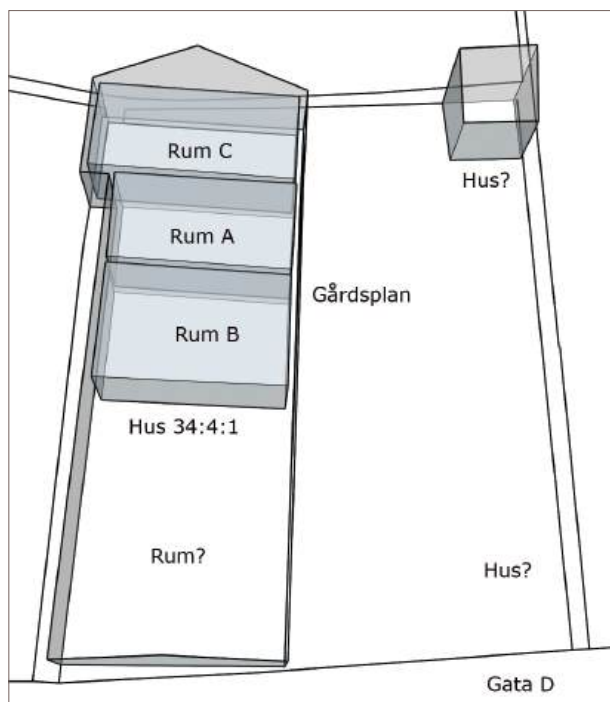
Efter en tid lades nya konstruktionslager ut. Vid samma tillfälle anlades en bingemarkering, den brukades därefter och fylldes successivt med sand. Troligen fanns hägnaden kvar.

Sannolikt användes ytan för djurhållning under hela brukningsperioden. Gödsel fanns intrampat i marklagren.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 34:4 till 34:5 och motsvarar ungefär tiden från senast 1480 till tidigt 1500-tal. Troligen hade stadsgården en agrar ekonomi med djurhållning.

Utmed stadsgårdens västra sida uppfördes en byggnad (hus 34:4:1). När den uppfördes hade den två rum med okänd funktion (rum A och

Figur 53. Brukningsperiod 3 på stadsgård 34 (efter att rum C konstruerades). 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

B). Byggnaden kan ha varit den norra delen av en huslänga som sträckte sig till gata D i söder. Öster om byggnaden fanns en gårdsplan. Norr om byggnaden fanns en yta där boskap hölls, den användes tills hus 34:4:1 byggdes ut. I det nordöstra hörnet av stadsgården fanns troligen ännu en byggnad (figur 52).

Brukningsperioden var relativt kort och dess slut markeras av en ombyggnad av hus 34:4:1.

Brukningsperiod 3

Omfattar händelsefas 34:6 till 34:9 och motsvarar ungefär tiden från tidigt 1500-tal till flytten till Älvsborgsstad (1547). Möjligen fanns en kontinuitet i ekonomi och brukare från föregående bruksperiod 2 och stadsgården hade även nu en agrar ekonomi med djurhållning (figur 53).

Efter en tid byggdes hus 34:4:1 ut med ett rum i norr. Det nya rummet kan ha varit ett fähus (rum C). I konstruktionslagren under rummet ett fanns intakt vagnshjul (figur 54). Golvet i rummet lades om vid ett tillfälle. Även golvet i rum A samt gårdsplanen lades om.

Figur 54. Vagnshjulet i konstruktionslagren under hus 34:4:1 undersöks år 2015. Foto från väster: Markus Andersson.

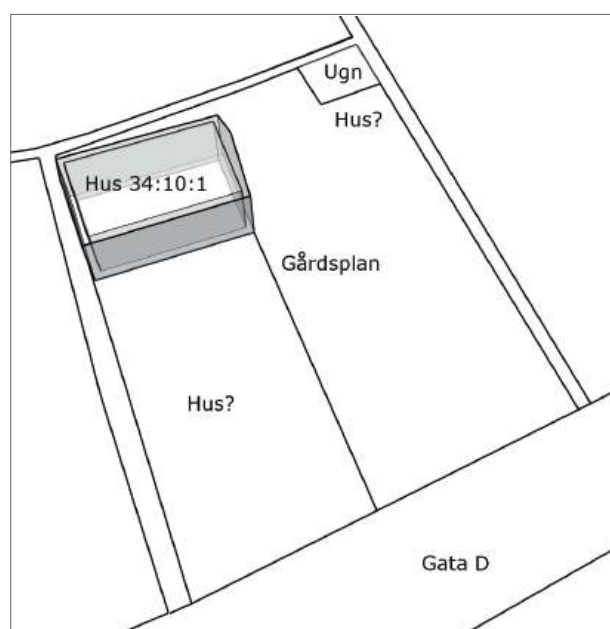
Brukningsperioden avslutades med att all bebyggelse på stadsgården raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Brukningsperiod 4

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningsperiod låg tomten öde.

Brukningsperiod 5

Omfattar händelsefas 34:10 till 34:13 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Lämningarna från denna brukningsperiod var mycket begränsade. Det är därför osäkert vilka näringarna var.

Figur 55. Brukningsperiod 5 på stadsgård 34. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

En byggnad uppfördes utmed stadsgårdens västra sida (34:10:1). Den var fragmentariskt bevarad och hade minst ett rum med okänd funktion, men kan ha varit den norra delen av en huslänga som sträckte sig till gata D i söder. Öster om byggnaden fanns en gårdsplan (figur 55).

I stadsgårdens nordöstra hörn anlades en ugn med en intilliggande stenlagd yta/golv. Möjligen låg de båda i en byggnad, men spår av väggar saknades. I ugnen fanns spår av dess användning för matlagning och bakning i form av skalkorn, bovet

och fiskben, i raseringslagren över ugnen fanns ytterliga spår i form av enbär, bovet, skalkorn och havre. Vid ett tillfälle reparerades ugnen.

I slutet av brukningsperioden raserades ugnen, och därefter även hus 34:10:1.

Händelser på stadsgård 35

Stadsgården låg söder om gata D, öster om gata C och direkt norr om Sävån. Lämningarna var mycket fragmentariska, delvis saknades de helt, och grävdes extensivt. Här gjordes en översiktlig insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

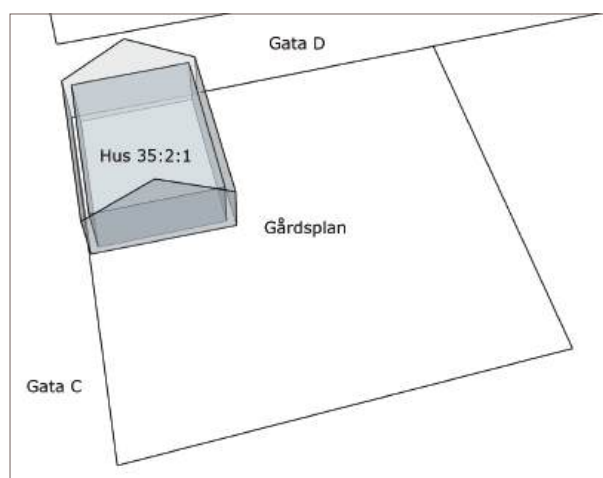
Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 35:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till 1480-talets början. Tomten stakades ut då staden grundades. Därefter var den obebyggd. Det är osäkert hur ytan användes, möjligen konstruerades hägnader (en stolpe fanns).

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 35:2 till 35:3 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Det är osäkert hur stadsgårdens ekonomi och funktioner såg ut, möjligen fanns egen verksamhet i, eller uthyrning av, bodar.

Stadsgården byggdes upp omkring 1480. En byggnad uppfördes i tomtens nordvästra del (hus 35:2:1). Öster därom fanns en gårdsplan (figur 56).

Figur 56. Brukningsperiod 2 på stadsgård 35. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Hus 35:2:1 hade ett rum och var troligen en bod i korsningen mellan gata C och D (och nära bron över Sävån).

Brukningssperioden avslutades med att bebyggelsen på stadsgården raserades. Troligen skedde detta i samband med avflyttningen till Älvsborgs-staden.

Brukningssperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgs-staden på (1547) till Nya Lödöses återuppbyggnad från 1560-talet. Under denna brukningssperiod låg tomten öde.

Brukningssperiod 4

Omfattar händelsefas 35:4 och motsvarar ungefär tiden från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Stadsgården verkar ha tagits i bruk (konstruktionslager lades ut). Men lämningarna från denna period var mycket fragmentariska och inga lämningar av bebyggelse fanns. Det är därför osäkert vilka näringarna var.

Händelser på stadsgård 39

Stadsgården låg söder om gata D och direkt norr om Sävån. Lämningarna var mycket fragmentariska och fanns endast inom ett begränsat område i den norra delen av tomten, de grävdes extensivt.

Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtions-mönster är mycket begränsad.

Brukningssperiod 1

Omfattar händelsefas 39:1 och motsvarar ungefär tiden från 1473 till omkring 1480. Tomten stakades ut då staden grundades (figur 57). Därefter var den obebyggd. Flera hägnader konstruerades. Det är oklart hur ytan användes, men djur kan ha hållits. Brukningssperioden avslutades med att hägnaderna raserades.

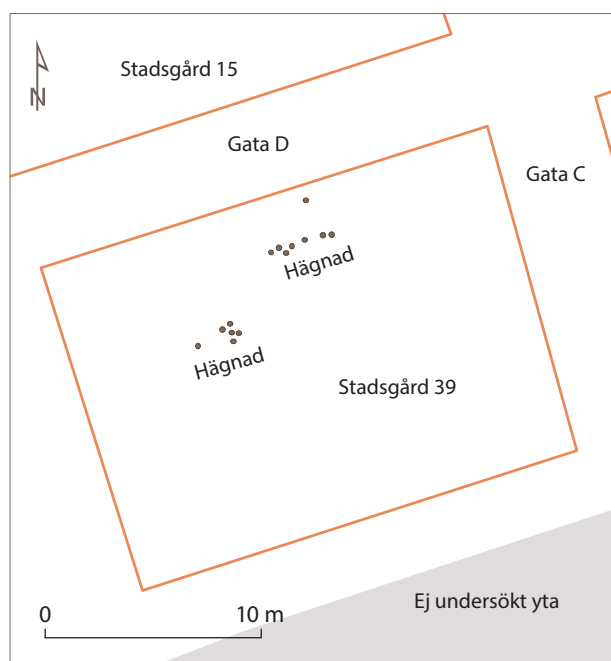
Brukningssperiod 2

Omfattar händelsefas 39:2 och motsvarar ungefär tiden från omkring 1480, inget tydligt slut på perioden fanns. Det är oklart vilka näringarna var (figur 58).

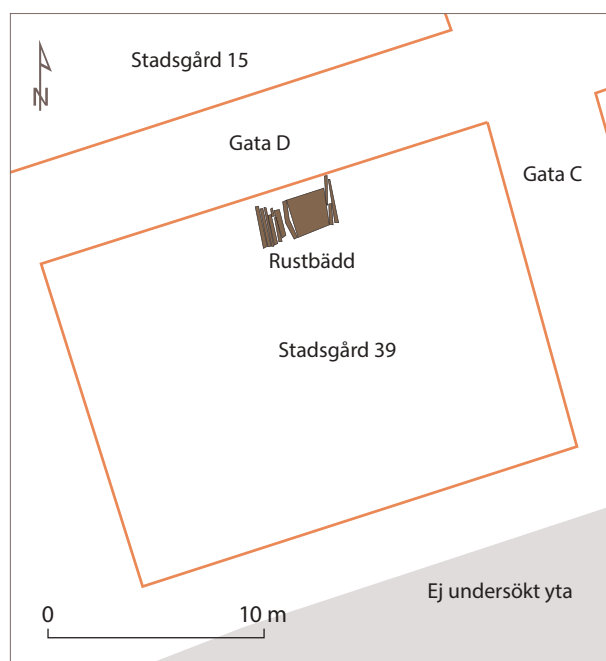
Stadsgården byggdes troligen upp omkring 1480. En rustbädd anlades. På den anlades sannolikt bebyggelse, men inga lämningar av denna fanns kvar. Inga spår av rasering fanns över ytan.

Efter brukningssperiod 2

Inga spår av yngre bebyggelse fanns bevarade, men det är sannolikt att tomten var bebyggd från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624).

Figur 57. Brukningssperiod 1 på stadsgård 39 med hägnadsstörar/stolpar. Skala 1:350.

Figur 58. Brukningssperiod 2 på stadsgård 39 med rustbädd. Skala 1:350.

Händelser i vreten mellan stadsgård 3 och 13

Lämningarna var relativt fragmentariskt bevarade och de grävdes extensivt. Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 3/13:1 och motsvarar tiden från 1473 till cirka 1480. Efter att tomterna hade lagts ut uppfördes en nord-sydlig hägnad. Den låg diagonalt i förhållande till tomtgränsen (vilket visar att den inte var en del av utstakningen av tomterna). Brukningsperioden avslutades med att hägnaden togs bort.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 3/13:2 till 3/13:3 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). När stadsgårdarna runt vreten byggdes upp anlades ett plank eller en hägnad utmed den västra sidan. Vreten brukades därefter. Brukningsperioden avslutades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens. Delar av de lager som fanns i vreten kan ha brukats även efter återflyttandet under 1560–1570-talet.

Händelser i vreten mellan stadsgård 7 och 8

Lämningarna var fragmentariskt bevarade och de grävdes extensivt. Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 7/8:1 till 7/8:3 och motsvarar ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Närmast gata B anlades en vret när byggnationer påbörjades på stadsgårdarna intill. I söder konstruerades en hägnad mellan tomterna, men här lades ingen vret ut. Troligen berodde detta på att ingen bebyggelse fanns direkt intill tomtgränsen.

Ytan brukades därefter. Vid något tillfälle raserades hägnaden mellan stadsgård 7 och 8, detta skedde tidigare än 1540-tal.

Brukningsperioden avslutades med att byggnaderna utmed vreten raserades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens. Raseringslagren har doku-

menterats tillsammans med lämningar på stadsgård 7 och 8.

Efter brukningsperiod 1

Troligen upphörde vreten helt att finnas när stadsgårdarna återuppbyggdes från 1560–1570-talet.

Händelser i vreten mellan stadsgård 8 och 9

Lämningarna var fragmentariskt bevarade och de grävdes extensivt. Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 8/9:1 och motsvarar troligen ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Vreten anlades när stadsgård 9 bebyggdes, i den fanns möjligt avfall från byggnationen. Ytan brukades därefter. Brukningsperioden avslutades med att byggnaderna utmed vreten raserades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Brukningsperiod 2

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till återuppbyggnaden från 1560–1570-talet. Materialet säger inget om vad som hände under denna period.

Brukningsperiod 3

En vret fanns även från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Men inga lämningar fanns från den yngre stadstiden.

Händelser i vreten mellan stadsgård 7 och 15

Lämningarna var välbevarade och undersöktes med stor noggrannhet. Konsekvent insamling av ben, föremål och prover bidrar till detaljerad kunskap om händelser, funktioner och konsumtionsmönster.

Brukningsperiod 1

Omfattar händelsefas 7/15:1 till 7/15:3 och motsvarar troligen ungefär tiden från tidigast 1476 till flytten till Älvsborgsstadens (1547).

Vreten lades ut i samband med att de omgivande stadsgårdarna bebyggdes. Därefter brukades den. Avfall från hushållen utmed vreten slängdes här. I höjd med stadsgårdarnas stugor fanns inslag av stalldynga och latrin. I materialet fanns spår

av ölbryggning (pors och humle) och köksodling (sallat).

En stor mängd ben och keramik fanns i koncentrationer. Benen låg artikulerat vilket visar ingen eller lite mänsklig rörelse, eller att ytan regelbundet städats ur. Keramiken utgjordes huvudsakligen av kokkärl i yngre rödgods från någon av eller båda de omgivande stadsgårdarna, de hade kasserats efter användning och slängts i vreten.

Brukningssperioden avslutades med att byggnaderna utmed vreten raserades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Brukningssperiod 2

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till återuppbyggnaden från 1560–1570-talet. Materialet säger inget om vad som hände under denna period.

Brukningssperiod 3

En vret fanns sannolikt även från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Men inga lämningar från den yngre stadstiden har dokumenterats som tillhörande vreten.

Händelser i vreten mellan stadsgård 12 och 13

Lämningarna var fragmentariskt bevarade och de grävdes extensivt. Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Brukningssperiod 1

Omfattar händelsefas 12/13:1 och motsvarar troligen ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Vreten anlade när stadsgård 15 bebyggdes. Den brukades därefter. Brukningssperioden avslutades med att byggnaderna utmed vreten raserades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Delar av vreten (i öster) och raseringslagren från avflyttningen till Älvsborgsstadens har dokumenterats tillsammans med lämningar på stadsgård 12 och 13.

Brukningssperiod 2

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till återuppbyggnaden från 1560–1570-talet. Materialet säger inget om vad som hände under denna period.

Brukningssperiod 3

En vret fanns även från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Lämningarna har dokumenterats tillsammans med lämningarna på de omgivande stadsgårdarna.

Händelser i vreten mellan stadsgård 14 och 15

Lämningarna var fragmentariskt bevarade och de grävdes extensivt. Här gjordes ingen insamling av ben, föremål och prover. Sammantaget innebär detta att kunskapen om händelser, funktioner och konsumtionsmönster är mycket begränsad.

Brukningssperiod 1

Omfattar händelsefas 14/15:1 och motsvarar troligen ungefär tiden från 1480 till flytten till Älvsborgsstadens (1547). Vreten anlade när stadsgård 15 bebyggdes. Den brukades därefter. Brukningssperioden avslutades vid avflyttningen till Älvsborgsstadens.

Brukningssperiod 2

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstadens (1547) till återuppbyggnaden från 1560–1570-talet. Materialet säger inget om vad som hände under denna period.

Brukningssperiod 3

En vret fanns sannolikt även från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Men inga lämningar fanns från den yngre stadstiden.

Händelser i vreten mellan stadsgård 17 och 34

Lämningarna från tiden före 1547 var relativt välbevarade och undersöktes med stor noggrannhet. Konsekvent insamling av ben, föremål och prover bidrar till detaljerad kunskap om händelser, funktioner och konsumtionsmönster.

Brukningssperiod 1

Omfattar händelsefas 17/34:1 till 17/34:2 och motsvarar ungefär tiden från senast 1480 till tidigt 1500-tal. Vreten lades ut i samband med att stadsgårdarna intill bebyggdes. Den äldre hägnaden i tomtgränsen togs bort.

Vreten brukades därefter, i den fanns möjligt avfall från byggnationen och hushållsavfall, detta täcktes med jordlager. Det är osäkert om avfall slängdes här kontinuerligt, eller endast deponerades vid vissa tillfällen, som i samband med

ombyggnationer på stadsgårdarna. Möjligen konstruerades en nord-sydlig hägnad i vreten efter en tid. Brukningsperioden avslutades då större ombyggnationer på stadsgård 17 och 34 gjordes.

Brukningsperiod 2

Omfattar händelsefas 17/34:3 till 17/34:4 och motsvarar ungefär tiden från tidigt 1500-tal till flytten till Älvsborgsstaden (1547).

Vretens norra del försvann delvis då den blev en del av stadsgård 34 då hus 34:4:1 byggdes ut över vreten (rum C).

Längre söderut del lades en arbetsyta av trä, den kan ha använts då huslänga 17:II:1 på stadsgård 17 uppfördes eller vid en senare ombyggnation. Efter att den hade använts täcktes den av jordlager. Vreten brukades därefter, i den fanns även nu hushållsavfall.

Brukningen slutade med att bebyggelsen intill vreten raserades vid avflyttningen till Älvsborgsstaden. Byggnadsrester, som en raserad vägg, fanns över vreten.

Brukningsperiod 3

Motsvarande tiden efter flytten till Älvsborgsstaden (1547) till återuppbyggnaden från 1560–1570-talet. Materialet säger inget om vad som hände under denna period.

Brukningsperiod 4

En vret fanns även från 1560–1570-talet till stadens nedläggande (1624). Lämningarna har dokumenterats tillsammans med lämningarna på de omgivande stadsgårdarna.

Figur 59. Visualisering av stadsgårdarna i denna rapport och gatorna under tidsperioden 1480 till 1490. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Sammanfattning av händelserna

I de tidigare rapporterna har stadens historia delats upp i fyra tidsperioder. Dessa kommer användas även för stadsgårdarna i denna rapport.

Under den äldsta tiden, 1473–1520-tal, byggdes staden upp. Tomterna och gatorna stakades ut när staden grundades. Efter att tomterna hade stakats ut följde en tid då de inte primärt var bebyggda, utan användes till andra aktiviteter. Undantaget är stadsgård 15 där en byggnad uppfördes utmed gata C (hus 15:1:1). De flesta tomter verkar ha använts för boskaphållning (stadsgård 7, 8, 12, 13, 14, 15, 34, 39). På tomterna fanns olika hägnader, trampade marklager och gropar. På stadsgård 7 fanns även spår av kålgårdsodling, kanske inom tomten.

Omkring 1480 verkar de flesta stadsgårdar ha byggts upp, detta är ett mönster som känns igen

från tidigare undersökta delar av staden (figur 59). Vid detta tillfälle tillkom även vretarna. Stadsgård 7, 12, 13, 15 och kanske även 34, 35 och 39 var bebodda stadsgårdsmiljöer med utrymmen för bostäder och verksamheter. När tomterna väl bebyggdes verkar hela gårdsmiljöer ha byggts upp under en relativt kort tid.

På stadsgård 8 och 14 anlades rustbäddar, vilket visar att planer på bebyggelse fanns omkring 1480 som aldrig genomfördes. Stadsgårdarna förblev obebyggda fram till omkring 1490 när de slogs ihop till en större stadsgård (figur 60). Vid detta tillfälle uppfördes bebyggelse som troligen inrymde utrymmen för bostäder, men huvudsakligen olika verksamheter. Gårdsplanen på den sammanslagna stadsgården fungerade troligen som en passage genom kvarteret (gränd M). Denna passage verkar ha funnits kvar hela stadstiden.

Figur 60. Visualisering av stadsgårdarna i denna rapport och gatorna omkring år 1510. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Stadsgårdarna hade byggnader anlagda runt stenlagda gårdsplaner. Olika bodar eller ouppvärmade rum låg utmed gatan och de uppvärmda rummen och stugan låg en bit in på stadsgården. De tomter som låg utmed huvudgatan (gata C) var större än de utmed sidogatorna, dessa var stadsgård 7, 12, 13, 15 och kanske 35. Stadsgårdarna utmed gata C kan ha tillhört stadens övre samhällsskikt.

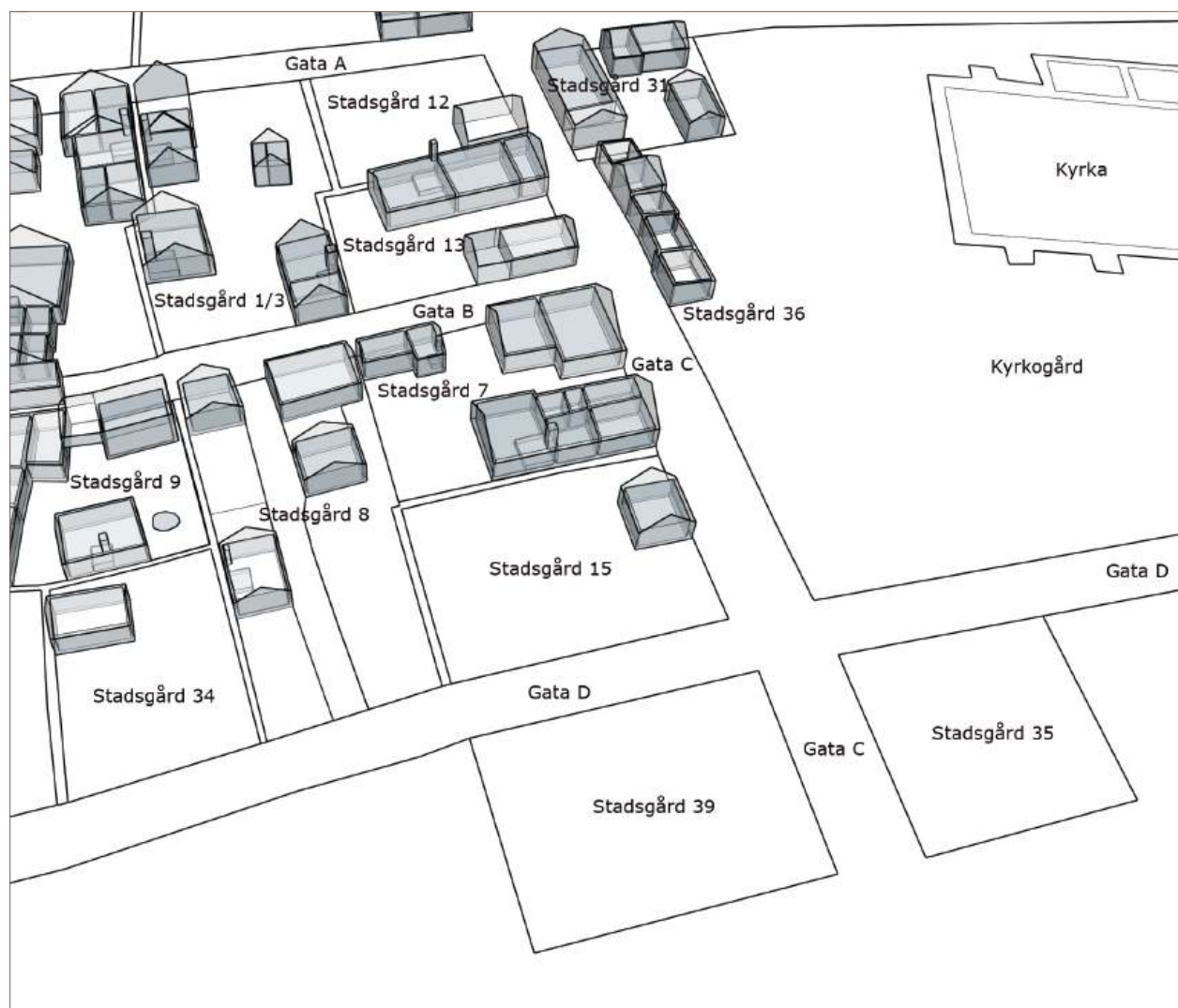
På stadsgård 7 och 14 skedde förändringar av bebyggelsen redan omkring år 1500. Däremot fanns en kontinuitet i funktionerna vilket visar att det kan ha fortsatt vara samma brukare av stadsgårdarna.

Under perioden från 1520-talets slut till 1547 expanderade staden. Från 1520–1530-tal gjordes utbyggnader i Göta älv med jordfyllda timmerkonstruktioner. Kungamakten visade ett aktivt intresse

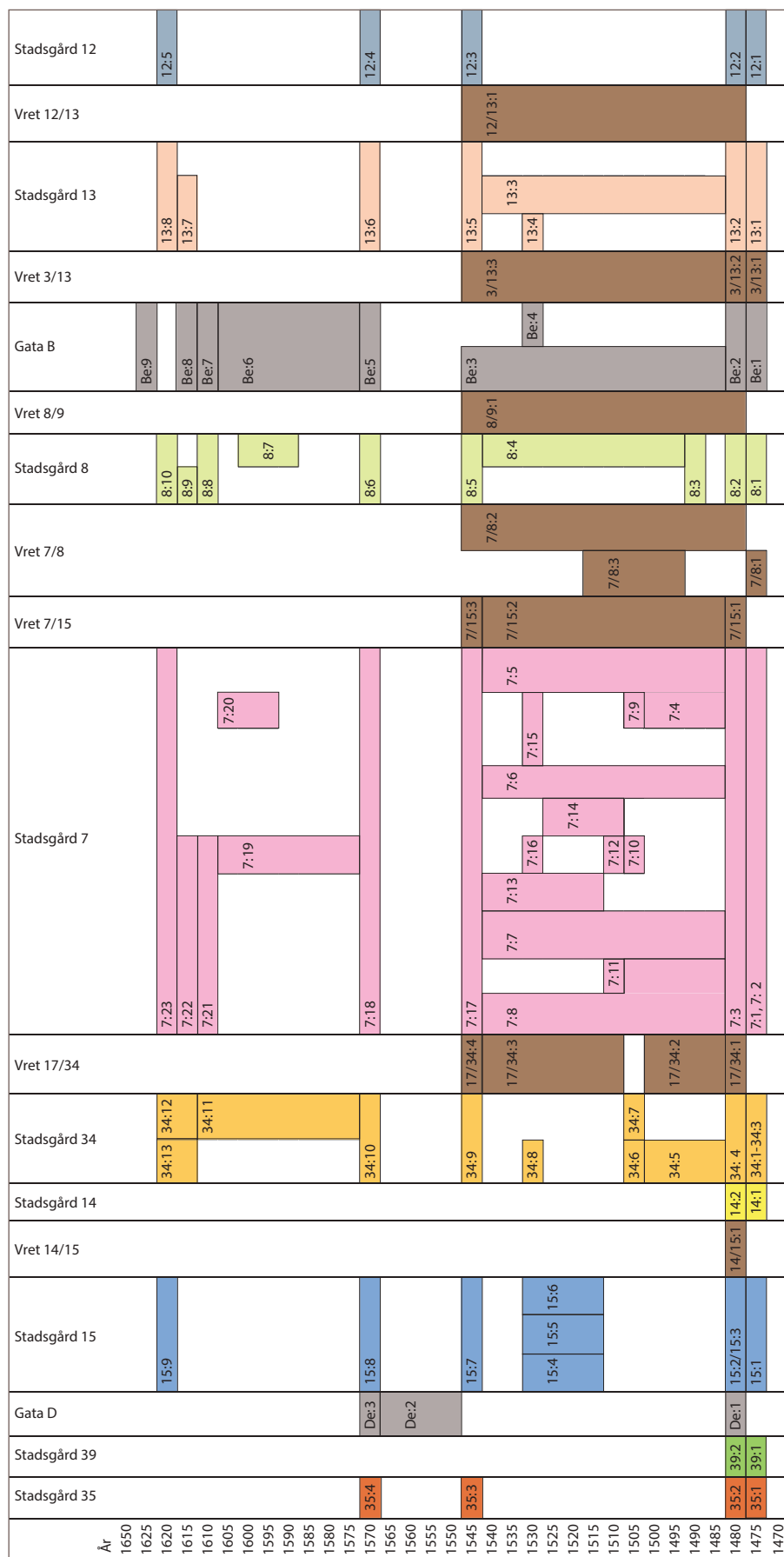
för utvecklingen i staden. I framför allt stadens västra delar skedde flera förändringar under denna tid. Inom ytan i denna rapport skedde däremot få förändringar och endast på stadsgård 7 skedde större förändringar. Flera av rummen i huslängorna byggdes om och en ny gårdsplan anlades. Även nu fanns däremot en kontinuitet i funktioner och möjligen även brukare.

Perioden avslutades med storskalig rasering av de byggnader som fanns på stadsgårdarna. Hela eller delar av hus kan ha monterats ner för att flyttas till Älvsborgsstad. Under perioden från 1547 till återflytten på 1560–1570-talet låg tomterna obebyggda. Delar av de gator och passager som fanns kan ha fortsatt att användas under denna tid.

När staden återuppbyggdes från 1560-talet gjordes det med samma tomtindelning som tidigare.

Figur 61. Visualisering av stadsgårdarna i denna rapport och gatorna under tidsperioden 1570 till 1590. 3D-visualisering med tolkning av byggnadernas höjd och takens utseende. Illustration: Arkeologerna/Mattias Öbrink.

Figur 62. Matris (Land Use Diagram) över händelsefaserna inom den undersökta ytan.

Även den nya bebyggelsens utseende och placering liknade den före flytten till Älvsborgsstad (figur 61). Här bör dock tilläggas att det på flera stadsgårdar fanns sparsamt med lämningar från stadens yngre tid.

Omkring 1590 genomfördes en omstruktering av gaturummet i Nya Lödöse då bland annat gata C breddades. Denna förändring påverkade inte stadsgårdarna i denna rapport. Däremot verkar den sista stadstiden, troligen efter Kalmarkriget, ha påverkat stadsgård 7, 8 och 13. Här uppfördes nya byggnader och några av de befintliga byggdes om. För övriga stadsgårdar är det osäkert om några lämningar fanns från den yngsta tiden.

I figur 62, föregående sida, finns en matris över hur de olika händelsefaserna förhåller sig till varandra i tid. Faserna är inritade som olika långa beroende på om det är en längre tids bruk eller en kortvarig händelse. Årtalen är ungefärliga i de flesta fall, endast i några fall finns mer säkra årtal grundade på dendrokronologiska dateringar eller skriftliga källor. De olika händelsefaserna är även olika breda beroende på hur stor del av varje stadsgård som berörs.

Konstruktionsfaser

På de flesta stadsgårdar var konstruktionsfaserna knutna till byggprojekt inom den egna tomt. Men vid några tillfällen kan större samtida konstruktioner som berörde mer än en tomt ses, det gäller uppbyggnaden av staden omkring 1480 och återuppbyggnaden på 1560–1570-talen. Uppbygganden av staden runt år 1480 skedde mycket enhetligt och ger närmast intryck av att ha varit ett samordnat projekt. Här är stadsgård 8 och 14 intressanta eftersom byggnationer påbörjades men avbröts.

För stadsgårdarna i denna rapport är det väldigt tydligt hur detaljgraden i stadsgårdarnas upp- och ombyggnader hänger ihop med hur noggrann undersökningsmetoden var. Detta gör att många olika konstruktions- och ombyggnadsfaser kan ses på framför allt stadsgård 7.

Faser med spår av brukning

Spår av brukning fanns i några fall i form av direkt avsatta eller intrampade brukningslager på golv och ytor utomhus. Mellan stenarna på flera av gatorna och gårdsplanerna fanns brukningsspår. På stadsgårdarna i denna rapport fanns fler brukade

markytor utomhus i förhållande till de i tidigare rapporter, detta gäller framför allt stadsgård 7 och 8. Här fanns spår av stadsgårdarnas olika aktiviteter, som linberedning på stadsgård 7 i lager brukade under bruksperiod 2–4.

Från inom husmiljöer fanns färre bruks-spår, detta då de flesta ytor hölls relativt rena. I några fall fanns intrampade material i jordgolv, eller material som avsatts på trägolv i fähusmiljöer. I några fall fanns även spår av brukning i de översta delarna av konstruktionslagren under trägolvens bräddor. Materialet kan ha fallit eller sopats ned i springor i golvet. Problemen här är att skilja på material som hamnat här genom människors bruk av rummet från material som följt med konstruktionslagren. På flera stadsgårdar i det tidigare avrapporterade materialet fanns material som hade släpats in av råttor i bon under golven (se exempelvis stadsgård 9 och 16 i Morner et al. 2021), på stadsgårdarna i denna rapport kunde dock inga säkra tecken på råttbon under golv ses.

I flera fall fanns spår av en sista brukning i raseringslagren, även om det kan vara svårt att avgöra vad som var brukning eller ren destruktion. I eldstäder fanns ibland spår av brukningen.

Destruktionsfaser

Flera olika faser då bebyggelse raserades och ytor övergavs fanns i materialet, inte minst inför omläggningarna av gator. Liksom för tidigare avrapporterade ytor i Nya Lödöse fanns två större raseringsfaser som omfattar hela ytan i denna rapport, de motsvarar sannolikt avflyttningarna på 1540- och 1610- eller 1620-talen. De har det gemensamt att staden därefter låg övergiven och raseringsmassorna fick ligga kvar.

Föremålsmaterialet

Här redovisas föremålsmaterialet från två gator, åtta stadsgårdar och vretarna mellan dem. Även stadsgård 39 ingår i rapporten, men inget föremålsmaterial hittades eller samlades in därifrån. Lämningarna undersöktes under flera olika år, delvis med olika förutsättningar och med något varierande noggrannhet. Fyndmaterialet presenteras här översiktligt uppdelat utifrån materialtyp. Den största delen av materialet utgörs av keramik, följt av metallföremål. Relativt mycket föremål av trä, läder och textil hittades också inom några av stadsgårdarna, främst från den äldre peri-

Tabell 3. Totalt antal föremål per stadsgård under de olika tidsperioderna. Stadsgård 14 och 39 har ej tagits med

Tidsperiod	Stadsgård 7	Stadsgård 8	Stadsgård 12	Stadsgård 13	Stadsgård 15	Stadsgård 34	Stadsgård 35
1473–1480	15	2					
1480–1547	428	168	48	149	75	109	9
1547–1570							
1570–1624	216	234	49	143		25	

oden (före 1547). En fördjupad analys av föremåls-materialet samt en redogörelse för insamlings- och registreringsprinciper kommer presenteras i en kommande samlad publikation för hela föremåls-materialet från Nya Lödöse.

Generella iakttagelser

Skillnaderna i bevarandegrad mellan de olika stads-gårdarna var relativt stor och jämfört med många andra stadsgårdar som tidigare avrapporterats hade de här aktuella stadsgårdarna ett förhållandevis litet föremålsmaterial (tabell 3). Föremålen från det allra tidigaste etableringsskedet var få, denna fas omfattar också en avsevärt kortare period (1473 till omkring 1480). Ingen av stadsgårdarna hade föremålsmaterial som kan kopplas till perioden då staden var flyttad till Älvsborg (1547 till 1560–1570-tal).

Från den yngsta stadstiden (1560–1570-tal till 1624) finns relativt få föremål. Flera av stadsgårdarna undersöktes extensivt. Undantagen var stadsgård 7 och 8 där det fanns ett rikligt och varierat föremålsmaterial, inte minst verkar bevarande-förhållanden för organiskt material ha varit goda. Detta gäller även för vretarna mellan stadsgård 7 och 15, samt mellan stadsgård 17 och 34. Även stadsgård 13 var förhållandevis välbevarad men för flera av de andra stadsgårdarna varierade bevarandegraden inom olika delar av stadsgården och för olika perioder. De yngre lämningarna var också störda i högre grad av aktiviteter under landeritid. Fyndmaterialet från landerierna behandlas i en egen del i denna rapport och dessa kontexter innehåller en hel del föremål som omlagrats från Nya Lödöse.

Generellt kan sägas att verksamheterna på stads-gårdarna hade ett inslag av agrar verksamhet med djurhållning och odling. Här fanns även handel och hantverk i och i anslutning till bodar utmed gatorna. På en del stadsgårdar, kanske främst stads-gård 13, kan man också ana att det funnits repre-sentativa funktioner, kanske med koppling till

kyrkan. På grund av att lämningar från framför allt yngre tidsperioder saknades på flera av stads-gårdarna försvåras möjligheterna att dra generella slutsatser.

Nedan sammanfattas fyndmaterialet från varje gata, stadsgård och vret var för sig i tur och ordning.

Gata B

Gata B löpte i öst-västlig riktning genom staden och den här aktuella delen av gatan gränsade till stadsgårdarna 7 och 13 och sträckte sig fram till gata C i öster.

Den äldsta fasen av gatan var inte stenlagd och inga föremål hittades i de äldsta lagren (tabell 4). Under den påföljande perioden (cirka 1480–1547) stenlades gatan. Från denna period finns en del

Tabell 4. Föremål från gata B uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremåls- typ	1473– 1480	1480– 1547	1547– 1570	1570– 1600	1600– 1624
Ben					2
Bergart					
Bränd lera					
Bärnsten					
Fönsterglas				1	20
Glaskärl		1		1	2
Horn					
Kakel					
Keramik		22		34	83
Läder					
Metall		1		3	15
Piplera					
Slagg		3		2	
Tegel					
Textil					
Trä					
Övrigt organiskt					

Figur 63. Stengodskrus från gata B med årtal 1579 samt vapensköld (F6272). Skala 1:1,5. Foto: Markus Andersson.

Figur 64. Knivskaft från gata D (F6450). Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

keramik, enstaka slagg och andra föremål i konstruktionslagren som sannolikt är omdeponerade. Efter återflytten från Älvsborg under 1560–1570-talet lades gatan om, men inga föremål kopplas till konstruktionen av stenläggningen. Omkring år 1600 gjordes ännu en omläggning av stenläggningen och i dessa lager fanns bland annat blyspröjsar och en krantapp av kopparlegering som kan ha kommit med utjämningslager som lades ut i samband med arbetet.

Den största mängden föremål fanns i de yngsta raseringslagren över stenläggningen. Bland annat hatverksavfall i form av sågat benmaterial, men mestadels en hel del keramik, där både kokkärl och bordskärl förekommer. Flera kärltyper är typiska för perioden, till exempel en mugg och flera fat av Wesergods, stengodskärl från Köln/Frechenområdet i nuvarande Tyskland, nederländskt yngre rödgods och jydepotter från Danmark (figur 63). I samma lager fanns också fragment från två glaskärl, ett igelglas och en humpen. Många av kera-

miskärvorna var nötta och spjälkade, kanske hade de legat exponerade efter att staden övergavs. Det är möjligt att materialet kommer från de angränsande stadsgårdarna 7 och 13.

Gata D

Gata D löpte i öst-västlig riktning och utgjorde den sydligaste gatan norr om Sävån. Endast två föremål kopplade till denna gata har samlats in och registrerats. Ett fragment av ett dryckeskärl och ett knivskaft av ben eller horn tillhörande den yngsta perioden (figur 64).

Stadsgård 7

Stadsgården låg i hörnet av gata C och B, nära kyrkogården och Sävån. Undersökningen ägde rum under 2013, 2014, 2016 och 2017. Bevarandeförhållanden har varit goda och undersökningen skedde med stor noggrannhet.

Från den äldre stadstiden (1480–1547) finns ett rikt och varierat föremålsmaterial, utmärkande

Figur 65. Pilgrimsmärke från Bad Wilsnack (F52) som fanns i rum B i huslänga 7:3:1. Skala 1,5:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 66. Pilgrimsmärke från Vadstena (F56) som fanns i rum B i huslänga 7:3:1. Skala 1,5:1. Foto: Markus Andersson.

är framför allt olika typer av organiskt material, men också metallföremål (tabell 5). Bland annat hittades flera textilfragment, delar av skor, och en handske/vante. Därutöver fanns spillmaterial från remsnideri, totalt 80 fragment av bland annat klipp och remmar. Bland träföremålen finns flera kärl, en svarvad träskål, flera delar av laggkärl och ett par från svepaskar med bomärken. Dessutom

Tabell 5. Föremål från stadsgård 7 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremåls- typ	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben	1	2		
Bergart		4		1
Bränd lera		8		3
Bärnsten		1		
Fönsterglas		11		3
Glaskärl		7		1
Horn				
Kakel				
Keramik	5	214		183
Läder	7	83		1
Metall		60		21
Piplera				1
Slagg		1		
Tegel		4		1
Textil		4		
Trä	2	25		1
Övrigt organiskt		4		

Figur 67. Ströning (F60) påträffad i golvlager i rum B i huslänga 7:3:1. Skala 2:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 68. Häkta med dekor (F53) påträffad i golvlager i rum B i huslänga 7:3:1. Skala 2:1. Foto: Markus Andersson.

hittades en del av en räfsa och delar av byggnadsdetaljer som en dymling, en tränagel och kilar.

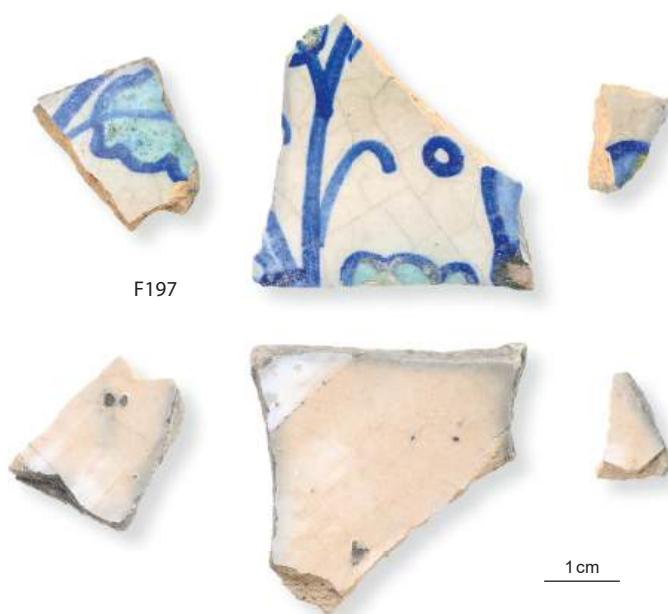
Flera metallföremål märks också i sammanhanget, bland annat en dolk och mindre föremål som ett bokbeslag, två pilgrimsmärken från Bad Wilsnack och Vadstena (figur 65–66), fyra blyplomber, fyra ihoprullade blystycken, en vikt, en knapp med gjuten dekor, en hjärtformad strö-

F9600

1 cm

↑ Figur 69. Trebensgryta från nordvästra Mecklenburg (F9600) påträffad i golvlager i rum F i huslänga 7:3:2. Skala 1:1,5. Foto: Markus Andersson.

F197

1 cm

Figur 70. Skärva av fajans/majolika av Albarellotyp (F197) från raseringslager över gårdsplanen stadsgård 7, troligen från nedläggandet av staden. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

ning (figur 67), en liten häkta med dekor (figur 68) och en öltapp i form av en tupp. Här fanns även ett mynt, sannolikt en dansk hvid, präglad för kung Hans i Malmö 1481–1513, han var kung över både Sverige, Norge och Danmark i olika perioder. Bland det övriga fyndmaterialet finns också en bärnstenspärla. Kanske har stadsgården haft funktioner förknippade med handel och hantverk av olika slag under den äldre perioden. Det förekommer också spår efter andra näringar i form av räfsan och en fiskekrok.

Föremålsmaterialet ger en bild av myllrande aktiviteter. Mycket av föremålsmaterialet hittades i lager kopplade till konstruktion av golv-tytor. Däremot är keramik och kärlglasmaterialet från stadsgården inte lika omfattningsrikt men en mängd keramik, främst trebensgrytor hittades i den intilliggande vreten mellan stadsgård 7 och

15 där man förmodligen hade slängt hushållsavfall från stadsgården.

Keramikmaterialet från stadsgården under de äldre perioderna utgjordes till den största delen av trebensgrytor av yngre rödgods. En av grytorna har proveniensbestämts med hjälp av ICP-analys till området kring nordvästra Mecklenburg i nuvarande Tyskland, detsamma gällde även för flera av kärlen från vreten (figur 69). Det förekom också enstaka skärvor av äldre rödgods och lergods. Åtta krusfragment var av stengods, varav sex från Siegburgområdet och ett från Limburg. Inblandning av flintgods representerar en störning i lagren.

Föremålsmaterialet från den yngre perioden (1570–1624) var mer anonymt till sin karaktär och inte fullt så rikligt, där fanns enstaka hushållsföremål, ett bryne, en metallgryta och en del keramik.

En svarvkärna av trä indikerar trähantverk i denna period. Bland keramiken från den yngre perioden fanns tre fragment från en albarello av fajans/majolika och en eventuell skärva spansk-morisk Lustreware (figur 70). Bland materialet fanns också jydepotter, stengods och yngre lergods av olika slag; fat, skål och krukor, bland annat från Weserområdet. Även i materialet från den yngsta fasen var det yngre rödgodset dominerande. Ett fragment från en kritpipa kan vara ett tidigt exempel på tobaksrökning, men kan också bero på störningar i lagret under landeritid eller senare.

Totalt fanns 35 fragment från sex olika glaskärl från stadsgården. Från perioden 1480–1547 hittades fragment från tre noppbägare och två bägare, bland annat fanns en avlång snabelformad noppa. En av bägarna bestod av 30 fragment och hade en ringlad fot och dekor av noppor och horisontella glastrådar. I den yngsta fasen förekom fragment från en bägare med vid mynning i blått glas. I övrigt var glasmaterialet relativt litet.

Stadsgård 8

Stadsgården var belägen utmed Gata B mellan stadsgård 7 och 9. I söder gränsade den till stadsgård 14, men redan i ett tidigt skede slogs de bägge stadsgårdarna ihop. Undersökningen av stadsgård

Tabell 6. Föremål från stadsgård 8 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremålstyp	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben				
Bergart				
Bränd lera				16
Bärnsten				
Fönsterglas		2		6
Glaskärl		5		
Horn				
Kakel				
Keramik		85		160
Läder	2	9		2
Metall		12		9
Piplera				1
Slagg		35		55
Tegel		2		
Textil				
Trä		17		1
Övrigt organiskt		1		

Figur 71. Testikeldolk (F7634) från brukningsperiod 2 på stadsgård 8. Skala 1:2. Foto: Markus Andersson.

Figur 72. Flöte av trä (F7378) som framkom i raseringslager på stadsgård 8. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 73. Mynt präglade under Christian I (1448–1481) påträffade i rustbädden på stadsgård 8 (F5381–5384). Skala 2:1. Foto: Markus Andersson.

den ägde rum under 2013 och 2014. Bevarandeförhållanden har varit relativt goda i den norra delen, den södra delen var däremot störd och saknade nästan helt lämningar, utan undersöktes därför extensivt (tabell 6). Noggrannheten och detaljrikedomen är därför lägre än för exempelvis den intilliggande stadsgård 7.

Under etableringsskedet och slutet av 1400-talet hölls boskap på stadsgården, och avfall verkar därefter ha slängts där. Bland föremålen märks bland annat ett båtspant och en intakt dörr med lås som lagts här som avfall eller utfyllnad. Där fanns även en testikeldolk med trolig datering till 1400-tal (figur 71), flera läderföremål och flera mer eller mindre bearbetade, träföremål, bland annat två flöten, och en askraka (figur 72). Två olika rustbäddar anlades inför planerad byggnation, men till synes utan att någon konstruktion eller bebyggelse uppfördes över dem. På en av rustbäddarna hittades fyra mynt präglade för Christian I (1448–1481). Mynten kan ha tappats, eller möjligen avsiktligt deponerats i samband med arbetet (figur 73). Rustbäddsstockarna daterades med hjälp av dendrokronologi till omkring år 1480. Brukningslagren från perioden innehöll också en hel del djurbensmaterial och en avfallsgrop grävdes som fylldes med ben av nöt, keramik av yngre rödgods och flera ett fragment från ett stengodskrus,

tillverkat i Siegburgområdet i nuvarande Tyskland under 1400-talet.

Efter detta, någon gång under 1490-talet, bebyggdes stadsgården och den slogs då ihop med stadsgård 14. Även fortsättningsvis hade stadsgården en agrar ekonomi med djurhållning. En smedja med rester av en ässja verkar också ha funnits. I raseringslagren efter bebyggelsen förekom en hel del slagg, främst på gårdsplanen, bland annat flera smidesskällor. Där fanns också enstaka träföremål och keramik, exempelvis flera stengodskärl från Siegburgområdet.

Under tiden för Älvsborgsstadens låg stadsgården öde. Efter återflytten omkring 1560–1570 bebyggdes den igen, även denna gång innehöll bebyggelsen en smedja. Föremålsmaterial utgjordes till största delen av slagg och avfallsmaterial i form av djurben och keramik. Under 1600-talet, kanske efter Kalmarkrigets härjningar i staden, byggdes stadsgården om igen och bebyggelsen var i bruk en kort period innan staden övergavs. De yngsta raseringslagren över bebyggelsen och gårdsplanen innehöll en hel del keramik bland annat gods och kärltyper som var typiska för perioden såsom yngre lergods från Weserområdet, i nuvarande Tyskland, yngre rödgodskeramik från Nederländerna och enstaka fajanser.

Glasmaterialet från stadsgården var litet, både vad det gäller kärlglas och fönsterglas. Men bland annat fragment från ett igelglas och ett passglas med blå tråddekorer hittades tillhörande den yngre perioden.

Stadsgård 12

Stadsgården var belägen centralt i staden, i korsningen mellan gata A och C i hörnet mot torget och kyrkan. Lämningarna var dock störda av en modern husgrund och endast fragmentariskt bevarade. De undersöktes därför extensivt och kunska-

Figur 74. Laggkärl från stadsgård 12 (F3119) från utjämningslager utlagda inför byggnation stadsgård 12. Skala 1:2,5. Foto: Markus Andersson.

F3119

0,8cm

Tabell 7. Föremål från stadsgård 12 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremålstyp	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben				
Bergart				
Bränd lera		2		
Bärnsten				
Fönsterglas				2
Glaskärl				2
Horn				
Kakel				1
Keramik		31		39
Läder		1		
Metall		8		5
Piplera				
Slagg		1		
Tegel				
Textil				
Trä		5		
Övrigt organiskt				

perna gällande händelser och funktioner är därför begränsade och föremålsmaterialet litet. Stadsgården undersöktes under år 2013 och 2017 (tabell 7).

Den första bebyggelsen uppfördes på 1480-talet. Rester av två byggnader kunde dokumenteras utmed stadsgårdens södra sida och två utmed den norra sidan, samt en stenlagd gårdsplan eller ett golv. Byggnaderna innehöll en bostadsdel och troligen en bod. Bebyggelsen revs i samband med flytten till Älvsborgsstad. Från denna period finns enstaka föremål av mer eller mindre bearbetat trä, bland annat en väggkrok av ek och delar av ett laggkärl (figur 74). Dessutom hittades spikar och nitar av metall och del av en sko. Den största delen av fyndmaterialet utgjordes av keramik, främst yngre rödgods. En skärva av stengods tillverkat i Raerenområdet hade en något yngre datering, cirka 1550–1600.

Lämningarna från tiden efter återflytten på 1560–1570-talet var mycket dåligt bevarade, men det har funnits minst en byggnad på stadsgården även under den yngre perioden. I raseringslagren fanns en del keramik och glaskärl av olika slag, bland annat delar av ett stengodskrus från

F7378

1 cm

Figur 75. Kakel (F5394) proveniensbestämt till Västra Skåne med ICP-analys. Framkom i raseringslager på stadsgård 12 från stadens nedläggande eller Kalmarkriget. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

Siegburgområdet från 1400-tal och ett par skärvor från passglas. Ett kakelfragment som proveniensbestämts till västra Skåne med hjälp av ICP-analys (figur 75).

Stadsgård 13

Stadsgården låg i hörnet mot gata B och Gata C, söder om stadsgård 12 och intill kyrkan. Lämningsarna var delvis välbevarade och delvis störda inom olika delar av tomten. Den undersöktes generellt extensivt men med högre noggrannhet inom välbevarade delar under åren 2013 och 2017 (tabell 8).

Tabell 8. Föremål från stadsgård 13 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremålstyp	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben				
Bergart				
Bränd lera		15		
Bärnsten				
Fönsterglas		1		5
Glaskärl		2		5
Horn				
Kakel				1
Keramik		73		108
Läder				
Metall		14		23
Piplera				
Slagg		42		1
Tegel		2		
Textil				
Trä				
Övrigt organiskt				

Stadsgården verkar ha bebyggts under 1480-talet med en U-formad huslänga och en stenlagd gårdsplan. Byggnaderna raserades vid flytten till Älvsborgsstadens och var delvis nedbrunna. Från denna fas finns bland annat ett pilgrimsmärke, sannolikt Sankta Gertrud, i ett bränt raseringslager intill ett spisfundament (figur 76). Bland keramikmaterialet från den äldre perioden förekom, utöver yngre rödgodsgrytor, stengods från Siegburg med del av tennlock (figur 77), samt delar av krus från Limburg (1400-tal) och Westerwald (1600-tal), varav den senare sannolikt kommer från en störning i lagret.

F6467

0,5 cm

Figur 76. Pilgrimsmärke (F6467), Sankta Gertrud av Nivelles (i nuvarande Belgien) som bland annat var de resandes skyddshelgon. Framkom i raseringslager i hus 13:2:2, troligen från avflytten till Älvsborgsstadens. Skala 2:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 77. Siegburgkrus med bevarad del av tennlock (F3128/3129). En del av kärlet framkom på stadsgård 12, i konstruktionslager i hus 12:4:1, den andra delen på stadsgård 13, på/i golvet i rum H i huslänga 13:2:1. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 78. Sigillstamp (F398) som framkom på gårdsplanen på stadsgård 13. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 79. Blyplomber som framkom på gårdsplanen (F2554) och i raseringslager (F2551) på stadsgård 13. Skala 1:1,5. Foto: Markus Andersson.

En hel del slagg och bränd lera samt några mindre metallföremål, som exempelvis blysmältor och en knapp, hittades också vilket skulle kunna tyda på någon form av metallhantverk på stadsgården under det äldre skedet.

Under 1560–1570 bebyggdes stadsgården igen och denna bebyggelse stod till början av 1600-talet då nya ombyggnationer ägde rum, kanske efter Kalmarkriget. Det yngsta lämningarna var fragmentariskt bevarade, men det verkar ha funnits tre bodar ut mot gata B.

Vilka verksamheter som funnits på stadsgården är osäkert, sannolikt boende och bodar men möjligen även någon form av representativa funktioner. Bland fyndmaterialet märks särskilt en sigillstamp (figur 78), en föremålstyp som inte hittats någon annanstans i staden. Signaturen på sigillet har i dagsläget inte kunnat identifieras. Det fanns också tre blyplomber (figur 79) och fragment från ett hundratal keramikkrus. Variationen av godstyper och kärltyper var förhållandevis stor, med både pannor, grytor, jydepotter, och flera typer av bordskärl. Exempelvis fat och skålar av rödgods och olika dekorerade stengodskrus, från bland annat från områdena kring Siegburg, Raeren och Köln/Frechen i Rhendalen.

Stadsgård 14

Stadsgården existerade endast under en kort period innan att den slog ihop med stadsgård 8. Inga föremål som kopplas till perioden före sammanslagningen hittades och tillvaratogs vid undersökningen.

Stadsgård 15

Stadsgården låg centralt i staden, väster om gata C, söder om stadsgård 7 och norr om gata D. Stadsgården undersöktes under år 2014 med medelhög noggrannhet. Lämningarna från perioden före Älvsborgsstadens var välbevarade i den norra delen av tomten, men störda i söder. De yngre lämningarna var sämre bevarade och inga föremål kopplas till denna period (tabell 9).

Bebyggelsen uppfördes i omgångar på 1470 och 1480-talen. Stadsgården verkar ha varit bebodd och ha haft en övervägande agrar ekonomi med djurhållning under den äldre perioden. Det har också funnits bodar på och det osteologiska materialet tyder på att det kan ha förekommit hornhantverk, men inga fynd av detta har registrerats.

Metallföremål av olika slag både byggnadsjärn och små föremål som plomber och mynt hittades i golvlagren och raseringslager över bebyggelsen. I golvlagren till ett av husen fanns en blyplomb från Regensburg med motiv av korslagda nycklar och ett mynt (figur 80), en örtug präglad för Gustav Vasa (1523–1527). Lager efter ombyggnationer av golv i husen under 1500-talets första del innehöll ytterligare föremålsmaterial, ett glas (en så kallad Römer), en ring av kopparlegering med dekor. Raseringslager efter denna bebyggelse innehöll

Tabell 9. Föremål från stadsgård 15 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremåls- typ	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben				
Bergart		1		
Bränd lera				
Bärnsten				
Fönsterglas		1		
Glaskärl		3		
Horn				
Kakel				
Keramik		33		
Läder		1		
Metall		32		
Piplera				
Slagg		4		
Tegel				
Textil				
Trä				
Övrigt organiskt				

Figur 80. Mynt, en örtug präglad för Gustav Vasa, 1523–1527 (F51) påträffad under trägolvet i rum A i huslänga 15:3:1. Skala 1,5:1. Foto: Markus Andersson.

Figur 81. Glasbägare av typen Maigelein, daterad till 1450–1550 (F1115) påträffad i raseringslager på stadsgård 15, troligen från avflyttningen till Älvsborgsstad. Skala 2:1. Foto: Markus Andersson.

bland annat byggnadsjärn och fragment från en glasbägare, en så kallad Maigelein med datering till 1450–1550 (figur 81). Andelen keramik var liten i relation till resten av föremålsmaterial och bestod nästan uteslutande av trebensgrytor av yngre rödgods.

Under perioden efter Älvsborgsstadens uppfördes minst en byggnad utmed gata C som innehöll en bod, inget föremålsmaterial finns insamlat från denna byggnationsfas.

Stadsgård 34

Stadsgården undersöktes under år 2013 och 2015, och låg utmed gata D. De bevarade lämningarna var fragmentariska och ytan undersöktes extensivt.

Föremål och ben samlades in översiktligt, men trots detta finns en del föremål framför allt från den äldre perioden bevarade (tabell 10). Föremålsmaterialen tyder på en agrar prägel med djurhållning, bland annat del av en lie, en ryktskrapa och ett vagnshjul (figur 82). En byggnad uppfördes sannolikt under 1480-talet och det finns också en del hushållsavfall, främst keramik i raseringen efter byggnaden såsom spik, lerklining och tegel. Keramikmaterialen bestod nästan uteslutande av kokkärl av yngre rödgods, i form av trebensgrytor och pannor.

Föremålsmaterialen från den yngre perioden var litet och ganska anonymt sannolikt på grund av bevarandegraden för lämningarna och undersökningsmetoden.

Figur 82. Ryktskrapa (F4532) som framkom i raseringslager på stadsgård 34, troligen från avflyttningen till Älvsborgsstad. Skala 1:1. Foto: Markus Andersson.

Tabell 10. Föremål från stadsgård 34 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

Föremålstyp	1473–1480	1480–1547	1547–1570	1570–1624
Ben				
Bergart		1		
Bränd lera		1		
Bärnsten				
Fönsterglas				1
Glaskärl		4		
Horn				
Kakel				
Keramik		66		14
Läder				
Metall		27		7
Piplera				
Slagg				3
Tegel		9		
Textil				
Trä		1		
Övrigt organiskt				

Stadsgård 35

Stadsgården undersöktes 2013 och den var belägen i den sydöstligaste delen av undersökningsytan, söder om kyrkogården och norr om Sävåån.

Den undersöktes extensivt och lämningarna var fragmentariska. Endast 10 fragment från 9 olika keramikvärl finns insamlade. Utav dessa var hälften av stengods. Alla keramik tillhörde perioden 1480–1547.

Föremål från vretar

Smala och delvis undanskymda mellanrum mellan byggnaderna kan tyckas idealiska för att gömma undan avfall och skräp, men det verkar bara ha skett undantagsvis. Sannolikt har det funnits förbud och bestämmelser mot detta av sanitets- och brandskyddsskäl. Det är också möjligt att vretarna varit avgränsade av exempelvis plank och därmed svåråtkomliga. I två av vretarna förekom det ändå föremål och avfallsmaterial, dessa presenteras nedan. Den allra största mängden hittades mellan stadsgård 7 och 15.

Vret 7/15

Materialet från vreten tillhörde perioden före Älvsborgsstad då vreten verkar ha använts för att slänga avfall under en längre tid (tabell 11). Det fanns också växtmaterial från ölbrygging och köksodling i lagret. Vid flera tillfällen verkar man ha strött ut sand över avfallsmaterialet men inte ha tömt ur eller grävt om i materialet. Från flera av föremålen, finns hela eller stora delar bevarade exempelvis av keramiken. Eftersom det var så många likartade kärl har det ändå varit svårt och alltför tidskrävande att passa ihop fragmenten. Antalet keramikvärl är därför sannolikt något överrepresenterat.

Keramiken utgjorde den överlägset största delen av föremålsmaterialet med 986 fragment från maximalt 539 olika kärl och med en sammanlagd vikt på 26 294 gram. 533 av kärlen var av yngre rödgods och endast en liten andel var av andra godstyper; ett av äldre rödgods, två av stengods, bland annat ett salvekrus, två kärl var av yngre lergods och ett

Föremålstyp	Antal
Ben	2
Bergart	2
Bränd lera	
Bärnsten	2
Fönsterglas	7
Glaskärl	5
Horn	1
Kakel	
Keramik	539
Läder	
Metall	52
Piplera	
Slagg	
Tegel	2
Textil	
Trä	
Övrigt organiskt	

Tabell 11. Föremål från vreten 7/15 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

av svartgods. Också vad det gäller kärlformerna var materialet relativt enhetligt med en övervägande andel kokkärl. Två kärl var fat, en skål, tre krus, 15 pannor, 94 krukor, 273 trebensgrytor, 150 odefinierade kärl, och ett lock. Sannolikt är trebensgrytorna underrepresenterade då flera av de obestämda kärlen utgjordes sotiga fragment som mycket väl kan komma från grytor. Även bland

krukorna ingår troligen flera mynningsfragment från grytor. Flera av grytorna var försedda med hänklar och inte med rörskaft och slutna kärlformer som inte kunnat definieras närmre registrerades i första hand som krukor. Men trots den stora mängden trebensgrytor finns bara fyra rörskaft i materialet och av dessa tillhörde ett en panna. Bland mynningsfragmenten fanns det 28 med hänkel registrerade.

Trebensgrytor med hänklar verkar i högre grad kunna kopplas till den äldre perioden i staden. Kanske har de också ett annat ursprung. Från början tolkades de vara sannolikt lokalt tillverkade bland annat på grund av att de var vanligt förekommande. Tre av grytorna har analyserats med hjälp av ICP-analys och även då tolkades de först som en lokal grupp på grund av det stora antalet och delvis även på grund av att referensmaterial saknades under inledningen av arbetet med analysen (figur 83). Denna tolkning har senare omprövats under 2024 och grytorna har visat sig sannolikt vara tillverkade i området kring nordvästra Mecklenburg i nuvarande Tyskland (Brorsson 2024).

Kärlden var sotiga och kasserade efter användning och det rör sig alltså inte om kärl för försäljning eller tillverkningsavfall. Tolv av kokkärlen från vreten har också ingått i en forskningsstudie där man gjort lipidanalys för att identifiera

Figur 83. Trebensgryta i yngre rödgods (F595) som enligt ICP-analysen tillverkats i nordvästra Mecklenburg i nuvarande Tyskland. Skala 1:2. Foto: Markus Andersson.

användningen av dem. Studien visar att fetter från nöt och mjölkprodukter generellt var dominerande i materialet från Nya Lödöse. Men att tillagning av exempelvis magra fisksorter bara gett svaga spår i analysen, sannolikt är de underrepresenterade då de stekts i exempelvis smör och talg som lämnat tydligare avtryck vid analysen. Likaså verkar fläskkött och fågel vara underrepresenterade kanske på grund av att tillagning i första hand skett på spett över öppen eld, eller som insaltade eller torkade produkter. De medelstora grytorna av den typ som främst hittades i vreten främst kan huvudsakligen kopplas till tillagning/kokning av kött och växter, exempelvis stuvningar och ”grytor” (Maltin et al. 2025).

I vreten fanns 52 metallföremål, 23 av dem var spikar och fem var nitar eller nitbrickor. Det fanns olika typer av hushållsföremål, exempelvis två skänklar med ögla i änden från ett gjutet handtag eller liknande, två knivar, dessutom små metallföremål som en knapp och två blyplomber. Märkligt nog fanns även flera pärlor bland avfallsmaterialet; en av gagat/bergart, två av bärnsten, en

av glas och en av ben, alla pärlorna var fragmentariska. Kanske kastades de på grund av att de var trasiga och kanske kan det indikera tillverkning. Bland avfallsmaterialet fanns också delar av en kam (figur 84).

Vret 17/34

Lämningarna i vreten var välbevarade och undersöktes med stor noggrannhet och konsekvent insamling av föremål (tabell 12). Brukningen av vreten tillhör perioden före Älvsborgsstadens. Under brukningen finns en ombyggnadsfas och vreten kan delas in i olika brukningsperioder. I denna del presenteras dock materialet samlat. Alla föremål kommer dock från bruket av vreten från etableringsfasen på 1470–1480-talet fram till rivningen av bebyggelsen 1547.

Liksom i vreten mellan stadsgård 7 och 15 utgjorde keramiken den allra största delen av fynden och keramikmaterialet var här ännu mer enhetligt. 142 kärl var av yngre rödgods och endast ett salvekrus var av stengods. Av de yngre rödgodskärlen var 103 trebensgrytor, 31 obestämda kärl, fem krukor och en panna. Alla kärlen var använda och sotade utvändigt. Även här hade grytorna bandhänklar och några av grytorna hade pålagda dekorativa vågband vid mynningen. Sju

F276

1 cm

Figur 84. Kam (F276)
påträffad i vret 7/15 (fas
7/15:2). Skala 1,5:1. Foto:
Markus Andersson.

Föremålstyp	Antal
Ben	
Bergart	
Bränd lera	
Bärnsten	
Fönsterglas	3
Glaskärl	12
Horn	
Kakel	
Keramik	143
Läder	
Metall	14
Piplera	
Slagg	
Tegel	
Textil	
Trä	4
Övrigt organiskt	

Tabell 12. Föremål från vreten 17/34 uppdelade utifrån material. Keramik avser största möjliga antal kärl.

bandhänklar förekommer i materialet men inga rörskaft.

Utöver keramiken fanns ett relativt stort glas-material. Tre fragment var från fönsterglas och tolv från kärlglas. Bland kärlglaset fanns sex stycken noppbägare, så kallade Krautstrunk, ett var en bägare av typen Maigelein med optisk dekor och sju fragment var från odefinierade kärl.

Metallföremålen bestod bland annat av spikar och sömmar, två söljor, ett beslag, delar av en skänkelsax, och en blyplomb. Enstaka träföremål förekom också bland annat ett svarvat lock av lövträ.

Från tiden efter återflytten från Älvsborg finns inget föremålsmaterial i vreten.

Animalosteologi

Det animalosteologiska materialet kommer mer ingående att diskuteras i en separat rapport. Här görs därför endast en summering av iakttagelserna per gata, tomt och vret. Kontextgrupper utan stjärna är från 2013 års undersökning. * indikerar 2014 års undersökning. ** indikerar 2015 års undersökning. *** indikerar 2017 års undersökning. Inga ben samlades in från gata D eller stadsgård 39.

Kort om viktuppgifter

Benvikter utgör en sorts generisk information om mängden animalosteologiskt material i ett lager.

Olika faktorer påverkar benviktsmättet, inte minst artsammansättning där större däggdjur med många täta, till och med massiva skelettdelar lätt kan dominera viktdata. Bevaring och mineraliseringsgrad också kan spela roll. Som regel har djurbenen vägts vid två tillfällen, en första gång efter fyndtvätt och sedan åter under analys och artbestämning. I en sådan stor och komplex undersökning som den av Nya Lödöse är det oundvikligt att en del data går förlorade. Viktdata på nötkreatur saknas för förhållandevis många kontexter från det rapporterade området. Vikterna är inte relevanta för tolkningarna här. Sammanlagda vikter ger en fingervisning om mängden ben som samlades in inom respektive stadsgård, vret och gata. Men viktdata spelar faktiskt ingen roll för de animalosteologiska tolkningarna (som baseras på artspridning, kroppsdelrepresentation och längd/bredd/tjocklek-mått). Dessutom har inte allt animalosteologiskt material vägts.

Gata B

Totalt omfattar materialet 13,1 kg ben. Gata B byggdes på 1470–1480-talet, återuppbyggdes på 1560–1570-talet och byggdes om ännu en gång 1600-talet, sannolikt efter Kalmarkriget. Konstruktionslagren innehöll typiska skelettdelar av nötkreatur som har lågt ekonomiskt värde och är kvar efter hantering av skinn och horn. Skelettdelarna användes som stabilisering vid anläggandet av gatan. Övriga ben-deponeringar tyder på att en del avfall deponerades bruks- och raseringslager, där skelettdelar av katt, hund och häst ingick, men de var förhållandevis sällsynta.

Stadsgård 7

Totalt omfattar materialet 48,6 kg ben. I bruks- och raseringslager på olika markytor samt i byggnader förekom delar av rådjur i flera kontexter daterade till Nya Lödöses äldre bebyggelsefaser (cirka 1470–1547).

Tre kontexter i hus från samma tidsperiod (innan 1547) innehöll kotor och kraniedelar från ett större antal fiskarter. Avfall fanns i den brukade golvytan i hus 7:11:1 (KG 1389*). I konstruktionslagren som hörde till det nya golv som lades i fas 7:15 i rum A i huslänga 7:3:1 fanns avfall som hamnade (eller sopades ner) i isoleringslagret vid brukandet av rummet (KG 1070*). På golvet i rum A i huslänga 7:3:2 fanns ben som hörde till

den sista brukningen av rummet (KG 3093***), och som lämnades på plats vid raseringen i samband med Älvsborgsflytten (1547). Denna kontext inkluderar varierade fiskben och bland annat en artikulerad bakfot av en ekorre.

Vid återuppbyggnad efter Älvsborgsflytten (1560–1570-talet) användes mellanfots- och mellanhandsben av nötkreatur som stabiliseringsmaterial (KG 1256). Till skillnad från innan 1547 insamlades betydligt färre djurben från tiden fram tills övergivandet 1624.

Stadsgård 8

Totalt omfattar materialet 66,6 kg ben. Vid konstruktion av hägnader under 1470-talet (fas 8:1) lades en större mängd underkäkar och nästan en hel skalle av nötkreatur i markberedningslagren (KG 1606 och KG 1368*). Deponering av tunga skelettdelar av nötkreatur (underkäkar och/eller mellanhands- och mellanfotsben) förekom i konstruktionslager samt i samband med raseringen vid Älvsborgsflytten. På stadsgård 8 fanns även ett folkkranium fanns under en av rustbäddsstockarna, det kan det röra sig om en avsiktlig deponering.

Från den yngsta bebyggelsen (fas 8:9, hus 8:9:1), troligen återbyggnaden efter Kalmarkriget, fanns bevarat hushållsnära avfall från Nya Lödöses yngsta brukning (KG 1573*). Materialet kan även vara från tiden strax innan Kalmarkriget. Få andra kontexter från 1600-talet innehöll intakta fiskben typiska för hushållsnära avfall. Denna kontext visar på kontinuitet i matlagning där ingredienserna inkluderade tillgängliga havsfiskar, gås, höns, nötkreatur, får, get och gris.

Stadsgård 12

Totalt omfattar materialet 14,0 kg ben. I de markberedningslager med träflis som lades ut inför byggnationen runt 1480, fanns en stor mängd djurben. I övrigt insamlades få djurben från stadsgård 12. Detta beror sannolikt till stor del på att ytan undersöktes extensivt. Det kan till viss del även bero på tomtens funktion. Vanlig keramik förekom men spår av hushållsnära avfall saknas.

Stadsgård 13

Totalt omfattar materialet 16,9 kg ben. Precis som stadsgård 12 samlades få djurben in från stadsgård 13. Det är därför något oklart vilka hushållsaktivi-

teter och verksamheter som var typiska för stadsgård 13.

Vid uppförandet av huslänga 13:2:1, hus 13:2:2 och gårdsplanen (fas 8:2, cirka 1480) deponerades en del nötkreatursben som användes som stabiliseringsmedel.

En mindre del hushållsnära avfall verkar ha bevarats vid raseringen i samband med Älvsborgsflytten (1547).

En stor mängd ben dominerad av nötkreatur fanns i konstruktionslagren under hus 13:7:1 som troligen uppfördes efter Kalmarkriget (fas 8:7, KG 3330***). Ovanligt här var ett kluvet strålben av häst. Om syftet var att få ut benmärg ur hästbenet kan det tyda på näringsbrist i samband med Kalmarkriget. Det handlar om ett enstaka ben och hypotesen är därför spekulativ.

Stadsgård 15

Totalt omfattar materialet 2,5 kg ben. Endast en mindre mängd djurben samlades in från stadsgård 15, detta beror delvis på hur tomten undersöktes men speglar troligen även ett i stort sett dåligt bevarande av ben. Det är därför utifrån det osteologiska materialet oklart vilka hushållsaktiviteter och verksamheter som var typiska för stadsgården.

Stadsgård 34

Totalt omfattar materialet 8,6 kg ben. Att en mindre mängd djurben samlades in från stadsgård 34 beror främst på att endast en liten del av tomten hade bevarade arkeologiska lager. Det är därför utifrån det osteologiska materialet oklart vilka hushållsaktiviteter och verksamheter som var typiska för stadsgården.

Stadsgård 35

Totalt omfattar materialet 1,2 kg. En liten mängd djurben samlades in från stadsgård 35, detta beror på att ytan undersöktes extensivt och att endast en liten del av tomten hade bevarade arkeologiska lager. Det är därför utifrån det osteologiska materialet oklart vilka hushållsaktiviteter och verksamheter som var typiska för stadsgården.

Vret 3/13

Totalt omfattar materialet 27 g ben. Eftersom ytan undersöktes extensivt var föremåls- och beninsamling nedprioriterade.

Vret 7/15

Totalt omfattar materialet 34,1 kg ben. Lämningarna var välbevarade och undersöktes noggrant. Benen kommer uteslutande från fas 7/15:2 (1480–1547) och verkar representera hushållsnära sopor. Materialet kommer från olika aktiviteter och verksamheter på stadsgård 7 eller 15, bland annat fanns en bit rådjurshorn med sågspår. Här fanns även skadedjur (svarträtta) som sannolikt attraherades av avfallshögen.

Vret 12/13

Totalt omfattar materialet 1,1 kg ben. Eftersom vreten undersöktes extensivt var föremåls- och beninsamlingen nedprioriterad.

Vret 17/34

Totalt omfattar materialet 17,9 kg ben. Lämningarna från tiden före 1547 var välbevarade och undersöktes noggrant. Brukandet av vreten under fas 17/34:2 (1470–1480-tal till tidigt 1500-tal) och fas 17/34:3 (tidigt 1500-tal till 1547) innehöll stratifierade deponeringar av hushållsnära avfall.

Sammanfattning

Eftersom det finns förhållandevis välbevarade djurben i många områden i Nya Lödöse har vi kunnat börja urskilja olika förekommande depositiönnella sammanhang. Tre olika kategorier är mest relevanta för ytan i denna rapport. Vissa kontexter innehåller hushållsnära avfall, de kan finnas i brukningslager bevarade under raserade husdelar, i vretar mellan olika stadsgårdar eller i fyllda avfallsgropar. Hushållsnära avfall identifieras dels utifrån förekomsten av köttrika delar av nötkreatur, får, get och gris, dels utifrån förekomsten av fiskben och mindre fågelben som tafonomiskt sett faller bort eller förstörs i omlagrade kontexter (som utjämning och konstruktion) eller i kontexter med grovt avfall från storskalig slakt av nötkreatur. Hushållsnära avfall domineras därmed av rester från matlagning och matkonsumtion. De kan även associeras med spår av småskalig bearbetning av ben och horn.

Andra kontexter innehåller en överrepresentation av kraniedelar, underkäkar, mellanhands- och mellanfotsben och tåleder av nötkreatur. Vi ser sådana ben i mängder i utjämnings- och konstruktionslager på gårdsplaner, gator och i vretar. Användning av stora, ofta täta skelettdelar av nötkreatur har tolkats som en vanlig strategi för att stabilisera marken. Just sådana skelettdelar saknade kommersiellt värde för matkonsumtion eller bearbetning. Ofta var hornen och mulen redan avslagna när kraniedelar hamnade i sådana kontexter tillsammans med underkäkar och mellanhands- och mellanfotsben. Från ett animalosteologiskt perspektiv är sådana konstruktionskontexter väldigt värdefulla. Tandslitage på nötkreaturens underkäkar och fysiska mått på mellanhands- och mellanfotsben ger oss en statistisk bild på könsfördelning, slaktålder och även förekomst av oxar i förhållande till slaktade tjurar. Överlag skapar metriska data en jämförande bild av mankhöjd och kroppsform, någonting som kan belysa förändringar av historiska lantraser i tid och rum.

En tredje kategori av kontexter med djurben utgörs av övrigt avfall som var oönskat i hushålls- och gårdssammanhang. Ben från hundar, katter och hästar hittas oftast i bruknings- och raseringslager på gator och i vretar. Ibland hittas de även på övergivna tomter, som från tiden mellan Älvsborgsflytten (1547) och återflytten på 1560–1570-talet.

Arkeobotaniska analyser
Resultaten av analyserna av makrofossil beskrivs i sin helhet i bilaga 1. Här följer en sammanfattning av resultaten som presenteras där, enskilda prover redovisas även i den stratigrafiska berättelsen.

Den nu undersökta ytan låg nära Sävåan och hade fuktig mark. Bevarandegraden av oförkolnat växtmaterial varierade mellan stadsgårdarna. Bäst bevarat var materialet i kulturlagren på stadsgård 7 och 34, samt vret 7/15. Nästan allt bevarat växtmaterial fanns i de äldre, djupare liggande och mer vattenmättade lagren.

Förurbana floramiljö

Vid de tidigare undersökningarna i Nya Lödöse fanns spår av områdets användning före stadens anläggande. I en grop tillhörande det äldsta brukandet av stadsgård 7 fanns spår av den ursprungliga ängsfloran.

Urban floramiljö

Ogräsfloran (ruderal) i ytan i denna rapport var mycket lik den i andra delar av staden med en dominans av näringskrävande arter som svinmålla, tiggarranunkel, revsmörblomma.

Figur 85. Frö av klockjulros från gårdsplanen på stadsgård 7 under brukningsperiod 4 (Fas 7:17), sannolikt från tiden för stadens övergivande 1547. Skala 10:1. Foto: Jens Heimdahl.

Bland ogräsen finns arter som under medeltid och tidigmodern samlades in och brukades som medicin, örtekryddor och mat. Till de växter som brukades som mediciner hör nattskatta, besksöta, jordrök, revormstörel och vildpersilja. Vissa av dessa arter förekommer mycket sparsamt i materialet vilket väcker frågan om de kanske snarare odlats. Ytterligare arter kan ha insamlats till matlagning, till exempel bergsyra, och andra som foder, en användning som gett namn till arter som svinmålla, svinmolke och hönsarv.

Djurhållning och fähus

Fähus fanns troligen på de flesta stadsgårdar. Spår av fähusdynga förekom på fyra av de fem provtagna stadsgårdarna.

Primära spår av fähus i form av intrampad dynga på golv fanns på stadsgård 7 (rum F i huslänga 7:3:1) och på stadsgård 34 (rum C i hus 34:4:1). I rum B i huslänga 15:3:1 fanns intrampad dynga, bryggeriavfall och nötskal. Materialet antyder en svinstia men belägenheten i huset motsäger detta, materialet måste kommit hit utifrån vid brukning eller med det material golvet byggdes av. Det visar dock att både ölbryggning och en svinstia kan ha funnits på stadsgården.

Sekundärt deponerad dynga fanns bland annat i konstruktionslagren i hus 34:4:1. Ett möjligt hus för fjäderfä identifierades i hus 7:11:1, funktionen kan visas av att fjädrar fanns på den intilliggande gårdsplanen.

Trädgårdsgrödor

Hushållen inom ytan i denna rapport hade kålgårdsodling, men sannolikt skedde denna på inte inne på tomterna utan på andra platser i staden. Undantaget är stadsgård 7 där odling möjligen fanns under det absolut äldsta skedet och kanske även senare i den västra delen av stadsgården. På flera platser fanns däremot omlagrad odlingsjord (stadsgård 7, 34, vret 17/34).

Spår av avfall från odling fanns på stadsgård 7, 8 och 34, samt i vret 7/15 och 17/34. Materialet i vretarna kommer från angränsande tomter. Grödorna utgjordes av örtekryddor, medicinalväxter, rotfrukter och grönsaker.

Vanligast förekommande bland grönsakerna var kål, rova och rädisa/rättika. I vret 7/15 fanns sallat, möjligen odlades den av stadsgård 15, morot fanns i vret 17/34.

Bland ört- och frökryddor fanns dill, kungsmynta och kummin, mejram och svartsenap. Bland materialet sticker två fynd av svartsenap ut som massförekomster med hundratals fröer, dels i golvet i rum E (huslänga 7:3:1) på stadsgård 7 (1480 till tidigt 1500-tal), dels i vret 17/34 deponerat under ungefär samma period. De stora fynden visar att senap hanterats i större mängd på flera gårdar, möjligen som en följd av att svartsenap odlades av hushållen.

Bland medicinalväxterna fanns kransborre, som tidigare påträffats i staden. Här fanns även läkemalva och klockjulros som nu påträffades för första gången, båda från brukningsperiod 4 på stadsgård 7 (figur 85). Malvor verkar generellt ha varit populära medicinalväxter och läkemalva har tidigare hittats i svenska städer från medeltid och framåt. Klockjulros dyker här upp för första gången i ett svenskt material, och det är första gången som

Figur 86. Illustration ur en italiensk handskrift från 1300-talet, som illustrerar exorcism med hjälp av en växt. Julrosen var en av de växter som mest frekvent användes på detta sätt, och denna form av exorcism benämndes "helleborism" (Trinity College O.2.48, s.54–555, CC BY-NC).

någon julros hittats arkeologiskt i Norden. Växten omnämns under sitt latinska namn helleborus i skriftligt material från klostermiljöer och kunde användas för att bota olika typer av psykisk ohälsa. Då "galenskap" kunde betraktas som demonisk besatthet utvecklades rentav en särskild form av exorcism benämnd "helleborism" efter växten (figur 86). Frågan är om odlingarna det finns spår av i materialet från stadsgård 7, med julros och läkeralva, bedrivits av en medicinskt skolad person, som en bardskär, apotekare eller läkare.

På stadsgård 7, 13 och vret 7/15 fanns kärnor av äpple, krikon, söt- och surkörsbär. I staden har tidigare även plommon, päron påträffats. Dessa frukter kan både ha odlats i träd i odlingar i staden, komma från den omgivande landsbygden eller importerats.

Åkerbruk och spannmålskonsumtion

De flesta hushållen verkar ha bedrivit åkerbruk, vilket visas av att skördar togs in och preparerades på stadsgårdarna. På stadsgård 7 fanns spår av linodling i lager brukade under bruksperiod 2–4.

På stadsgårdarna i denna rapport fanns sädeskorn som i de flesta fall var förkolnade och hushållsavfall. Materialet var i huvudsak från tiden före 1547. Av sädesslagen var korn dominerade (63%) följt av råg (19%) och därefter havre (9%) och vete (9%). Andelen vete var något högre än i den övriga staden. I två fall fanns massfynd av brända sädeskorn från rum E i huslänga 7:3:1. Det första fyndet var från bruksperiod 2 och utgjordes nästan bara av korn, möjligen malt som var bryggeriavfall (se mer nedan). Det andra var troligen från 1547 och utgjordes nästan enbart av havre som troligen hade förvarats i rummet.

På raseringen av ugnen i bruksperiod 5 på stadsgård 34 fanns en förkolnad kärna av bovete som möjligen odlats i eller runt staden.

Köksavfall

Köksavfall har identifierats genom förekomster av ben- och fiskfragment, förkolnad säd och andra ätliga vegetabilier, samt brända klumpar av mat eller kärlskorpor. Köksavfall in situ fanns i några fall som i eldstaden i rum A och golvet i rum E i huslänga 7:3:1, golvet i rum A i huslänga 7:3:2 och i ugnen på stadsgård 34 under bruksperiod 5.

Ölbryggning

Bryggeriavfall definieras genom fynd av bryggerikryddorna humle och pors, samt genom fynd av förkolnade korngroddar och större mängder skalförsedda kornkärnor. Bryggeriavfall är vanligt förekommande i Nya Lödöse och fanns inom ytan för denna rapport på stadsgård 7, 8, 15 och 34 samt i vret 7/15 och 17/34. Som nämnts ovan fanns en stor mängd delvis svedda rester av kornmalt och även humle i rum E i huslänga 7:3:1 från bruksperiod 2 (fas 7:9). Materialet kan tolkas som malt som rostats för hårt. Skalförsedda kärnor och humle hittades också i golvraseringen i hus 34:4:1.

Ölkryddorna dominerades av humle med en mindre del pors på stadsgård 7, på stadsgård 8, 15 och 34 fanns endast humle. I vret 7/15 fanns en stor mängd pors, materialet bör komma från stadsgård 7. På sistnämnda stadsgård fanns även inslag av enbär. Sammantaget följer materialet från denna yta det mönster som tidigare setts i Nya Lödöse. Staden skiljer sig från det mönster som vanligen ses på västkusten, men liknar det i Mälardalen och Östergötland (Heimdahl 2018). Samtidigt fanns en variation av bryggeritraditionerna både inom och mellan stadsgårdarna.

Vildinsamlade växter

Materialet utgjordes av hasselnötter och vilda bär. Hasselnötter förekom främst i form av nötskal, och var köksavfall och i vissa fall spår av småätande. Spår av rostning av nötter fanns på stadsgård 8 (KG 1573*). Massfynd av hasselnötsskal på golv fanns i rum C och E i huslänga 7:3:1 (KG 1008* och 1071*) och även i vret 17/34 och 7/15. Materialet i rum C vittnar om en storskalig preparering av hasselnötter. I rum E utgjordes fyndet av en stor mängd hela oskalade hasselnötter, varav nästan en fjärdedel var angripna av möss. Möjligen är detta ett spår av förvaring av nötter snarare än preparering. Hanteringen av nötter kan ha varit en av hushållets specialiseringar. Hasselnötter tillhörde de produkter som exporterades från Sverige till kontinenten via hamnen i Nya Lödöse.

Bärkärnor finns främst i latrinavfall, bedömt utifrån de analyserade proverna fanns en betydande mängd latrinavfall i vret 7/15 och 17/34. Materialet dominerades av björnbär och hallon, följt av smultron. Till de mer ovanliga bärlagen hör hagtorn, nypon och enbär. Även blåbär (vret

17/34, KG 6222**) och rönnbär påträffades (gata D, KG 686).

Importväxter

Bland importväxterna påträffades tre arter inom den aktuella ytan, fikon, hirs och russin. Även delar av de frukter som fanns kan vara importerade.

Hirsen kan ha odlats på stadsjorden, men uppgifter om svensk hirsodling saknas från medeltiden samtidigt som spår av importerad hirs under perioden finns i importlängderna till Nya Lödöse. Hirs kan ha importerats av lokala köpmän med bakgrund i länder där grödan ingick i den traditionella matlagningen.

Figur 87. En källare vid Sävåns norra strand som undersöktes år 1916. Den var cirka 6,9×6,6 meter stor och hade murade väggar och golv av kullersten. Källare var uppförd under 1500-talet första hälft. Den hade troligen raserats redan under stadstid och en stenläggning anlades då över den (Strömbom 1924:125f). Detta är hittills den enda källare som med säkerhet är från stadstid som påträffats i Nya Lödöse (Göteborgs stadsmuseum, GSMS 110001:349).

DISKUSSION

Gator, tomter och vretar

Ytan i denna rapport omfattade nio tomter och delar av två gator i stadens centrala delar nära kyrkan, huvudgatan och Säveån.

Gatorna

Inom ytan i denna rapport fanns två gator (gata B och D) och direkt åt öster fanns gata C som var stadens huvudgata (se rapport Azzopardi et al. 2023). Gatorna hade olika karaktär och betydelse inom staden. En föregångare till huvudgatan kan ha funnit som en landsväg redan innan Nya Lödöse grundades. Även efter att staden lades ner (och ännu idag) fanns det huvudsakliga nord-sydliga stråket på samma plats. Gata B och åtminstone den västra delen av gata D hade troligen en mer lokal karaktär. Dessa gators betydelse kan dock ha ökat efter utbyggnaderna i Göta älv omkring 1530. Detta visas exempelvis av att en källare med stengolv påträffades mellan Säveån och gata D vid undersökningarna år 1916 (figur 87). Vid 2013 och 2014 års undersökningar fanns inga lämningar kvar utmed Säveån, de kan ha försvunnit vid återkommande ras och markngrepp från 1700-talet och framåt. Gata D öster om korsningen med gata C kan ha varit en genomfart mot stadens östra port. I det äldre kartmaterialet fanns landsvägen mot Utby här, men det är osäkert om dess placering hade en kontinuitet från stadstid.

Utöver gatorna utgjorde gårdsplanen på stadsgård 8 en passage mellan gata B och D (gränd M). Den begränsade bredden (2,6–2,8 meter) gör att den mest liknade en gränd. Inga tecken fanns på att den var avgränsad av en port i den norra änden (den södra saknades). Det är dock oklart om den var en allmän genväg eller endast tillgänglig för en utvald grupp av människor med ärenden hit.

Tomter

I den här rapporten beskrivs stadsgårdar uppbyggda på nio olika tomter. Tomterna lades troligen ut efter gatorna, med tomtgränser vinkelrätt mot gatan (figur 88, s. 89). Stadens tomter var i de flesta fall regelbundna i storlek och form men undantag fanns. De tomter som låg utmed huvudgatan (gata C) var större än de som låg utmed tvärgatorna. Tomterna vid huvudgatan i denna rapport var cirka 15–16 meter långa utmed gata C och uppemot 21 meter långa utmed lokalgatorna. Detta mönster har kunnat ses utmed hela gata C.

Tomterna utmed tvärgatorna i denna rapport var endast 13–14 meter långa utmed gatan och 15 meter djupa. Detta innebär de skiljer sig från stadsgård 1–4, där tomternas likartade storlek betonas. Sannolikt fanns det på flera platser i staden stadsgårdar med kortare sida utmed gatan. Troligen var detta i några fall ett sätt att få in ett bestämt antal tomter utmed gatorna, kvarteret mellan gata B och D hade lika många men mer oregelbundna tomter än det mellan gata A och B. Kanske fick stadsgård 14 och 34 göras mindre eftersom stadsgård 17, som låg väster om dem, var betydligt större än genomsnittstomten. Detta visar att tomterna redan från början kan ha haft olika status.

Som påpekats i de tidigare rapporterna från Nya Lödöse är det viktigt att skilja på den bebyggda ytan, stadsgården, och den faktiska tomten. Några fall, dock inte inom ytan i denna rapport, fanns markeringar av tomtgränser mellan enskilda tomter bevarade från de äldsta brukningsperioderna. Stadsgård 14 fanns endast en kort tid efter att tomterna hade stakats ut och hann troligen aldrig bebyggas. Denna tomt blev därefter en del av stadsgård 8, vilket den sannolikt fortsatte vara till stadens nedläggande.

Vretar

När tomterna bebyggdes lades obebyggda dropprum eller vretar ut på mark tillhörande de tomter de avgränsade. De obebyggda dropprummen, eller vretarna, låg formellt på mark tillhörande de tomter de avgränsade, tomtgränsen fanns i själva verket mitt i vreten. De fanns i princip mellan alla bebyggda tomter och det främsta syftet med dem var att avgränsa stadsgårdarna och förhindra takdropp på grannens hus.

I tidigare rapporter har det konstaterats att vretarna inte användes regelbundet för avfallsdeponering (Morner et al. 2021:87). Här framstår vreten mellan stadsgård 7 och 15 som ett undantag. Den stora mängden keramik och annat avfall som fanns här visar att den användes för att slänga avfall. Placeringen av avfallet i hölj med stugorna och det faktum att den var svårtillgänglig, då den var omgiven av byggnader och troligen ett plank mot gatan, visar att avfallet bör ha slängts från byggnaderna. Det är därmed möjligt att fönster (eller luckor) fanns i stugorna på stadsgårdarna.

Stadsgårdarna

Strukturen

Stadsgårdarna i Nya Lödöse hade i de flesta fall en likartad struktur. Bebyggelsen utgjordes av sammanbyggda huslängor eller friliggande hus utmed tomtens sidor och utmed gatan. Bebyggelsen var sluten mot gatan och en eller flera portgångar utgjorde passagen mellan gaturummet och stadsgården. I stadsgårdens mitt fanns oftast en stenlagd gårdsplan.

Stadsgård 13, och troligen även 12, ansluter till det mönster som tidigare setts utmed huvudgatan och stadens torg (exempelvis stadsgård 18, 22 och 29). Dessa stadsgårdar var mycket tätt bebyggda med i princip kringbyggda gårdsplaner. Även delar av stadsgård 7 och kanske 15 följde detta mönster.

På flera stadsgårdar, som stadsgård 7, 8 och kanske 15, fanns obebyggda ytor på stadsgårdarnas inre delar, vilket är en skillnad mot de flesta tomter i tidigare avrapporterat material.

På de flesta stadsgårdar fanns bodar utmed gatorna. Troligen hade de egen ingång från gatan. Verksamheten i bodarna var en del av stadsgården och samtidigt en del av gatuzonen. Även om de innehades av enskilda personer har de därmed utgjort en mer offentlig miljö än den slutna stadsgården bakom dess port.

Byggnader

Många olika byggnader påträffades inom stadsgårdarna, dessutom fanns flera om- och tillbyggnadsfaser (tabell 13, s. 90–93). De fanns kvar under olika långa tidsrymder. Med byggnad avses här en sammanhängande byggnadskonstruktion. För att göra materialet hanterligt har byggnaderna delats upp i hus, huslängor och konstruktioner. Hus är mindre fristående byggnader med ett eller några rum. De hade samma funktion och utgjorde en tydlig enhet. Här fanns ofta inre passager mellan rummen. Exempel kan vara bostadshus med stuga, förstuga och kammare eller ett mindre brygg-hus. Huslängor utgörs av flera sammanbyggda byggnadsdelar med flera olika funktioner. Dessa byggnadsdelar kunde bestå av ett eller flera rum. Varje byggnadsdel av huslängan var närmast en ny modul som fogades till de andra. Dessa hade oftast inte passager mellan de olika byggnadsdelarna utan endast ut till gårdsplanen. Exempel kan vara en huslänga med en byggnadsdel närmast gatan med bodar, innanför detta en byggnadsdel med stuga, förstuga och kammare samt slutligen en byggnadsdel med verkstad eller förråd.

Här har inget försök gjorts att sortera hus och byggnadsdetaljer efter kulturhistoriskt belagda typer och begrepp. Risken är att materialet tolkas för att passa in i en mall snarare än att tala för sig själv.

Byggnaderna har numrerats efter den stadsgård de fanns på, den fas de byggdes i och därefter ett löpnummer. Exempelvis låg huslänga 7:3:1 på stadsgård 7, var byggd i fas 3 och med löpnummer 1 i den fasen. Vid ombyggnader behöll de samma nummer. Endast helt nya byggnader efter destruktions har setts som nya och fått egna beteckningar. Inom varje byggnad har de rum som fanns betecknats från A och vidare i alfabetisk ordning. I huslängorna har alla rum inordnats i samma alfabetiska följd oavsett vilken byggnadsdel de tillhörde.

Funktioner

De olika funktioner som fanns i olika byggnader och rum har identifierats genom konstruktionsdetaljer och brukningsspår. Eldstäder och golvmaterial ger ledtrådar till rummens användning, liksom föremål, ben och arkeobotaniskt material som fanns i konstruktioner (som eldstäder), på och under golvytor eller i raseringslager.

Stadsgårdarna inrymde såväl bostäder som olika ekonomi- och fåhus. Bostadsdelen bestod som regel av en uppvärmd stuga med eldstad som nåddes från gårdsplanen via en förstuga. Förstugan låg oftast placerad så att ingången till stugan fanns vid eldstaden. Innanför förstugan och därmed bakom eldstaden fanns oftast ett indirekt uppvärmt rum som kunde vara förråd eller kammare. Ytterligare rum kunde ofta nås från förstugan. Utöver detta kunde flera rum finnas som låg längre från den uppvärmda stugan men ändå kan ha använts som en del av bostaden. Exempel på sådana rum fanns på stadsgård 13.

Runt gårdsplanen fanns ytterligare funktioner som olika förråd, verkstäder (som smedja) samt bakstugor och brygghus. Utmed gatan fanns bodar.

I de rum som hade eldstäder har rummens funktion varit något lättare att spåra, eftersom avfall från verksamheten kan ha funnits kvar i och kring eldstaden. Brukningsspåren av övriga ytor i husen har oftast varit mer svåränvända. Golvytorna var över lag mycket välstädade, detta gäller främst rum med trägolv, som bostadsdelar liksom de flesta

förråd och bodar. De brukningsspår som fanns på golven kom sannolikt oftast från den sista perioden innan destruktionsen eller från destruktionsen. I några fall finns brukningsspår som fallit ned mellan brädorna i ett trägolv.

Flera av stadsgårdarna i denna rapport var mycket (stadsgård 12, 34, 35, 39) eller delvis fragmentariskt bevarade (stadsgård 8, 13, 14, 15). De undersöktes av denna orsak helt eller delvis mer översiktligt och brukningsspåren är därför relativt få.

Stadsgård 7 utmärker sig både genom att vara välbevarad, mycket noggrant undersökt, och genom att ha många olika spår av brukning och funktioner. Bland de möjliga bodarna fanns rum A i huslänga 7:3:2 som låg i hörnet mellan gata B och C och hade en hörnställd eldstad. Rummet är ett av de bästa exemplen hittills från Nya Lödöse på en möjlig lokal för öl/matservering. Krogar och tavernor i staden har diskuterats i en tidigare rapport (stadsgård 18 m.fl.). Då konstaterades att det i staden troligen fanns ett stort antal öl- och vinstugor, syltor och så kallade gärkök med färdigmat

Figur 88. Undersökning av stadsgård 7 och gata B år 2017. Foto från öster: Karolina Müller.

Tabell 13. Samtliga byggnader inom stadsgård 7, 8, 12, 13, 15, 34, 35 och 39.

Hus/huslänga/konstruktion	Rum	Användningsperiod	Ombyggd	Funktion	Golv	Stensyll	Byggt teknik	Eldstad	Isolering	Kommentar
7:3:1	A	Cirka 1480-1540-tal	x	Stuga	Träggolv efter ombyggnad träggolv	x	Träväggar, knuttimrat	x	x	Något rum i byggnaden hade fönsterglas
	B	Cirka 1480-1540-tal	x	Förstuga	Äldre ej bevarat efter ombyggnad träggolv	x	Träväggar, knuttimrat. Ev. korsvirke/tegelvägg mot rum D		x	
	C	Cirka 1480-1540-tal	x	Förråd efter ombyggnad förråd/kammare	Jordgolv efter ombyggnad träggolv		Träväggar, knuttimrat		x	
	D	Cirka 1480-1540-tal	x	Bod/verkstad	Äldre ej bevarat efter ombyggnad träggolv	x	Träväggar, knuttimrat. Ev. korsvirke/tegelvägg mot rum B		x	Spillmaterial från remsnideri
	E	Cirka 1480-1540-tal	x	Bod/förråd	Jordgolv efter ombyggnad jordgolv, yngsta golv ej bevarat	x	Träväggar, knuttimrat		x	Spår av matlagning/ölbryggning, förvaring av haselnötter
	F	Cirka 1480-1540-tal		Fähus	Ej bevarat		Träväggar, okänd teknik		x	Ev. svinstia
	G	Cirka 1530-1540-tal		Farstu/förråd	Träggolv	x	Träväggar, okänd teknik			
7:3:2	A	Cirka 1480-1540-tal	x	Uppvärmtd rum	Lergolv efter ombyggnad träggolv	x	Träväggar, knuttimrat. Torvtak?	x	x	Uppvärmtd bod, kanske för öl/matservering. Fast inredning i S. del. Ingång från gata C med tröskelstenar
	B	Cirka 1480-1540-tal		Bod?	Träggolv?		Träväggar, knuttimrat? Torvtak? Fönsterglas?			Fragmentariskt bevarat. Ev. samma som rum C
	C	Cirka 1480-1500-talets början		Rum	Träggolv		Träväggar, okänd teknik			Fragmentariskt bevarat. Ev. samma som rum B
	D	Cirka 1480-1500-talets början		Bod	Träggolv		Träväggar, okänd teknik			Ev. två olika rum
	E	Cirka 1480-1500-talets början		Rum	Träggolv		Träväggar?			Fragmentariskt bevarat. Del av rum D?
	F	1500-talets början-1540-tal	x	Bod	Träggolv efter ombyggnad stengolv		Träväggar, okänd teknik		x	
	G	1500-talets början-1540-tal		Bod?	Träggolv		Träväggar, okänd teknik			
7:3:3	A	Cirka 1480-1540-tal		Fähus	Träggolv	x	Träväggar, knuttimrat		x	
7:11:1	A	1500-talets början-1540-tal		Förråd/fähus	Jordgolv		Träväggar, okänd teknik			Fragmentariskt bevarat. Byggnad eller bur/hägn
7:18:1	A	Cirka 1570-1600-tal (1624?)		Stuga	Ej bevarat	x				Ev. dörr mot rum B
	B	Cirka 1570-1600-tal (1624?)		Förstuga	Ej bevarat	x	Träväggar, okänd teknik			Ev. dörr mot rum A. Loft?

Hus/huslänga/konstruktion	Rum	Användningsperiod	Ombyggd	Funktion	Golv	Stensyll	Byggteknik	Eldstad	Isolering	Kommentar
	C	Cirka 1570-1600-tal (1624?)	x	Kammare/förråd	Ej bevarat	x	Träväggar, okänd teknik			Möjligen byggdes ingång från gården
	D	Cirka 1570-1600-tal (1624?)		Kammare	Ej bevarat	x	Träväggar, okänd teknik			
	E	Cirka 1570-1600-tal (1624?)	x	Bod	Lergolv efter ombyggnad stengolv	x	Träväggar, okänd teknik			
	F	Cirka 1570-1600-tal (1624?)		Bod	Stengolv	x	Träväggar, okänd teknik			
7:18:2	A	Cirka 1570-1600-tal		Bod?	Trägolv		Fönsterglas?		x	Fragmentariskt bevarat. Sannolikt ännu ett rum i Ö
7:18:3	A	Cirka 1570-1600-tal		Rum	Trägolv	x	Fönsterglas?			
	B	Cirka 1570-1600-tal		Bod/verkstad	Ej bevarat	x		x		
7:22:1	A	1600-tal		Bod?	Ej bevarat	x				Fragmentariskt bevarat
	B	1600-tal		Bod/verkstad	Ej bevarat	x	Fönsterglas?	(x)	x	Fragmentariskt bevarat. Ev. eldstad
8:3:1	A	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Ej bevarat		Träväggar, okänd teknik.			
	B	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Trägolv		Träväggar, okänd teknik.		x	Fragmentariskt bevarat
	C	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Trägolv				x	Ev. samma som rum D
	D	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Lergolv		Träväggar, okänd teknik.		x	Ev. samma som rum C
	E	Cirka 1490-1540-tal		Verkstad	Trägolv		Träväggar, okänd teknik. Fönsterglas?	x	x	
	F	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Ej bevarat					Stenar i SV ev. ingång. Fragmentariskt bevarat
8:3:2	A	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Trägolv	x				Fragmentariskt bevarat
8:3:3	A	Cirka 1490-1540-tal		Rum	Ej bevarat		Träväggar, okänd teknik			Ev. tröskelsten vid ingång. Fragmentariskt bevarat
8:6:1	A	Cirka 1570-1600-tal		Rum	Ej bevarat	x			x	Fragmentariskt bevarat. Ev. del av huslänga
8:6:2	A	Cirka 1570-1600-tal		Smedja	Ej bevarat	x	Träväggar, okänd teknik. Fönsterglas?	x		Fragmentariskt bevarat. Ev. del av samma hus som 8:6:3
8:6:3	A	Cirka 1570-1600-tal		Rum	Trägolv		Träväggar, okänd teknik		x	Fragmentariskt bevarat. Ev. del av samma hus som 8:6:2
8:6:4	A	Cirka 1570-1600-tal		Verkstad?	Jordgolv?		Fönsterglas?	x		Fragmentariskt bevarat. Ev. del av huslänga

Hus/hus- länga/kon- struktion	Rum	Använd- ningsperiod	Om- byggd	Funktion	Golv	Sten- syll	Byggt teknik	Eldstad	Isolering	Kommentar
8:9:1	A	1600-tal		Verkstad eller brygg/ bakhush	Ej bevarat			x		Fragmentariskt bevarat
12:2:1	A	Cirka 1480- 1540-tal		Bod	Lergolv	x	Träväggar, okänd teknik	(x)		Ev. loft. Ev. eldstad i SV. Fundament av tegel i S. Ev. fast inredning. Troligen hantverksbod
12:2:2	A	Cirka 1480- 1540-tal		Rum	Träggolv?		Träväggar, knut- timrat?		x	Del av bostaden?
12:2:3	A	Cirka 1480- 1540-tal		Rum	Ej bevarat		Träväggar, okänd teknik			Fragmentariskt bevarat
12:2:4	A	Cirka 1480- 1540-tal		Rum	Träggolv	x				Fragmentariskt bevarat
12:4:1	A	Cirka 1570- 1600-tal		Bod?	Ej bevarat		Fönsterglas?			Fragmentariskt bevarat
13:2:1	A	Cirka 1480- 1540-tal		Stuga	Träggolv?		Träväggar, knut- timrat	x	x	
	B	Cirka 1480- 1540-tal		Kammare/ förråd	Träggolv		Träväggar, knut- timrat			
	C	Cirka 1480- 1540-tal		Förstuga	Träggolv?		Träväggar, knut- timrat			Ingång från gårds- plan
	D	Cirka 1480- 1540-tal	x	Rum/bod	Träggolv, delvis stengolv efter ombyggnad	x	Träväggar, knut- timrat	(x)	x	Ev. eldstad. Ev. två rum efter om- byggnad
	E	Cirka 1480- 1540-tal	x	Portgång?	Stengolv	x	Träväggar, knut- timrat		x	
	F	Cirka 1480- 1540-tal		Rum/bod	Ej bevarat	x	Träväggar, knut- timrat		x	
	G	Cirka 1480- 1540-tal	x	Bod	Stengolv	x	Träväggar, knut- timrat			Loft? Stensyll efter ombyggnad
	H	1500-tal (1530?)-1540- tal		Bod	Sten/tegel- golv	x	Träväggar, knut- timrat			
13:2:2	A	Cirka 1480- 1540-tal		Bod/verk- stad	Stengolv	x	Träväggar, knut- timrat? Tegeltak?	(x)		Ev. två rum. Loft? Ev. eldstad. Smedja?
13:6:1	A	Cirka 1570- 1600-tal (1624?)	x	Uppvämt rum	Lergolv, efter ombyggnad tegelgolv			x		Kakelugn? Ev. stu- ga med eldstad
	B	Cirka 1570- 1600-tal (1624?)		Förstuga/ förråd	Ej bevarat	x				Troligen flera rum
	C	Cirka 1570- 1600-tal (1624?)		Bod	Stengolv	x				
13:6:2	A	Cirka 1570- 1600-tal		Bod	Stengolv	x				Troligen flera rum
13:7:1	A	1600-tal		Bod?	Stengolv		Träväggar, okänd teknik			Ingång från gata C?
	B	1600-tal		Bod?	Ej bevarat		Träväggar, okänd teknik			
	C	1600-tal		Bod?	Stengolv		Träväggar, okänd teknik			
15:1:1	A	Cirka 1473- 1482		Ekonomi- byggnad?	Lergolv		Träväggar, troligen skiftesverk, med jordgrävda stolpar			Fragmentariskt bevarat

Hus/huslänga/konstruktion	Rum	Användningsperiod	Ombyggd	Funktion	Golv	Stensyll	Byggteknik	Eldstad	Isolering	Kommentar
15:3:1	A	1480-1540-tal		Stuga	Trägolv		Träväggar, knuttimrat	x	x	
	B	1480-1540-tal	x	Förråd	Lergolv, efter ombyggnad saknas golv-yta		Träväggar, knuttimrat			
	C	1480-1540-tal		Förstuga	Trägolv	(x)	Träväggar, knuttimrat		x	Tröskel/dörr mot rum D
	D	1480-1540-tal		Farstu	Stengolv	(x)	Träväggar, knuttimrat			
	E	1480-1540-tal	x	Bod	Trägolv, efter ombyggnad trägolv	x	Träväggar, knuttimrat		x	Hantering av fisk efter ombyggnad?
	F	1480-1540-tal	x	Bod	Stengolv, efter ombyggnad trägolv	x	Träväggar, knuttimrat. Fönsterglas?		x	Hornhantverk innan ombyggnad?
15:8:1	A	Cirka 1570-1600-tal (1624?)		Bod?	Stengolv	x	Träväggar?			Fragmentariskt bevarat
34:4:1	A	Cirka 1480-1540-tal	x	Rum	Trägolv, efter ombyggnad trägolv		Träväggar, knuttimrat. Torvtak?		x	
	B	Cirka 1480-1540-tal		Rum	Trägolv		Träväggar, knuttimrat		x	Ev. loft
	C	Tidigt 1500-tal-1540-tal	x	Fähus?	Trägolv, efter ombyggnad trägolv		Träväggar, okänd teknik		x	Kalkbruk från vägg
34:10:1	A	Cirka 1570-1600-tal		Rum	Trägolv				x	Fragmentariskt bevarat
35:2:1	A	Cirka 1480-1540-tal		Bod	Stengolv	x				Fragmentariskt bevarat

och gästgiverier med möjlighet till övernattnig. I tänkeböckerna finns yrkestiteln krögare. Flera möjliga platser för dessa verksamheter har identifierats utmed huvudgatan (Azzopardi et al. 2023:101ff). På stadsgård 7 fanns även bodar med spår av lagring och saluföring av matvaror och kanske remsnideri.

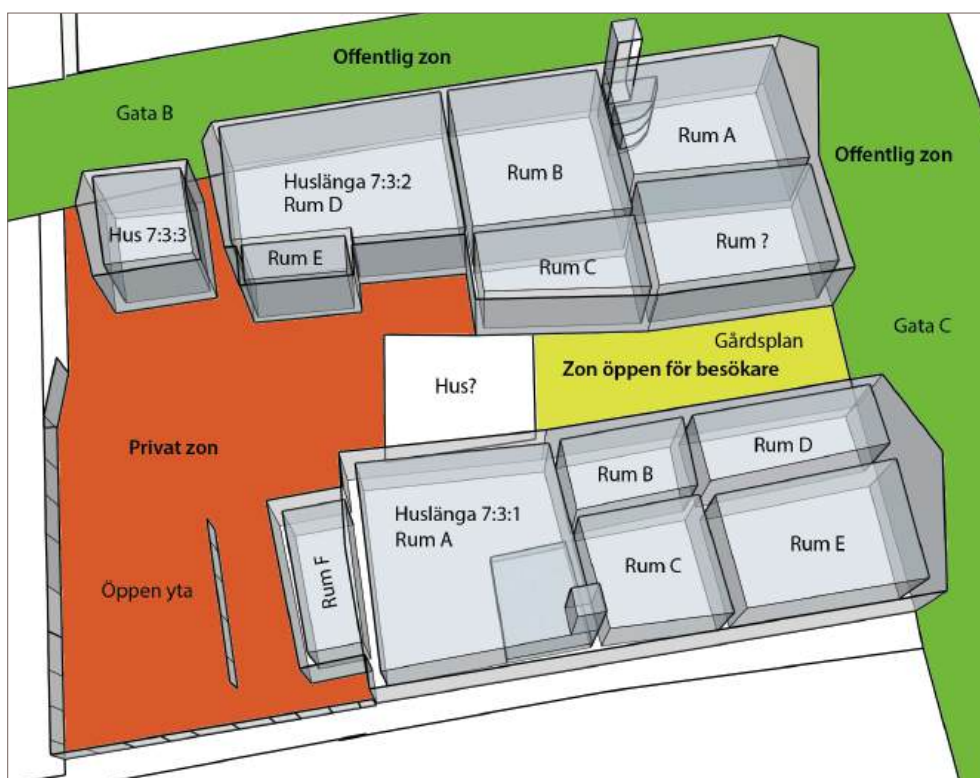
Byggnadsteknik och material

Lämningarna av de påträffade byggnaderna var av olika omfattning, men generellt sett var de äldre mer välbevarade än de yngre. Detta gäller framför allt inom ytan i denna rapport där händelser efter att staden lades ned påverkat bevarandet (landeriet Marieholm). I flera fall finns ledtrådar till husens byggteknik och materialval. Trähus dominerade, men då få delar av väggarna över bottensyllen var bevarade går det inte säkert att avgöra byggnadstekniken. Syllstockarna var i de flesta fall knuttimrade och saknade såväl dymling- och tapphål som spår av stående stolpar vilket kan tyda på att hela

väggarna var knuttimrade. Detta gäller framför allt bostadsdelar (stuga, förstuga) av hus där de bevarade delarna genomgående var knuttimrade. På stadsgård 7 fanns möjligen en korsvirkes- eller tegelvägg mellan rum B och D i huslänga 7:3:1, byggnaden var i övrigt uppförd av trä.

Flera hus byggdes med syllstockar direkt på marken. De var något vanligare i de äldre faserna, då ibland endast vissa väggar byggdes på stensyll. Exempelvis var större delen av hus 15:3:1 inte anlagt på syllstenar utan rustbäddsstockar som fyllde samma funktion. Endast mot gatan fanns syllstenar, kanske för att de utgjorde en del av en rännal. Under stadens yngsta tid (efter 1570-tal) blev stensyllar mer konsekvent använda.

Det är tydligt i materialet från Nya Lödöse att byggnaderna i de lägre liggande delarna ofta var byggda på kraftiga rustbäddar men saknade syllstenar. Kanske valdes detta byggsätt för att ta upp

Figur 89. Olika grad av öppenhet/ tillgänglighet på de öppna ytorna på stadsgård 7 och intilliggande gator. Röd färg är privat zon, gul är zon öppen för besökare, grön är offentlig zon.

och fördela husens tyngd i de fuktigare lägre liggande ytorna.

Golven i husen kunde vara av trä, sten eller hårdgjord jord och lera. Även här finns vissa mönster i användningen av material och funktion. Stugan hade alltid trägolv, så även de flesta förstugor. Förråd i anslutning till stugan hade däremot jord-, lera- eller stengolv. I de fall då rum med eldstäder hade andra golvmaterial har de varit olika former av verkstäder. Flera golv var isolerade med sand, jord eller plattor av grästörv under golven. Dessa isolerande lager kunde urskiljas genom att de hade lagts på efter att husets grund lades. Så gott som alla bostadsdelar var isolerade, däremot få av ekonomi- och fåhusen. Över lag var de flesta rum med eldstäder och trägolv isolerade.

I några fall fanns bevarade rester av raserade tak. De flesta var torvtak, ett exempel fanns över huslänga 7:3:2 och kunde spåras genom förekomsten av rotträdar i de brända raseringslagren.

En hel del fönsterglas fanns i raseringslagren över olika byggnader. I några fall går det att knyta till ett visst rum (oftast stugan), men i de flesta fall går det bara att konstatera att fönsterglas troligen fanns i huset eller huslängan. Detsamma gäller för kakel där förekomsten av kakelfragment kan

antyd att en kakelugn fanns på stadsgården. I rum A i huslänga 13:6:1 fanns förutom kakelfragment ett stenfundament vilket kan visa att en kakelugn fanns i rummet.

Kålgårdar och odling

Odling inne på stadsgårdarna verkar ha varit ovanligt i Nya Lödöse. Detta gör att staden avviker från mönstret i många andra senmedeltida och tidigmoderna städer där det fanns stora odlingsytor på eller intill de bebyggda tomterna. Till viss del bedrevs odlingarna i Nya Lödöse på andra platser i och runt staden. Spår av kålgårdar har hittats i stadens södra halva intill vällen som omgav staden (se Öbrink et al. 2025).

I den norra stadshalvan har odling tidigare kunnat beläggas på stadsgård 17 och 32 (Morner et al. 2021). Den västra delen av stadsgård 7 användes för olika aktiviteter knutna till hushållet som hållandet av husdjur (fåhus/hönsgård). Möjligen användes ytan även för mindre odlingar. Under bruksperiod 4 på stadsgård 7 fanns spår av odling av julros och läkema. Frågan är om odlingarna bedrivits av en medicinskt skolad person, som en bardskär, apotekare eller läkare, och om denna person även innehade stadsgården.

Rörelsemönster och tillgänglighet

I några fall fanns dörrar, passager och hårdgjorda ytor bevarade som visar rörelsemönster inom byggnader och stadsgårdar. Detta gäller framför allt stadsgård 7. Utmed gatan fanns en sluten fasad. Stadsgården nåddes genom en port från gatan. Undantaget var bodarna, som hade egna ingångar direkt från gatan, och troligen inga passager till den övriga huslängan eller stadsgården. Innanför porten fanns en gårdsplan. Rörelsemönster inom stadsgården utgick från gårdsplanen. De olika byggnadsdelarna hade dörrar mot gårdsplanen. Bostadsdelen fungerade som en byggnadsdel och förstugan nåddes genom stugan. Endast i bostadsdelen fanns inre passager mellan olika rum.

Flera hägnader eller andra fysiska hinder visar var få eller inga människor rörde sig. Mellan de olika stadsgårdarna fanns vanligen inga passager. Likaså var vretarna avgränsade av byggnader eller hägnader. Det material som fanns här var inte särskilt fragmenterat, vilket det skulle blivit om det trampades regelbundet.

Öppna och avskilda ytor

Stadens gator var sannolikt öppna för allmänheten. Tomtmarken däremot har troligen varit tillgänglig för olika grupper av människor i varierande grad. Gränd M är ett exempel på en yta som kan ha haft hög tillgänglighet. Den kan ha varit en passage som var öppen för en stor del av stadens invånare och besökare trots att den låg på tomtmark.

På stadsgård 7 finns olika ytor som tydligt var avskilda för besökare i olika grad. En mer öppen och tillgänglig gårdsplan fanns mellan de huvudsakliga byggnaderna. Den var troligen öppen för besökare till stadsgården och nåddes via en port mot gata C. Längre in på tomten fanns en öppen yta som var mer avgränsad och som troligen endast tillgänglig för brukarna av stadsgården. Här fanns utrymme för husdjur (fåhus) och kanske mindre odlingar. Mot gata B och granntomterna avgränsades stadsgård 7 av hägnader (figur 89). På stads-

gård 13 och 15 kan tendenser till samma mönster ses med mer öppna gårdsplan och inre delar av tomten som kan ha varit mer avskilda. Men lämningsarna var inte så pass välbevarade att mönstret blir helt tydligt.

Vretarna, som den mellan stadsgård 7 och 15, var mer eller mindre helt avskilda och troligen var det endast i undantagsfall någon (människa) rörde sig här.

Förändringar över tid

Gatorna och tomternas struktur inom ytan i denna rapport var stabil över tid. Tomterna verkar generellt ha bebyggts runt 1480. Undantaget är stadsgård 15 där en byggnad uppfördes redan då staden stakades ut och stadsgård 8 som bebyggdes senare. Delar av staden påverkades mycket av utbyggnaderna av timmerkistor i Göta älv omkring 1530 och omläggningar av gator under stadens yngre tid. Inom ytan i denna rapport skedde däremot få förändringar av bebyggelsestrukturen och de möjliga funktionerna. Detta visar att det kan ha varit samma brukare av stadsgårdarna under längre tidsperioder.

Avslutande ord

Ytan i denna rapport innehöll ett omfattande material från framför allt den äldre delen (1473–1550) av den tidsperiod Nya Lödöse fanns. Ytan präglades av närheten till stadens huvudgata (gata C), men inrymde trots detta tomter med varierande storlek, bebyggelse och karaktär. Här skiljer stadsgård 7 och den intilliggande vreten ut sig genom att rymma ett omfattande material som dessutom undersöktes noggrant. Tillsammans med tidigare publicerat och kommande material ger undersökningarna i Nya Lödöse goda möjligheter att studera urbanitet under den tidigmoderna perioden. I detta begrepp kan inrymmas rumsliga strukturer och funktioner, socioekonomiska mönster och konsumtion, samt inte minst förändringar över tid.

Avfall i vret 7:15. Foto: Markus Andersson.

STRATIGRAFISK BERÄTTELSE

Här följer den stratigrafiska berättelsen. Den är uppdelad på separata beskrivningar av de olika gatorna, stadsgårdarna och vretarna.

Några förkortningar används i texten. Dessa är KG=kontextgrupp, S=stratigrafiskt objekt, SVG=svartgods, YLG=yngre lergods, YRG=yngre rödgods och ÄRG=äldre rödgods.

Utstakning av tomter
Datering: 1470-tal.

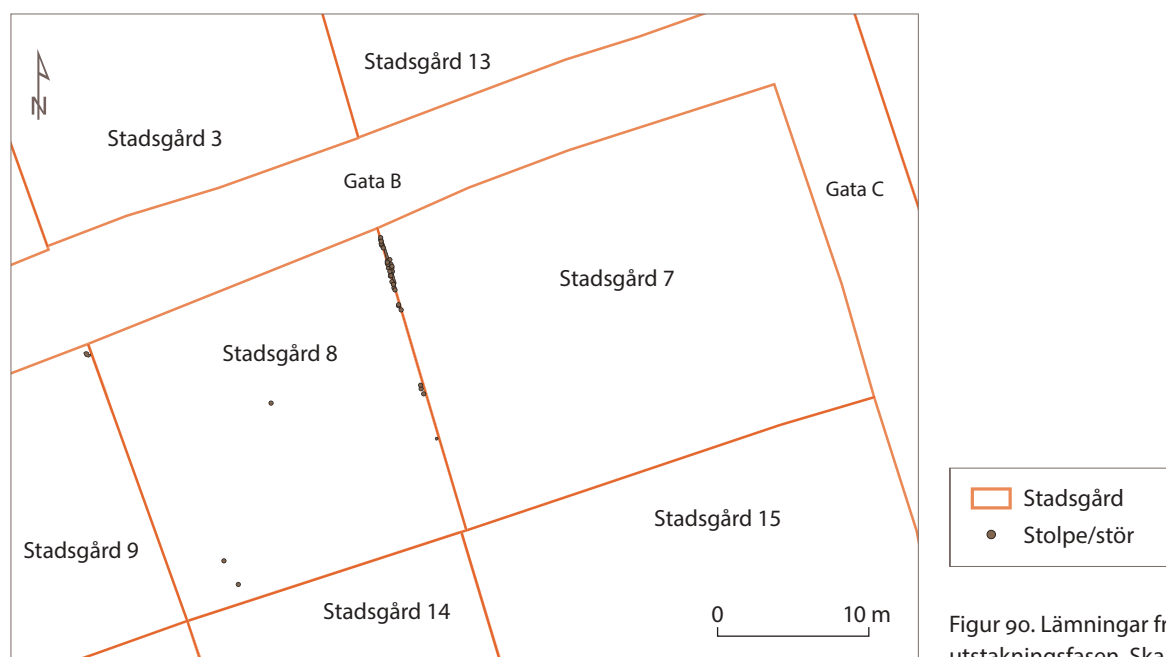
Tomterna stakades ut då staden grundades (figur 90, tabell 14). Utbredningen av tomterna i Nya Lödöse markerades med hägnader och dessa fanns kvar i mitten av vreten, mellan stadsgård 7 och 8 (KG 1497). Även mellan stadsgård 8 och 9 fanns en stolpe från utstakningen (KG 238).

Tabell 14. Grupper och kontexter i utstakningsfasen. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
238	Konstruktion av hägnad i tomtgräns	51424		Nedslagen stolpe, avbruten
1497	Konstruktion av hägnad i tomtgräns	63087, 63088, 63089	63089 har PD 92404 ej daterat.	Nedslagna stölar och en stolpe samt liggande slanor/vidjor emellan. NV-SÖ riktning
1004*	Konstruktion av hägnad i tomtgräns	35009*		Nedslagen stolpe och liggande stölar och slanor/vidjor (vält hägnad)

Figur 90. Lämnings från utstakningsfasen. Skala 1:500.

Gata B

Fas Be:1. Äldsta bruk av gata

Datering: Efter 1473, motsvarar fas B:1 i mitten och B:2 i västra delen.

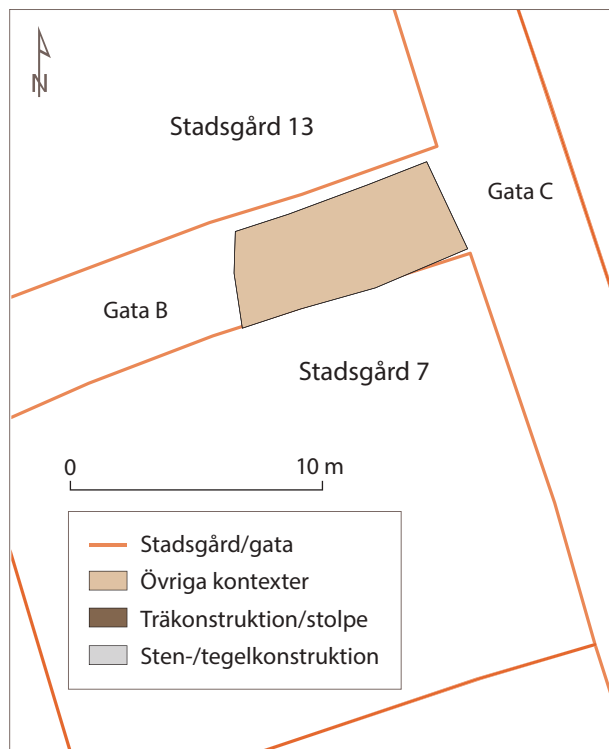
Gatan stakades ut när staden grundlades (figur 91, tabell 15). De första åren fanns troligen ingen anlagd gata. Den naturliga markytan brukades (KG 3174^{***}) den utgjordes av ängsvegetation. I lagret fanns även gödsel och träflis.

Tabell 15. Grupper och kontexter i fas Be:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3174 ^{***}	Markhorisont	72042 ^{***}	72042 har PM 310441 med mynta, ängs-/betesmarksväxter.	Markhorisont bestående av humöst sand, dynga med träflis ca 0,1 m tjockt.

Figur 91. Lämningar från fas Be:1. Skala 1:300.

Fas Be:2. Konstruktion av gata

Datering: 1470–1480-tal, samtida med fas B:3 i mitten, B:3 i västra delen och fas C:2.

I samband med att stadsgårdarna bebyggdes anlades en gata (figur 92, tabell 16). Den var cirka 4 meter bred. Som grund för gatan lades ett lager

slanor och stockar (i nord-sydlig riktning), över det lades ett lager med träflis (KG 3175***).

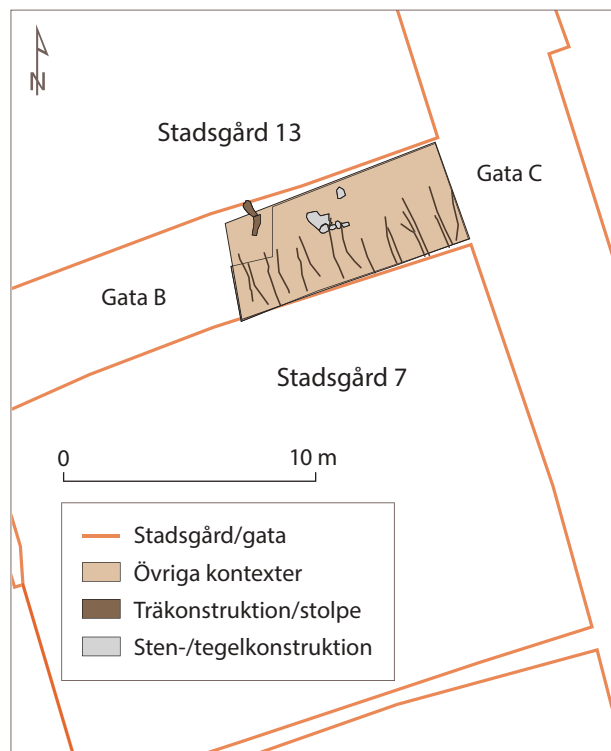
På de grundläggande lagren lades konstruktionslager av sand och stenläggning (KG 3183***). Av stenläggningen fanns vid undersökningen enbart en fragmentarisk rest och en öst-västlig rad av större stenar i gatans mitt (borgmästarstenar).

Tabell 16. Grupper och kontexter i fas Be:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3175***	Grundläggning av gata	35048***, 71012***, 72040***		71012 var ett konstruktionslager av träflis, sand. 72040 var N-S slanor ca 2–3 m långa. 35048 N-S stockar. Innehöll blandade delar av nöt, 4 metacarpalier, 1 metatarsale, metapodier, underkåkar. Horn av getabock. Delar av svin och får/get. Höftben och strålben av häst. Totalt 5702 g ben. Fynd av glas: 1 oidentifierat kärl. Övrig metall: 1 ölhane i CU-legering. Slagg: 2 fragment (320 g). Keramik: 10 YRG trebensgrytor, 3 YRG krukor, 1 YRG panna, 7 oidentifierade YRG kärl, 1 SVG kruka
3183***	Konstruktion av gata	71010***, 81017***		81017 var konstruktionslager av sand. 71010 utgjorde en Ö-V rad av större stenar (borgmästarstenar), ca 0,3–0,4 m stora.

Figur 92. Lämningar från fas Be:2. Skala 1:300.

Fas Be:3. Brukning och rasering av gata

Datering: 1480-tal till 1547. Samtida med fas B:5 i västra delen.

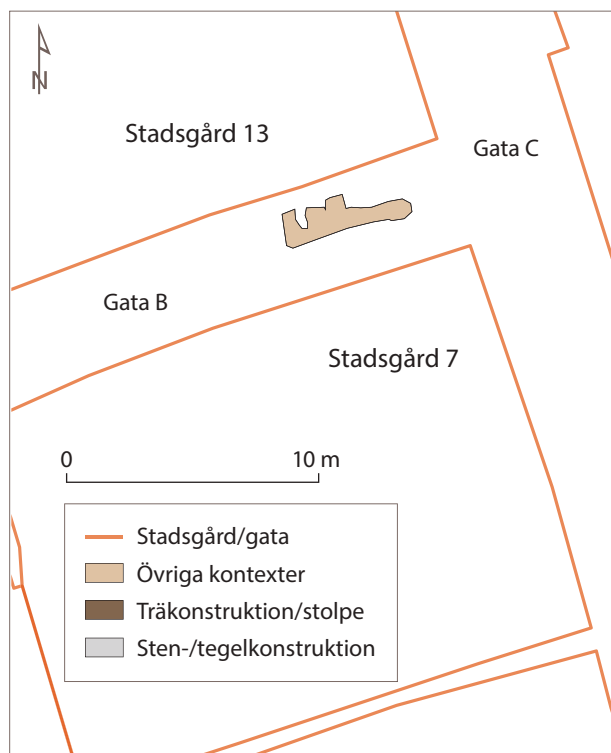
På gatan fanns raseringslager med inslag av brukning (KG 3185). Troligen har lagret tillkommit dels vid bruk av gata (figur 93, tabell 17).

Tabell 17. Grupper och kontexter i fas Be:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3184***	Brukning av gata	71009***	–	Tunt lager av silt med träflis, som mest 0,02 m tjockt. Innehöll splitter av däggdjur. Vikt: 70 g. Fynd av slagg: 1 fragment (15 g).

Figur 93. Lämningar från fas Be:3. Skala 1:300.

Fas Be:4. Reparation av gata

Datering: 1500-talets första hälft (1530?).

Delar av gatan reparerades (figur 94, tabell 18).

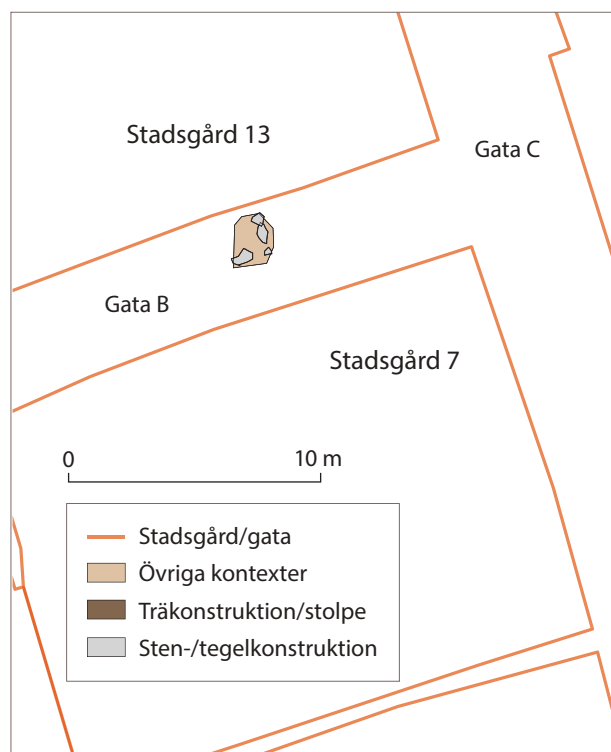
Lager av grus lades ut och på det stenläggning (KG 4270***). Händelsen kan vara samtida med fas 13:4.

Tabell 18. Grupper och kontexter i fas Be:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
4270***	Reparation av gata	71008***, 81015***		81015 var konstruktionslager av grov sand i NV hörnet av gatan. 71008 var stenläggning (fläckvis bevarad) av ca 0,1 m stora stenar

Figur 94. Lämningar från fas Be:4. Skala 1:300.

Fas Be:5. Konstruktion av gata

Datering: 1560–1570-tal, samtida med fas B:4 i mitten, B:6 i västra delen och fas C:4.

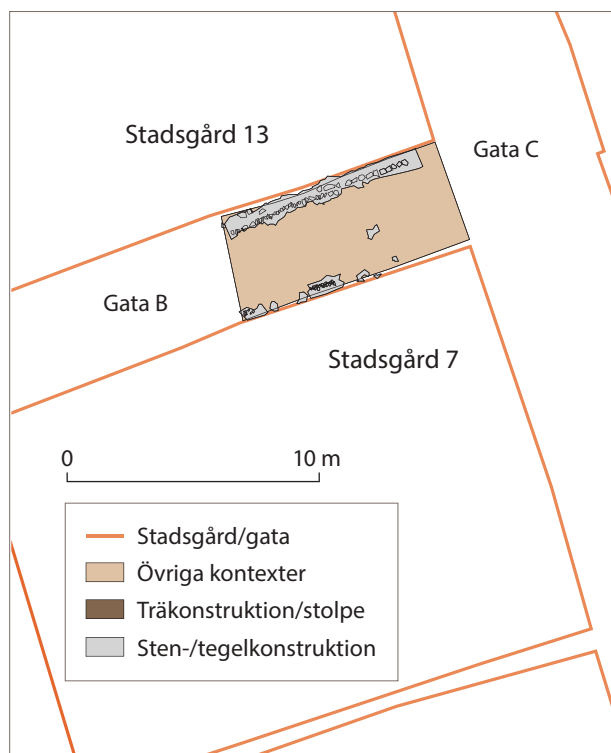
En ny gata anlades (figur 95, tabell 19). Den var cirka 4 meter bred. Över den äldre gatan lades ett nytt konstruktionslager och stenläggning (KG 3169***). Öst-västliga rännalar fanns utmed den norra och södra sidan av gatan. I de delar av gata där stenar saknades fanns spår av en bortplockad stenläggning.

Tabell 19. Grupper och kontexter i fas Be:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3169***	Konstruktion av gata	72006***, 75006***, 81009***, 83003***		72006 var konstruktionslager av sand med flera horisonter. 75006 var stenläggning (fläckvis bevarad) av ca 0,1 m stora stenar. 81009 var Ö-V rännal utmed gatans N sida av 0,1–0,3 m stora stenar. 83003 var Ö-V rännal utmed gatans S sida med relativt jämstora stenar, ca 0,15 m stora. Något urplockad. Innehöll ben av nöt: 2 underkäkar, överkäksfragment samt blandade delar. En hel metatarsale av nöt påverkad av eld. Totalt 1041 g ben. Fynd av glas: 1 målat fönsterglasfragment. Övrig metall: 1 blykula, 1 blystycke. Slagg: 2 fragment (956 g). Keramik: 8 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 7 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG fat från Weser, ca 1570–1630.

Figur 95. Lämningar från fas Be:5. Skala 1:300.

Fas Be:6. Brukning av gata

Datering: 1560–1570-tal till 1600-tal.

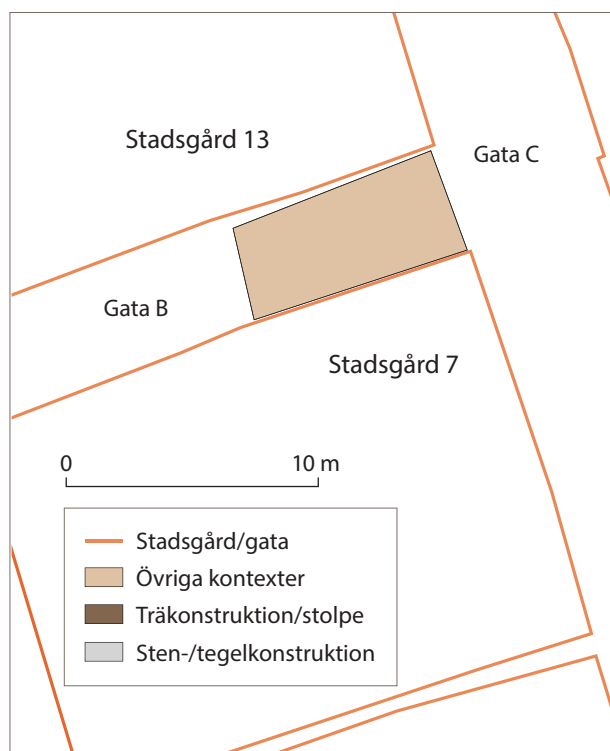
Mellan stenarna (och på konstruktionslagret) på gatan fanns lager med inslag av brukning (figur 96, tabell 20).

Tabell 20. Grupper och kontexter i fas Be:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3185***	Brukning av gata	81013***		81013 var ett tunt lager av silt på gata

Figur 96. Lämningar från fas Be:6. Skala 1:300.

Fas Be:7. Rasering av gata

Datering: 1600-tal (Kalmarkriget?). Samtida med fas B:8 i västra delen och med fas 7:21.

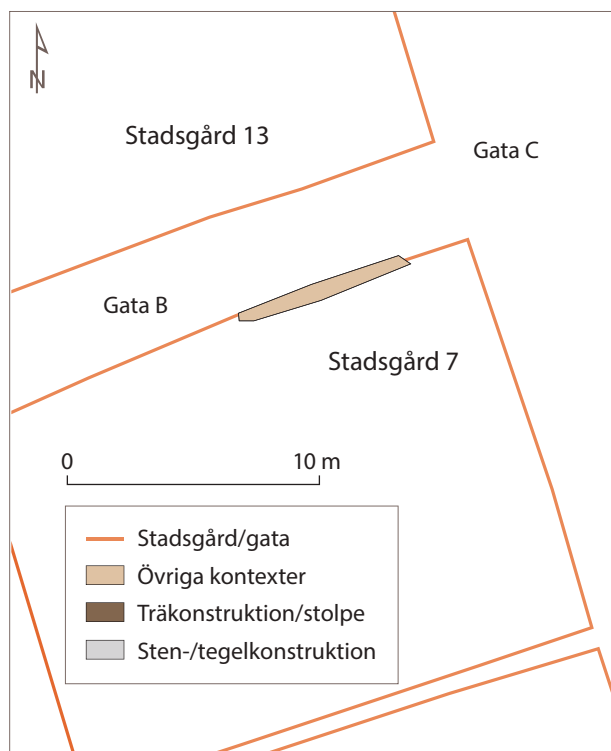
I rännan utmed gatans södra sida fanns lager med träkolsbitar och tegelkross, troligen har lagret tillkommit dels vid bruk av gata, dels i vid rasering av omgivande stadsgårdar (figur 97, tabell 21).

Tabell 21. Grupper och kontexter i fas Be:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3186***	Rasering av gata	71005***	Har PS 305484	Lager av sand i rännan, ca 0,05 m tjockt, med tegelkross och träkolsbitar. Innehöll blandade delar av nöt, inklusive ett stort exemplar av hornkvicke (hane). Ben av svin och får. Del av hund, framben, tass (metacarpalier, armbågsben, strålben). 2 ryggkotor från torsk, 1 kraniefragment av torsk. Totalt 970 g ben. Fynd av glas: 1 maigeleinbägare, sent 1400-tal. Järn: 1 spik. Keramik: 11 YRG trebensgrytor, 5 oidentifierade YRG kärl, 1 oidentifierat YLG kärl

Figur 97. Lämningar från fas Be:7. Skala 1:300.

Fas Be:8. Konstruktion av gata

Datering: 1600-tal (efter Kalmarkriget?), samtida med fas B:9 i västra delen fas 7:22 och möjligen med fas C:7.

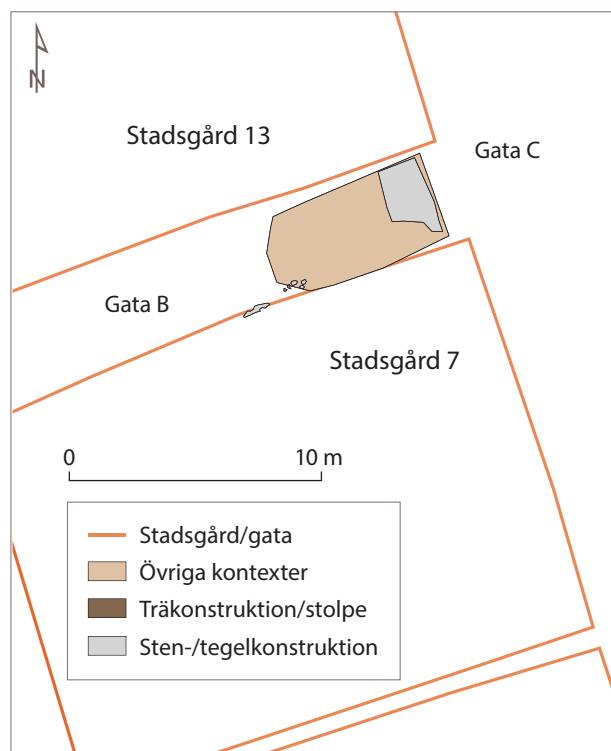
En ny gata konstruerades (figur 98, tabell 22). Konstruktionslager av sand lades ut, på det lades stenläggning som bitvis fanns bevarad (KG 3304***).

Tabell 22. Grupper och kontexter i fas Be:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3304***	Konstruktion av gata	70027***, 71002***, 81004***		81004 var konstruktionslager av sand med enstaka tegelkross. 70027 var stenläggning av 0,1–0,3 m stora stenar. 71002 var stenläggning (fläckvis bevarad) av ca 0,1 m stora stenar. Innehöll splitter av nötkreatur, ben från får/get. Underkäke av häst (fragment). Lår, skenben av katt. Totalt 351 g ben. Fynd av glas: 1 föns-terglasfragment (3 g). Järn: 2 spikar, 1 söm. Övrig metall: 1 kran-tapp i CU-legering (med stämpel), 2 blyspröjsar (spår av blyvind, sent 1500-tal/1600-tal), 1 blysmälta, 1 blyavfall. Keramik: 1 YRG fat, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 YLG fat.

Figur 98. Lämningar från fas Be:8. Skala 1:300.

Fas Be:9. Rasering av gata

Datering: 1600-tal (1624).

Bebyggelsen runt gatan raserades och i samband med detta avsattes ett raseringslager på gata B (KG

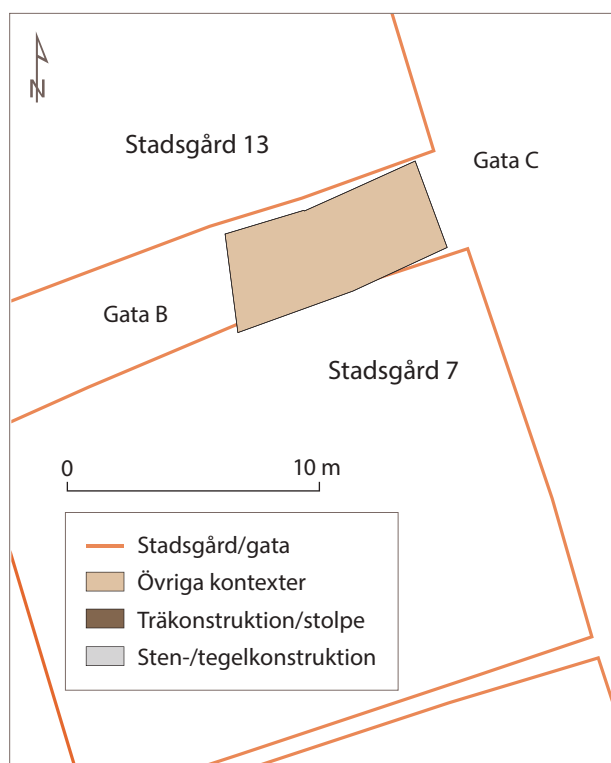
3187***). I gränsen mellan raseringen och underliggande konstruktionslager fanns tydliga negativa avtryck från att stenläggningen blivit bortplockad. Raseringslagret var tjockast i öster (figur 99, tabell 23).

Tabell 23. Grupper och kontexter i fas Be:9. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3187***	Rasering av gata	81006***		Raseringslager, 0,01–0,10 m tjockt, av sand med tegelbrockor, kalkbruk, eldpåverkad sten, pinnar, träkolsbitar, aska, tegelkross. Innehöll blandade delar av nöt, inklusive avslagna mellanfotsben, ett antal tåleder, flera underkåkar. 2 benfragment av gås, skenben av katt, 2 kraniefragment av torsk. Totalt 4960 g ben. Fynd av ben: Hantverksavfall i form av 1 sågat skenben från häst och 1 sågat mellanfotsben från nöt. Bränd lera: 1 fragment (21 g). Glas: 1 emaljmalat humpenglas, ca 1550–1650, 1 igel-glas, ca 1525–1625, 23 fönsterglasfragment (35 g). Järn: 3 spikar, 1 söm, 1 oidentifierat före-mål. Keramik: 29 YRG trebengsrytor, 1 YRG panna, 2 YRG krukor, 7 YRG fat varav 2 från Nederländerna, 22 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG trebengsryta, 2 YLG skålar, 2 YLG krus/muggar från Weser, ca 1570–1630, 5 YLG fat varav 2 från Weser, ca 1570–1630, 3 jyde-potter, 4 stengodskrus varav 2 från Köln/Frechen, ca 1500–1650.

Figur 99. Lämningar från fas Be:9. Skala 1:300.

Gata D

Fas De:1. Konstruktion av gata

Datering: 1470–1480-tal.

Gatan stakades troligen ut samtidigt som tomterna. En gata med gatubeläggning anlades troligen samtidigt som stadsgårdarna byggdes upp (figur 100–101, tabell 24). Den västligaste delen av

gatan har redovisats i rapporten för strandzonen (Pettersson et al. 2022).

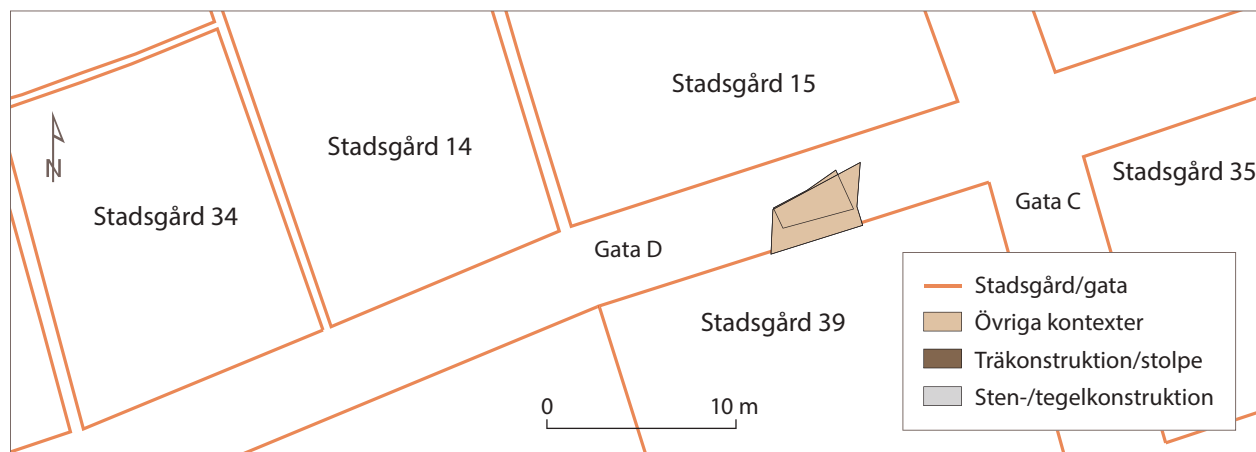
I mitten lades konstruktionslager av träflis och sand lades ut (KG 1294*). På det lades konstruktionslager av sand (KG 1293*). Stenläggning saknades i gatans del intill korsningen med gata C. I öster lades konstruktionslager av sand ut (KG 1391).

Tabell 24. Grupper och kontexter i fas De:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

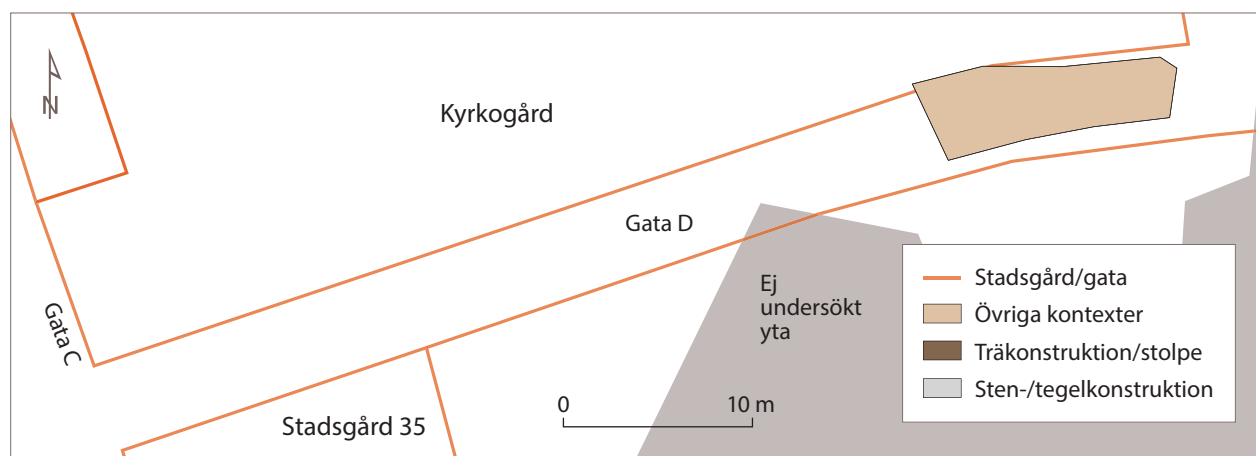
* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1391	Konstruktion av gata	60262		Konstruktionslager av sand
1293*	Konstruktion av gata	15206*		Konstruktionslager av sand
1294*	Konstruktion av gata	15205*		Konstruktionslager av träflis och humös sand (etableringslager)

Figur 100. Lämningar från den västra delen av gata D under fas De:1. Skala 1:400.

Figur 101. Lämningar från den östra delen av gata D under fas De:1. Skala 1:400.

Fas De:2. Brukning efter övergivande av gata

Datering: Efter 1547 till 1560–1570-tal
(delar till 1600-tal).

Gatan övergavs, detta kan ha skett efter flytten till Älvsborgsstadens (figur 102, tabell 25). Över den östra delen av gatan hanns ett lager av humös sand, det kan inledningsvis ha ackumulerats men när kyrkogården åter började användas kan mate-

rial förts på och grävts om. I lagret fanns ett frö av rönn.

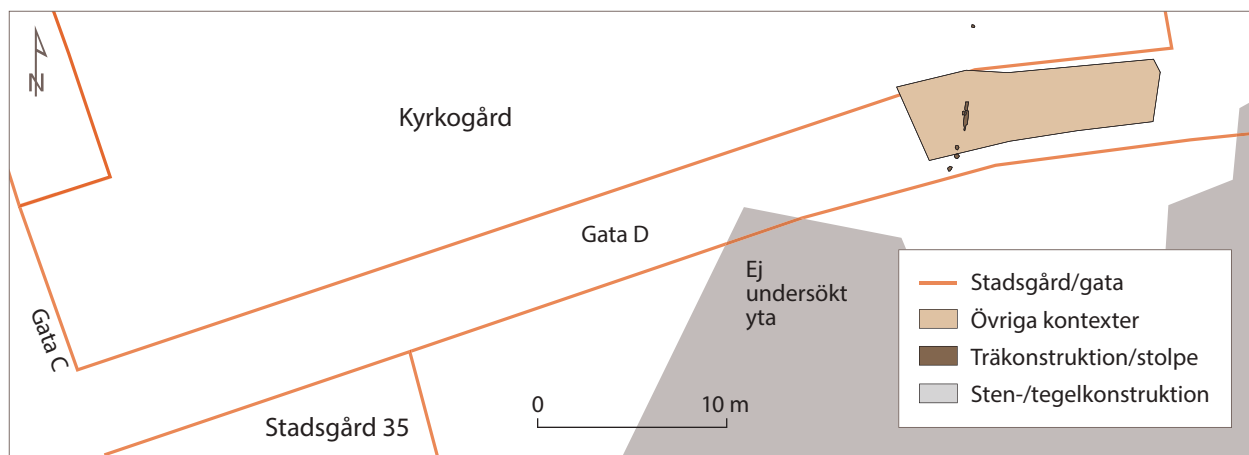
Efter en tid konstruerades en nord-sydlig dränering med en träränna (KG 816), den kan möjligen höra ihop med någon av rännorna på kyrkogården. Efter en tid konstruerades en nord-sydlig hägnad (KG 1092) precis intill dräneringen (delvis skar den trärännan).

Tabell 25. Grupper och kontexter i fas De:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
686	Övergivande av gata	60108	Har PM 90142 med träflis, träkol, ogräs, hallon, rönn	Ackumulerat och påfört lager av humös sand. Fynd av glas: 1 oidentifierat dryckeskärl.
816	Konstruktion av dränering	60295, 1017320, 1017333		101733 var en N-S nedgrävning/dike, 0,3–0,4 m djupt. 60295 var en träränna 1,5x0,18 m stor av 3 plankor på rad. Plankorna sågade och sammanfogade med spik. 1017320 var konstruktionslager av sand runt rännan.
1092	Konstruktion av hägnad	60282, 60283, 60284, 60285, 60286		N-S nedslagna stolpar

Figur 102. Lämningar från fas De:2. Skala 1:400.

Fas De:3. Konstruktion av gata

Datering: 1560–1570-tal.

En ny gata konstruerades (figur 103, tabell 26). Den brukades troligen till stadens nedläggande. Den östra delen kan ha brukats längre än så, tills en landsväg mot Utby byggdes.

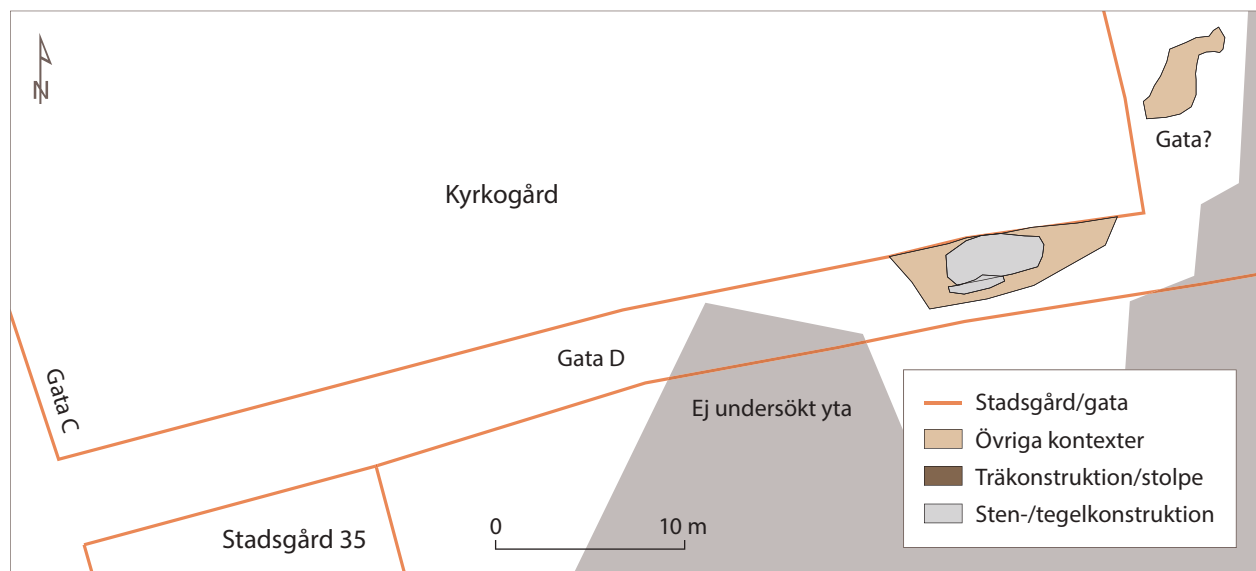
I den östra delen flyttades gatan längre åt söder. Här lades konstruktionslager av sand (KG 1093). Delar av hägnaden som hade anlagts i fas De:2 låg norr om den nya gatan och kan ha fortsatt brukas. Möjligen fanns rester av en nord-sydlig gata öster om kyrkogården.

Tabell 26. Grupper och kontexter i fas De:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1093	Konstruktion av gata	3936, 60111, 60210		60111 var konstruktionslager av sand, möjligen del av N-S gata Ö om kyrkogården. 3936 var konstruktionslager av sand. 60210 var stenläggning. Fynd av ben/horn: 1 knivskaft.

Figur 103. Lämningar från fas De:3. Skala 1:400.

Stadsgård 7

Fas 7:1. Konstruktion av hägnader och äldsta brukning

Datering: 1470-tal.

Tomten stakades ut då staden grundades (figur 104, tabell 27). En hägnad konstruerades i tomtgränsen mellan stadsgård 7 och 8 (se utstakning, KG 1497, KG 1004*). Under den första tiden var den obebyggd.

Flera hägnader uppfördes. Utmed gata B uppfördes en hägnad (KG 1260, KG 3085***). Runt

den yta där hus 7:3:4 senare uppfördes fanns hägnader (KG 1286, KG 1591*). En stolpe sattes, det kan ha varit en del av en hägnad (KG).

Tomten brukades för att hålla boskap. Lager med gödsel avsattes på den naturliga markytan, inom delar av tomten lades efter en tid konstruktionslager av sand ut (KG 1460, KG 1072*, KG 3079**).

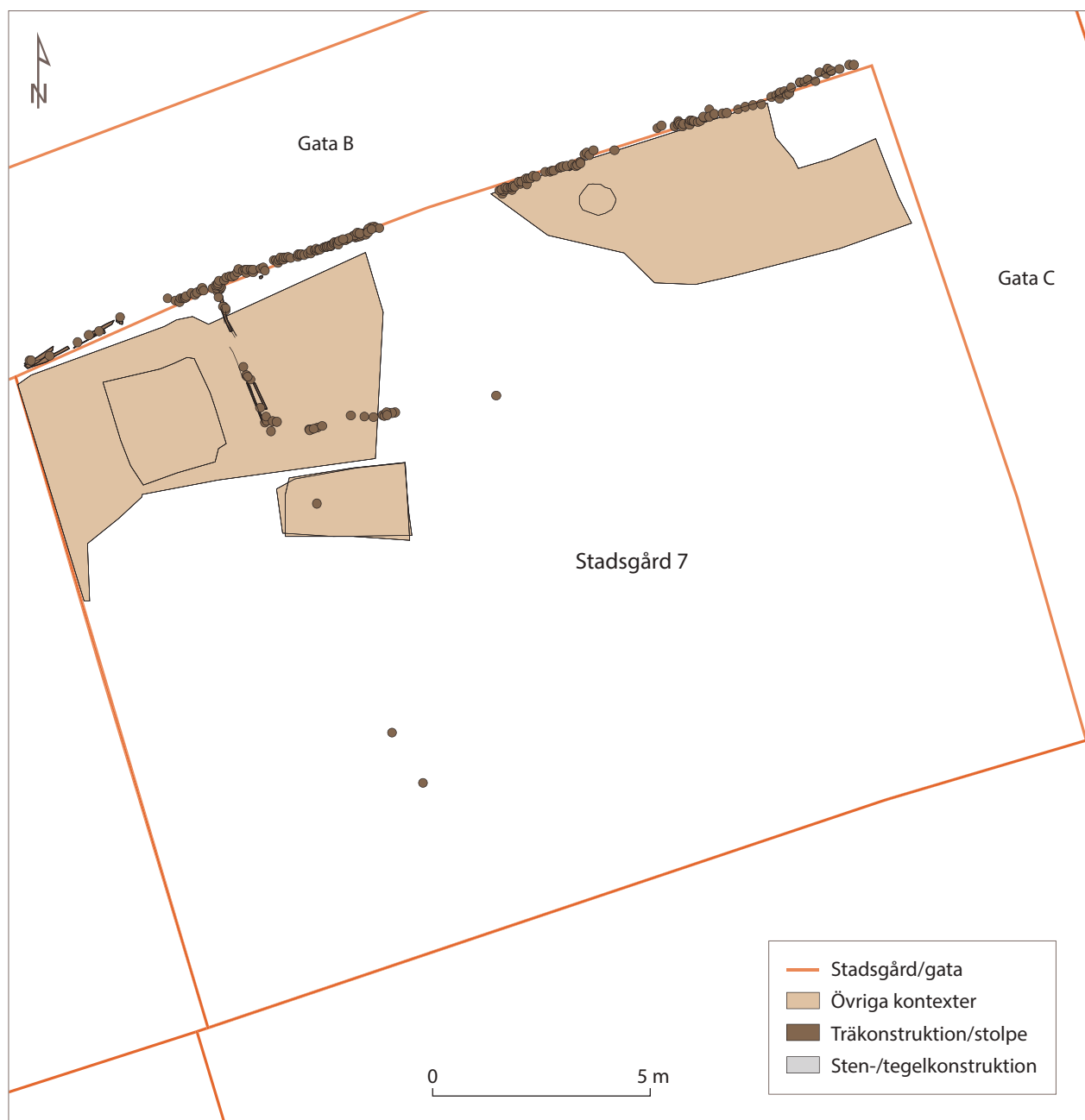
En grop grävdes och återfylldes (KG 3080***). Den hörde troligen ihop med boskaphållningen.

Tabell 27. Grupper och kontexter i fas 7:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1260	Konstruktion av hägnader	51403, 51404, 51406, 63024	51403 har PD 80751, ej daterat	Nedslagna störar i dubbla rader med mellanliggande slänor
1286	Konstruktion av hägnader	3925, 63148		Nedslagna störar i dubbla rader med mellanliggande slänor i flera rader
1460	Brukning av tomt	63096, 63107		Lager av gödsel, pinnar och träbitar. Infiltrerat material på den ursprungliga marknivån. Innehöll kraniefragment av nöt och får (möjligtvis bagglamm). Totalt 25 g. Fynd av trä: 1 svarvad träskål
1072*	Brukning av tomt	25045*, 25046*		25046 var lager av gödsel med pinnar och annat organiskt material. 25045 var konstruktionslager av sand
1402*	Konstruktion av stolpe	25044*		Nedgrävning för stolpe
1591*	Konstruktion av hägnad	25050*, 30008*, 63227*		Nedslagna störar/stolpar
3079***	Brukning av tomt	71023***	Har PM 311558 med starr, strand-/vattenväxter	Sand med organiskt material, brukad markhorisont med ängs-/strandvegetation
3080***	Grävande och brukning av avfallsgrop	71019***, 71020***	71019 har PM 310458 med starr, tiggarranunkel (preurban miljö), 310495 med ogräs (preurban miljö), parasitprov 310496	71020 var nedgrävning/grop, ca 0,8 m stor. 71019 var fyllning av silt med träbitar, träflis, gödsel, småsten. Innehöll ben av nöt, längsklvet kalvarium med horn avslagna men mulen kvar, samt ett helt mellanhandsben. Totalt 1187 g ben. Fynd av läder: 1 snörsko. Trä: 1 oidentifierat föremål
3085***	Konstruktion av hägnader	71017***, 72041***		Nedslagna störar i dubbla rader med mellanliggande slänor

Figur 104. Lämningar från fas 7:1. Skala 1:150.

Fas 7:2. Markberedning och brukning

Datering: 1470-tal.

Inför byggnation lades lager av sand och träflis ut (KG 1250, KG 3081***). Hägnaderna från fas 7:1 fanns kvar även under denna fas. Tomten bebyggdes inte direkt utan brukades en tid (figur 105,

tabell 28). I delar av lagren fanns rika spår av hushållsavfall och odling med kål (odlad), rova/åkerkål, rädisa/rättika och humle. Kanske fanns kålgårdar inom tomten. Delar av materialet kan vara infiltration från överliggande jordgolv (med bland annat humle, dillfrö, kummin).

Tabell 28. Grupper och kontexter i fas 7:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1250	Markberedning	63149		Konstruktionslager av kvistar/grenar blandat med silt. Innehöll lårbensfragment av svin. Totalt 18 g ben. Fynd av läder: 2 skor, 1 rem och 4 oidentifierade fragment
1002*	Markberedning	25043*, 30020*, 40028*, 63207*, 63237*		Utgjänningslager av träflis, sand med gödsel.
1226*	Brukning av markyta	25042*, 40027*, 63201*		Lager av dynga med humös silt, pinnar
3081***	Markberedning	71022***	Har PM 323099 med kål (odlad), rova/åkerkål, rädisa/rättika, humle, ängs-/betesmarksväxter, ogräs. PM 323100 med kål (odlad), humle	Utgjänningslager av sand, träflis, träbitar. Innehöll ben av nöt, 2 underkäkar, 7 mellanfotsben, 3 mellanhandsben samt blandade delar. Delar av svin och får/get. Tibiotarsus av höns. Totalt 2832 g ben. Fynd av ben: 1 islägg (mellanfotsben från häst). Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YRG panna och 1 oidentifierat YRG kärl

Figur 105. Lämningar från fas 7:2. Skala 1:150.

Fas 7:3. Konstruktion av huslänga 7:3:1 och 7:3:2, hus 7:3:3 och gårdsplan
Datering: Omkring 1480.

Storskaliga konstruktioner då stadsgården byggdes upp (figur 106, tabell 29). Utmed stadsgårdens södra sida uppfördes en byggnad (huslänga 7:3:1). En byggnad (huslänga 7:3:2) uppfördes utmed gata B. Mellan dessa byggnader anlades en stenlagd gårdsplan. Längre åt väster utmed gata B uppfördes en mindre byggnad (hus 7:3:3). Väster om gårdsplanen (mellan huslänga 7:3:1 och huslänga 7:3:2) fanns konstruktioner som kan ha hört till byggnaderna eller möjligen varit en mindre byggnad. Stadsgårdens sydvästra del var obebyggd.

Inför konstruktionen raserades hägnaderna utmed gata B och där hus 7:3:4 skulle uppföras. Störarna bröts av i markhöjd. Hägnaden utmed vret 7/8 raserades troligen i norr, men längre åt söder fanns den troligen kvar en tid.

Huslänga 7:3:1 var cirka 15,3×5,6 meter stor och hade sex rum. Inför bygget anlades en rustbädd av längre kraftiga stockar i vägglinjen, dessa vilade på kortare tvärliggande stockar (KG 1009*). Stockar har daterats till vinterhalvåret 1475–1476, 1475±1 och 1476±3. Utmed gata C fanns syllstenar. På rustbädden byggdes husets väggar (de fanns delvis kvar). Huset var sannolikt till största delen knuttimrat. Mellan rum B och D fanns möjligen en korsvirkes- eller tegelvägg.

Därefter lades en risbädd av slonor, grenar och kvistar ut (KG 1220*). Risbädden fanns både i flera av de olika rummen och utanför huset men inte där eldstaden i rum A uppfördes. På delar av risbädden lades lager av humös silt med gödsel (KG 1077*). Risbädd saknades längst i öster.

I sydväst fanns rum A som var 5×5 meter stort. I rummets sydöstra hörn uppfördes en 2,3×2,1 meter stor eldstad (KG 1312*). En kraftig rustbädd av tre skikt stockar, stenar, sand och överst en yta av bräddor lades ut. Ett fundament av sten uppfördes, runt det fanns en ram av trä. En lerpäckning/isolering fanns utmed på baksidorna (mot väggen). Utmed den södra väggen fanns spåren av en sidomur eller murstocken. I eldstaden fanns spår av matlagning. Ett konstruktionslager lades ut i rummet (KG 1069*). På det hade troligen funnits ett trägolv. Delar av lagren kan vara rester av brukning av rummet (material som fallit ned mellan golvbräddor). Rummet var en uppvärmd stuga.

Öster om rum A fanns rum B som var 3,0×1,8 meter stort. Ett konstruktionslager med träflis lades ut (KG 1222*), golvyta saknades. Rummet kan ha varit en förstuga med ingång från gårdsplanen.

Söder om det fanns rum C som var 2,8×3,0 meter stort. I rummet lades konstruktionslager av sand och ett jordgolv (KG 1071*). Mycket hasselnötsskal fanns i golvlagren.

Utmed gata C fanns två rum. I norr fanns rum D som var 4,5×1,8 meter stort. Här lades konstruktionslager av humös sand (KG 1206*). Golvyta saknades i rummet (troligen bortplockad när det byggdes om). I rummet fanns spillmaterial från remsnideri, fragment av bland annat klipp och remmar. Troligen var det en bod/verkstad utmed gata C.

Söder om det fanns rum E som var 4,5×3,0 meter stort. I rummet lades av humös sand med träflis och gödsel, möjligen omlagrad odlingsjord. Lagret innehöll sår av mathantering med dill, en stor mängd svartsenap, kummin och ölbrygging med humle och pors. Materialet som kan vara infiltrerat material från ovanliggande golv. Mängden hasselnötsskal och svartsenap var stora och kan visa en specialisering. På det lades ett jordgolv (KG 1008*). Det brukades därefter (se fas 7:4), troligen var det en bod eller lagringsutrymme. De föremål som fanns golvlagren (bland annat en öltapp och ett ben från en järngryta) har troligen hamnat här vid brukningen.

Rum F var minst 3,5×1,4 meter stort och låg väster om rum A. Det kan ha varit ett rum i huslängan eller en mindre byggnad direkt intill. En rustbädd konstruerades (KG 1318*). Ett golv konstruerades med isolerande grästorvor och konstruktionslager av sand (KG 1223*). Rummet var ett fähus.

Huslänga 7:3:2 var 16 meter lång, 4–7 meter bred och hade minst fem rum. Troligen fanns ännu ett rum söder om rum A. En rustbädd lades ut därefter syllstenar och syllstockar (KG 1169, KG 1209*, KG 3088***). Åtminstone den östra delen av huset var troligen knuttimrat. I väster fanns stockar som kan ha varit delar av en ingång. Här sattes en stolpe (KG 3090***). Den kan hört till ingången.

Längst i öster fanns rum A var 4,7×3,5 meter stort. I rummet lades ett konstruktionslager som även fungerade som isolering. På det lades ett lades

Figur 106. Lämningar från fas 7:3. Skala 1:150..

en golvyta av lera (KG 3091). Utmed den södra väggen fanns tre stenar som kan ha varit underlag för en väggfast konstruktion. I rummets sydöstra del fanns en ingång från gata C. Direkt innanför ingången lades stenar (KG 3089***). På syllstocken vid ingången (72031) fanns två avtryck vid sidorna av ingången, vilket kan vara spår av dörrposter. I rummets nordvästra hörn uppfördes en 1,35×1,45 meter stor eldstad (KG 3083***). Den var byggd mot hörnet med rundad sida ut mot rummet. Den var murad av sten och tegel och hade en lerpackning/isolering på baksidorna (mot väggen).

Öppningen var av stenhällar, innanför det fanns en kullerstenslagd eldningsyta. Eldstaden fungerade troligen primärt som värmekälla. Rummet var en uppvärmd bod, kanske för öl/matservering.

Väster om detta fanns rum B som uppskattningsvis var 4,2×4,3 meter stort. Mycket litet var bevarat av rummet och var väggarna mot rum C och D fanns är osäkert. Möjligen hade rummet ett trägolv som plockades bort vid raseringen (se fas 7:17). Rummets funktion är okänd, det kan ha varit en bod utmed gatan.

Söder om detta fanns rum C, som uppskattningsvis var 4,2×2,0 meter stort. Mycket litet var bevarat av rummet och var väggarna mot rum B och D fanns är osäkert. Troligen hade rummet trägolv. Längst i söder fanns golvreglar (KG 1209*). Rummets funktion är okänd.

Väster om detta fanns rum D som var 6 meter långt och 3,5–4,2 meter brett. Möjligen var det två olika rum. På ett konstruktionslager lades ett trägolv (KG 1248, KG 1242*). Trä från golvet har daterats till 1477±3 och vinterhalvåret 1474–1475. Spår av brukningen av rummet fanns i raseringen. Rummet var troligen en bod.

Söder om detta fanns rum E som var 2,6×1,0 meter stort. Här lades ett trägolv (KG 1253). Rummets funktion är okänd, men det kan ha hört till boden i rum C.

Hus 7:3:3 var 2,8×3,1 meter stort och hade ett rum. En rustbädd av stockar lades ut inför bygget. Därefter lades en syllsten i det sydvästra hörnet, i de övriga hörnen sattes stolpar. Syllstockar lades ut (KG 1462). Möjligen var huset knuttimrat. Trä från rustbädden har daterats till 1474±7, 1477±3 och vinterhalvåret 1476–1477. I byggnaden lades ett konstruktionslager och på det kraftiga krysslagda reglar och en golvyta av slänor som var kvistade men i övrigt obearbetade. Möjligen täcktes slänorna relativt omgående av en trampyta, se brukning i fas 7:7. Huset var ett fåhus.

Söder om hus 7:3:3 lades ett konstruktionslager av sand (KG 1561). Mellan hus 7:3:3 och 7:3:4 fanns ett mellanrum på cirka 0,7 meter.

Konstruktioner mellan huslänga 7:3:1 och 7:3:2. En nord-sydlig rad av stenar lades i öster. Konstruktionslager av sand lades ut, på det fanns stockar som bildade ett hörn i nordöst, och även stockar utmed huslänga 7:3:1 i söder (KG 1235*). Konstruktionen kan ha varit delar av angränsande byggnader (ingångar eller del av utvändiga trappor). Möjligen en 3,3×4,0 meter stor mindre byggnad.

Gårdsplan. Mellan huslänga 7:3:1 och huslänga 7:3:2 anlades en gårdsplan. Konstruktionslager av sand och stenslaggning lades ut (KG 1240*). Stenslaggning fanns bevarad i det sydvästra hörnet och i en rad utmed den norra sidan. Intill gata C fanns en platt sten som kan ha varit underlag för en stolpe (port). Mellan gårdsplanen och gata C fanns en större sten (KG 1330*) som kan ha varit underlag för en stolpe, norr om den hade det funnits en syllstock (bortplockad vid raseringen), detta visar att en port troligen fanns här.

En stolpe sattes utmed den norra delen av vret 7/8, möjligen var den en del av en ny hägnad (KG 1496). Utmed vret 7/15 uppfördes en hägnad (KG 1212*).

Tomtens sydvästra del förblev obebyggd. Här lades en risbädd av slänor, grenar och kvistar (KG 1319*). Samtidigt konstruerades en nord-sydlig hägnad och troligen flera öst-västliga hägnader (KG 1221*). Troligen fanns passagen från gatan till denna del av ytan över stadsgård 8 eller 15.

Tabell 29. Grupper och kontexter i fas 7:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1169	Konstruktion av byggnad	3943, 63090		63090 var syllsten. 3943 var trä i Ö-V mellanvägg
1248	Konstruktion av rum	63093, 63094, 63099, 63147	63094 har PD 92438 ej daterat. 63147 har PD 92442 daterat till vinterhalvåret 1474–1475	63094 var Ö-V golvreglar. 63099 var konstruktionslager/isolering av sand, gödsel, mossor. 63093, 63147 var trägolv med N-S brädor
1253	Konstruktion av rum	63097		Rester av trägolv med N-S golvreglar och Ö-V golvbrädor
1462	Konstruktion av byggnad	63060, 63077, 63105, 63106, 63109, 63116, 63133, 63134, 63135, 63136, 63137, 63138, 63139, 63140, 63141, 63142, 63143, 63144, 63145	63133 har PD 92421 daterat till 1474±7. 63134 har PD 92419 ej daterat. 63135 har PD 92423 daterat till 1477±3. 63136 har PD 92422 daterat till vinterhalvåret 1476–1477. 63138 har PD 92418 ej daterat. 63143 har PD 92441 ej daterat.	63135, 63136, 63139, 63143, 63145 var rustbäddsstockar. 63106 var en syllsten. 63060, var N-S syllstockar. 63137, 63140, 63141 var Ö-V syllstockar. 63133 var N-S kort stock i NÖ hörn av byggnad. 63116 var 4 stolpar (nedslagna) i NÖ hörn av byggnad. 63142 var 2 stolpar (nedslagna) i SÖ hörn av byggnad. 63144 var stolpe (nedslagen) i NV hörn av byggnad. 63109 var konstruktionslager/isolering av humös silt (mellan syllstockar/golv). 63138 var Ö-V golvregel (63138 återanvänd). 63134 var krysslagda golvreglar. 63105 var N-S regel/stock i golv. 63077 var N-S slantar i golvkonstruktion (uppemot 0,1 m breda).
1496	Konstruktion av stolpe	63063	Har PD 92382, ej daterat	Nedslagen stolpe
1561	Markberedning	63103		konstruktionslager av sand
1008*	Konstruktion av rum	30077*, 35181*	30077 har PM se bilaga 1.	30077 var konstruktionslager av humös sand med inslag av träflis och dynga. 35181 var konstruktionslager av humös silt med träkol, aska, sot. Trampad golvyta. Fynd av bränd lera: En stödanordning i tegellera. Innehöll fragment av däggdjur. Totalt 7,5 g ben. Fynd av järn: 1 grytben, 2 gångjärnsstaplar. Övrig metall: 1 öltapp i CU-legering, 1 CU-smälta och 1 oidentifierat föremål i mässing. Keramik: 1 YRG kruk
1009*	Konstruktion av byggnad	10143*, 10147*, 10148*, 10149*, 10150*, 10151*, 10152*, 30067*, 30068*, 30069*, 30071*, 30073*, 30074*, 35060*, 35071*, 35103*, 35113*, 35134*, 35142*, 35143*, 35147*, 35149*, 35159*, 35162*, 35165*, 35166*, 35167*, 35168*, 35169*, 40075*, 40078*, 45016*	30067 har PD 108439 daterat till 1476±3. 30071 har PD 111243 daterat till vinterhalvåret 1475–1476. 35134 har PD 111597 daterat till vinterhalvåret 1475–1476. 35166 har PD 111212 daterat till 1475±1	10143, 10147, 10148, 10149, 10150, 10151, 10152, 30068, 30071, 30073, 30074, 35147, 35168 var N-S kortare stockar underst i rustbädd. 35162 var kortare Ö-V stock. 30067, 35166, 35167, 35169 var Ö-V stockar i rustbädd. 35159, 35165 var nedslagna pålar som fixerade rustbädden. 30069 var Ö-V mindre stockar i rustbädd. 45016 var N-S syllstavar. 35113, 35134, 35149, 40078 var N-S syllstockar. 35071, 35103, 35143 var Ö-V syllstockar. 35142 var Ö-V stock i mellanvägg. 40075 var tätning av lera utmed syllstock. 35060 var N-S rad av tegel, del av vägg. Innehöll underkäke av nö. Kota av katt. 3 kotor av torsk/torskfisk. Totalt 357,4 g ben. Fynd av läder: 1 oidentifierat föremål. Trä: 1 kil av ek
1069*	Konstruktion av rum	30037*, 35101*		35101 var konstruktionslager/isolering av sand. 30037 var konstruktionslager av sand med horisonter av organiskt material som träflis (spår av brukning av golv?). Fynd av övrig metall: 1 bokspänne i tenn
1071*	Konstruktion av golv	40066*, 40068*, 40069*	40066 har PM 109501, se bilaga 1	40069 var N-S golvregel eller del av tröskel av trä. 40068 var konstruktionslager (isolering av sand). 40066 var konstruktionslager/golvyta av hårt packad/trampad silt med flera horisonter. Innehöll ben av nö, sternum, skulderblad, lårben, strålben, vristben. Får/get, överarmsben, strålben, lårben, skenben, bröstkota. Svin, astragalus, mellanfotsben. Rådjur, höftben (acetabulum). Splitter av däggdjur. Totalt 437 g ben. Fynd av järn: 1 spik
1077*	Markberedning	35105*		Lager av humös silt och gödsel. Innehöll ben av nö, revben, kraniefragment. Får/get, underkäke, armbågsben. Svin, överkäksfragment. Splitter av däggdjur. Torsk: 2 kraniefragment. Totalt 597 g ben.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1206*	Konstruktion av rum	10144*		Lager av humös sand. Innehöll ben av nöt, underkäke, kraniefragment, 2 hela mellanfotsben, 2 tåleder, 2 skulderbladsfragment. Får/get, skulderbladsfragment, kraniefragment, 2 underkäkar. Svin, lårben, 2 underkåksfragment. 1 kота av långa samt kraniedel, kота av oidentifierad torskskiff. Totalt 1543,7 g ben. Fynd av bergart: 1 bryne. Läder: spillbitar, från remsnideri. Järn: 1 spik. Övrig metall: 1 knapp i CU-legering. Slagg: 1 fragment (2 g). Trä: 1 svepkärl med bomärke. Keramik: 2 YRG trebensgrytor
1209*	Konstruktion av byggnad	40085*, 40087*, 63224*		40085 var Ö-V syllstockar (återanvända). 40087 var Ö-V brända regler, del av golv? 63224 var Ö-V syllstock
1212*	Konstruktion av hägnad	30021*		Nedslagna störrar i dubbla rader
1220*	Markberedning	35055*, 40070*, 40071*		Risbädd med slonor, grenar, kvistar utlagda i N-S och Ö-V riktning samt humös sand med träflis. Innehöll ben av nöt, revben, tåled, skulderbladsfragment. Får/get, skulderbladsfragment, mellanfotsben. Svin, höftben, strålben, skenben. Rådjur, sammanhängande vristpaket från bakben av en vuxen individ samt skulderblad, skenben. Gås, tibiotarsus. Totalt 398,5 g ben. Fynd av läder: 3 oidentifierade fragment
1221*	Konstruktion av hägnader	20002*, 20003*, 30002*		N-S och Ö-V rader av nedslagna störrar samt enskilda störrar
1222*	Konstruktion av rum	35161*		Konstruktionslager av träflis, träbitar, pinnar, sand, småsten
1223*	Konstruktion av rum	30007*, 30014*	30014 har PM 103088, se bilaga 1	30014 var konstruktionslager av humös sand (omlagrade grästorvor?). 30007 var konstruktionslager av sand med inslag av träflis
1235*	Konstruktion av byggnad	30001*, 30065*, 30066*, 35073*, 40026*, 40032*, 40033*, 40079*, 40082*		40082 var N-S rad av stenar, 0,25–0,50 m stora. 30001, 30065, 40026 var konstruktionslager av sand. 40032 var nedslagen störr. 35073 var Ö-V stockar. 40033 var N-S och Ö-V stockar som bildade hörn, ej knut. 40079 var N-S stock. 30066 var konstruktionslager av sand med tegelbrockor, tegelkross mellan byggnader. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta
1240*	Konstruktion av gårdsplan	35075*, 40074*, 40083*, 63206*, 63208*, 63225*		40074 var utjämningslager av silt med inslag av tegelkross. 40083, 63208, 63225 var konstruktionslager av sand. 35075 var stenläggning av 0,05–0,15 m stora stenar. 63206 var Ö-V gles rad av stenar 0,15–0,25 m, längst i Ö platt sten som ev. var underlag för stolpe.
1242*	Konstruktion av rum	63233*, 63234*, 63235*, 63236*	63235 har PD 1015036 daterat till 1477±3	63235, 63236 var Ö-V golvregel. 63234 var N-S bräda, del av syll eller golv. 63233 var N-S bräda på högkant, del av golv?
1312*	Konstruktion av eldstad	30063*, 30064*, 35040*, 35041*, 35046*, 35049*, 35094*, 35095*, 65014*, 65019*, 65020*, 65021*, 65022*, 65023*, 65024*	35046 har PM 106973, se bilaga 1.	65023 var undre skikt i rustbädd av N-S stockar. 65019 var mellanskikt i rustbädd av Ö-V stockar. 65020 var stenar, 0,1–0,4 m stora, mellan stockar i mellanskiktet i rustbädden. 35094 var övre skikt i rustbädd av N-S stockar. 65014 var ram av stockar på eldstadens N och V sida. 65021, 65022, 65024 var konstruktionslager av sand i rustbädden. 30064 var Ö-V brädor, översta del av rustbädd. 30063 var konstruktionslager av sand med träflis, småsten. 35049, 35095 var tätning av lera på eldstadens baksida. 35040 var ram av trä runt fundament. 35046 var 2,3×1,7 m stort kallmurat fundament av 0,3–0,8 m stora stenar. 35041 var en rad av tegel utmed eldstadens södra sida (del av sidomur/murstock?). Fynd av bergart: 1 sandstensbryne
1318*	Konstruktion av rustbädd	30009*, 30010*, 30011*, 30012*, 30019*, 30023*		30023 var Ö-V slana/störr. 30009, 30011, 30019 var Ö-V stockar i rustbädd. 30010 var N-S stock i rustbädd, knut med 30011. 30012 var liten del av N-S stock
1319*	Markberedning	20001*, 35000*		Risbädd med långa slonor, grenar, kvistar utlagda i N-S riktning
1330*	Konstruktion av port?	35150*		Sten 0,45 m stor

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3083***	Konstruktion av eldstad	72007***, 72009***, 72010***, 72017***, 72018***, 72019***, 72023***, 72024***, 72025***, 72026***, 72027***	72018 har PM har 306358 med rottrådar. PS 306359	72027 var 2,00×1,45 m stor yta med bottenstenar i eldstad, av större 0,3×0,45 m stora stenar och mindre, 0,15 m stora stenar. 72026 var undre stenar i eldstadens sidor. 72007, 72017, 72025 var eldstadens sidor, murade av tegel med kalkbruk (72024). 72023 var lerpackning utmed eldstadens baksidor/isolering mot vägg. 72019 var tegel på botten av eldstad. 72018 var konstruktionslager av silt med bränd lera, aska, sot, träkol (från brukning), på det fanns 72010 som var eldningsyta med kullerstenar, 0,05–0,20 m stora. 72009 var hållar utmed öppning till eldstad/eldyta. Fynd av tegel: 4 murtegel. Keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 jydepottekär
3088***	Konstruktion av byggnad	72020***, 72021***, 72022***, 72029***, 72030***, 72031***, 72032***, 72037***, 72038***, 72039***, 72044***, 72047***, 72048***, 72049***	72030 har PD 307442 daterat till 1475–1482. 72048 har PD 311940 daterat till efter 1461	72030, 72038, 72039, 72047, 72048, 72049 var Ö-V stockar i rustbädd. 72037 var N-S stock i rustbädd. 72022, 72029, var syllstenar. 72031, 72032 var N-S syllstockar. 72020, 72044 var Ö-V brända syllstock/del av vägg. 72021 var N-S bränd syllstock/del av vägg.
3089***	Konstruktion av ingång	72045***		Fundament 0,90×0,65 m stort, av 0,25–0,45 m stora flata stenar
3090***	Konstruktion av stolpe	72033***, 72035***		72033 var nedgrävning för stolpe, 0,3 m stor, 0,4 m djup. 72035 var stenskonig
3091***	Konstruktion av rum	72012***, 72028***, 72046***	72012 har PM 306394 med rötter, träkol (från senare övergivande)	72028 var konstruktionslager/isolering av humös sand med träflis, träkol. 72046 var 3 stenar, 0,15–0,35 m stora, utmed S vägg. 72012 var konstruktionslager/golvvyta av lera med sand, aska, sot. Flera horisonter. Innehöll splitter av nöt. Tarsometatarsus av gås. Totalt 31 g ben. Fynd av bergart: 1 skifferbryne. Järn: 1 spik. Keramik: 1 YRG panna, 1 oidentifierat YRG kär

Fas 7:4. Brukning av rum E i huslänga 7:3:1

Datering: Omkring 1480 till tidigt 1500-tal.

Rummet brukades (figur 107, tabell 30). I golvlagen fanns intrampat material som kan komma från brukningen. Här fanns matlagning med brända ben, fiskben och en stor mängd svartsenap samt av ölbryggning i form av skalkorn, humle och pors. Det är dock osannolikt att tillagning eller

ölbryggning med upphettning fanns i rummet. Utmed den västra väggen fanns två koncentrationer av hasselnötter (KG 1058*). Förmodligen har dessa förvarats i säckar eller tunnor som stått på golvet. Rummet var troligen en bod eller ett förråd där matvaror och råvaror till ölbryggning lagrades i anslutning till ett brygg/kokhus och kanske även såldes.

Tabell 30. Grupper och kontexter i fas 7:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1058*	Brukning av rum	30075*, 30076*	30075 har PM 111524 se bilaga 1. 30076 har PM 111512 se bilaga 1	Två koncentrationer av hasselnötter invid den västra väggen i rummet. Innehöll ben av nöt, astragalus, hälben, vadben, skenben. Kraniefragment av långa, 6 kraniedelar av torsk, 3 oidentifierade torskfiskben. Totalt 175 g ben. Fynd av läder: 5 oidentifierade fragment

Figur 107. Lämningar från fas 7:4. Skala 1:150.

Fas 7:5. Brukning av rum F i huslänga 7:3:1

Datering: Omkring 1480 till 1547.

Rummet brukades som fähus, möjligen svinstia. Lager av trampad träflis blandat med dynga och halm samt pinnar. I lagren fanns djurhår (figur 108, tabell 31).

Tabell 31. Grupper och kontexter i fas 7:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1320*	Bruk av rum	30013*	Har PM 103089, se bilaga 1	Flera horisonter med hårt packad dynga, träflis, halm, horisontellt liggande småpinnar

Figur 108. Lämningar från fas 7:5. Skala 1:150.

Fas 7:6. Brukning av eldstad i huslänga 7:3:2

Datering: Omkring 1480 till 1547.

Eldstaden i rum A i huslänga 7:3:2 brukades och lager avsattes (figur 109, tabell 32). En stor del av materialet kan vara från den sista brukningen. I lagren fanns spår av matlagning med skalkorn (förkolnat).

Tabell 32. Grupper och kontexter i fas 7:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3086***	Brukning av eldstad	72008***	Har PM 304620 se bilaga 1. PS 304621	Lager mellan stenar av aska, sot, träkol med tegelkross, kalkbruk. Innehöll brända bensplitter. Totalt 31 g. Fynd av järn: 1 kniv. Keramik: 1 oidentifierat YRG kärl

Figur 109. Lämningar från fas 7:6. Skala 1:150.

Fas 7:7. Brukning av hus 7:3:3

Datering: Omkring 1480 till 1547.

Hus 7:3:3 brukades och lager av organiskt material, med rester av foder, och dynga avsattes (figur 110, tabell 33). Delar av materialet hade troligen lagts ut redan vid konstruktionen av rummet som trampyta.

Tabell 33. Grupper och kontexter i fas 7:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1461	Brukning av golv	63076 konstruktionslager	Har PM 92385 med dynga och hö (fina starrnötter)	Lager i flera horisonter av träflis och organiskt material, som löv, grenar, dynga. Innehöll ben av nöt, överarmsben, tänder och underkäksfragment. Totalt 135 g ben.

Figur 110. Lämningar från fas 7:7. Skala 1:150.

Fas 7:8. Bruk av markyta

Datering: Omkring 1480 till 1547.

Markytan väster och söder om huslänga 7:3:1 och hus 7:3:3 brukades, troligen skedde brukningen fram till 1547 (figur III, tabell 34). Lager med gödsel och halm ackumulerades och/eller påfördes successivt. I lagren fanns ben som var hushållsavfall (KG 1577, KG 1308*). I lagren fanns även spår av linberedning (från hushållets odling?), humle (avfall från brygging använt som foder) och fjädrar vilket tyder på hållning av flygfä. Här fanns även en vidjeknut, som kan ha använts som stängningsanordning på en hägnad. Hägnaden utmed tomtgränsen i väster raserades efter en tid (se KG 1401*, fas 7/8:3), och täcktes av brukningslagren. En stolpe sattes väster om hus 7:3:3 (KG 1415).

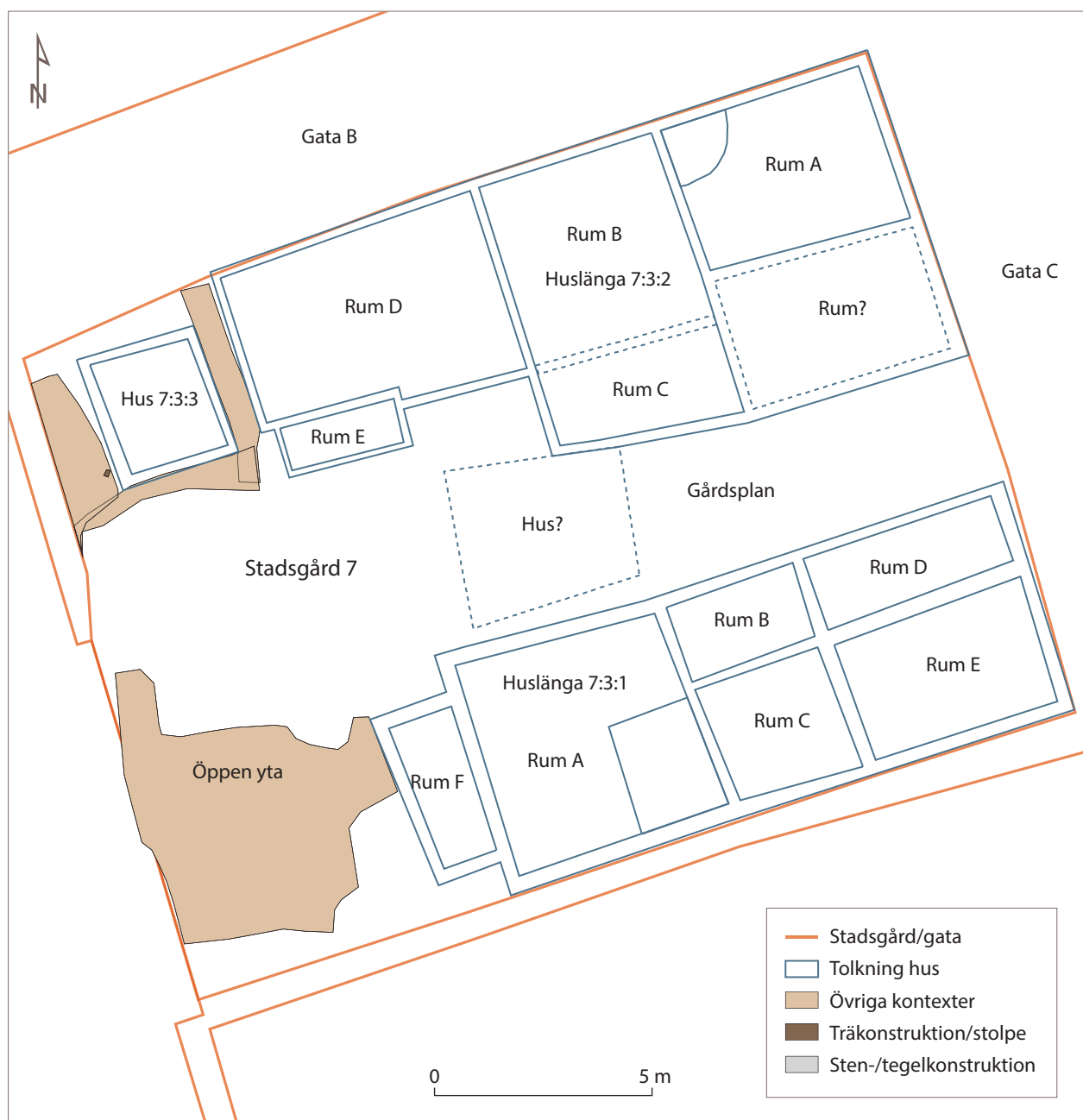
Delar av ytan brukades fram tills en mindre byggnad uppfördes (se fas 7:11 nedan). Den smala ytan mellan huslänga 7:3:2 och hus 7:3:3 brukades fram till fas 7:10. Lager med gödsel och halm ackumulerades och/eller påfördes successivt (KG 1166).

Tabell 34. Grupper och kontexter i fas 7:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1166	Brukning av markyta	63059		Lager av träbitar, halm, gödsel, humös sand med pinnar. Fynd av trä: 1 laggkärl och 1 vidjeknut.
1415	Konstruktion av stolpe	63064		Nedslagen stolpe, avbruten vid marknivå
1577	Brukning av markyta	63070, 63091		Lager av träbitar, halm, gödsel, humös sand med pinnar
1308*	Brukning av markyta	40005*	Har PM 102477, se bilaga 1. PM 102478, se bilaga 1.	Lager av träbitar, halm, gödsel, humös sand med pinnar, mossa, delar av barrträd, hasselnötter. Innehöll ben av nöt, 37 fragment från olika kroppsdelar inklusive 1 sammanhängande vristpaket, 1 underkäke, 2 mellanhandsben, 3 mellanfotsben. Får/get, strålben, skenben, fragment. Svin, tänder, en hel underkäke, 1 underkäksfragment. Splitter av däggdjur. Delar av bakben av en katt. Rådjur, underkäke. Karpfisk, kraniefragment. Kummel, kota. Torsk, kraniedel, 1 kota. Id, kraniefragment. Totalt 2192,4 g ben. Fynd av läder: 2 avfallsfragment, 4 skor. Textil: 1 fragment av ullplagg, 2 oidentifierade fragment. Trä: 3 oidentifierade föremål varav 1 möjligen en byggnadsdetalj. Övrigt organiskt material: 2 rep, 2 nöthårsväv

Figur 111. Lämningar från fas 7:8. Skala 1:150.

Fas 7:9. Konstruktion av nytt golv i rum E i huslänga 7:3:1

Datering: Cirka 1500 (?).

Ett nytt golv lades i rum E (figur 112, tabell 35). Konstruktionslager av sand lades ut. Golvyta sak-

nades. I konstruktionslagret fanns en stor mängd brända skalkorn och även humle, materialet kan delvis komma från föregående brukning. Rummet kan även nu ha varit en bod eller ett förråd där matvaror och råvaror till ölbryggning lagrades och kanske såldes.

Tabell 35. Grupper och kontexter i fas 7:9. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1208*	Konstruktion av golv	35175*	35175 har PM 111587, se bilaga 1	Konstruktionslager av sand

Figur 112. Lämningar från fas 7:9. Skala 1:150.

Fas 7:10. Rasering av del av huslänga 7:3:2 och bruk av markyta

Datering: Cirka 1500 (tidigast 1490-tal).

Den västligaste och sydligaste delen av huslänga 7:3:2 raserades eller plockades ner (figur 113, tabell 36). Rum C verkar ha raserats efter en brand. Rum A, B och det troliga rummet söder om rum A fanns kvar efter detta och fortsatte brukas.

Där bebyggelsen hade raserats lades utjämningslager lades ut (KG 1493, KG 1589*). Utmed gatan sattes några stolpar som kan ha ingått i en ny hägnad (KG 1261). En stolpe daterades till 1492±7.

En tid därefter var ytan i väster troligen obebyggd, den kan då ha använts som boskapshage. Lager med gödsel avsattes (KG 1251), delar av lagren kan vara påförda inför byggnation i fas 7:12. Ytan där rum C hade funnits blev en del av gårdsplanen.

Tabell 36. Grupper och kontexter i fas 7:10. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1261	Konstruktion av stolpar	63032, 63033, 63034, 63035	63034 har PD 92444 daterat till 1492±7	Nedslagna runda och kvadratisk huggna stolpar
1493	Markberedning	63098		Tunt lager (0,05 m) av siltig sand och träflis med pinnar, träbitar, träflis
1251	Brukning av markyta	63092		Tunt lager av gödsel och halm, flera horisonter. Fynd av trä: 1 nagel med hål för sprint
1407*	Utgjämning rasering	40086*		Utgjämning lager av sand med kol (bränt). Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta
1589*	Markberedning	40084*, 63223*		Siltig sand och träflis med pinnar, träbitar, träflis. Innehöll 1 mellanhandsben av nöt. Totalt 278 g

Figur 113. Lämningar från fas 7:10. Skala 1:150.

Fas 7:11. Konstruktion av hus 7:11:1

Datering: 1500-talets början.

En mindre byggnad eller annan konstruktion (hägn för fjäderfä?) uppfördes i stadsgårdens syd-

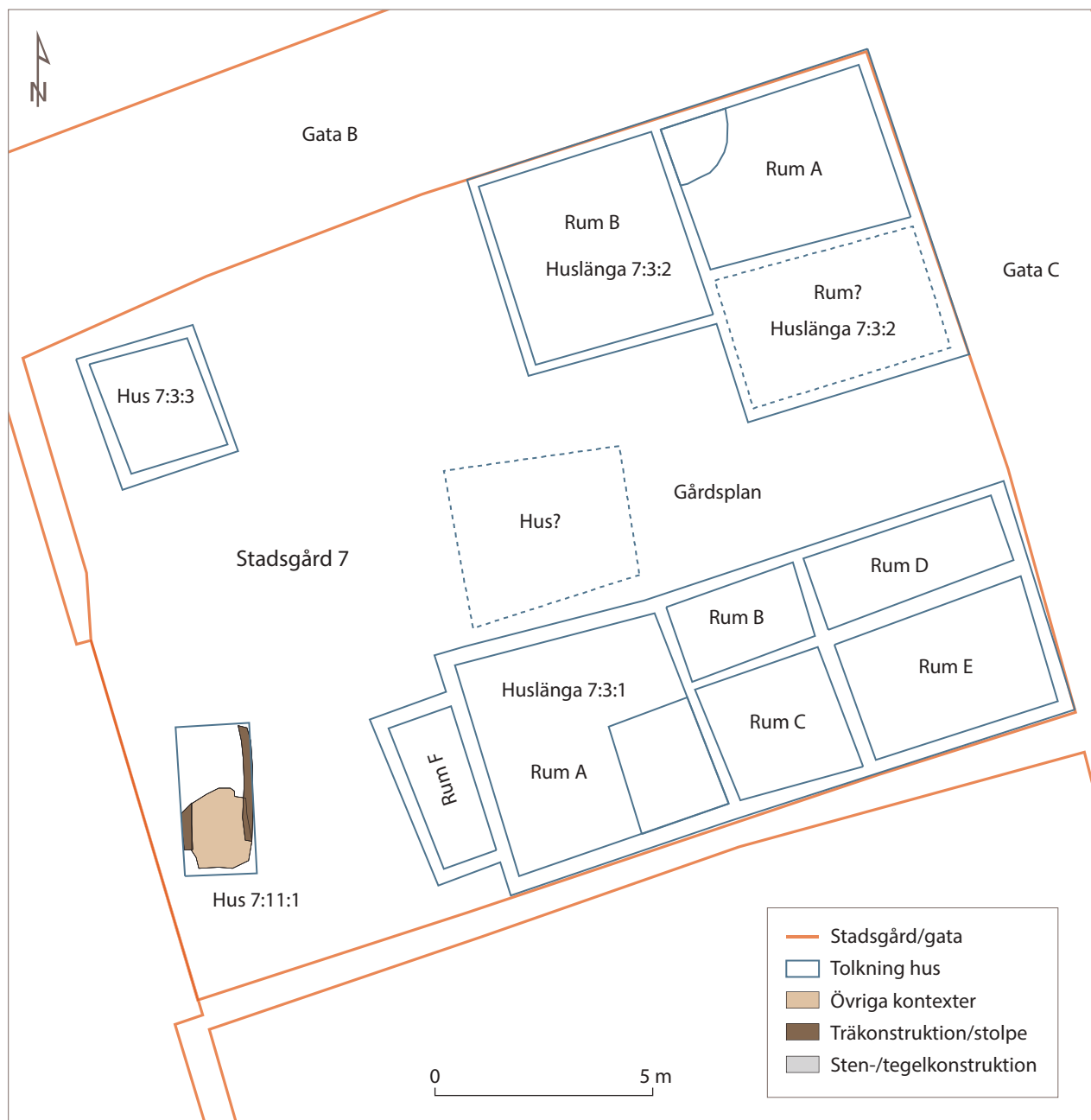
västra del (figur 114, tabell 37). Här fanns en möjligen en brukad golvyta (KG 1389*). I lagren fanns ben som var hushållsavfall med inslag av fiskben som kan ha varit foder. Här fanns även ben av råttor och ben med spår av hundgnag.

Tabell 37. Grupper och kontexter i fas 7:11. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1389*	Brukad golvyta?	40003*	Har PM 101880, se bilaga 1	Träflis och sand. Innehöll ben av nöt, tåled, revben, ländkota, bäckenbensfragment, strålben. Får/get, fragment av höftben med möjliga spår av hundgnag. Fragment av däggdjur. Svartråttor, revben, höftben, lårben, skenben. Höns, sternumfragment. Abborre, olika delar. Id, kranium. Karpfisk, olika kroppsdelar. Långa, kraniefragment, kotor. Mört, kraniefragment. Torsk, kraniedelar, 14 kotor. Torskfisk, 15 oidentifierade fragment. 8 fragment av oidentifierad benfisk. Totalt 510,6 g ben. Fynd av läder: 2 oidentifierade fragment
1390*	Konstruktion av byggnad?	40072*		N-S stock

Figur 114. Lämningar från fas 7:11. Skala 1:150.

Fas 7:12. Konstruktion av rum F och G i huslänga 7:3:2

Datering: 1500-talets början.

Den västligaste delen av huslänga 7:3:2 återuppbyggdes, här fanns två rum (figur 115, tabell 38). Huslängan var efter detta cirka 15,9 meter lång och 4–7 meter bred. Inför bygget grävdes en nedgrävning, troligen togs delar av det äldre rummet bort. Byggnadens väggar fanns delvis bevarade (KG 1590*).

I väster fanns rum F som var 3,7×3,5 meter stort. Ett konstruktionslager lades ut, och på det lades

ett trägolv (KG 1247). Brädorna i golvet var delvis återanvända från det äldre golvet på samma plats, vilket visas av dateringen till 1478±7. Rummet var en bod.

Öster om detta fanns rum G som var 4,2×2,2 meter stort. I rummet lades ett trägolv (KG 1241*). Här fanns även en nord-sydlig rad av tegelstenar som kan ha ingått i en fast möbel eller annan konstruktion. Rummets funktion är osäker men det kan ha varit en bod.

Söder om byggnaden lades ett konstruktionslager av sand (KG 1252, KG 1210*). Det är osäkert om detta tillhörde ännu ett rum eller en gårdsplan.

Tabell 38. Grupper och kontexter i fas 7:12. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013. * är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015. *** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1247	Konstruktion av golv	63007, 63062, 63068, 63102	63007 har PD 92434 daterad till 1478±7	63102 var nedgrävning genom äldre lager. 63062 var konstruktionslager av siltig sand och träflis med näver, träbitar, pinnar. 63068 var Ö-V golvreglar. 63007 var trägolv med N-S stockar/grova brädor. Innehöll ben av nöt, astragalus, hälben, kraniefragment, tungben, tänder, underkäksfragment, 1 skenbensfragment, 1 helt mellanfotsben. Får/get, mellanhandsben, tåled. Torsk, kota, kraniedelar. Långa, käke. Totalt 794,3 g ben. Fynd av övrig metall: 1 blyplomb. Trä: 1 lock, 1 sprint, 5 bearbetade föremål. Keramik: 3 YRG trebensgrytor
1252	Markberedning	63101		Konstruktionslager av sand
1210*	Markberedning	25040*		Konstruktionslager av sand
1241*	Konstruktion av golv	63214*, 63215*, 63221*, 63222*, 63228*, 63229*, 63230*, 63231*, 63232*	63229 har PD 251322 ej daterad al	63229 var Ö-V golvregel/syllstock. 63221, 63222, 63228, 63230, 63231, 63232 var N-S golvreglar (63232 med urtag för 63229). 63214 var lager med förmultnat trä, troligen rest av golv. 63215 var N-S rad av tegelstenar. Fynd av järn: 1 kniv
1590*	Konstruktion av byggnad	63216*		Ö-V stock i vägg (knuttimrad?).

Figur 115. Lämningar från fas 7:12. Skala 1:150.

Fas 7:13. Brukning av yta mellan huslänga 7:3:2 och hus 7:3:3

Datering: 1500-talets första hälft (till 1547).

Efter byggnadsarbeten i fas 7:12 brukades den smala ytan mellan huslänga 7:3:2 och hus 7:3:3

och lager avsattes (KG 1257). I lagren fanns spår av ölbrygging med humle, pors och även enbär, samt dynga från djurhållning (figur 116, tabell 39). En stolpe sattes intill hus 7:3:3 (KG 1492).

Tabell 39. Grupper och kontexter i fas 7:13. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1257	Brukning av markyta	63052	Har PM 92369 se bilaga 1.	Siltig sand med gödsel/halm. Flera horisonter. Innehöll isolerad tand, 4 mellanfotsben av nöt (3 fragment ofusionerad diafys av kalv). Torsk och torskfisk förekommer. Vikt 4 g. Allt material ej vägt. Fynd av trä: 1 plugg, 1 lock, 1 oidentifierat föremål.
1492	Konstruktion av stolpe	63053		Nedgrävning för stolpe

Figur 116. Lämningar från fas 7:13. Skala 1:150.

Fas 7:14. Konstruktion av nytt golv i huslänga 7:3:2

Datering: 1500-talets första hälft (tidigast runt år 1500, senast 1530-tal).

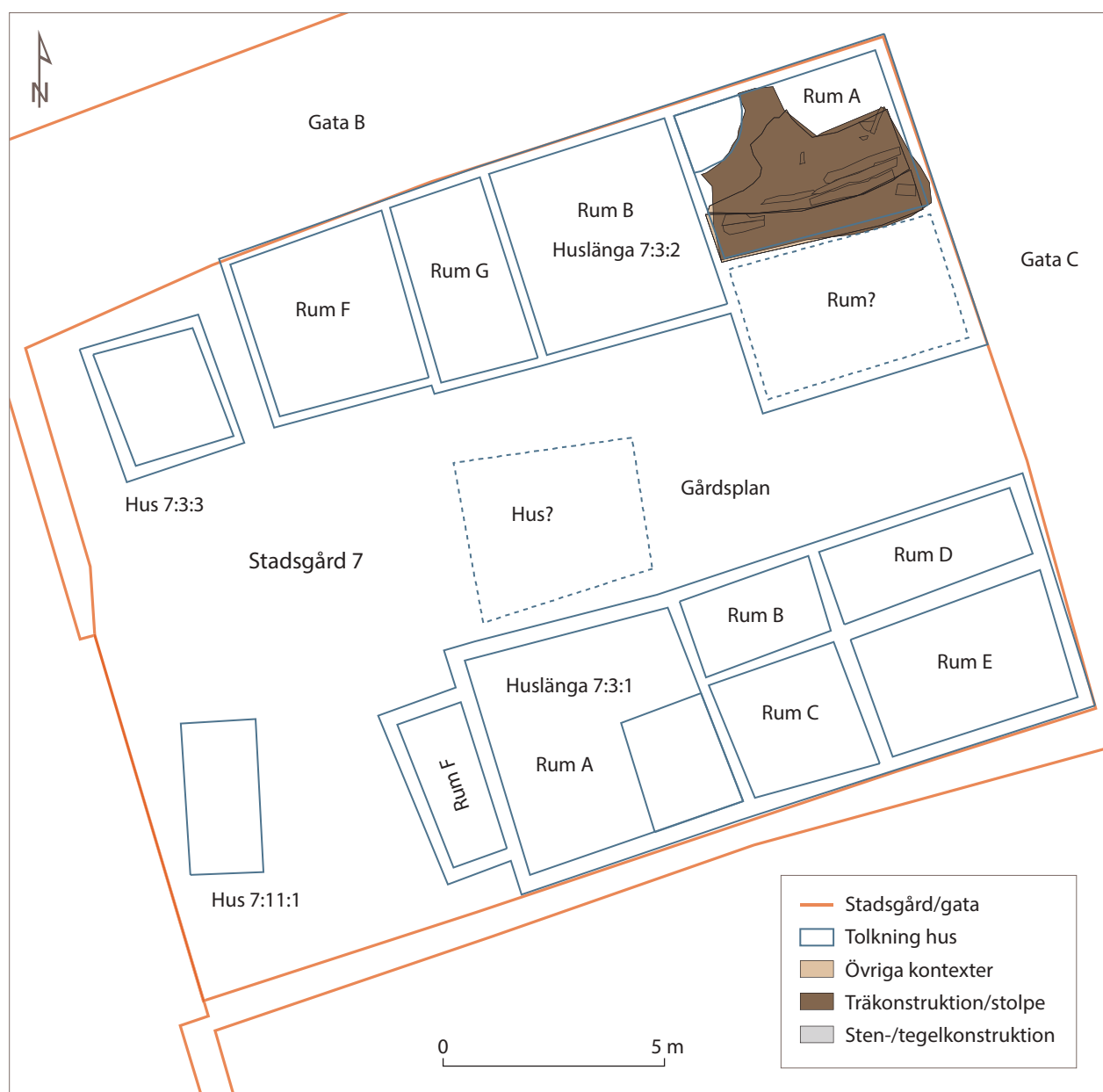
Ett nytt golv byggdes i rum A i huslänga 7:3:2 (figur 117, tabell 40). På konstruktionslager lades ett trägolv (KG 3087***). Detta kan ha skett i anslutning till fas 7:12 eller 7:15. Spår av brukandet av rummet fanns i raseringen (se nedan fas 7:17).

Tabell 40. Grupper och kontexter i fas 7:14. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3087***	Konstruktion av golv	72013***, 72014***, 72016***, 72043***	72016 har PM 311520 med träkol, rötter, hallon (igenvuxen yta)	72016, 72043 var konstruktionslager/isolering av sand med tegelkross, träkol. 72014 var brända N-S golvreglar. 72013 var kraftigt bränt trägolv med Ö-V golvbrädor. Innehöll ben av får, kalvarium av ung behornad bagge. Nöt, splitter. Långa, kraniefragment. Totalt 319 g ben. Fynd av glas: 1 kålstocksglas/krautstrunk, 1400–1550. Keramik: 1 YRG trebensgryta, 15 oidentifierade YRG kärl

Figur 117. Lämningar från fas 7:14. Skala 1:150.

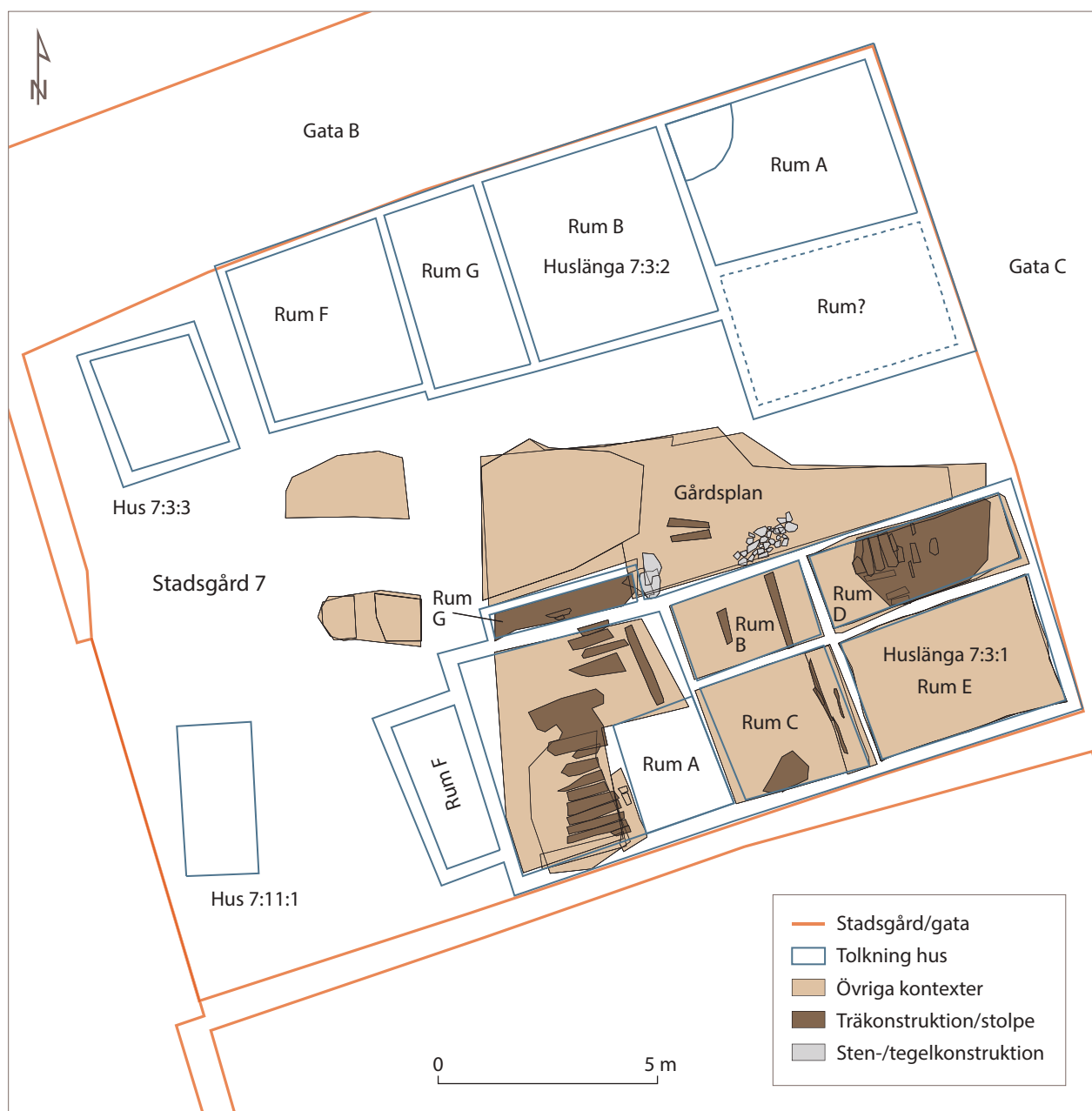
Fas 7:15. Konstruktion av rum G och nya golv i huslänga 7:3:1 samt gårdsplan
Datering: 1500-talets första hälft (1530-tal?).

Flera större ombyggnader skedde vid ungefär samma tid. I samband med dessa anlades en ny större gårdsplan. Möjligen var även fas 7:14 och 7:16 samtida med denna händelse. Den möjliga konstruktionen, eller byggnaden norr om huslänga 7:3:1 raserades inför ombyggnaderna (figur 118, tabell 41).

Flera av rummen i huslänga 7:3:1 byggdes om. Ett nytt golv konstruerades i rum A. Inför detta

togs sannolikt det äldre trägolvet bort. Ett konstruktionslager lades ut, tätning av lera fanns utmed den södra väggen och eldstaden. I lagret fanns benmaterial som kan komma från brukandet av rummet. Därefter lades ett trägolv (KG 1070*). I delar av rummet fanns bränt material under golvet, detta kan vara del av brukning eller spår av branden då huset förstördes.

Ett nytt golv konstruerades i rum B. Inför detta togs sannolikt det äldre golvet bort. Ett konstruktionslager påfördes (KG 1207*). Lagret innehöll stora mängder djurben och diverse hushållsavfall. Bland föremålen fanns pilgrimsmärkena Bad

Figur 118. Lämningar från fas 7:15. Skala 1:150.

Tabell 41. Grupper och kontexter i fas 7:15. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1068*	Konstruktion av golv	15043*, 30062*		30062 var golvreglar. 15043 var Ö-V brända golvbrädor
1070*	Konstruktion av golv	30024*, 30025*, 30027*, 30028*, 35084*		30028 var konstruktionslager/isolering av sand med inslag av träbitar, träflis, småsten. 30027, 35081 var konstruktionslager/isolering av lera utmed vägg och eldstad. 30024 var lager av sand med inslag av tegelkross, kalkbruk, träkol (spår av brukning/rasering?). 35084 var N-S golvregel. 30025 var trägolv med brända Ö-V golvbrädor. Innehöll ben av nöt, delar av nedre ben, fragment av överarmsben, revben, ländkotor. Får/get, tungben, blandade delar. Svin, blandade delar. Däggdjur, fragment. Höns, gås förekommer. Abborre, gädda, mört, rocka, sill, torsk, vitling, oidentifierad karpfisk, plattfisk, torskfisk, övrig benfisk. Vikt: 392,4 g. Allt material ej vägt. Fynd av järn: 1 spik. Övrig metall: 1 blykula. Textil: 3 oidentifierade fragment. Keramik: 1 stengodskrus
1073*	Konstruktion av golv	35050*, 35104*		35104 var konstruktionslager/isolering av sand med tegelkross, tegelbrockor. 35050 var brända brädor i trägolv. Innehöll tåled av nöt. Tand av svin. Vikt: 32 g. Fynd av metall: 1 kniv och 1 nitat CU-föremål. Keramik: 1 YRG trebensgryta
1074*	Konstruktion av fast inredning	35120*, 35122*, 40067*, 65015*, 65016*		35122 var N-S bränd stock. 40067 var N-S bräda (obrand). 65015 var N-S liggande stör (obrand). 35120 var fyllning/konstruktionslager av sand varvad med mörk sand med organiskt material, i sanden fanns flera flata stenar. 65016 var N-S liggande bränd stör
1075*	Konstruktion av rum/trappa	35069*, 35070*		35070 var 0,6 m stor sten. 35069 var konstruktionslager av lera.
1079*	Konstruktion av golv	35148*		Två N-S golvreglar
1200*	Konstruktion av golv	35152*, 35153*		35153 var konstruktionslager av träflis, träbitar, sand med träkol, pinnar småsten. 35152 var konstruktionslager av sand med tegelbrockor, träbitar, småsten, tegelkross, träflis. Innehöll fragment av underkäke, skenben av svin. Vikt: 33 g. Fynd av keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal
1204*	Konstruktion av golv	35139*, 35140*, 35154*		35154 var konstruktionslager av träflis, pinnar, träbitar, träflis med träkol, småsten, tegelkross. 35140 var konstruktionslager av sand med träkol, tegelkross, pinnar, träbitar, träflis, småsten. 10059 var Ö-V brända golvreglar. 35139 var trägolv med N-S brända golvbrädor. Fynd av järn: 1 kniv. Keramik: 2 YRG krukor
1207*	Konstruktion av golv (lager)	35112*	Har PM 108841, se bilaga 1. PM 108995, se bilaga 1	Konstruktionslager av sand med träflis och omdeponerat avfall. Innehöll ben av nöt, omfattande blandade delar. Get, horn. Får/get, blandade delar. Svin, blandade delar. Igelkott, mellanhandsben. Rådjur, skenben. Däggdjur, fragment. Höns, blandade delar. Gås, blandade delar. Fågel, fragment. Abborre, ål, bergylta/blågylta, gädda, gärs, karpfisk, knaggrocka, kummel, långa, lax/öring, makrill, mört, pigghaj, plattfisk, rocka, rödspätta, sik, sill, torsk, vitling, övrig torskfisk, oidentifierad benfisk förekommer. Totalt 14272,5 g ben. Fynd av ben: 1 nål, 1 oidentifierat föremål. Bränd lera: 1 fragment lerklining (15 g). Bärnsten: 1 pärla. Glas: 1 böhmisk/tyck bågare, 1400-tal, 1 kålstocksglas/krautstrunk 1400–1550, 2 oidentifierade dryckeskärl, och 9 fönsterglasfragment (78 g). Läder: 5 skor, 37 spill/avfallsbitar, 1 oidentifierat föremål. Järn: 1 kniv, 1 spik, 1 hästkosöm. Övrig metall: 2 pilgrimsmärken, från Vadstena och Bad Wilsnack i Tyskland, 3 blyplomber, 1 vikt av bly, 3 blyavfall, 1 avfallsfragment av tenn och 1 i CU-legering, 1 beslag i CU-legering, 1 häkta av tenn, 1 prydnadsnit av bly, 1 liten ring av tenn, 1 oidentifierat föremål i CU-legering. Trä: 1 handtag. Keramik: 1 oidentifierat ARG kärl, 37 YRG trebensgrytor, 4 YRG krukor, 16 oidentifierade YRG kärl, 1 YRG ljushållare, 1 YLG trebensgryta, 2 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal
1228*	Konstruktion av gårdsplan	40023*, 40076*, 40077*		40023 var konstruktionslager av sand. 40076, 40077 var stenläggning av 0,1–0,3 m stora stenar
1237*	Utjämningslager, ev. brukning	40025*		Tunt lager med gödsel/dynga blandat med träflis. Innehöll ben av nöt, revben, tåled, bröstotor. Får/get, skulderblad, skenben. Svin, fragment av skenben. Totalt 270 g ben. Läder: 1 avfallsfragment
1239*	Markberedning	25041*, 35002*, 40000*, 40001*, 40024*, 40081*	40001 har PM 101228, se bilaga 1	40081 var två Ö-V stockar, ev. från raserad byggnad. 25041, 35002, 40024 var utjämningslager av sand med inslag av pinnar, träflis, tegelbrockor. Tunnade ut åt öster. 40000, 40001 var konstruktionslager av gödsel, halm, pinnar, träbitar. Innehöll ben av nöt, fragment av atlas, bäckenben, höftben, hällben, 1 överkåksdel (långskluven med tänder kvar), blandade delar. Får/get, lårbens, skaftdel av skenben. Svin, underkåksfragment, skenben. Gås, strålben. Oidentifierbart däggdjur. Torsk, kraniedel. Gädda, kummel och torsk samt övrig karpfisk och torskfisk. Totalt 1523,3 g ben. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (2 g). Läder: 1 sko. Keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 YRG panna

Wilsnack (1400-tal) och Vadstena (slutet av 1400-talet). Pilgrimsmärkena kan exempelvis ha suttit på en träplatta i förstugan. Att de hade kasserats kan antyda att ombyggnaden skett efter reformationen. Rester fanns av både odling och köksträdgårdströer. I materialet fanns läkemalva. Troligen är det omdeponerat från en annan plats inom stadsgården eller staden. På konstruktionslagret lades ett trägolv (KG 1079*). Rummet fortsatte troligen att vara en förstuga.

Ett nytt golv konstruerades i rum C. På konstruktionslager som även fungerade som isolering lades ett trägolv (KG 1073*). I rummets östra del konstruerades fast inredning, en 0,65 meter djup bänk eller ett skåp (KG 1074*). Rummet var troligen ett förråd eller en kammare.

Även den östra delen av huslänga 7:3:1 byggdes om. Troligen togs det äldre golvet i rum D bort. Därefter lades konstruktionslager av träflis och sand. På det lades ett trägolv (KG 1204*). Rummet var troligen en bod.

I rum E lades konstruktionslager av träflis och sand lades ut (KG 1200*). Golvyta saknades. I raseringslagren i rummet fanns spår av mathantering med en stor mängd skalkorn. Liksom tidi-

gare var rummet troligen en bod eller ett förråd där matvaror och råvaror till ölbryggning lagrades och kanske såldes. Det är dock osannolikt att tillagning eller ölbryggning med upphettning fanns i rummet.

Norr om rum A konstruerades ett 3,40×0,65 meter stort rum som kan ha varit farstun vid en ingång eller ett förrådsutrymme under trappan till ett loft (rum G). Utmed den östra sidan fanns en sten som kan ha varit fundamentet för en trappa och det nedersta steget (KG 1075*). I rummet lades ett trägolv (KG 1068*).

En ny gårdsplan anlades. Inför ombyggnaden påfördes utjämningslager (KG 1239*). Lagren innehöll troligen omlagrat material från andra delar av tomten. Här fanns ett benmaterial som var hushållsavfall. Delar av lagren innehöll möjligen den sista brukningen från någon av byggnaderna med läder och gödsel (KG 1237*). Lagren var tjockast i väster och tunnade ut åt öster, längst i nordöst fanns de inte alls. Under lagret fanns två stockar som kan komma från en raserad byggnad. På det lades konstruktionslager av sand och stenläggning (KG 1228*).

Fas 7:16. Konstruktion av nytt golv i rum F i huslänga 7:3:2

Datering: 1500-talets första hälft (1530-tal).

Ett nytt golv lades rum F i huslänga 7:3:2 (figur 119, tabell 42). Ett utjämningslager lades ut, i det

fanns spår av det sista bruket av rummet innan ombyggnaden (KG 1650). Därefter lades konstruktionslager av sand (KG 1254) och kanske ett stengolv, enstaka stenar fanns i konstruktionslagren. Även efter detta var rummet en bod.

Tabell 42. Grupper och kontexter i fas 7:16. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1254	Konstruktion av golv	63042, 63058		Konstruktionslager av sand. I sanden fanns enstaka stenar ca 0,1 m stora
1650	Utjämning på golv, med sista brukning	63043	Har PM 92355 med träflis, örtfragment, dynga, ogräs, träkol, ben	Något humös, lerig silt/sand med tegelkross, träkol. Ett tiotal stenar ca 0,05–0,15 m stora nedpressade i lagret. Innehöll tälad av nöt. Överarmsben av spädgris. Långa, torsk förekommer. Vikt: 7 g (allt material ej vägt). Fynd av keramik: 3 YRG trebensgrytor

Figur 119. Lämningar från fas 7:16. Skala 1:150.

Fas 7:17. Rasering av huslänga 7:3:1, 7:3:2, hus 7:3:3, 7:11:1 och gårdsplan
Datering: 1540-tal (1547?).

Huslänga 7:3:1 brann (figur 120, tabell 43). Över rum A fanns ett brandlager med inslag av det sista bruket före branden (KG 1205*). Att det var en kraftig brand visas av att det i lagret fanns stengods som utsatts för temperaturer över 1200°C. Delar av eldstaden raserades, ett lager med stenar, tegel och lera jämnades ut (KG 1078*).

Tegelväggen mellan rum B och D raserades (KG 1215*). Brända brädor, kanske från en raserad

vägg, fanns norr om rum B (KG 1405*). Över rum C fanns ett raseringslager med inslag av den sista brukningen (KG 1211*). Den syllstock som fanns mellan gårdsplanen och gata C togs bort (KG 1246*). I rum E fanns raseringslager med spår av den sista brukningen (KG 1218*). I rummet fanns spår av mathantering med bränd säd, varav havre dominerade men här fanns även råg och skalkorn. Här fanns även benfragment. Över hela huslängan fanns utjämnade lager med raseringsmaterial (KG 1214*).

Huslänga 7:3:2 brann delvis, väggarna närmast eldstaden var brända. På golvet i rum A fanns ett

Figur 120. Lämningar från fas 7:17. Skala 1:150.

Tabell 43. Grupper och kontexter i fas 7:17. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1258	Borttagande av stolpe	63054		Återfyllning av sand med träkol efter av stolpe tagits bort
1397	Rasering av byggnad, med sista brukning	63044	63044 har PM 92361 med dynga (örtfragment, starr etc.). PM 92371 (vid räfsa) med hö (örtfragment, fröer etc.)	Tjockt utjämningslager av silt och sand med småsten, träkol, pinnar, träbitar, gödsel, träflis. Inslag av den sista brukningen. Innehöll ben av nöt, underkåkar, isolerade tänder, 3 mellanhandsben, 5 mellanfotsben, tåled, övriga delar av bakfötter. Får/get, tänder, underkåkar, höftbensfragment. Svin, kraniedelar, underkäksfragment, armbågsben med spår av hundnag. Rådjur, fot-/kraniedelar inklusive tänder. Torsk, torskfisk. Totalt 1726,9 g ben. Fynd av läder: 1 klädesplagg, 1 oidentifierat fragment. Järn: 1 dolk. Trä: 1 räfsa, 1 kil, 1 dymling, 2 laggkärl och 1 oidentifierat föremål, ev. en låsanordning. Keramik: 9 YRG trebensgrytor, 2 YRG krukor
1398	Övergivande av markyta	63061		Lager av humös sand med gödsel, pinnar, träbitar, träflis. Innehöll kraniefragment och isolerade tänder av får/get. Vikt: 44 g.
1078*	Rasering av eldstad	35038*		Raseringslager av eldpåverkad lera med tegelbrockor, tegelkross, rundade stenar
1205*	Brandlager med brukning	40016*		Tunt (0,01–0,03 m), hårt bränt lager av silt med inslag av tegelkross, eldpåverkad sten. Över trögolv med inslag av sista brukning. Innehöll tåled av nöt, strålben av svin. Vikt: 24 g. Fynd av övrig metall: 1 oidentifierat föremål i CU-legering. Keramik: 7 YRG trebensgrytor. 2 stengodskrus från Siegburg
1211*	Rasering av byggnad, med sista brukning	35051*		Lager av humös, sotig silt med träkol. Innehöll blandade delar av nöt. Får/get, bakbensdelar. Svin, mellanhandsben. Oidentifierade däggdjur, splitter. Höns, torskfisk förekommer. Totalt 443,2 g ben. Fynd av bergart: 1 sandstensbryne. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YLG panna, 1 oidentifierat SVG kärl, 1 stengodskärl från Siegburg 1400-tal
1214*	Rasering av byggnad	30029*, 35023*, 35053*, 35068*, 35189*, 65018*		30029, 35068, 35189 var raseringslager av sand med tegelkross, kalkbruk, tegelbrockor, sot. 35023 var raseringslager med flera horisonter av silt med bränd sand, tegelkross, tegelbrockor, träkol. 35053 var raseringslager av silt med tegelbrockor, tegelkross, pinnar, träkol, kalkbruk. 65018 var bränd sand. Innehöll ben av nöt, revben, tåled, skenben, fragment av mellanhandsben. Svin, skulderblad, överarms-/skenben. Oidentifierade däggdjur, splitter. Torsk, kraniefragment. Totalt 365,8 g ben. Fynd av bergart: 1 sandstensbryne. Bränd lera: 1 degel. Glas: 1 noppbägare, 1500–1550. Järn: 1 skavjärn, 1 fiskekrok, 2 spikar. Övrig metall: 1 hvidmynt, troligen Hans (1481–1513), svårsläsligt. Keramik: 13 YRG trebensgrytor, 1 oidentifierat lergodskärl, 1 oidentifierat stengodskrus
1215*	Rasering av vägg/fundament	35056*, 35057*, 35058*, 35059*		35056, 35057 var rasering av tegelbrockor, tegelkross. 35058 var lager av lera och tegel, del av raserad vägg? 35059 var raseringslager av silt, tegelbrockor, tegelkross, träkol, sot. Fynd av keramik: 4 YRG trebensgrytor, 1 SVG kruka, möjligen Tyskland
1218*	Rasering av rum, med sista brukning	35080*, 35136*	35080 har PM 107394, se bilaga 1.	Utjämnade raseringslager med av sand med tegelkross, träflis, träkol. Inslag av sista brukningen av rum. Innehöll ben av nöt, tåled, revben, underkäksfragment, 1 ländkota. Får/get, astragalus, bröstkota, vadben. Svin, blandade delar. Däggdjur, brända splitter. Totalt 146,4 g ben. Fynd av keramik: 2 YRG krukor, 1 YRG panna och 1 oidentifierat YRG kärl
1227*	Rasering/övergivande	40022*		Ojämnt lager av sand med träflis, träkol. Tjockare i V. Koncentrationer av halm/gödsel och kol. Innehöll ben av nöt, atlasfragment. Oidentifierat däggdjur, revbensfragment. Totalt 43 g ben. Fynd av keramik: 5 YRG trebensgrytor, 1 oidentifierat flintgodskärl, 1700-tal
1231*	Rasering av byggnad	40080*		Lager av sand, träflis blandat med kol
1243*	Rasering av byggnad	63217*, 63218*, 63220*		63218 var Ö-V stock från vägg. 63217, 63220 var utjämnade lager av sand med inslag av bränt material, tegelkross
1246*	Borttagande av stock	63205*, 63239*		63205 var nedgrävning/borttagande av stock. 63239 var återfyllning av humös sand

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1357*	Utgjämna raseringslager/övergivande	40002*	Har PM 101440, 101512, se bilaga 1.	Humös sand med inslag av pinnar, träflis, gödsel, träkol. Innehöll ben av nöt, 9 mellanhandsben, 16 mellanfotsben, 2 obestämda metapodiafragment, övriga delar. Får/get, tänder, underkäke, 3 lårben. Svin, kraniefragment, underkäke. Däggdjur, fragment. Gädda, långa, torsk, oidentifierad benfisk. Totalt 4631,1 g ben. Fynd av läder: 2 skurna spillbitar. Keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 oidentifierat YLG kärl
1405*	Rasering av byggnad	35072*		Ö-V brända brädor. Raserad vägg?
3093***	Raseringslager med inslag av sista brukning	72002***	Har PM 306066 se bilaga 1. PM 306067 se bilaga 1. PM 306079, rent. PS 307146	Mycket tunt lager av humös sand, över bränd yta. Innehöll splitter av nöt. Fragment av svin, får. Artikulerad bakfot av ekorre. Höns, gås, torsk, gråsej, kolja, övrig torskfisk. Kota av kummel. Totalt 440 g ben. Fynd av glas: 1 vetro a fili & vetro a retorti-pokal. Järn: 6 spikar, 1 krampa och 2 oidentifierade föremål. Övrig metall: 1 bleck och 1 ring i CU-legering samt en blykula. Keramik: 30 YRG trebensgrytor, 1 kruka, 1 YRG panna, 17 oidentifierade YRG kärl
3095***	Brandlager	72001***	Har PM 303149 med rottrådar (torvtak). PM 310598 med havre, skalkorn (köksavfall).	Brandlager (0,01–0,07 m tjockt). Av bränd sand med eldpåverkad sten, träkol. Möjligen bränt torvtak
3310***	Rasering av eldstad	72004***, 72005***		72004 var rasering av tegelbrockor, tegelkross, kalkbruk, eldpåverkad sten, aska, sot, träkol. 72005 var stenar, 0,15–0,30 m stora, från rasering. Fynd av järn: 3 spikar och 1 oidentifierat föremål
3312***	Utgjämna rasering	83006***, 83008***	83008 har PM 311553 med spår av påförd jord	83006 var utjämnat lager av tegelkross, tegelbrockor, träflis. 83008 var utjämnat lager av humös sand med gråstovor, med tegelkross, bränd lera, kalkbruk, eldpåverkad sten, träkol. Flera horisonter. Inslag av brand/rasering. Innehöll ben av nöt, 3 underkäkar, 2 kalvariedelar, 1 mellanfotsben, blandade delar. Hare, 1 mellanfotsben. Totalt 1222 g ben. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (1 g). Keramik: 1 YRG fat och 1 oidentifierat YRG kärl
3313***	Borttagande av stolpe	72034***	Har PM 307388 med gräs, rottrådar (övergivande)	Återfyllning av sand

tunt lager med inslag av material från den sista brukningen före branden (KG 3093***). I lagret fanns spår av matlagning (skalkorn, matskorpa/klump, brända ben, ben, fisk). Över det fanns ett brandlager, det kan komma från ett torvtak som brunnit (KG 3095***). Eldstaden i rum A raserades (KG 3310***).

Stolpen i rum B togs bort (KG 3313**). Över rum B utjämnades därefter lager med bränt material med inslag av tegelrasering (KG 3312***). Det brända materialet kan delvis komma från ett tak. Teglet kan komma från den raserade eldstaden eller en skorsten. Över rum G fanns utjämnade

raseringslager, med inslag av byggnadsrester (KG 1243*).

Hus 7:3:3 raserades i raseringslagren fanns spår av den sista brukningen av huset och ytan direkt åt väster (KG 1397). Stolpen intill huset togs bort (KG 1258). Marken lämnades efter detta obrukad (KG 1398).

Över den västra delen av stadsgården fanns utjämnade lager med spår av den sista brukningen (KG 1357*), ytan stod därefter övergiven och växte igen. I ett jordprov fanns utöver olika ängsväxter, humle och klockjulros.

Fas 7:18. Konstruktion av huslänga 7:18:1, hus 7:18:2, 7:18:3 och gårdsplan

Datering: 1560–1570-tal.

En ny byggnad uppfördes utmed stadsgårdens södra sida (huslänga 7:18:1). En ny byggnad uppfördes i hörnet mellan gata B och C (hus 7:18:2). En byggnad uppfördes utmed gata B (hus 7:18:3). Möjligen var hus 7:18:2 och 7:18:3 delar av samma huslänga (figur 121, tabell 44).

Inför byggnationerna utjämnades lager med raseringsmaterial. Lagren innehöll mycket tegel

från raserade eldstäder och skorstenar och var bitvis mycket tjocka (KG 3096***).

Huslänga 7:18:1 var uppskattningsvis 13,6 meter lång, 5,7–6,3 meter bred och hade sex rum. Syllstenar och syllstockar lades ut (KG 1203*).

I väster fanns rum A som var 5,7×4,7 meter stort. Mycket lite var bevarat av rummet. Eldstaden från föregående byggnad återanvändes och byggdes på. På konstruktionslager uppfördes ett fundament av sten (KG 1067*). Eldstaden var 2,6×2,3 meter stor. Ingen golvyta fanns bevarad. Rummet var troligen en uppvärmd stuga.

Figur 121. Lämningar från fas 7:18. Skala 1:150.

Tabell 44. Grupper och kontexter i fas 7:18. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1237	Konstruktion av eldstad	63009, 63010, 63028, 63036, 63037	63028 har PM 92341 med träflis, träkol, ogräs, dynga, ben	63036 var nedgrävning, 1,50×1,05 m stor, 0,05 m djup, för fundament. 63028 var undre konstruktionslager av sand med bränd lera, kalkbruk, småsten, tegelkross, träkol. 63037 var stenpackning av 0,1 m stora stenar 63010 var konstruktionslager av sand med småsten. 63009 var 1,0×0,8 m stort fundament av stenar, 0,08–0,17 m stora. Innehöll ben av nöt, delar av bakfoten, tänder. Höns, coracoid. Torsk, torskfisk, kotor. Totalt 378 g. Fynd av 4 YRG trebensgrytor, 1 panna, 3 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskrus från Raeren 1550–1600
1255	Konstruktion av byggnad	63011, 63021, 63050		63011, 63021 var syllstenar. 63050 var konstruktionslager av sand. Fynd av keramik: 1 stengodskrus från Siegburg
1256	Markberedning	63006	Har PM 92337 med träflis, dynga (starr, smörblomma etc)	Utgjenningslager av siltig sand med träflis, träbitar. Innehöll ben av nöt, 4 mellanhandsben, 8 mellanfotsben, 1 obestämt metapodia, isolerade tänder, tungben, höftben, övriga fotdelar. Får, mellanfotsben. Svin, kraniefragment, underkäksfragment. Gås, överarmsben. Torsk, obestämd benfisk. Vikt: 272 g. (Allt material ej vägt.)
1456	Konstruktion av golv	63029, 63039		63039 var N-S golvreglar av trä. 63029 var Ö-V brädor i trögolv
1067*	Konstruktion av eldstad	65012*, 65013*		65013 var 0,3 m tjockt konstruktionslager av sand med tegelkross, träkol. 65012 var 2,0×0,9 m stort fundament av 0,1–1,0 m stora stenar
1203*	Konstruktion av byggnad	35052*, 35054*, 35066*, 35077*, 35078*, 35190*, 35194*, 40013*		35052, 35190 var konstruktionslager av sand. 35066 var N-S rad av 0,3–0,6 m stora sten i 1–2 skift. 35194 var syllstenar, 0,10–0,35 m stora. 40013 var Ö-V rad av 0,2–0,3 m stora stenar. 35054, 35077 var N-S bränd syllstock/regel. 35078 var Ö-V bränd syllstock. Innehöll revben, lårbensfragment av nöt. Överarmsben, skulderblad av svin. Fragment av däggdjur. Totalt 206 g. Fynd av bergart: 1 sandstensbryne. Tegel: 1 rött stortegel. Keramik: 1 YRG panna från Nederländerna
1238*	Konstruktion av gårdsplan	35067*, 35079*, 35121*, 40020*, 40021*, 40073*		40021 var konstruktionslager av sand. 40073 var konstruktionslager av sotig sand. 35121 var konstruktionslager av lera. 35067, 40020 var stenläggning av 0,1–0,6 m stora stenar. 0,20–0,35 m stora stenar utmed N sida. 35079 var Ö-V rad av 0,20–0,25 m stora stenar utmed gårdsplanens S sida.
1315*	Konstruktion av eldstad	35042*		35042 var 2,7×2,6 m stort fundament av 0,7 m stora stenar
1388*	Konstruktion av byggnad/golv?	40004*		N-S brädor (ruttna)
1398*	Konstruktion av rum	35191*, 35192*		35191 var konstruktionslager av sand med småsten, träkol. 35192 var stenläggning (golv) av 0,1 m stora stenar
1399*	Konstruktion av rum	35125*		Konstruktionslager av lera (golvyta) med småsten, tegelkross, träkol
1403*	Konstruktion av stolpar	20093*, 35064*, 35065*	35065 har PD 108994, ej daterad alm, avverkad vinterhalvåret	20093 var nedgrävning för stolpar, 1,0×0,8 m stor. 35065 var två nedslagna stolpar. 35064 var stenskoning
3094***	Konstruktion av golv	83004***, 83005***, 83007***		83005 var konstruktionslager/isolering av humös sand med tegelkross, eldpåverkad sten, träbitar, träflis, småsten, träkol. 83004 var sand med trä, troligen rester av trögolv. 83007 var N-S golvregel (ruttnad). Fynd av järn: 1 spik, 1 blad till oidentifierat verktyg. Keramik: 1 YRG fat, 1 oidentifierat YRG kärl och 1 YLG fat
3096***	Markberedning	72000***		Tjockt (0,2 m) utjämningslager av sand, tegelkross med kalkbruk, eldpåverkad sten, småsten, träkol. Består till stor del av raserad eldstad/skorsten. Innehöll blandade delar av nöt. Svin, får förekommer. Skenben av rådjur. Tarsometatarsus av höns. Kummel, lax/öring, torsk. Totalt 4195 g. Fynd av järn: 3 spikar, 1 oidentifierat föremål. Tegel: 1 taktegel av munk/nunnetyp. Keramik: 14 YRG trebensgrytor, 2 YRG pannor, 1 YRG fat, 19 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG fat, 1 jdepotte-kruka, 1 stengodskrus från Raeren, 1550–1600, 1 stengodskrus från Köln/Frechen 1500–1600

Öster om detta fanns rum B som var 2×2 meter stort. Även detta rum var fragmentariskt bevarat. Två tätt ställda stolpar med kraftig stenskoning fanns i mellanväggen mellan rum A och B (KG 1403*). De kan ha varit delar av en dörrpost eller burit upp ett loft. Rummet var troligen en förstuga.

Öster om rum B fanns rum C som var 1,4×2 meter stort. Golvyta saknades. Rummet kan ha varit en kammare eller förråd.

Söder om rum B fanns rum D som var 3,4×2,8 meter stort. Ingen golvyta fanns bevarad (förutom konstruktionslager av sand i öster del). Rummet kan möjligen ha varit en kammare (indirekt uppvärmd av eldstaden).

Utmed gata C fanns två rum. I norr fanns rum E som var 4,2×1,8 meter stort. På konstruktionslager av sand lades ett golv av lera (KG 1399*). Rummet var en bod utmed gata C.

Söder om det fanns rum F som var 4,2×3,0 meter stort. På konstruktionslager av sand lades ett stengolv (KG 1398*). Rummet var en bod utmed gata C.

Hus 7:18:2 var uppskattningsvis 9,8×7,5 meter stort och hade minst ett rum. Det var mycket fragmentariskt bevarat. Formen på gårdsplanens stenläggning visade att huset kan ha haft ett hörn här.

I väster fanns rum A som var cirka 5,2×4,0 meter stort. Ett konstruktionslager som även fungerade

som isolering lades ut. På det lades ett trägolv (KG 3094***). Det var fragmentariskt bevarat. Rummet kan ha varit en bod utmed gatan. Öster om detta fanns sannolikt ännu minst ett rum, men inga lämningar av golv och väggar fanns bevarade här.

Hus 7:18:3 var 6,7 meter långt, 2,6–3,6 meter brett och hade två rum. Det var mycket fragmentariskt bevarat. Inför bygget lades ett utjämningslager ut (KG 1256). Efter det lades syllstenar och konstruktionslager av sand (KG 1255). Husets västra vägg låg i tomtgränsen mot stadsgård 8, vilket innebär att en vret inte längre fanns här.

I väster fanns rum A som var 3,9×2,2 meter stort, här lades ett trägolv (KG 1456). Rummets funktion är okänd, men kan ha hört ihop med verksamheten i rum B.

Öster om detta fanns rum B som var 3,2×2,1 meter stort. I rummet uppfördes en cirka 1,0×0,8 meter stor eldstad (KG 1237). På konstruktionslager anlades ett lågt fundament av sten. Rummet kan ha varit en verkstad eller bod.

En gårdsplan anlades mellan huslänga 7:18:1 och hus 7:18:2. På konstruktionslager av sand lades stenläggning (KG 1238*). En rad av större stenar fanns utmed den södra sidan.

Utmed den västra tomtgränsen lades bräddor som kan ha varit en del av en byggnad eller annan konstruktion (KG 1388*).

Fas 7:19. Brukning av gårdsplan
Datering: 1570–1580-tal till 1600-tal.

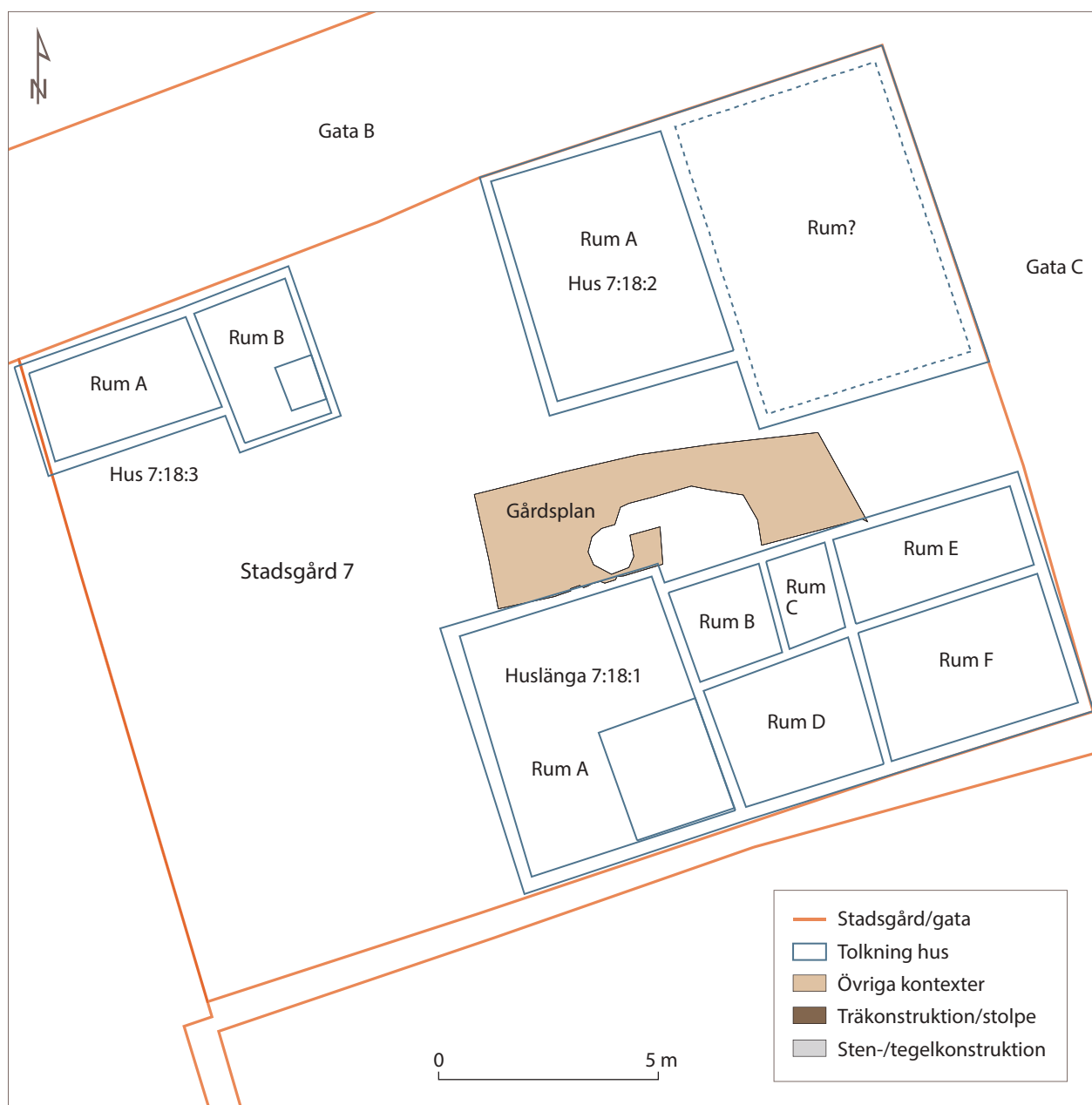
Mellan stenarna på gårdsplanen fanns ett tunt lager från brukningen (figur 122, tabell 45).

Tabell 45. Grupper och kontexter i fas 7:19. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1230*	Brukning av gårdsplan	40014*		Tunt lager av sand mellan stenar. Innehöll överarmsben och ländkota av nöt. Revben, övrigt splitter av däggdjur. Totalt 146 g. Fynd av keramik: 1 oidentifierat YRG kärl

Figur 122. Lämningar från fas 7:19. Skala 1:150.

**Fas 7:20. Konstruktion av golv
i rum E, huslänga 7:18:1**
Datering: Sent 1500- till 1600-tal.

Ett nytt golv lades i rum E i huslänga 7:18:1 (figur 123, tabell 46). På konstruktionslager av sand lades ett stengolv (KG 1317*). Rummet var även efter detta en bod.

Tabell 46. Grupper och kontexter i fas 7:20. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1317*	Konstruktion av golv	35123*, 35124*		35124 var konstruktionslager av sand. 35123 var stenläggning av 0,1 m stora stenar

Figur 123. Lämningar från fas 7:20. Skala 1:150.

Fas 7:21. Rasering av hus 7:18:2, 7:18:3 och gårdsplan

Datering: 1600-tal (vid Kalmarkriget?).

Storskalig ödeläggelse, möjligen skedde detta vid Kalmarkriget (figur 124, tabell 47). Hus 7:18:2 raserades, över huset fanns utjämnade raseringslager, med inslag av byggnadsrester (KG 3308***). Lagren hade varit bevuxna vilket visar att ytan stod obebyggd en tid.

Hus 7:18:3 raserades, rester av byggnaden brändes och jämnades ut (KG 1453). Lagren fanns även över hus 8:7:3 som bör ha raserats vid samma tillfälle.

Utjämnade raseringslager fanns delvis över gårdsplanen (KG 1229*). I lagret fanns ett skaft av en kritpipa, det kan vara ett tidigt exempel på sådana i staden.

Tabell 47. Grupper och kontexter i fas 7:21. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1453	Rasering av byggnad	63008, 63017		Utjämnade raseringslager av sand, silt, delvis bränd med bränd lera, eldpåverkad sten, pinnar, tegelkross, träflis, träkol. Innehöll ben av nö: tänder, 1 tåled, delar av kranie (främst tänder), tungben, fotdelar (astragalus, tåled). Får, horn. Får/get, tänder. Svin, tänder. Torsk, torskfisk. Vikt: 441 g (allt material ej vägt). Fynd av bränd lera: 3 fragment (475 g). Glas: 1 fönsterglasfragment (4g). Keramik: 29 YRG trebensgrytor, 3 YRG pannor, 2 YRG krukor, 5 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG fat, 1 YLG kruka, 2 YLG skålar, 1 oidentifierat YLG kärl, 1 fajansfat (lustreware?), 1 oidentifierat stengodskrus
1229*	Rasering av byggnad	40019*		Utjämnad rasering av sand. Nöt: Innehöll blandade delar av nö. Armbågsben, kraniefragment av får/get. Blandade delar av svin. Revben, övriga fragment av däggdjur. Totalt 520 g ben. Fynd av läder: 1 sko. Järn: 1 sax. Piplera: 1 kritpipa. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 2 YRG pannor, 2 YRG fat, 2 YRG skålar, 4 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG fat
3308***	Rasering av byggnad	83002***	Har PM 306475 med klibbal, havre, starr, tiggarranunkel (rotfilt). PS 306476	Utjämnade raseringslager av humös sand med träflis, träbitar, tegelkross, tegelbrockor, träkol, eldpåverkad sten. Flera horisonter. Innehöll ben av nö, 2 underkäkar, 2 mellanhandsben, 3 mellanfotsben, övriga delar av fram-/ bakfötter, blandade kroppsdelar. Får/get, svin, blandade delar. Däggdjur, splitter. Höns, tibiotarsus. Torsk, kraniedel. Torskfisk: 2 kotor, små kotor. Totalt 2307 g ben. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (1 g). Keramik: 6 YRG trebensgrytor, 1 YRG panna, 1 YRG fat, 9 oidentifierade YRG kärl

Figur 124. Lämningar från fas 7:21. Skala 1:150.

Fas 7:22. Konstruktion av hus 7:22, markyta och avfallsgrop

Datering: 1600-tal (efter Kalmarkriget?).

Huslänga 7:18:1 byggdes om. En ny byggnad uppfördes utmed gata B (hus 7:22:1). Gårdsplanen lades om. En avfallsbinge grävdes i den västra delen av tomten (figur 125, tabell 48).

I huslänga 7:18:1 byggdes delar väggen mellan rum C och E om. En trappsten lades vid en möjlig ingång till rum C (KG 1384*).

Hus 7:22:1 var uppskattningsvis 9,6×6,0 meter stort och hade minst två rum. På ett konstruktionslager lades syllstenar (KG 3311***, 3333**). I öster fanns rum A som var uppskattningsvis 5,5×4,5 meter stort. Inget golv fanns bevarat. Bedömt utifrån placeringen kan rummet ha varit en bod.

I väster fanns rum B som var uppskattningsvis 5,5×3,9 meter stort. Här konstruerades ett 1,3×1,1 meter stort fundament av lera och stenar (KG 3084***), möjligen en del av en eldstad. Rummet kan ha varit en bod eller verkstad.

En ny **gårdsplan** anlades. På konstruktionslager av sand lades stenläggning (KG 1225*, 1322*). En öst-västlig rännadal fanns på gårdsplanen.

På den västra delen av stadsgården påfördes ett utjämningslager som kan ha varit underlaget för en ny byggnad påfördes (KG 1452). Inga andra spår av en byggnad fanns dock. En avfallsbinge grävdes nära gata B. Den var cirka 1,15×0,90 meter stor och hade träskodda sidor (KG 1246). Intill den fanns en hägnad (KG 1265). Norr om gropen fanns en bevuxen markyta (KG 1267).

Tabell 48. Grupper och kontexter i fas 7:22. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1246	Konstruktion av grop	63020, 63067, 63069, 63072		63020 var nedgrävning, 1,4×1,0 m stor, mer än 0,4 m djup. 63067 var träkonstruktion/skoning, brädor i sidor/botten. 63069 var stenar utmed sidorna i botten. 63072 var fyllning mellan nedgrävning och skoning. Innehöll horn (oxe), tänder, mellanhandsben av nöt. Materialet ej vägt.
1265	Konstruktion av hägnad	63051	63051 har PD 92392, ej daterat, sommar	Nedslagna störar med mellanliggande slänor
1267	Bevuxen markyta intill grop	63071	Har PM 92383 med rottrådar (rotfilt), starr, nate	Humös sand med gödsel, flera horisonter
1452	Markberedning	63012		Utgjänningslager av silt med kalkbruk, tegelkross, träkol. Innehöll 2 mellanhandsben av nöt. Materialet ej vägt. Fynd av järn: 3 spikar. Övrig metall: 1 handtag till bronsgryta
1225*	Konstruktion av gårdsplan	40017*, 40018*		40018 var konstruktionslager av sand. 40017 var stenläggning av 0,1–0,2 m stora stenar
1322*	Konstruktion av gårdsplan	35031*, 35032*		35031 var konstruktionslager av sand. 35032 var stenläggning med Ö-V rännadal.
1384*	Konstruktion av syll/ingång	35076*		Två stenar, 0,6 m stora
3084***	Konstruktion av fundament	83000***, 83001***		83000 var konstruktionslager av lera. 83001 var stenar i kanten av lera
3311***	Konstruktion av byggnad	71004***, 71007***		71007 var konstruktionslager av sand. 71004 var syllstenar, ca 0,6 m stora
3333**	Konstruktion av byggnad	72011***, 72015***		Syllstenar

Figur 125. Lämningar från fas 7:22. Skala 1:150.

Fas 7:23. Rasering av stadsgård och avfallsgrop

Datering: 1624?

Storskalig ödeläggelse, sannolikt när staden lades ned (figur 126, tabell 49). Huslänga 7:18:1 raserades. Eldstaden i rum A raserades, ett raseringslager med tegel från eldstad och troligen även en skorsten fanns över rum A (KG 1213*). Över det raserade huset fanns ett utjämnat lager med raseringsmaterial (KG 1216*).

Hus 7:22:1 raserades, över husets södra del fanns lager som möjligen var rester av en raserad eldstad (KG 1234*). Delar av raseringslagren jämnades till och användes vid bygge under påföljande fas Landeri:1. Över rum B fanns ett raseringslager med inslag av den sista brukningen (KG 1224*). Över avfallsgropen utmed gata B fanns ett utjämnat raseringslager med material från den avrivna bebyggelsen (KG 1249). Det hade bevarats här eftersom en svacka fanns.

Över gårdsplanen fanns raseringslager med inblandning av brukning (KG 1224*, 1321*).

Tabell 49. Grupper och kontexter i fas 7:23. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013. * är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015. *** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1249	Rasering av bebyggelse	63019		Utgjämrat raseringslager av sand med tegelkross, kalkbruk, pinnar, träbitar, träflis
1213*	Rasering av eldstad/skorsten	35033*, 35035*		35035 var lager av kalkbruk. 35033 var raseringslager av tegelkross, tegelbrockor, bränd sand
1216*	Rasering av bebyggelse	35034*		Raseringslager av sand med tegelkross, tegelbrockor, kalkbruk, träkol. Fynd av keramik: 4 YRG trebensgrytor, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 YLG fat från Weser 1570–1630
1224*	Rasering med brukning	40015*		Raseringslager av sand med inslag av tegelkross, tegelbrockor. Spår av sista brukning mellan stenar. Innehöll tänder, del av handleden, bäckenbensfragment av nöt. Däggdjur: fragment av däggdjur. Totalt 227 g. Fynd av järn: 1 spik. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YRG skål och 1 jydepotte-kruka
1234*	Rasering av eldstad?	35074*, 40029*		35074 var nedgrävning, ev. för eldstadsfundament, 1,5×1,3 m stor, 0,5 m djup. 40029 var raseringslager av sand och tegelkross blandat med större stenar
1321*	Rasering med brukning	35029*	Har PM 104311, se bilaga 1.	Tunt (0,01–0,05) lager mellan stenar av silt med träkol, tegelkross, småsten. Innehöll blandade delar av nöt. Underkäke av får/get. Underkäke, armbågsben av svin. Fragment av däggdjur. Långa, obe-stämd torskfisk. Totalt 161,7 g. Fynd av glas: 1 oidentifierad bägere, 1 fönsterglasfragment (1 g). Järn: 5 spikar, 1 hästkosöm, 1 oidentifierat föremål. Övrig metall: 1 sölja i CU-legering. Keramik: 7 YRG trebensgrytor, 2 YRG krukor, 1 YRG panna, 3 YRG fat, 13 oidentifierade YRG kärl, 2 YLG skålar varav 1 från Tyskland, 2 YLG krukor från Tyskland och Frankrike, 1 YLG fat, 1 oidentifierat YLG kärl, 2 jydepottekrukor och 1 fajans, albarellor från Nederländerna 1550–1600

Figur 126. Lämningar från fas 7:23. Skala 1:150.

Stadsgård 8

Fas 8:1. Konstruktion av hägnader och äldsta brukning

Datering: 1470-tal.

Tomten stakades ut då staden grundades. Under den första tiden var den obebyggd. En hägnad konstruerades i tomtgränsen mellan stadsgård 7 och 8 (se utstakning, KG 1497). Även mot stadsgård 9 och 14 fanns hägnader, men de placerades utmed sträckningarna för de planerade vretarna (figur 127, tabell 50).

Flera hägnader konstruerades (KG 1605, KG 1005*). De kan ha använts för djuruppställning/

hagar liksom på flera andra stadsgårdar under stadens äldsta tid. Även utmed gata B fanns en hägnad (KG 1614), den hade välts omkull när den slutade användas (se fas 8:2, KG 1637).

På stadsgården fanns spår av ursprungliga marknivån med inslag av gödsel från djur som gått här (KG 1606, KG 1368**). Dessa lager var samtida med de trampade lagren på stadsgård 7 (se KG 1460, fas 7:1).

Raseringsfas saknades för flera strukturer som uppfördes under denna händelsefas. Åtminstone hägnaden i den västra delen av stadsgården verkar ha fortsatt användas fram till fas 8:3.

Tabell 50. Grupper och kontexter i fas 8:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013. * är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015. *** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1605	Konstruktion av hägnader	51240, 51295, 63084, 63085, 63108, 63119, 63120, 63122, 63127, 63128, 63129, 63130, 63131, 63132, 63146		Störar och stolpar som ingått i hägnader eller andra konstruktioner. De var tillspetsade nedtill med yxa.
1606	Trampad marknivå	51298, 63153	51298 har PM 80670 med örtfragment, ogräs, dynga, humle, rättika	Siltig sand med mycket dynga, inslag av pinnar och träbitar. Innehöll ben av nöt, 15 hela underkäkar samt isolerade tänder, 1 helt mellanfotsben. Vikt: materialet ej vägt. Fynd av läder: 1 sko
1614	Konstruktion av hägnad	63113, 63123, 63124		Hägnad av nedslagna störar utmed gata B, dessutom tvärgående stör. Har funnits utmed hela gatan
1005*	Konstruktion av hägnader	15020*, 15023*, 15024*, 15025*, 15039*, 15041*		Nedslagna störar och stolpar utmed vret 8/9. Mellan störarna fanns liggande slanor.
1368*	Trampad marknivå	15008*		Siltig sand med mycket dynga. Innehöll ben av nöt, 1 nästan hel skalle samt delar ännu en, övriga kraniefragment, blandade kroppsdelar. Svin, 2 underkäkar, överarmsben, skenben. Obestämd torskfisk. Totalt 3387,7 g ben. Fynd av läder: 1 sko

Figur 127. Lämningar från fas 8:1. Skala 1:150.

Fas 8:2. Konstruktion av rustbäddar och bruk av yta

Datering: 1480-tal (dateringar från 1452 till 1483±7).

Anläggande av rustbäddar för bebyggelse som aldrig kom att uppföras. Utbyggnaden kan ha skett senare än på de omgivande tomterna (figur 128, tabell 51).

Utmed stadsgårdens västra sida konstruerades en rustbädd av stockar (KG 1396), en stock daterades till vinterhalvåret 1476–1477. Här sattes även två kraftiga stolpar (KG 1308*).

Även centralt på stadsgården konstruerades en rustbädd av stockar (KG 1445, KG 1369*) som låg på diagonalt mot gata B. Ett flertal stockar har daterats. De flesta verkar ha fällts inför bygget (dateringar till 1462±7, vinterhalvåret 1476–77, juni 1477, cirka 1480, 1483±7). En av stockarna hade spår av knuttimring undertill i form av ett uthugget hål, 4×8 tum stort, var gjort enligt norsk modell (fyra hål borrade i hörnen med navare/skedborr, därefter hugget med "universalyxa" med blad cirka 6–15 cm. Identifierat av Roald Renmälmo 2013-II-22). I urtaget satt det en läderremsa. Det handlar troligen om återanvänt virke vilket även

Figur 128. Lämningar från fas 8:2. Skala 1:150.

den dendrokronologiska dateringen till efter 1452 antyder. På en av stockarna i rustbädden fanns fyra mynt (Christian I, 1448–1481). de bör ha tappats eller deponerats här i samband med byggnationen.

Över konstruktionerna av stockar fanns utfyllnad eller konstruktionslager (KG 1459, KG 1219*). I väster bestod lagren av träflis med inslag av gödsel

(liksom på de flera andra stadsgårdar). Förutom dynga, och möjligen latrin, fanns här en ullgarnstråd. Rottrådarna i jordprovet visar att ytan där provet samlades in inte bebyggdes utan stod öppen och var delvis bevuxen. I öster fanns ett brukningslager med dynga (se fas 8:3).

Tabell 51. Grupper och kontexter i fas 8:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1396	Konstruktion av rustbädd	3324, 51244, 51297	51244 har PD 80669 daterat till vinterhalvåret 1476–1477	Konstruktion av stockar i NV-SÖ riktning. 3324 mättes ej in.
1445	Konstruktion av rustbädd (?)	63079, 63080, 63081, 63082, 63083, 63100, 63110, 63111, 63115	63079 har PD 92405 daterat till 1480±5. 63082 har PD 92406 daterat till vinterhalvåret 1476–1477. 63083 har PD 92407 daterat till efter 1452. 63100 har PD 92408, ej daterat. 63115 har PD 92440 daterat till 1483±7. 63110 har PD 92446 daterat till juni 1477	Konstruktion av stockar som framkom under gödsellager i NÖ-SV och NV-SÖ riktning. Samtliga hade huggspår av yxa. 63079 var längre och grövre än de andra stockarna. 63082 hade dragögla i S ände. 63083 hade urtag för stolpe eller knuttimring troligen återanvänt virke. I urtaget satt en läderrem. 63111 var en nedslagen stolpe. Fynd av övrig metall: 4 hvidmynt, Christian I (1448–1481). Läder: 1 rem.
1459	Avsättande/påförande av lager	51284, 51435, 63078	51284 har PM 80637 träflis, rottrådar, örtfragment, ogräs, dynga, bär, ullgarnstråd (ev. latrin, dynga). 63078 har PM 92390 med dynga (örtfragment, starr etc.)	51284, 51435 var ca 0,20–0,25 m tjocka lager av humös sand med träbitar, träflis, pinnar, djurben, gödsel, småsten. 63078 var hårt packat lager med flera horisonter, innehöll till största delen sand, gödsel, kvistar och pinnar (obearbetade), näve och halm. Innehöll djurhår. Lagret innehöll även del bitar av träföremål och huggspån. I lagret fanns en kasserad dörr. Innehöll ben av nöt: 8 intakta halv-underkåkar, underkäksfragment, kraniedelar, bakfotsdelar, blandade övriga kroppsdelar. Får/get: underkäke och isolerade tänder, blandade delar. Svin, blandade delar, tänder. Häst, del av underkäke. Oidentifierad fågel. Kummel, torsk, vitling, obestämd benfisk. Vikt 1456,5 g (allt material ej vägt). Alla djurben tillvaratogs ej. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (1 g). Läder: 1 sko, 2 oidentifierade fragment. Järn: 1 testikeldolk, 1 nitplatta. Trä: 1 dörr med 1 tillhörande stocklås, 1 laggkär, 1 båtpant och 1 oidentifierat föremål. Keramik: 13 YRG trebengrytor, 3 YRG krukor, 1 YLG skål, 1 oidentifierat YLG kär. 1
1637	Destruktion av hägnad	63114, 63151		Hägnad av nedslagna störar utmed gata B, som "vikt" sig in på tomten. Dessutom liggande störar/stolpar.
1219*	Markberedning inför byggnation	25020*		Utjämningslager av träflis, pinnar och humös sand. Innehöll ben av nöt, 7 intakta underkåkar med sammanhängande halvkåkar, 17 halvunderkåkar, blandade kraniefragment, 26 hela mellanhandsben, 8 hela mellanfotsben, övriga blandade delar. Får, höger kraniehalva. Får/get, blandade delar. Svin, kraniedelar inklusive underkäksfragment, tänder, blandade delar. Rådjur, 2 överarmsben. Katt, 3 kotor. Däggdjur, fragment, splitter. Gås, underkäke. Abborre, gädda, torsk, obestämd torskfisk, oidentifierad benfisk. Totalt 29351,1 g ben. Fynd av glas: 1 keulenglas 1450–1550, 3 fönsterglasfragment (54 g). Läder: 5 skor. Järn: 1 fiskekrok, 1 kniv. Övrig metall: 2 beslag i CU-legering. Slagg: 3 fragment (825 g). Trä: 1 pall, 1 byggnadsdetalj och 2 oidentifierade föremål. Övrigt organiskt material: 1 näverplatta. Keramik: 14 YRG trebengrytor, 2 YRG krukor, 5 oidentifierade YRG kär, 1 YLG fat, 1 stengodskär, 1 Raerentyp
1300*	Grävande av grop	15014*		Nedgrävning 0,7x0,5 m stor. 0,2 m djup
1307*	Bruk av avfalls-grop	15013*		Fyllning av silt med träflis. Innehöll ben av nöt, delar av mellanhands-/mellanfotsben, 1 helt mellanhands-/3 hela mellanfotsben, blandade kroppsdelar. Får/get, svin, blandade delar. Däggdjur, fragment. Totalt 1157 g ben. Fynd av keramik: 7 YRG trebengrytor, 1 YRG panna, 1 YRG ljushållare, 1 stengodskrus från Tyskland.
1369*	Konstruktion av rustbädd	35018*, 35019*	35019 har PD 102342 daterat till 1462±7	Konstruktion av 2 stockar i NÖ-SV riktning

I stadsgårdens mitt hade lagren flera horisonter med stort inslag av gödsel och halm. Här kan det ha funnits en brukad yta.

Hägnaden utmed gata B vältes omkull i samband med att utfyllnadslagren lades ut (KG 1637). Delar av övriga de äldre hägnaderna fortsatte användas. På utjämningslagren fanns fyra liggande slänor som låg mellan de äldre stöarna.

Ytan kan ha använts för att slänga avfall på. Bland föremålen fanns en intakt dörr med lås (F92387). Dörren låg över träkonstruktionen och

tolkas som att den har slängts i lagret som avfall eller utfyllnad. Inte långt från dörren återfanns en testikeldolk (F92417), med datering till 1400-tal. Dolken kom i den undre delen av lagret. Lagren innehöll en stor mängd ben. Ett fölkranium fanns under en av stockarna, det kan det röra sig om en avsiktlig deponering. I gödsellagret fanns det ganska gott om kranier från olika djur.

En grop grävdes genom utjämningslagren (KG 1300*). Den återfylldes med avfall, ben som var slaktavfall (KG 1307*).

Fas 8:3. Konstruktion av huslänga 8:3:1, hus 8:3:2, 8:3:3 och gårdsplan (gränd M)

Datering: Omkring 1490 (datering till 1459±7, 1480±7, 1481±5, vinterhalvåret 1479–1480, vinterhalvåret 1481–1482, 1486–1487).

Troligen var det här stadsgård 8 och 14 blev samma stadsgård (figur 129, tabell 52). En byggnad (huslänga 8:3:1) konstruerades utmed stadsgårdens västra sida. Öster om den anlades en stenlagd gårdsplan som även fungerade som en passage genom kvarteret (gränd M). Utmed gata B uppfördes en byggnad (hus 8:3:2). Troligen fanns ytterligare en byggnad i den sydöstra delen av stadsgården (hus 8:3:3).

Huslänga 8:3:1 var 23,0×4,5 meter stor och hade sex rum. Inför bygget drogs en av stolparna utmed stadsgårdens västra sida upp (KG 1309*). På ett konstruktionslager lades syllstockar (KG 1419, KG 1299*). En av dem daterades till 1481±5. En syllsten fanns som kan ha ingått i mellanväggen mellan två av rummen (KG 1364*). Den norra delen av huset hade en ram av plankor ställda på högkant, längre åt söder fanns slänor och stockar utlagda (KG 1299*). Dessa var troligen var delar av golvkonstruktionen (reglar/rustbädd). Utmed husets sidor fanns störrar. Gränserna mellan rummen har varit svåra att se, olika konstruktionslager och golvytor har varit vägledande. De olika rummens utbredning är därför en uppskattning.

I norr fanns rum A som var 4,8–5,0 meter långt och 3,7–4,0 meter brett. Det avgränsades åt söder av en syllstock. Ingen golvyta fanns bevarad i rummet. I söder fanns ett fundament av lera. Rummets funktion är okänd.

Söder om detta fanns rum B, som var fragmentariskt bevarat. Uppskattningsvis har det varit 4,0×2,7 meter stort. I rummet lades konstruktionslager av sand som även fungerade som isolering. På det fanns rester av ett trägolv (KG 313). Rummets funktion är okänd.

Söder om det fanns rum C som uppskattningsvis var 4,0×2,0 meter stort. På konstruktionslager av sand, som även fungerade som isolering, lades ett trägolv (KG 313). Rummets funktion är okänd.

Söder om detta fanns rum D som var 3,8×2,8 meter stort. Över de utlagda stockarna hade lagts ut lades ett utjämningslager som fungerade som underlag (och isolering) för ett golv. På detta

lades ett lergolv (KG 1299*). Rummets funktion är okänd. Möjligen var rum C och D samma rum.

Söder om detta fanns rum E som var 4,6×3,8 meter stort. Över träflisen lades ett tunt konstruktionslager av sand. Över detta konstruerades ett trägolv (KG 843, KG 1578*). I rummets sydöstra del konstruerades en 1,0×1,3 meter stor eldstad av lera och stenar (KG 1562*). Rummet var troligen någon verkstad.

Söder om detta fanns rum F som uppskattningsvis var 4,5×3,8 meter stort. Det var fragmentariskt bevarat och golvyta saknades. I rummets sydöstra del fanns stenar som kan ha varit delar av en ingång och/eller husets stensyll (KG 1575*). Rummets funktion är okänd.

Hus 8:3:2 var uppskattningsvis 3,1×2,7 meter stort och hade ett rum. Konstruktionslager av sand lades ut. På det lades syllstenar och ett trägolv (KG 1451). Husets funktion är okänd.

Hus 8:3:3 var minst 8,4×6,4 meter stort och hade minst ett rum. Det kan ha varit en del av en huslänga som sträckte sig ned mot gata D. Mycket lite fanns bevarat. Direkt öster om gårdsplanen/gränden lades två syllstockar på lagren av träflis. Här fanns även en avlång sten som kan ha varit tröskeln i en ingång från gårdsplanen/gränden (KG 1306*). Utmed den östra tomtgränsen lades en stock som var en del av syll eller rustbädd (KG 1362*). Husets funktion är okänd.

Gränd/gårdsplan. Direkt öster om byggnaden anlades en stenlagd yta som var 2,6–2,8 meter bred (KG 1457, KG 1250*). Kanterna var lagda av större stenar. Spår fanns av minst en rännal. I höjd med den äldre gränsen mellan stadsgård 8 och 14 fanns en bräda, möjligen markerade den tomtgränsen. Den stenlagda ytan sträckte sig över hela stadsgård 8. Troligen fungerade den som en gränd mellan gata B och D (gränd M).

Direkt öster om gränden fanns en obebyggd yta. Här fanns lager som kan vara påförda som markyta och där sedan ytterligare material avsattes vid brukandet av ytan (KG 1463). Rotträdarna visar att lagret kan varit bevuxet. På dessa lager fanns en mindre lerfläck (KG 1464). Över detta fanns en större bränd yta. Detta kan vara rester av eller avfall från eldstad.

I stadsgårdens östligaste konstruerades en 13 meter lång och 2,5–2,7 meter bred nord-sydlig träkonstruktion. Det kan ha varit en kavelbro/

Figur 129. Lämningar från fas 8:3. Skala 1:150.

passage utmed den östra tomtgränsen eller rustbädd för en aldrig uppförd byggnad (KG 1424, KG 1006*). Delar av träkonstruktionen har daterats (1459±7, 1480±7, vinterhalvåret 1479–1480,

vinterhalvåret 1481–1482, vinterhalvåret 1467–1468 och vinterhalvåret 1471–1472, 1486–1487), dateringarna visar att den delvis var konstruerad av återanvänt trä.

Tabell 52. Grupper och kontexter i fas 8:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
313	Konstruktion av rum	51184, 51241, 51243		51184 var konstruktionslager av sand. 51241 var golvyta av 5 tätt lagda stockar i N-S riktning, 1 ytterligare N-S stock, möjligen regel. 51243 var 5 Ö-V brädor, möjligen rester av golv/vägg
843	Konstruktion av rum	45019		Träggolv med N-S brädor 0,22–0,25 m breda, brända.
1419	Konstruktion av byggnad	51234, 51237, 51238*, 51242, 51257, 51258, 51296, 51423		51296 var konstruktionslager av sand. Är troligen samma lager som 51268, fast kulturpåverkat och lätt smutsat. 51234, 51242, 51423 var syllstockar. 51237 var en träkonstruktion av plankor ställda på högkant, del av golvkonstruktion. 51238 var 4 stölar. 51257 var två Ö-V slantar, del av golvkonstruktion. 51258 var fundament av lera, ca 0,15–0,20 m tjockt
1424	Konstruktion av Träläggning	63073, 63074, 63075, 63095, 63125, 63126	63073 har PD 92400 daterad till 1480±7, PD 92401 daterad till 1459±7, PD 92402 daterad till vinterhalvåret 1479–1480, PD 92403 daterad till vinterhalvåret 1479–1480. 63074 har PD 92411 daterad till vinterhalvåret 1481–1482. 63075 har PD 92412 daterad till vinterhalvåret 1486–1487	63095 var konstruktionslager av sand. 63073 var träkonstruktion av 4 Ö-V stockar och en N-S stock. 63074, 63075, 63125 var stolpar tillhuggna med yxa, nedslagna. 63126 var träkonstruktion av plankor.
1451	Konstruktion av byggnad	63112, 63118, 63121, 63152		63112 var konstruktionslager av sand., 63121, 63152 var syllstenar, 0,25–0,40 m stora. 63118 var träggolv av N-S brädor.
1457	Konstruktion av stenlagd yta	51235, 51236, 51268, 63025, 63027		51235 var rad av större stenar (0,15–0,30 m stora) utmed V sida av stenläggning. I S fanns större sammanhängande stenläggning. 63025 var stenläggning av 0,05–0,30 m stora stenar. Stenmaterialet var sorterat med en rännsten i östra kanten och större horisontellt liggande stenar. Det fanns även en antydan till rännsten i Ö-V. I mitten var stenarna mindre och delvis ställda vertikalt. 51236, 63027 var sättsand. 51268 var konstruktionslager av sand
1463	Påförda, avsat-ta och brukade lager	63047	63047 har PM 92360 med träflis, rotträdar, örtfragment, humle, samt dynga	63047 var ett 0,1 m tjockt humöst lager med mycket träflis och en del horisonter med bränt material som sot och aska. Innehöll tegelkross och gödsel. Innehöll tänder, 1 intakt halvunderkäke, 1 helt mellanfotsben av nöt. Totalt 2080 g. Fynd av slagg: 2 smidesskällor (1258 g). Tegel: 1 murtegel. Keramik: 2 YRG trebensgrytor, 5 YRG krukor, 1 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal.
1464	Konstruktion av yta	63048		Gråblå lera, 0,05 m tjock
1006*	Konstruktion av Träläggning	35006*, 35007*, 35008*, 35010*, 35011*, 35012*	35006 har PD 102318 daterad till vinterhalvåret 1471–1472, PD 102319 daterad till vinterhalvåret 1467–1468	35006 var Träläggning av Ö-V placerade stockar. Ett antal stölar, 35007, 35008, 35010, 35011, 35012, placerade så de fixerade stockarna
1250*	Konstruktion av stenlagd yta	25016*		25016 var sättsandslager av sand, inslag av pinnar, träbitar
1299*	Konstruktion av byggnad	15015*, 15016*, 15017*, 15018*, 15019*, 15021*, 25023*, 25024*	15015 har PD 103694 daterad till 1481±5	15015, 15019, var syllstockar. 25023 var ett utjämningslager av humös sand med tegelbitar, bränd lera, trä, kolbitar, 25024 var golvlag av lera. Fynd av glas: 1 flaska ca 1600–1750
1305*	Konstruktion av gränd/gårdsplan	15006*, 15056*, 25038*		15006 var en plank i Ö-V riktning. 15056, 25038 var konstruktionslager av sand med pinnar, träbitar, träkol.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1306*	Konstruktion av byggnad	15009*, 25036*		15009 var 2 N-S syllstockar. 25036 var tröskelsten eller syllsten, 0,7×0,3 m stor.
1309*	Borttagande av stolpe	15040*		Stolpe KG1308* drogs upp och nedgrävningen återfylldes av flisblandad silt
1362*	Konstruktion av rustbädd/syll	15035*, 35047*		Stock i rustbädd och syllstock
1364*	Konstruktion av byggnad	25034*		Syllsten
1562*	Konstruktion av eldstad	10044*, 10045*		10045 var L-formad klack av lera, delvis bränd. 10044 var kvadratiske stenar satta i lera
1575*	Konstruktion av ingång/syll	25037*		Stenläggning av 0,1–0,2 m stora stenar
1578*	Konstruktion av rum	10057*, 15007*, 25014*, 25015*, 25017*, 25018*		Tunt konstruktionslager av sand, inslag av rasering med tegelbrockor, tegelkross, träflis, träkol. På det trägolvet med N-S stockar/grova plankor ca 0,25 m breda

Fas 8:4. Bruk av ytor

Datering: 1490-tal till 1547.

Mellan stenarna i stenläggningen avsattes ett tunt brukningslager (KG 620). I det fanns spår av metallhantverk (figur 130, tabell 53).

I lagren öster om den stenlagda ytan fanns flera trampade horisonter med spår av brukning. På den östra delen av stadsgården fanns brukade lager med dynga (som hade tillkommit i samband med djurhållning) över kavelbron/träkonstruktionen (KG 1399, KG 1580*).

Tabell 53. Grupper och kontexter i fas 8:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
620	Brukningsslager mellan stenar	63026	Har PM 92367 med träkol, träflis, smältor, ben, brända ben, slagg	Tunt lager av siltig sand med tegelkross, organiskt material
1399	Brukning av markyta	3940		Lager av träbitar, halm, gödsel, humös sand med pinnar
1580*	Bruk av yta eller golv	35013*		Tjockt lager av gödsel med pinnar, träbitar, träflis. Innehöll 8 mellanhandsben, 4 mellanfotsben, blandade delar av nöt. Totalt 3437 g ben.

Figur 130. Lämningar från fas 8:4. Skala 1:150.

**Fas 8:5. Rasering av huslänga 8:3:1,
hus 8:3:2, 8:3:3, gränd och gårdsplan**
Datering: 1540-tal (1547).

Storskalig rasering, troligen vid flytten till Älvsborgsstadens (figur 131, tabell 54). Huslänga 8:3:1 revs, flera delar av huset plockades troligen bort. De södra delarna av huslängan verkar ha brunnit. I rum E fanns brandlager över golvbrädorna (KG 1117, KG 1563*). I lagren fanns spår av matlagning

i form av fiskben och råg. Eldstaden monterades ner. Även längre åt söder fanns brända raseringslager (KG 1579*). Efter att huset rivits utjämnades lager över ytan (KG 461, KG 1581*). Även de andra husen revs. Söder om hus 8:3:2 fanns ett bränt lager, möjligen med rester av en ässja.

Raseringslager jämnades ut över ytan. Ytan har troligen stått övergiven och vuxit igen efter detta (KG 1479, KG 1385*). Dessa lager fanns även på stadsgård 7.

Tabell 54. Grupper och kontexter i fas 8:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
461	Utgjämna lager	3890		Utgjämningsslager av sandig silt med träflis
1117	Rasering av byggnad	3867, 45014	45014 har PM 75010 med träkol, träflis, brända ben	45014 var brandlager på trägolv av sotig sandig lera med träkol. 3867 var utjämnat raseringslager av sand med pinnar, träbitar, bränd lera, eldpåverkad sten träkol. Innehöll 1 halvunderkäke, 1 underkäksfragment av nöt. Materialet ej vägt. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (1 g).
1479	Utgjämna raseringslager	3939, 63022, 63041, 63055	63041 har PM 92346 med träkol, dynga, brända ben. 63055 har PM 92379 med träflis, tiggarranunkel, rottrådar, örtfragment, mossor, starr	63022 var sand med mycket tegelkross, tegelbitar och träflis samt humöst, hårt packat material. 63041 var ett mindre, tunt lager med svart-orange bränd sand och tegelkross. 3939, 63055 var utjämningslager av sand med gödsel, pinnar, träbitar, träflis. Innehöll ben av nöt, kraniefragment, underkäksfragment, isolerade tänder, fragment av mellanfotsben, 1 tåled. Svin, isolerad hörntand av sugga. Materialet ej vägt. Fynd av: Järn: 1 skavjärn och 1 oidentifierat föremål. Slagg: 30 fragment varav många smidesskällor (5800 g). Tegel: 1 rött murtegel. Trä: 1 laggkärl, 1 kil, 2 flöten och 4 oidentifierade föremål. Keramik: 8 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 1 YRG krus, 1 YRG fat, 2 oidentifierade kärl, 1 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal.
1385*	Utgjämna raseringslager/övergivande	25048*		Humös sand med inslag av pinnar, träflis, gödsel, träkol. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta och 1 oidentifierat YRG kärl.
1563*	Rasering av byggnad	10043*, 15005*, 25032*, 25033*	10054 har PM 102502, se bilaga 1. 15005 har PM 102501, se bilaga 1.	10043 var ett tunt bränt raseringslager av sand med tegelkross, träkol, sot. 10054 var ett raseringslager av silt med kol. 15005 var konstruktionslager av silt och humus med mestadels förmultnat trä, tegelkross, träflis, träkol. Innehåller troligen rester av trägolv. 25033 var ett lager av bränd sand. 25032 var lera med träkol, tegelkross, kalkbruk. Innehöll ben av nöt, 7 halvunderkåkar, underkäksfragment, tänder, 5 mellanhandsben, 4 mellanfotsben, blandade delar. Får/get, blandade delar. Svin, 4 halvunderkåkar, isolerade tänder, armbågsben, strålben, 1 kotfragment. Rådjur, höftben, underkäke, mellanfotsben. Däggdjur, fragment. Kummel, 1 kota. Totalt 8264 g ben. Fynd av keramik: 10 YRG trebensgrytor
1579*	Utgjämning av rasering	15034*		Bränd silt med träkol, träbitar, träflis. Innehöll blandade delar av nöt. Vikt: 292 g.
1581*	Utgjämna raseringslager	10053*		Raseringslager av sand med tegelbrockor, tegelkross, kalkbruk, eldpåverkad sten, träbitar, träkol.

Figur 131. Lämningar från fas 8:5. Skala 1:150.

Fas 8:6. Konstruktion av hus 8:6:1, 8:6:2, 8:6:3, 8:6:4, gränd/gårdsplan
Datering: 1560–1570-tal.

Återuppbyggnad efter återflytten från Älvsborgs-staden (figur 132, tabell 55). Troligen var stadsgård 8 och 14 även nu samma enhet. Relativt få rester fanns kvar av fasen.

En byggnad (hus 8:6:1) uppfördes utmed stadsgårdens nordvästra sida intill gränden/gårdsplanen. Byggnaden kan ha sträckt sig längre åt söder. En

byggnad (hus 8:6:2) uppfördes utmed gata B, söder om det uppfördes ännu en byggnad (hus 8:6:3), mellan dem fanns en stenlagd yta eller ännu ett rum. En ny byggnad konstruerades i stadsgårdens sydvästra del (hus 8:6:4). En ny nord-sydlig gränd anlades (gränd M).

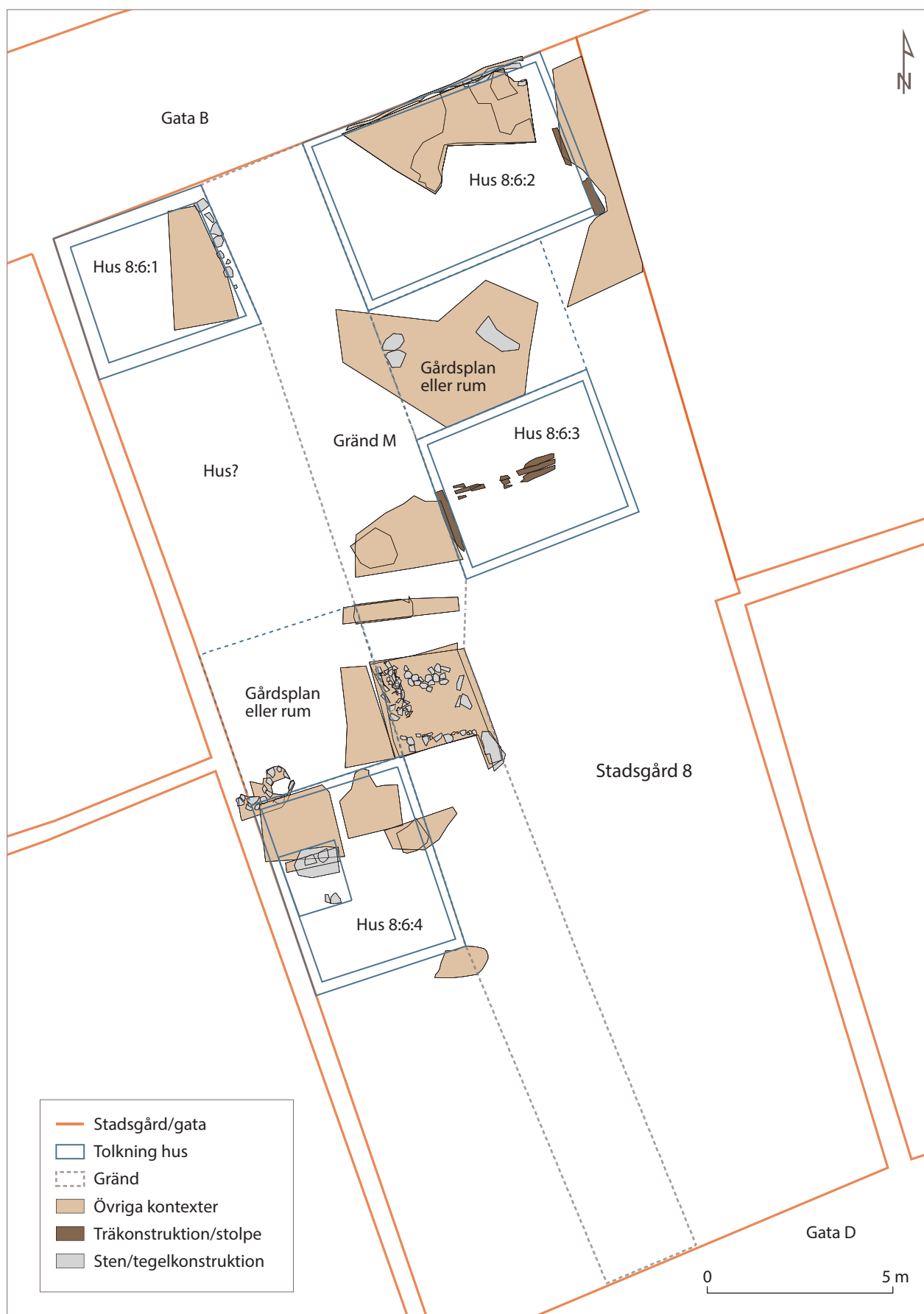
Inför byggnationen lades ett utjämningslager ut (KG 1450). Mellan hus 8:6:1 och 8:6:4 fanns en yta med utjämnade lager (KG 1574*). Det är osäkert om ytan var bebyggd eller låg öppen.

Tabell 55. Grupper och kontexter i fas 8:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
343	Konstruktion av byggnad	51233, 51269		51233 var konstruktionslager/isolering av humös sandig silt med eldpåverkad sten, pinnar, småsten, träbiter, träflis. Något sandigare mot botten. Troligen uppblandat med raseri i övre del. 51269 var rad av syllstenar, 0,14–0,45 m stora. Innehöll blandade delar av nöt. Mellanhandsben av får. Strålbensfragment av rådjur. Kraniefragment av torsk. Vikt: 30 g (allt material ej vägt). Fynd av slagg: 3 fragment (528 g). Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka och 2 oidentifierade YRG kärl
420	Konstruktion, sten	63049		En sten, 0,2 m stor troligen del av konstruktion
421	Konstruktion av byggnad	3108, 51310, 51311, 63030, 63031, 63038, 63086	63031 har PM 92388 med träkol, rottrådar, dynga	3108 var flack nedgrävning, fylld med 51311, konstruktionslager av sand blandat med humöst material. 51310 var rest av stenläggning med 0,08–0,20 m stora rundade stenar. 63038, 63086 var brända N-S syllstockar. 63030 var konstruktionslager av sand med inslag av slagg. 63031 var konstruktionslager med flera horisonter av sand med aska, gödsel, pinnar, slagg, tegelkross, träbiter, träflis, träkol. Humöst mot botten. Innehöll kraniefragment av nöt. Vikt: 163 g. Fynd av slagg: 2 bottensköllor (2691 g). Keramik: 2 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal.
1120	Konstruktion av stenlagd yta	45018, 45035		45035 var konstruktionslager av sand med bränd lera, träkol. 45018 var spridda stenar, 0,15–0,25 m stora.
1450	Markberedning	3938		Utgjänningslager av siltig sand med träflis, träbiter. Fynd av läder: 2 oidentifierade fragment. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka.
1490	Konstruktion av gårdsplan (ev. golv)	63000, 63002		63000 var sättsand. 63002 var rest av stenläggning med 0,06–0,12 m stora stenar.
1567	Konstruktion av byggnad	63018		Två naturstenar 0,4–0,6 m stora, möjligen syllstenar
1356*	Utgjännade lager	10042*		Tunt utjämningslager av sand med träbiter, träflis. Innehöll blandade delar av nöt. Skenben av svin. Vikt: 165 g. Fynd av glas: 1 passglas, 1550–1650.
1370*	Konstruktion av byggnad	35016*, 35017*		35016 var en syllstock. 35017 var rester av trägolv i Ö-V riktning
1371*	Konstruktion av stenlagd yta	15003*, 25002*, 25010*, 25012*		25012 var konstruktionslager av sand. 15003, 25002, 25010 var stenläggning av ca 0,1–0,2 m stora stenar
1568*	Konstruktion av gränd/gårdsplan	15033*, 25013*		Konstruktionslager av sand. Innehöll astragalus och skulderbladsfragment av nöt. 1 fragment av däggdjur. Vikt: 115 g.
1570*	Konstruktion av gårdsplan/gränd	50073*		50073 var konstruktionslager av sand.
1572*	Konstruktion av eldstad	10046*, 10052*, 10055*		10046 var en rad av markstenar och tegel. 10052 var konstruktionslager av sand med träkol, bränd lera. 10055 var stenfundament i två skift av fyra stenar fogade med lera (värmepåverkad)
1574*	Markberedning	10040*, 15004*		10040 var konstruktionslager av silt med tegelkross, träkolsbiter. Ev. jordgolv/trampad yta. 15004 var fet sand med tegelkross, träflis, träkol. Innehöll 1 halvunderkäke, 2 mellanfotsben, skulderbladsfragment av nöt. Vikt: 695 g.

Figur 132. Lämningar från fas 8:6. Skala 1:150.

Hus 8:6:1 var 4,0×4,5 meter stort och hade ett rum. En syllstenrad fanns bevarad utmed husets östra sida, väster om det fanns ett konstruktionslager som även fungerade som isolering (KG 343). Troligen fanns inblandning av raseri i konstruktionslagret. Husets funktion är okänd.

Hus 8:6:2 var 6,9×4,7 meter stort och hade minst ett rum. Konstruktionslager lades ut, underst fanns omlagrat material och över det ren sand som underlag för ett golv. Utmed gata B lades konstruktionslager av sand, på den fanns rester av stenläggning, detta kan vara en del av byggnadens vägg eller rännal utmed gatan, utmed den östra vägglinjen fanns en syllstock (KG 421). Byggnaden var en smedja. Enstaka slagg fanns i konstruktionslagren. Mycket slagg och smidesloppor fanns i raseringslagren. En konstruktion (stäl eller eldstad?) fanns i husets norra del. En sten fanns kvar av den (KG 420), utbredningen visades även av golvlagen. Huvuddelen av konstruktionen togs bort vid raseringen i fas 8:8 (se KG 1491). I raseringsmassorna fanns tegel och kalkbruk från en eldstad eller husets väggar.

Hus 8:6:3 var minst 5×4 meter stort och hade minst ett rum. Kvar av huset fanns en syllstock,

och rester av ett trägolv (KG 1370*). Brand och raseringslagren från destruktjonen visar husets utbredning (se fas 8:8).

Mellan hus 8:6:3 och 8:6:3 fanns en stenlagd yta som kan ha varit ett rum, intill gränden fanns två möjliga syllstenar (KG 1567),

Hus 8:6:4 var cirka 5,3×4,3 meter stort och hade minst ett rum. Konstruktionslager av omlagrade massor påfördes (KG 1574*). I norr fanns stenar som kan ha varit delar av en vägg (KG 1120). I byggnaden fanns troligen jordgolv/trampade ytor. En eldstad konstruerades (KG 1572*). Den var uppbyggd av sten och tegel och var cirka 1,6×1,5 meter stor. Rummet var troligen en verkstad. Möjligen fanns ännu ett rum i norr. Här lades konstruktionslager av sand och stenläggning som kan ha varit ett golv (KG 1120). Detta kan även vara en del av en gårdsplan.

Gränd M. Den nord-sydliga gränden/gårdsplanen byggdes på samma plats som den tidigare (KG 1490, KG 1371*, 1568*, 1570*). Den var nu 2,6–3,0 meter bred. Konstruktionslager av sand lades ut och på det stenläggning. Utmed den västra sidan fanns en rännal.

Fas 8:7. Konstruktion av markyta
Datering: sent 1500-tidigt 1600-tal.

Markberedning av ytan norr om hus 8:6:4, egentligen var detta en del av vreten mot stadsgård 34 (figur 133, tabell 56). En nedgrävning grävdes. Den och ytan runt den fylldes med ett konstruktionslager av lera (KG 847). Om ett rum fanns här kanske det raserades vid detta tillfälle.

Tabell 56. Grupper och kontexter i fas 8:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
847	Nedgrävning och konstruktion av markyta	45010, 45024	45010 har PM 75003 med träkol, träflis, ben	45024 var nedgrävning 0,5×0,4 m stor, 0,16 m djup. 45010 var konstruktionslager av lera med eldpåverkad sten, träkol

Figur 133. Lämningar från fas 8:7. Skala 1:150.

Fas 8:8. Rasering av hus 8:6:1, 8:6:2, 8:6:3 och 8:6:4

Datering: Tidigt 1600-tal (Kalmarkriget?).

Storskalig ödeläggelse. Kan vara vid Kalmarkriget. Det är osäkert om hus 8:6:1 raserades eller stod kvar (figur 134, tabell 57).

Hus 8:6:2 raserades och det mesta av byggnaden togs bort. En konstruktion (städ eller eldstad?) togs bort (KG 410). Därefter utjämnades raseringslager

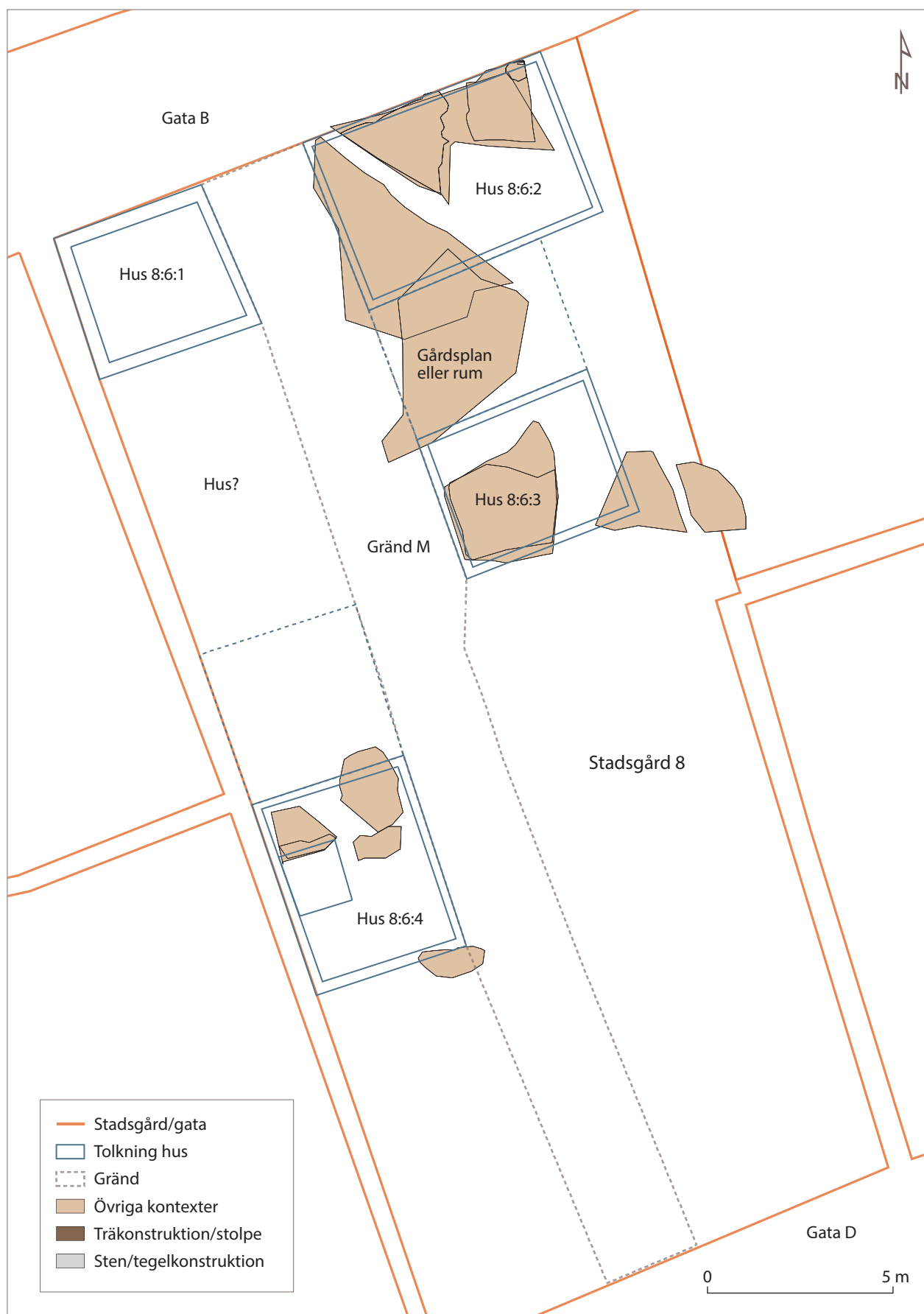
över ytan (KG 1491). I lagren fanns lermaterial från en ässja eller ugn samt tegel och kalkbruk som kan komma från byggnadens väggar eller en skorsten/elldstad. Här fanns mycket slagg från smidesverksamheten. Hus 8:6:3 brann, ett brandlager fanns på platsen för det. Över detta utjämnades rester av den raserade byggnaden (KG 1571*). Hus 8:6:4 brann (KG 1569*). Brända rester av byggnaden jämnades ut.

Tabell 57. Grupper och kontexter i fas 8:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
410	Nedgrävning/avröjning	63045		Nedgrävning, 0,5×0,5 m stor troligen för att ta bort konstruktion.
1491	Rasering av byggnad	3107, 51309, 51037, 51312, 63046	51309 har PM 92336 med träkol, smidesloppor	63046 var återfyllning i nedgrävning 63045 av humös sand med tegelkross, pinnar, träbitar, träflis, träkol, sot, slagg. 51309 var raseringslager av siltig sand med mycket slagg, sintrat material, träkol, tegelkross. Inslag av tegelbrockor, kalkbruk, eldpåverkad sten. 3107 var en sten, 0,2 m stor i raseringen. 51037 var bränt lager. 51312 var raseringslager av sand med inslag av tegelkross. Innehöll höftben, tänder, tungbenfragment av nöt. Vikt: 21,4 g (allt ej vägt). Fynd av bränd lera: 16 fragment smält material med inslag av slagg (439 g). Glas: 4 fönsterglasfragment (9 g). Järn: 1 möjligt eldstål, 4 spikar och 1 oidentifierat föremål. Piplera: 1 kritpipsskaft. Slagg: 50 fragment (5091 g). Keramik: 7 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 5 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskrus från Siegburg, 1400-tal.
1569*	Destruktion av byggnad	15032*, 10039*, 10054*, 10056*		Brandlager av sand, silt med träkol, tegelkross, aska, sot. Innehöll ben av nöt, blandade fragment, kotor, revben. Svin, kraniefragment. Rådjur, strålben. Katt, kota. Däggdjur, fragment, splitter. Gås, höns, obestämd fågel. Torsk, kota. Totalt 193,3 g ben. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment (2 g). Keramik: 1 YRG trebensgryta, 3 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG fat, Tyskland/Nederländerna.
1571*	Rasering av byggnad	35005*, 35015*		35005 var raseringslager av tegel och tegelkross, värmepåverkad sand, kalkbruk, träkol, sot. 35015 var brandlager av träkol

Figur 134. Lämningar från fas 8:8. Skala 1:150.

Fas 8:9. Konstruktion av hus 8:9:1 och gränd/gårdsplan

Datering: 1600-tal (efter Kalmarkriget?).

En ny byggnad uppfördes utmed stadsgårdens sydvästra sida (hus 8:9:1). Den hade en någon annorlunda orientering än tidigare bebyggelse (figur 135, tabell 58). Gränden/gårdsplanen (gränd M) fortsatte användas, men det är oklart om någon ny bebyggelse uppfördes i norr (på den egentliga tomten för stadsgård 8).

Hus 8:9:1 var uppskattningsvis 6,0x3,7 meter stort och hade ett rum. Raserings- och avfallslager

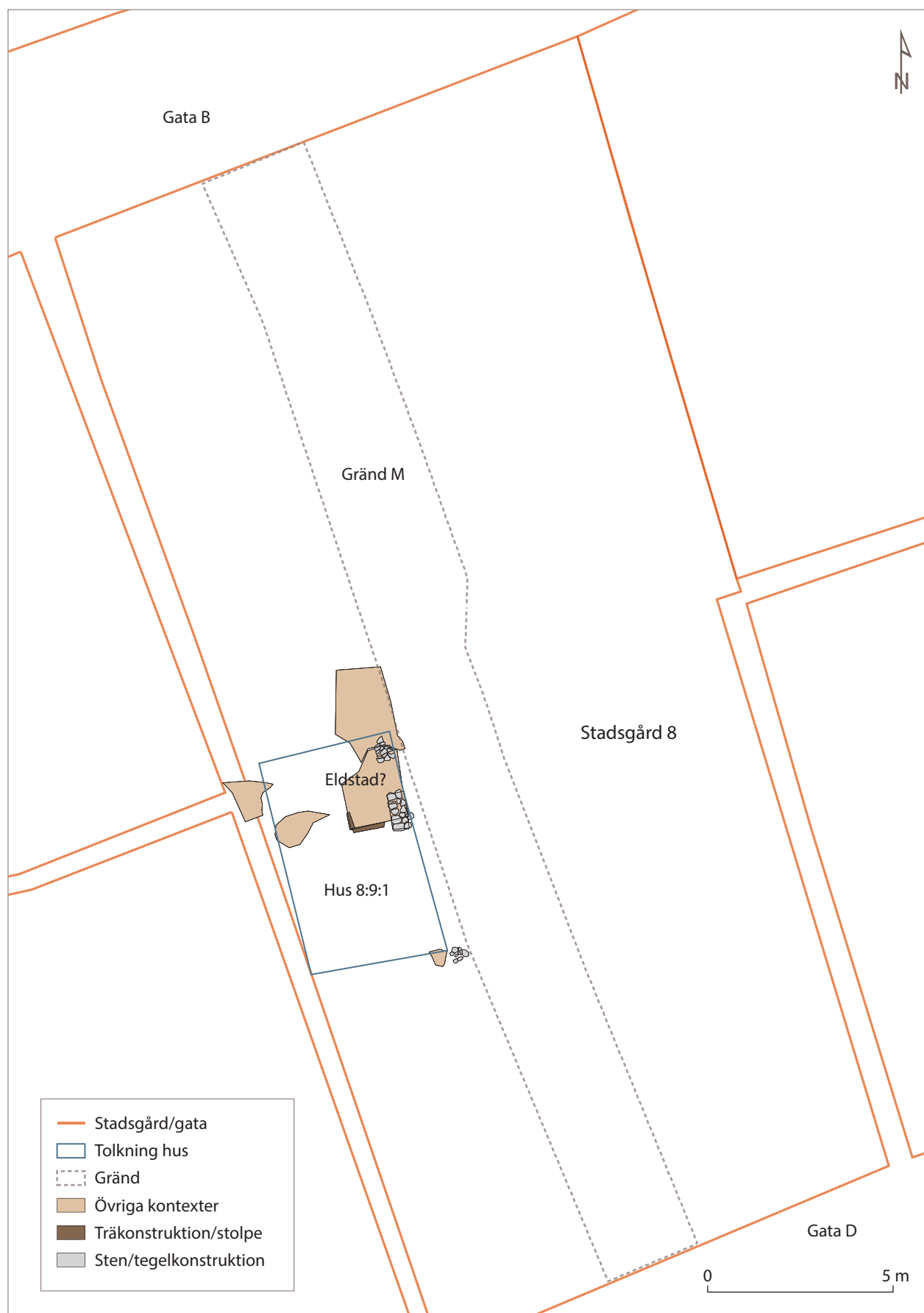
utjämnades inom ytan inför byggnationen (KG 1573*). Lagren innehöll en stor mängd ben, i lagret fanns även förkolnade hasselnötsskal troligen från rostning av nötter. En grundmur, eller fundament till någon konstruktion, anlades därefter (KG 1310*). Konstruktionen kan vara en eldstad eller ugn. I byggnaden fanns två regler som kan vara rester av ram runt denna konstruktion, eller möjligen ett trägolv intill den. I raseringen fanns stenar, tegel och kalkbruk (se fas 8:10). I söder konstruerades en stenlagd yta, som kan ha varit en del av en ingång till byggnaden (KG 1245*). Byggnaden var en verkstad eller brygg/bakhus.

Tabell 58. Grupper och kontexter i fas 8:9. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
849	Konstruktion av markyta	45004		Konstruktionslager av sand
1245*	Konstruktion av ingång/tröskel?	15028*		Stenlagd yta av 0,1–0,2 m stora stenar
1310*	Konstruktion av byggnad/fundament	10030*, 10033*, 10035*, 10038*		10030, 10033 var mur/fundament av ca 0,2 m stora stenar. 10035, konstruktionslager av sand. 10038 var två regler i vinkel, möjligen del av golv eller fundament.
1573*	Utgjämning av lager, konstruktion	10036*, 10037*, 10051*, 15029*	15029 har PM 104187, se bilaga 1	10036, 10037, 15029 utjämningslager av silt med tegel, tegelkross och träkol. 10051 var utjämningslager av silt med avfall. Innehöll ben av nöt, 14 halvunderkäkar, underkäksfragment, tungben tänder, kraniefragment, vristdelar, tår, 10 mellanhandsben, 14 mellanfotsben, revben, höftben, halskota, blandade delar. Får, 2 mellanfotsben. Get, 1 mellanfotsben. Får/get, blandade delar. Svin, skenben, blandade delar. Rådjur, strålbensfragment, mellanhandsben. Däggdjur, fragment, splitter. Gås, höns, blandade delar. Fågel, obestämda fragment. Torskfisk, kota, fragment. Gädda, horngädda, långa, pigghaj, sill, torsk, vitling, samt plattfisk, obestämd benfisk. Totalt 13972,3 g ben. Fynd av glas: 1 igelglas, ca 1500–1600, 1 oidentifierat kärl och 1 föns-terglasfragment. Järn: 1 spik. Keramik: 36 YRG trebensgrytor, 2 YRG pannor, 2 YRG krukor, 1 YRG skål, 44 oidentifierade YRG kärl, 5 oidentifierade YLG kärl, 2 stengodskrus varav 1 från Siegburg.

Figur 135. Lämningar från fas 8:9. Skala 1:150.

**Fas 8:10. Rasering av hus 8:9:1,
gränd/gårdsplan**
Datering: 1600-tal.

Rasering av hus 8:9, troligen vid stadens nedläggande (figur 136, tabell 59). I väster fanns raseringslager med mycket sten, tegel och kalkbruk (KG 1561*). Detta kan komma från en raserad eldstad. I öster fanns raseringslager med stenar från en eldstad (KG 1360*).

Tabell 59. Grupper och kontexter i fas 8:10. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1360*	Rasering av byggnad och gårdsplan/gränd	10032*, 10034*, 10048*, 15002*, 25003*, 25011*		10032, 10034 var utjämnade lager av sand med träkol. 15002 var omrörda massor med stenar i sand med tegelkross, träflis, träkol. 10048, 25003, 25011 var raseringslager med sand, tegelkross, pinnar. Innehöll ben av nöt, blandade delar. Får/get, kraniefragment, skulderblad blandade delar. Svin, kraniefragment, tänder, armbågsben, mellanfotsben. Däggdjur, fragment, splitter. Kummel, långa, torsk. Totalt 1814,5 g ben. Fynd av keramik: 9 YRG trebensgrytor, 3 YRG pannor, 2 YRG krukor, 5 oidentifierade YRG kärl, 1 YLG trebensgryta, 2 YLG fat varav 1 Weser, ca 1570–1630, 2 oidentifierade YLG kärl varav 1 från Nederländerna, 1 oidentifierat fajanskärl
1561*	Rasering av eldstad?	10047*, 10049*, 10050*		10047 var ansamling av 0,25–0,30 m stora stenar. 10049 var raseringslager av sand med kalkbruk, tegelbrockor, tegelkross, träkol, sot. 10050 var brun sand med stenar från rasering

Figur 136. Lämningar från fas 8:10. Skala 1:150.

Stadsgård 12
Fas 12:1. Äldsta brukning
 Datering: 1470-tal.

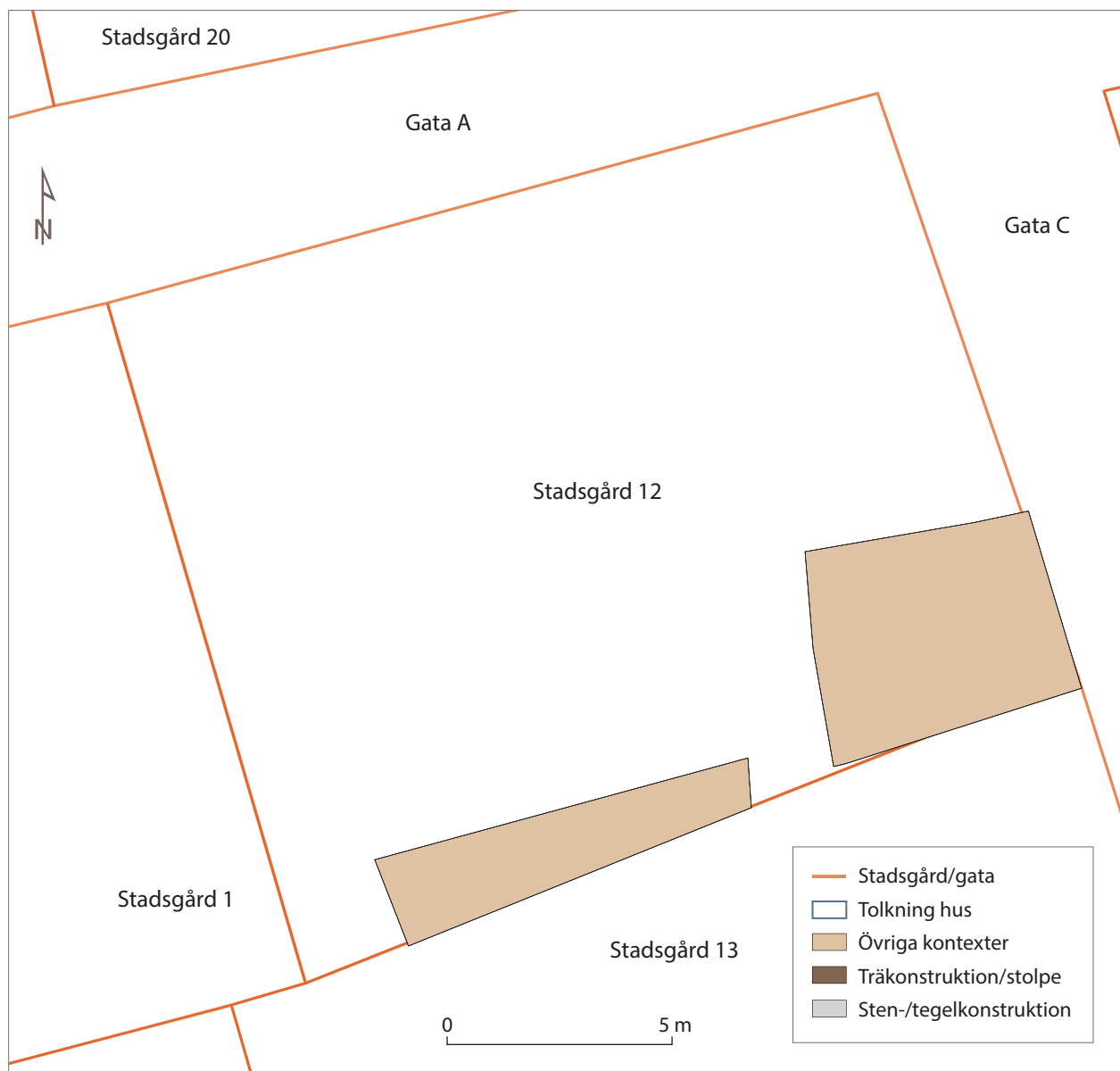
Tomten stakades ut då staden grundades (figur 137, tabell 60). Under den första tiden var den obebyggd. Den befintliga markhorisonten brukades, här fanns inslag av gödsel (KG 3320***).

Tabell 60. Grupper och kontexter i fas 12:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3320***	Brukad markyta	35095***		Humös sand/silt med inslag av gödsel.

Figur 137. Lämningar från fas 12:1. Skala 1:150.

Fas 12:2. Konstruktion av hus 12:2:1, 12:2:2, 12:2:3 och 12:2:4
Datering: cirka 1480?

I stadsgårdens östra del uppfördes en byggnad utmed gata C (hus 12:2:1). I stadsgårdens sydvästra del uppfördes en byggnad (hus 12:2:2). Utmed gata A uppfördes en byggnad (hus 12:2:3). I stadsgårdens nordvästra del uppfördes ännu en byggnad (hus 12:2:4).

Inför byggnationen lades utjämningslager med träflis ut (KG 710). Delar av lagren kan ha tillkommit redan under fas 12:1. Lite blandat avfallsma-

terial fanns i utjämningslagren. Enstaka keramik fanns som var yngre än fasen vilket visar att lagren delvis var påverkade av senare aktiviteter inom tomten (figur 138, tabell 61).

Hus 12:2:1 var minst 5,8×4,5 meter stort och hade minst ett rum. Syllstenar och syllstockar lades ut (KG 3255***). I rummets sydvästra del konstruerades en 2,2×1,8 meter stor rustbädd, troligen för ett fundament med osäker funktion (KG 4051***). Möjligen fanns en eldstad här. Ett lergolv lades i rummet (KG 4049***). I rummets södra del, delvis ut i vreten, konstruerades ett 2,3×1,0 meter stort fundament av tegel på en rustbädd av trä (KG

Tabell 61. Grupper och kontexter i fas 12:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
412	Konstruktion av byggnad	3446, 3944		3446 var N-S rad av syllstenar, 0,3 m stora. 3944 var 4 N-S golvreglar av trä. Fynd av järn: 3 spikar och 2 spikar.
416	Konstruktion av byggnad	3454, 3945, 3946		3454 var N-S syllstockar. 3945 var Ö-V syllstock. 3946 var mindre delar av stockar och brädor
417	Konstruktion av rum	3469		Konstruktionslager av sand med organiskt material, inslag av träkol, gödsel, träflis. Innehöll kraniedelar, fragmenterade metapodier av nöt. Materialet ej vägt. Fynd av järn: 1 spik. Keramik: 8 YRG trebensgrytor, 2 oidentifierade YRG kärl.
710	Markberedning	3143	Har PM 17335 med träflis, dynga, tiggarranunkel, träkol. PM 17336 med träflis, örtfragment, tiggarranunkel, dynga. PM 17644 med halm, örtfragment, tiggarranunkel, starr, humleblomster	Utgjänningslager av sand med grästov och träflis. Innehöll ben av nöt, stor mängd underkåkar, metapodier, övriga distala ben (strålben, distala skenbensfragment). Mindre antal övriga fragment från det axiala skelettet inklusive kranium, tungben. Får/get, blandade fragment. Svin, blandade fragment. Häst, Blandade fragment, främst från bakben. Höns, lårbens. Kummel, kota. Totalt 12835 g ben. Fynd av kalkbruk: 1 fragment (5 g). Läder: 1 sko. Järn: 2 spikar. Slagg: 1 fragment (40 g). Tegel: 2 röda murtegel. Trä: 1 krok, 1 laggkärl, 3 oidentifierade föremål. Keramik: 12 YRG trebensgrytor, 4 YRG krukor, 3 oidentifierade YRG kärl, 1 oidentifierat YLG kärl, 1 stengodskrus från Raeren 1550–1600.
3253***	Konstruktion av byggnad	35058***, 35060***, 35089***, 35090***		35058, 35090 var Ö-V syllstockar. 35060, 35089 var N-S syllstockar
3255***	Konstruktion av byggnad	35097***, 35098***, 35102***, 35119***, 74069***, 74073***, 74074***		35097 var Ö-V stock i rustbädd. 35098 var N-S rustbäddsstock. 35119, 74073 var syllstenar. 74069, 74074 var N-S syllstockar. 35102 var Ö-V syllstockar
3319***	Konstruktion av rum	35059***, 35061***		35059 var Ö-V regel/stock. 35061 var N-S regel/stock
3321***	Konstruktion av byggnad	95077***		Ö-V syllstock
3324***	Konstruktion av golv eller gårdsplan	35062***, 35063***		35063 var konstruktionslager av sand. 35062 var stenläggning
3326***	Konstruktion av fundament	35099***, 35100***, 35108***, 35109***		35100, 35108, 35109 var brända/förkolnade Ö-V brädor. 35099 var 1,0×1,5 m stort fundament av tegel
4049***	Konstruktion av rum	35070***, 74074***		74074 var N-S golvregel. 35070 var konstruktionslager av lera använd som golvtyta, 0,03–0,10 m tjockt. Lagrets överyta var påverkat av brand (innehöll bränd lera)
4051***	Konstruktion av fundament	35101***		Rustbädd av 6 Ö-V stockar och 1 N-S stock

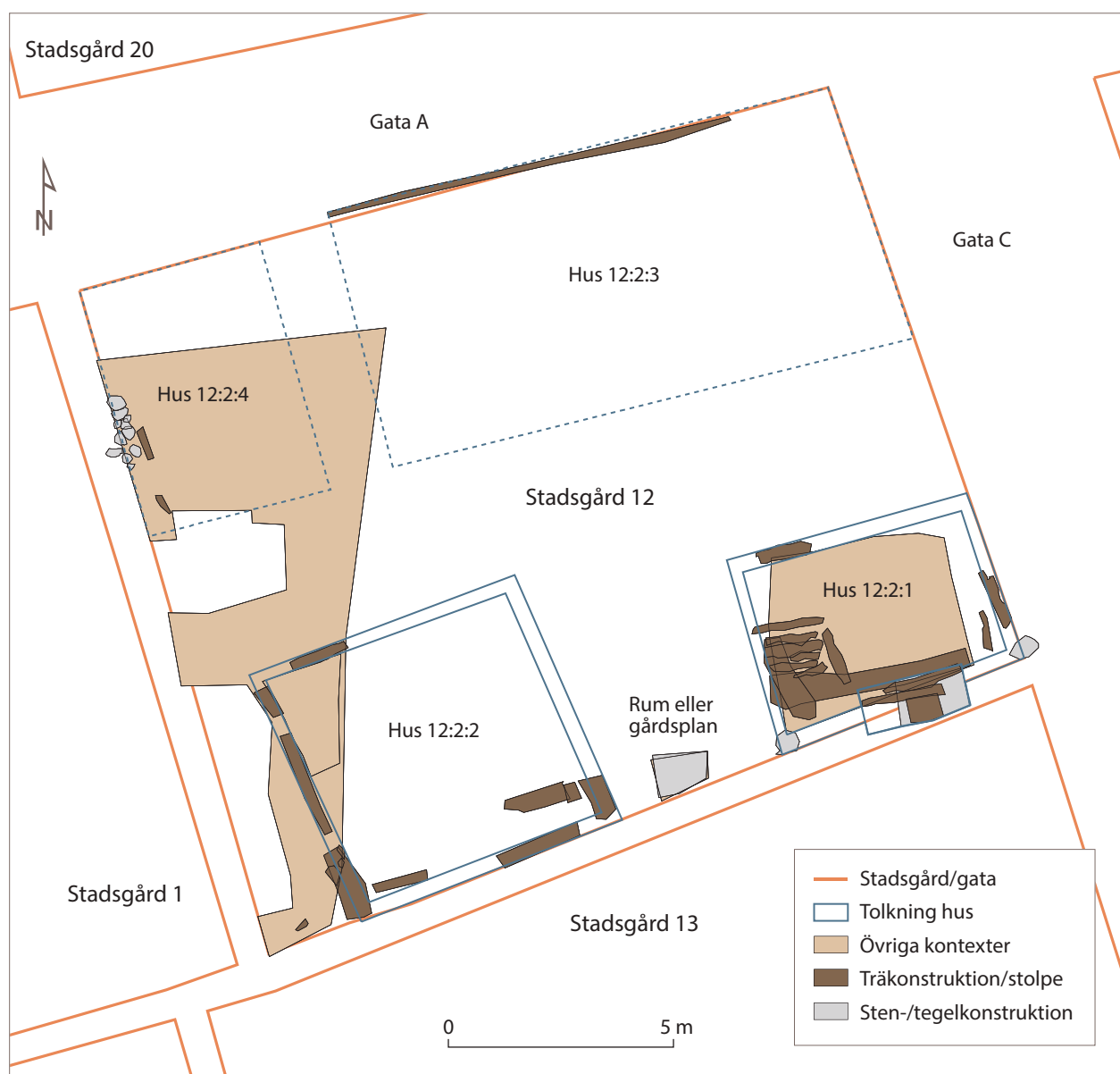
3326***). Det är oklart vilken funktion fundamentet hade. Fast inredning av trä (skåp eller bänkar) kan ha funnits, utmed de södra eller västra väggarna, i raseringslagren fanns brända plankor här. Rumets funktion är osäker, men det kan ha varit en bod med hantverk.

Hus 12:2:2 var minst 6,3×6,0 meter stort och hade minst ett rum. Syllstockar lades ut (KG 416, KG 3253***). I byggnaden lades konstruktionslager av sand som även fungerade som isolering (KG 417) och troligen ett trägolv, två regler fanns i den södra delen av huset (KG 3319***). Direkt väster om huset fanns flera delar av bräddor och stockar som kan vara delar av en konstruktion. Det är oklart vilken funktion huset hade.

Mellan hus 12:2:1 och hus 12:2:2 konstruerades en stenlagd yta som kan ha varit del av en gårdsplan eller möjligen ett stenlagt golv i en byggnad. På konstruktionslager av sand lades stenar (KG 3324***).

Hus 12:2:3 var mycket fragmentariskt bevarat, det har varit minst 9,3 meter långt. En syllstock fanns utmed gata A (KG 3321***). Det är oklart vilken funktion huset hade.

Hus 12:2:4 var mycket fragmentariskt bevarat, det har varit minst tre meter långt (troligen sträckte det sig hela vägen till gata A) och haft minst ett rum. En rad av syllstenar lades ut. I byggnaden fanns rester av ett trägolv (KG 412). Det är oklart vilken funktion huset hade.

Figur 138. Lämningar från fas 12:2. Skala 1:150.

Fas 12:3. Rasering av byggnader

Datering: 1540-tal (1547).

Storskalig rasering av stadsgården, troligen i samband med flytten till Älvsborgsstad (figur 139, tabell 62).

Hus 12:2:1 raserades. Byggnaden har troligtvis brunnit eftersom raseringsmaterialet var bränt

och täcktes av ett brandlager. I brandlagret fanns även större bitar bränt trä och en bränd stock (KG 4050***). Dessa kan komma från väggar och olika konstruktioner i byggnaden, som fast inredning, eller möjligen ett loft. Raseringslaget kom även att delvis täcka vret 12/13.

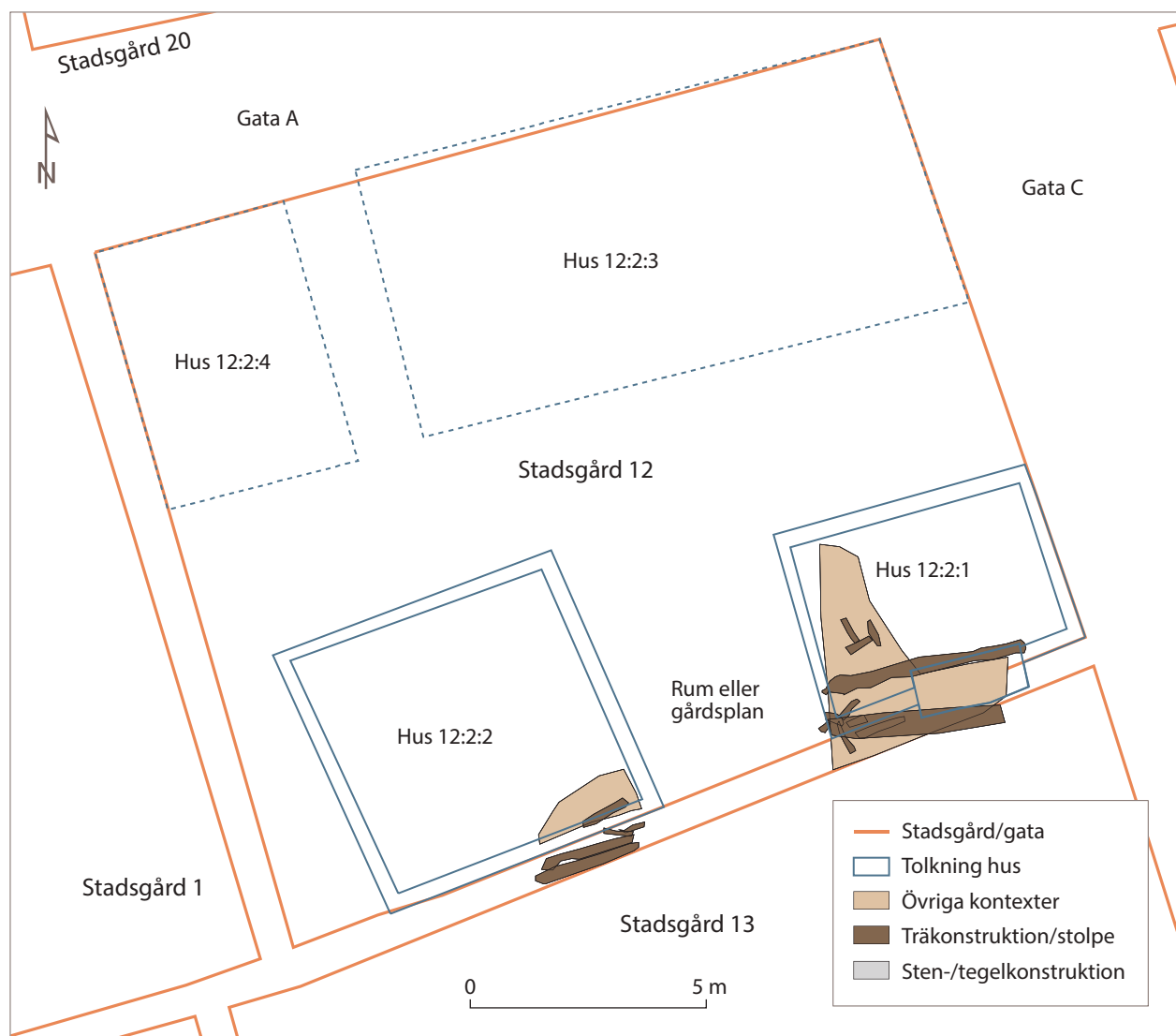
Hus 12:2:2 raserades, här fanns brända stockar som kan komma från husets väggar och över det raseringslager (KG 3323***).

Tabell 62. Grupper och kontexter i fas 12:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3323***	Rasering av byggnad	35042***, 35056***		35056 var kraftigt brända Ö-V stockar (raserad vägg). 35042 var utjämnat raseringslager
4050***	Rasering av byggnad	35069***, 35076***, 35091***, 35096***		35096 var syllstock flyttad ur läge. 35076 var Ö-V bränd stock (del av vägg eller tak). 35091 var brända brädor i Ö-V och N-S riktning (raserad vägg/konstruktion). 35069 var brandlager av sand, tegelkross, bränd lera, träkol, aska

Figur 139. Lämningar från fas 12:3. Skala 1:150.

Fas 12:4. Konstruktion av hus 12:4:1

Datering: 1560–1570-tal.

En ny byggnad uppfördes utmed gata C (hus 12:4:1). Troligen har bebyggelse funnits även längre åt norr, här fanns raseringslager i fas 12:5 (figur 140, tabell 63).

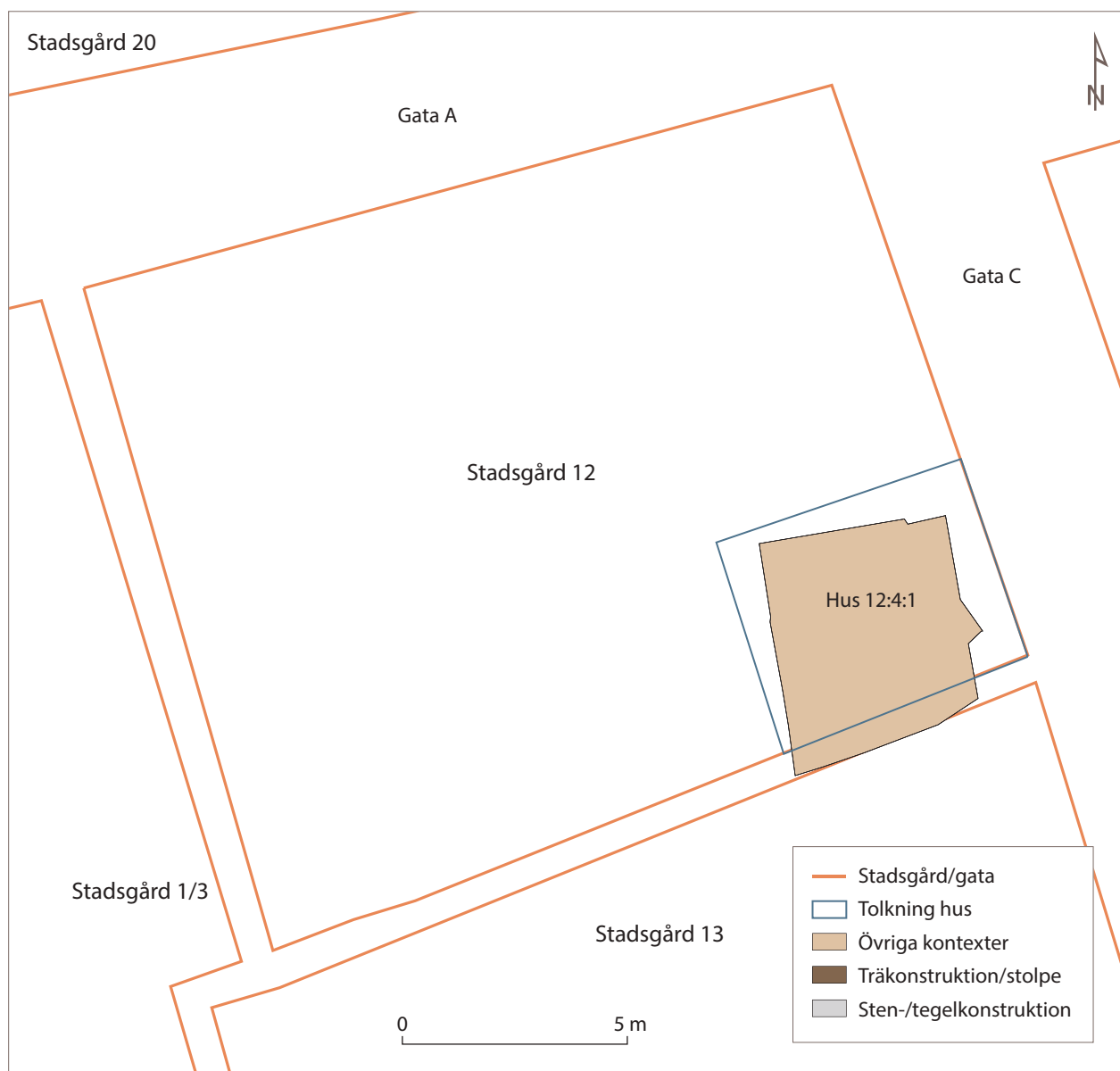
Hus 12:4:1 var minst 5,8×4,8 meter stort och hade minst ett rum, men mycket lite var bevarat. Ett konstruktionslager av sand lades ut (KG 3322***), golvyta och väggar saknades. Rummets funktion är osäker, men det kan ha varit en bod.

Tabell 63. Grupper och kontexter i fas 12:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3322***	Konstruktion av hus	35064***		Konstruktionslager av sand. Innehöll 2 kalvarier, 1 mellanhandsben, 1 mellanfotsben, revben, diafyser av nöt. Häst: lös proximal epifys från strålben av häst. Vikt: 1110 g. Fynd av keramik: 20 YRG trebensgrytor, 1 YRG fat, 1 YRG skål, 10 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskrus från Siegburg ca 1400–1500.

Figur 140. Lämningar från fas 12:4. Skala 1:150.

Fas 12:5. Rasering av stadsgård

Datering: 1600-tal.

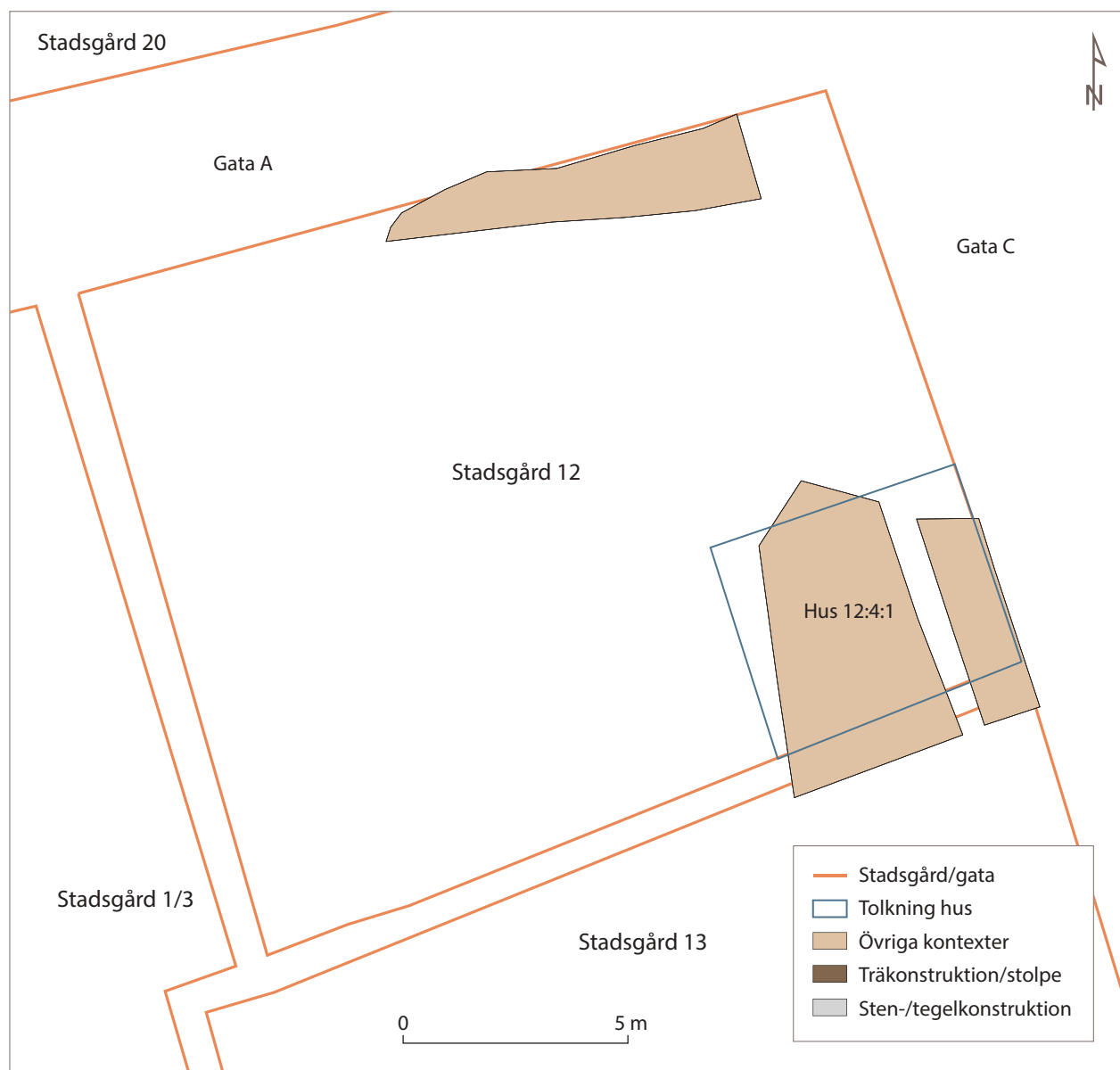
Storskalig ödeläggelse, kan vara vid stadens nedläggande eller Kalmarkriget. Lager med raseringsmassor jämnades ut över ytan (figur 141, tabell 64).

Tabell 64. Grupper och kontexter i fas 12:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3327***	Rasering av-bebyggelse	60698***, 73001***		60698 var utjämnade lager av sand, silt med tegelkross, kalkbruk, efter rasering/övergivande. 73001 var utjämnat raseringslager av sand med tegelkross, träkol, endast delundersökt. Innehöll splitter av nöt, får/get, svin. Vikt: 30 g. Fynd av glas: 2 passglas, 2 fragment fönsterglas (5 g). Kaker: 2 kakelugnskakel 1500-tal. Järn: 5 spikar. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 1 YRG panna, 1 YLG skål, 1 YLG fat.

Figur 141. Lämningar från fas 12:5. Skala 1:150.

Stadsgård 13
Fas 13:1. Äldsta brukning
Datering: 1470-tal.

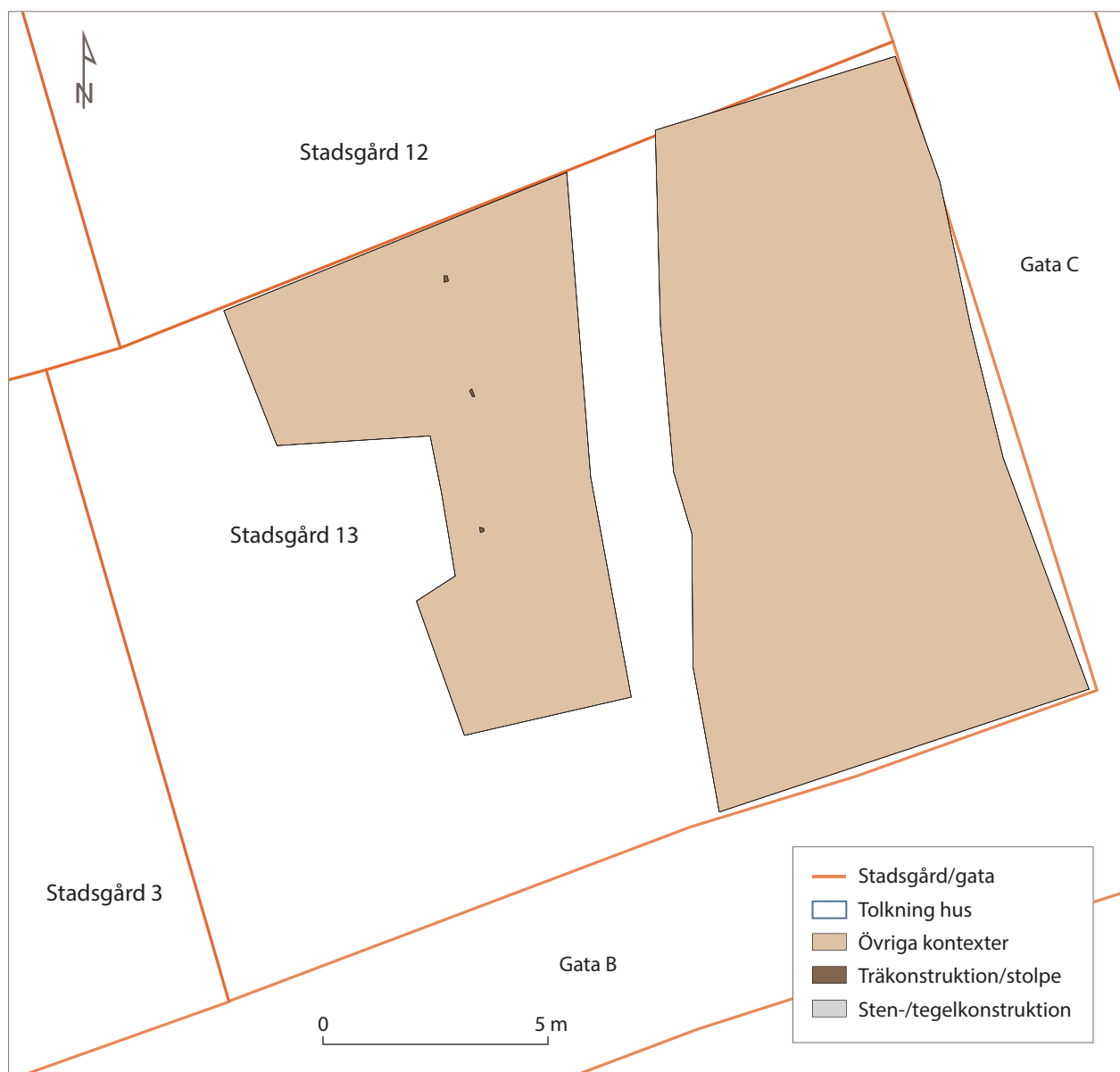
Tomten stakades ut då staden grundades (figur 142, tabell 65). Under den första tiden var den obebyggd. Den befintliga markhorisonten brukades, här fanns inslag av gödsel (KG 3248***). Tre brädor slogs ned (KG 3328***). De kan ha varit delar av en hägnad, möjligen hörde de till bygget i fas 13:2.

Tabell 65. Grupper och kontexter i fas 13:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3248***	Brukad markyta	71021***		Humös sand/silt med inslag av gödsel.
3328***	Konstruktion av hägnad?	35107***		Två nedslagna brädor, del av hägnad eller annan konstruktion

Figur 142. Lämningar från fas 13:1. Skala 1:150.

Fas 13:2. Konstruktion av huslänga 13:2:1, hus 13:2:2 och gårdsplan

Datering: Omkring 1480.

På stadsgården uppfördes en byggnad (huslänga 13:2:1). Den omgav en gårdsplan. På stadsgårdens sydvästra del konstruerades en byggnad (hus 13:2:2), möjligen var byggnaderna sammanbyggda (figur 143, tabell 66).

Inför bygget lades konstruktionslager med träflis samt ett tunt lager av sand (KG 1627). De nedslagna brädorna bröts av i markhöjd. På konstruktionslagret lades en rustbädd av stockar och slanor samt ytterligare konstruktionslager med träflis (KG 1338, KG 3252***). I lagret fanns en

kärna av sötkörbär. Delar av rustbädden var knuttimrad. Träflisen kan ha troligen tillkommit vid timmerarbetet i samband med byggnationen. I samband med bygget deponerades ett lager med matavfall där gårdsplanen senare anlades (KG 4265***).

Huslänga 13:2:1 var U-formad, omslöt gårdsplanen och var cirka 15,5×15,0 meter stor och hade minst sju rum. Byggnaden har sannolikt även haft en övervåning, ett möjligt fundament till en trappa fanns på gårdsplanen. Som grund för byggnaden lades en rustbädd ut. Efter det lades syllstenar och syllstockar (KG 4255***). På några av stockarna kunde verktygsspår av yxa och spår efter knuttimring anas.

Figur 143. Lämningar från fas 13:2. Skala 1:150.

Tabell 66. Grupper och kontexter i fas 13:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1034	Konstruktion av byggnad	45116, 51188, 51189, 51197, 51198, 51260, 51267	51189 har PD 80741 daterat till 1476±2. 51197 har PD 80740 daterat till 1484±7.	45116 var N-S rad av syllstenar, ca 0,25–0,30 m stora. 51198 var en syllsten, ca 0,6×0,9 m stor. 51260 var N-S syllstock. 51189, 51197 var Ö-V syllstockar. 51188 var NÖ-SV bränd regel. 51267 var två störr, ca 0,10 m i Ø
1081	Konstruktion av fundament	51178, 51181		51181 var konstruktionslager av lera, grus, sand, 0,2 m tjockt. 51178 var 2,4×1,3 m stor, 0,2 m hög tätt lagd stenpackning med kantiga stenar 0,10–0,25 m stora
1329	Konstruktion av golv	51266, 51270		51270 var konstruktionslager av sand. 51266 var spridda stenar, ca 0,10–0,15 m stora
1331	Konstruktion av stolpe	51261, 51262, 51263	51261 har PD 80737 daterat till juni 1476	51263 var nedgrävning, ca 0,2 m i diameter. 51261 var en stolpe, ca 0,6 m hög och 0,18 m i diameter. 51262 var fyllning av siltig sand.
1338	Konstruktion av rustbädd	51190, 51193, 51194, 51199, 51264, 51274, 51278, 51394	51193 har PD 80634 daterat till 1470±7. 51199 har PD 80738 daterat till 1458±7. 51264 har PD 80697 daterat till vinterhalvåret 1476–1477. 51194 har PM (ej id) se bilaga 1.	51193, 51199, 51264, 51394 var NV-SÖ stockar med verktygsspår efter yxa. 51274, 51278 var Ö-V stockar med verktygsspår efter yxa. 51190 var N-S syllstock med verktygsspår efter yxa över 51274 och 51278. 51194 var ett sandigt lager med torv och träflis, ca 0,25–0,30 m tjockt. Innehöll ben av nöt, kraniefragment, 2 underkåkar, tand, hälben, 1 mellanhandsben, 2 mellanfotsben. Får, horn. Får/get, strålben. Svin, kraniefragment. Hare, strålben. Däggdjur, fragment. Höns, höftben. Fågel, fragment. Torskfisk, zonoskelett, kotor. Totalt 2209,1 g ben. Fynd av övrig metall: 1 beslag i CU-legering. Slagg: 1 fragment (106 g). Tegel: 1 taktegel. Keramik: 7 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 1 YRG panna, 1 YRG krus, 5 oidentifierade YRG kärl.
1627	Markberedning	51200, 51201		51200 var ett konstruktionslager av sand, ca 0,01–0,03 m tjockt. 51201 var ett Utjämningslager av humös sand, träflis, innehöll grästorv, ca 0,1 m tjockt. Innehöll ben av nöt, 4 underkåksalvor från olika individer (2 höger, 2 vänster i olika slitagestadier), kraniefragment, tand, astragalus, hälben, 1 mellanhandsben, 1 mellanfotsben, fragment, revben, höftben, tåled. Svin, kraniedel, underkåke. Kummel, kotor. Långa, kotor. Vikt: 205 g (allt material ej vägt). Fynd av keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka
3252***	Markberedning och konstruktion av rustbädd	35028***, 35029***, 35030***, 35080***		35030 var rustbädd av slanor. 35028 var NV-SÖ stock. 35029, 35080 var utjämningslager av träflis, humös silt med pinnar, tegelkross, träkol, gödsel.
4130***	Konstruktion av rum	35078***		Konstruktionslager av sand.
4132***	Konstruktion av eldstad	35039***, 35066***, 35079***, 35081***		35081 var rustbädd av 7 Ö-V stockar. 35039 var kvadratisk ram rund fundament av brända stockar. 35079 var konstruktionslager av sand. 35066 var konstruktionslager av lera
4135***	Konstruktion av rum	35086***		Träggolv med brända golvbrädor
4136***	Konstruktion av rum	35055***, 35067***, 35092***, 74076***		74076 var konstruktionslager/isolering av humös sand, ca 0,2 m tjockt. 35067 var konstruktionslager/isolering av sandlager, ca 0,03–0,1 m tjockt. 35092 var en delvis bränd N-S golvregel. 35055 var ett träggolv med brända Ö-V brädor.
4137***	Konstruktion av fundament (eldstad?)	35054***		Stenläggning av tätt placerade stenar inom 1,7×1,2 m stor yta, riktigt med tegelkross runt konstruktionen.
4138***	Konstruktion av rum	35068***, 35112***		35112 var konstruktionslager av sand, ca 0,02–0,20 m tjocka. 35068 var stenar, ca 0,2–0,5 m stora.
4251***	Konstruktion av gårdsplan	35018***, 35051***, 35052***		35018, 35051 var konstruktionslager av sand. 35052 var rest av stenläggning av 0,1 m stora stenar
4255***	Konstruktion av byggnad	35071***, 35072***, 35073***, 35074***, 35075***, 35082***, 35083***, 35084***, 35085***, 35103***, 35104***, 35105***, 35106***, 35110***, 35113***, 35114***, 35117***, 35118***, 74053***, 74054***, 74055***, 74056***, 74058***, 74060***, 74061***, 74062***, 74066***, 74067***, 74068***, 74072***	74060 har PD 318969 daterat till vinterhalvåret 1475–1476. 74066 har PD 318955 daterat till 1476–1486. 74067 har PD 318941 daterat till 1469–1481. 74068 har PD 318968 daterat till 1475–1485.	35114, 74053, 74072 var syllstenar, ca 0,1–0,4 och 0,5–0,8 m stora. 35110, 35113, 74066, 74067 var N-S kraftiga N-S stockar (ek). 74054 var Ö-V kraftiga stockar. 35071, 35083, 35103; 35104, 35106, 35117, 35118 var Ö-V syllstockar. 35072, 35084, 35085, 35105, 74055, 74056, 74058, 74060, 74061, 74062, 74068 var N-S syllstockar. 35073, 35082 var N-S brända syllstockar. 35074, 35075 var Ö-V brända syllstockar.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
4256***	Konstruktion av rum	74075***		Konstruktionslager av sand, ca 0,02–0,20 m tjocka
4259***	Konstruktion av ränna?	35021***, 35027***	35021 har PM 103191 se bilaga 1.	35021, 35027 var Ö-V stockar som ev bildade sidor i ränna. Över dem fanns N-S stockar (KG).
4261***	Konstruktion av fundament eller trälagd yta	35003***, 35004***, 35005***, 35006***, 35007***, 35008***, 35009***, 35011***		35003, 35004, 35011 var N-S stockar. 35005, 35006, 35007 var Ö-V stockar. 35008, 35009 var nedslagna störrar
4265***	Deponering av avfall	35019***	Har PS 904062	Utgjämnat lager av silt med avfall. Innehöll 2 längsklurna kalvarier, kalvarium av nötk. Molarfragment av svin. Underkäke av får. Totalt 793 g ben.

I nordväst fanns rum A som var 5,9×5,2 meter stort. Ett konstruktionslager av sand lades ut, men golvyta saknades (KG 4130***), troligen har dock rummet haft ett isolerat trägolv. I rummets nordöstra hörn uppfördes en 2,2×2,1 meter stor eldstad. Som grund för eldstaden lades en rustbädd av stockar och på detta en träram. Innanför träramen lades lager av sand och lera (KG 4132***). Förmodligen har det funnits en ingång till rummet strax söder om eldstaden, dock fanns inga spår av detta kvar. Rummet kan ha varit en uppvärmd stuga.

Rum B låg öster om rum A och var cirka 2,7×3,5 meter stort. Ett trägolv lades i rummet (KG 4135***). Troligen var det en kammare eller ett förråd.

Rum C var beläget söder om rum B och var cirka 2,2×3,3 meter stort. Utmed den norra väggen fanns en möjlig golvregel, i övrigt saknades golv. Troligen var rummet en förstuga. Stenar fanns gårdsplanen söder om rummet, de har troligen varit en del av ingången.

Rum D låg öster om rum B och C. Rummet var cirka 4,7×5,3 meter stort. Konstruktionslager av humös sand lades som isolering utmed den östra väggen (mullbänk), därefter lades konstruktionslager som även fungerade som isolering i resten av rummet. På det anlades ett trägolv (KG 4136***). I rummets nordvästra hörn fanns ett cirka 2,0×1,2 meter stort fundament/stenläggning, möjligen grunden för en eldstad (KG 4137***). Rummet kan ha varit ett uppvärmt rum för boende/representation eller en bod utmed gata C.

Rum E låg söder om rum D och var cirka 2,4×3,3 meter stort. Ett konstruktionslager av sand som även fungerade som isolering lades ut (KG 4256***), ingen golvyta fanns bevarad. Stenar som kan varit delar av ingångar/trösklar fanns både intill gata C, och väster om rummet på gårdsplanen.

Rummet kan ha varit en portgång från gatan till gårdsplanen.

Rum F låg söder om rum E och var 2,2×3,3 meter stort. Ett konstruktionslager av sand som även fungerade som isolering lades ut (KG 4256***), ingen golvyta fanns bevarad. Rummet var en bod eller rum intill porten.

Rum G låg i huslängans sydöstra hörn och var cirka 6,7×3,4 meter stort. På ett konstruktionslager av sand lades ett stengolv (KG 4138***). Rummet var troligen en bod på hörnet mellan gata B och C.

Hus 13:2:2 var 7,4×5,9 meter stort och hade minst ett rum. Syllstenar och syllstockar lades ut (KG 1034). Delar av syllstockarna kan ha flyttats ut läge när byggnaden raserades. Möjligen fanns spår av en mellanvägg. I byggnadens sydvästra del fanns två störrar som möjligen markerar var en cirka 0,7 meter bred ingång fanns. I byggandens östra del sattes en stolpe (KG 1331), troligen har stolpen haft en vägg- eller takbärande funktion. Den daterades till juni 1476.

Ett stengolv lades i byggnaden (åtminstone den västra delen). I byggnadens östra del konstruerades ett 2,4×1,3 meter stort fundament med osäker funktion (KG 1081). Huset kan ha varit en bod eller förråd/verkstad knuten till stadsgården. Möjligen fanns en smedja här.

Möjligen fanns ännu ett rum, eller en portgång mellan huslänga 13:2:1 och 13:2:2 (5,2×3,3 meter stort).

Gårdsplan. En 9,5×4,5 meter stor gårdsplan som nästan var helt omsluten av byggnader anlades. Konstruktionslager av sand lades ut och på det stenläggning (KG 4251***). En möjlig öst-västlig ränna med sidor av trä konstruerades i den södra delen av gårdsplanen (KG 4259***). Den kan ha varit en dränering utmed gårdsplanen. Norr om, och delvis över rännan konstruerades ett fundament av trä (KG 4261***). Det kan ha varit fundamentet till en trappa.

Fas 13:3. Bruk och återfyllning av ränna

Datering: 1480-tal till 1540-tal?

Rännan brukades och lager avsattes (figur 144, tabell 67). Det jordprov som analyserades visade att den regelbundet hade varit vattenfylld. Efter att ha brukats fylldes den igen (KG 4260***). Fyllningen innehöll avfall i form av en stor mängd ben.

Tabell 67. Grupper och kontexter i fas 13:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
4260***	Bruk och rasering av ränna	35020***	Har PM 311771 med tiggarranunkel, hasselnötsskal, ogräs. Har regelbundet varit vattenfylld. PS 311770	Sand med träflis, träkol, aska, flera horisonter. Utfyllnadslager med inslag av sedimenterade lager. Innehöll ben av nöt, delar av åtminstone 2 kalvarier, splitter. Får, splitter. Svin, splitter. Höns, lårbens. Kotor av kolja, kummel, plattfisk. Totalt 3488 g ben.

Figur 144. Lämningar från fas 13:3. Skala 1:150.

Fas 13:4. Ombyggnad av rum E och konstruktion av rum H

Datering: Första hälften av 1500-talet (1530?).

Ombyggnader av delar av huslänga 13:2:1 (figur 145, tabell 68). Ett nytt golv konstruerades i rum E. På konstruktionslager av sand lades stenläggning

(KG 4134***). Även i rum D lades stenar, rummet kan ha delats i två olika rum.

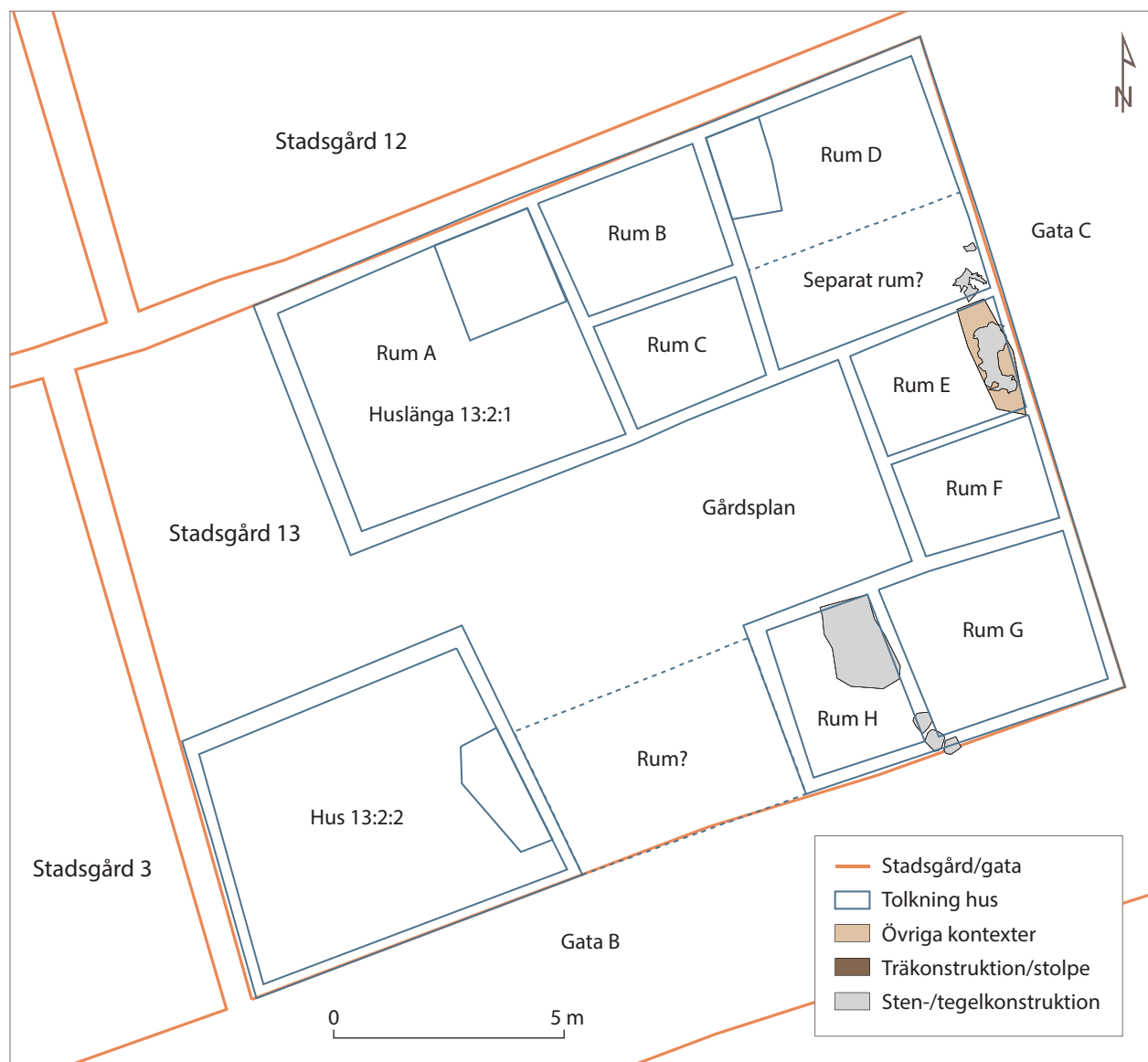
I rum G byggdes en ny mellanvägg så ett nytt rum (rum H) skapades. Syllstenar lades ut. Därefter lades ett golv av tegel och stenar i det nya rum H (KG 3329***). Rummet var troligen en bod.

Tabell 68. Grupper och kontexter i fas 13:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3329***	Konstruktion av rum	35049***, 35050***		35049 var N-S rad av syllstenar, 0,35–0,45 m stora 35050 var golvyta av tegelstenar med inslag av natursten. Fynd av övrig metall: 2 grytben av koppar, 1 blysmälta och en knapp i blylegering. Keramik: 1 stengodskrus från Siegburg med del av tennlock kvar
4134***	Konstruktion av rum	76053***, 76054***		76054 var konstruktionslager av sand. 76053 var stenläggning av 0,1–0,2 m stora stenar. Fynd av övrig metall: 1 beslag i CU-legering.

Figur 145. Lämningar från fas 13:4. Skala 1:150.

Fas 13:5. Rasering av stadsgård

Datering: 1540-tal (1547).

Huslänga 13:2:1 raserades (figur 146, tabell 69). Delar av byggnaden brann. På golvet i rum B och rum D fanns brandlager. I övrigt verkar raseringen ha skett metodiskt. Eldstaden i rum A plockades ner, stenar som kan komma från fundamentet fanns samlade på gårdsplanen (KG 4139***). Över rum B, C och D fanns ett utjämnat raseringslager (KG 3314***).

Hus 13:2:2 raserades och raseringslager jämnades ut över platsen (KG 1032). En koncentration av

raseringsmassor, bestående av bland annat rasade stenar, bränd lera, tegelkross, aska och sot, fanns i den västra delen (KG 1030). Detta är troligen spår efter en raserad eldstad, men det är säkert om den legat i hus 13:2:2 eller om det är rasering av eldstaden i grannhuset på stadsgård 3. Här fanns ett pilgrimsmärke med S:ta Gertrud från vallfärdsorten Nivelles i nuvarande Belgien.

En del slagg, bränd lera och mindre metallföremål fanns som pekar mot metallhantverk/smide någonstans på stadsgården, kanske i hus 13:2:2.

Tabell 69. Grupper och kontexter i fas 13:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1030	Rasering av eldstad	45117, 51202, 51203, 51212		45117 var ett lager av bränd lera och tegel, ca 0,03–0,1 m tjockt. 51202 var raseringslager av siltig sand med tegelkross, aska, sot och träkolsbitar, ca 0,15 m tjockt. 51203 var spridda stenar, 0,1–0,3 m stora. 51212 var raseringslager av sand, sot och träkol, ca 0,05 m tjockt. Innehöll ben av nöt, kraniefragment, tåled. Svin, tänder. Gås, tåled. Fågel, tåledsfragment. Gädda, kotor. Kolja, kotor, cleithrum. Torsk, kraniedel, kotor. Plattfisk, kotor. Vikt: 12 g (allt material ej vägt). Fynd av bränd lera: 2 fragment lerklining (11 g), 11 fragment bränd lera (93 g). Glas: 1 fönsterglasfragment (4 g). Järn: 2 spikar. Övrig metall: 1 pilgrimsmärke, S:ta Gertrud, 1 oidentifierat blyföremål. Slagg: 33 fragment (1440 g). Keramik: 8 YRG trebensgrytor, 15 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskärl från Limburg, 1400-tal.
1032	Rasering av byggnad	51187, 51191, 51192, 51195		51195 var spridda stenar, 0,3–0,8 m stora. 51192 var N-S delvis bränd träplanka, del av vägg eller golv. 51187 var raseringslager bestående av siltig sand med inblandning av tegelkross och träkolsbitar, ca 0,20–0,25 m tjockt. 51191 var raseringslager av bränd sandig silt med eldpåverkad sten, tegelbrockor, tegelkross, sot, träkolsbitar, ca 0,15 m tjockt. Innehöll ben av nöt, fragment av mellanfotsben 1 hel tåled, blandade fragment. Får, tänder. Får/get, underkäke. Svin, underkäke, tänder. Torsk, kotfragment. Torskfisk, kota. Vikt: 4 g (allt material ej vägt). Fynd av bränd lera: 2 fragment (68 g). Glas: 1 flaska, 1 oidentifierat dryckeskärl. Järn: 1 nit, 2 spikar. Slagg: 5 fragment (128 g). Tegel: 1 taktegel. Keramik: 13 YRG trebensgrytor, 3 YRG krukor, 1 YRG fat, 12 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskärl från Westerwald 1600-tal.
3314***	Rasering av byggnad	35053***, 35077***, 35088***, 72067***, 80033***, 81010***		35077 var ett tunt lager bestående av näver (ev. från tak). 35088 var utjämnat lager av silt med tegelkross, träflis och avfall. 72067 var utjämnad rasering av sand med träflis, träkol. 80033 var brandlager med tegelkross, träkol, bränd lera på trögolv. 35053, 81010 var utjämnat raseringslager av sand med tegelkross, kalkbruk, träkol, sot. Flera horisonter. Bränt trä i S utmed gata B. Innehöll ben av nöt, kalvariedelar av nöt (möjligen 1 helt kalvarium, längskluven halva, underkåkspar). Däggdjur, revbensfragment (möjligtvis får). Totalt 1212 g ben. Fynd av slagg: 3 fragment (548 g).
4139***	Rasering av eldstad	35002***, 35046***		35002 var ansamling av stenar, 0,3–0,4 m stora, troligen från raserad eldstad. 35046 var raseringslager av grus, tegelkross.

Figur 146. Lämningar från fas 13:5. Skala 1:150.

Fas 13:6. Konstruktion av huslänga 13:6:1, hus 13:6:2 och gårdsplan
Datering: 1560–1570-tal.

Återuppbyggnad av stadsgården (figur 147, tabell 70). En byggnad (huslänga 13:6:1) uppfördes utmed stadsgårdens norra sida. Utmed den södra sidan uppfördes en byggnad (hus 13:6:2). Möjligen var de sammanbyggda över portgången i öster. Mellan byggnaderna fanns en gårdsplan.

Huslänga 13:6:1 var 15,3×5,8 meter stor och hade minst tre rum. Syllstenar lades ut (KG 3315***).

Rum A var 6,0×5,2 meter stort. Ett konstruktionslager av sand lades ut, och över det lera som fungerade som golvyta (KG 3052***). Leran var något tjockare utmed rummets väggar och vid eldstaden. En ny eldstad byggdes på samma plats som den äldre, den var 2,2×2,2 meter stor. Möjligen var det en kakelugn (ugnskakel fanns i raseringen). Ett konstruktionslager av sand lades ut och på det träplankor och tegel (KG 4133***). Tegel fanns kvar i eldstadens sydvästra hörn, men har troligen täckt hela botten på eldstaden. Rummet var ett uppvärmt rum (ev. stuga med eldstad).

Rum B var 5,9×5,2 meter stort. Ingen golvyta var bevarad. Troligen var det egentligen flera rum (förstuga och kammare i väster, odefinierat rum i öster).

Rum C var 2,0×5,2 meter stort. På konstruktionslager av sand lades ett stenlagt golv (KG 3316***). Rummet var troligen en bod utmed gatan.

Portgången var minst 2,5 meter bred. På konstruktionslager av sand lades stenläggning (KG 3317***).

Hus 13:6:2 var minst 6×4 meter stort och hade minst ett rum. Syllstenar lades ut (KG 3315***), syllstenarnas placering antyder att fler rum fanns. I rummet lades konstruktionslager av sand och ett stengolv (KG 3318***). Troligen var rummet en bod på hörnet mellan gata B och C.

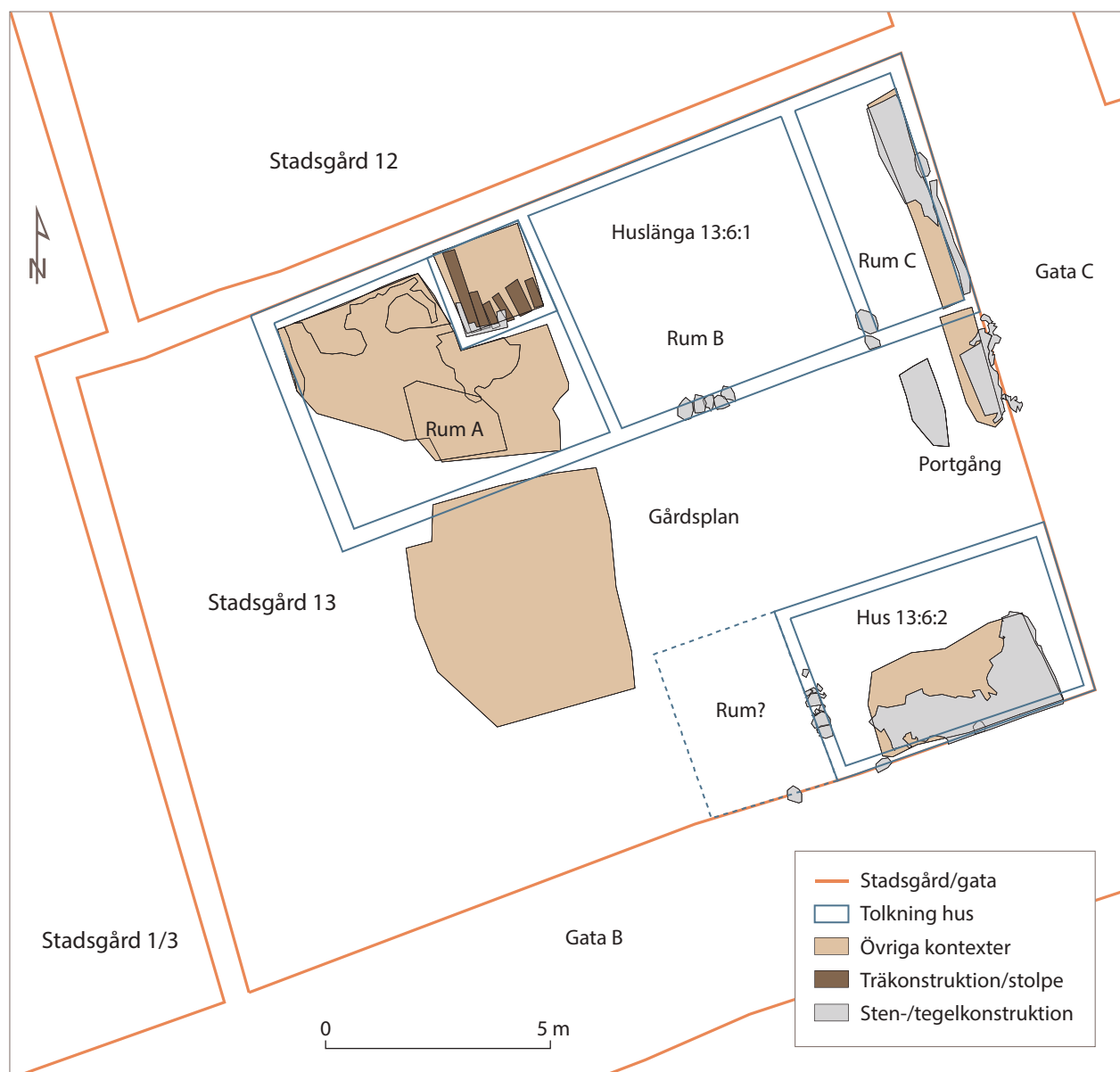
På **gårdsplanen** lades ett utjämningslager av sand med raseringsmaterial (KG 3331***). En hel del ben förekom förhållandevis jämt spridda i hela lagret utan tydliga koncentrationer. Framför allt revben och mellanfotsben av nöt stod upprätt i lagret.

Tabell 70. Grupper och kontexter i fas 13:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3052***	Konstruktion av rum	35033***, 35045***		35045 var konstruktionslager av sand. 35033 var ett konstruktionslager av lera (använt som golvyta), tjockare utmed väggar
3315***	Konstruktion av byggnad	71001***, 72066***, 81014***		71001 var N-S och Ö-V syll/grundmur av 0,1–0,3 m stora stenar. 72066 var N-S rad av syllstenar, 0,2–0,4 m stora. 81014 var Ö-V rad av syllstenar 0,3–0,5 m stora
3316***	Konstruktion av rum	72062***, 72065***		72065 var konstruktionslager av sand. 72062 var stenläggning av 0,1–0,2 m stora stenar. Fynd av metall: 1 nit och 1 dekorelement i CU-legering
3317***	Konstruktion av stenlagd yta	60168***, 72068***		72068 var konstruktionslager av sand. 60168 var stenläggning av 0,1–0,2 m stora stenar
3318***	Konstruktion av rum	81011***, 81012***		81012 var konstruktionslager av sand. 81011 var stenläggning av ca 0,10–0,15 m stora stenar. Innehöll blandade delar av nöt. Gås förekommer. Vikt: 222 g. Fynd av keramik: 1 YRG trebengryta, 1 YRG fat, 2 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskrus från Raeren 1550–1600.
3331***	Markberedning	35001***		35001 var utjämnat raseringslager av humös sand med tegelbrockor/kross, träbitar, pinnar, träflis, gödsel. Flera horisonter. Innehöll ben av nöt, blandade delar, splitter, underkäke, 1 mellanhandsben, 2 mellanfotsben, vristben, tår. Får, underkäke. Får/get, armbågsben. Svin, förekommer. Gås: handben (vingdel), tibiotarsus. Id, kota. Kolja, cleithrum. Torsk, kraniefragment. Totalt 2720 g ben. Fynd av övrig metall: 1 sigillstamp och 1 blyplomb. Slagg: 1 fragment (42 g).
4133***	Konstruktion av eldstad	35041***, 35043***, 35065***		35041 var N-S brända brädor. 35065 var konstruktionslager av sand. 35043 var fundament av enstaka tegelstenar. Innehöll kraniedel av abborre. Kota av fjärsing. Vikt: 0,4 g.

Figur 147. Lämningar från fas 13:6. Skala 1:150.

Fas 13:7. Konstruktion av hus 13:7:1, ombyggnad av huslänga 13:6:1

Datering: 1600-tal (efter Kalmarkriget?).

Utmed gata B uppfördes en ny byggnad (huslänga 13:7:1) samtidigt som huslängan byggdes om, detta skedde i samband med att gata B byggdes om. Inför byggnationen raserades hus 13:6:2. Delar av byggnaden kan ha återanvänts (figur 148, tabell 71).

Rum A i huslänga 13:6:1 byggdes om. Ett golv bestående av tegelstenar lades (KG 4131***). Tegelgolvet var framför allt bevarat i rummets östra del. Tegelgolvet är samma som framkom vid förundersökningen 2012 (Gustavsson et al. 2012).

Hus 13:7:1 var minst 9×4 meter stor och hade minst tre rum. Konstruktionslager av sand lades

ut och reglar och brädor som kan ha varit delar av väggar (KG 3330***).

I öster fanns rum A som var minst 3,6×2,3 meter stort. Ett stengolv anlades här. Mest troligt var det golvet i en bod. Rummet kan ha haft en ingång från gata C. Ytterligare minst ett rum fanns väster om rum A.

Väster därom fanns rum B som var 1,1×1,8 meter stort och anlades utmed mot gata B. Golvytta saknades men i raseringen fanns stenar som kan komma från ett golv. Det kan ha varit en bod.

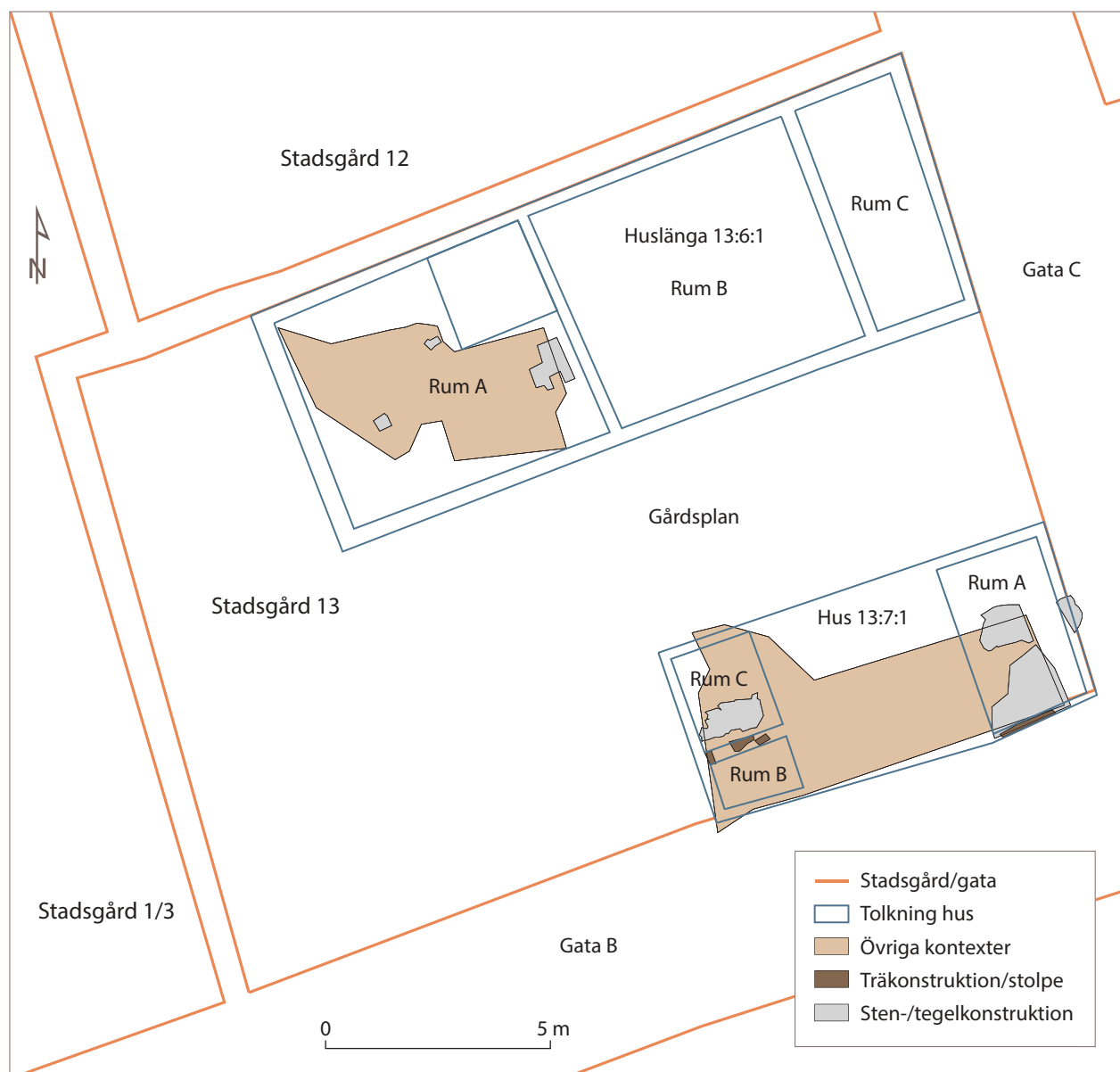
Rum C låg norr om rum B och var minst 2,2×1,8 meter stort. Här lades ett stengolv. Även detta rum kan ha hört till en bod.

Tabell 71. Grupper och kontexter i fas 13:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3330***	Konstruktion av byggnad	70028***, 70029***, 81000***, 81001***, 81002***, 81008***		81002 var konstruktionslager av humös sand med tegelkross. 81008 var Ö-V bräda/regel. 81000 var Ö-V brända brädor. 81001 var stenläggning av 0,10–0,15 m stora rundande stenar. 70028, 70029 var stenläggning av 0,05–0,10 m stora stenar. Innehöll blandade delar av nöt. Mellanfotsben av rådjur. Strålben (märgkluvet?) av häst. Svin, får/get förekommer. Långa, bälkta av en stor individ. Totalt 5709 g ben. Fynd av glas: 1 passglas, 1 bägare 2 oidentifierade dryckeskärl, 1 flaska, 5 fönsterglasfragment (25 g). Järn: 1 bultlåsnyckel, 14 spikar och 1 oidentifierat föremål. Keramik: 20 YRG trebensgrytor, 3 YRG pannor, 5 YRG krukor, 8 YRG fat, 2 YRG skålar, 3 YLG fat varav 1 från Beauvais 1580–1610, 2 oidentifierade YLG kärl, 3 jdepotte-krukor, 4 stengodskrus från Siegburg ca 1550–1600, 1 stengodskrus från Köln/Frechen ca 1500–1575.
4131***	Konstruktion av golv	35035***, 35037***, 35038***		35037 var konstruktionslager av silt med inslag av tegelkross. 35035 var golvytta av tegel med fogar av kalkbruk, 35038 var rest av golvytta med spridda tegelstenar. Fynd av järn: 1 verktyg. Keramik: 4 YRG trebensgrytor, 1 oidentifierat kärl.

Figur 148. Lämningar från fas 13:7. Skala 1:150.

Fas 13:8. Rasering av stadsgård

Datering: 1600-tal (1624).

Storskalig ödeläggelse, kan vara i samband med att staden lades ned eller Kalmarkriget (figur 149, tabell 72). Byggnaderna raserades. Eldstaden i rum A i huslänga 13:6:1 raserades. Spår fanns av brukan-

det av eldstaden (KG 4264***). Möjligen monterades delar av husen ner och trämaterial depone-
rades på ytan (KG 4262***). Delar av träaterialet kan även ha ingått i en byggnad på stadsgårdens västra del.

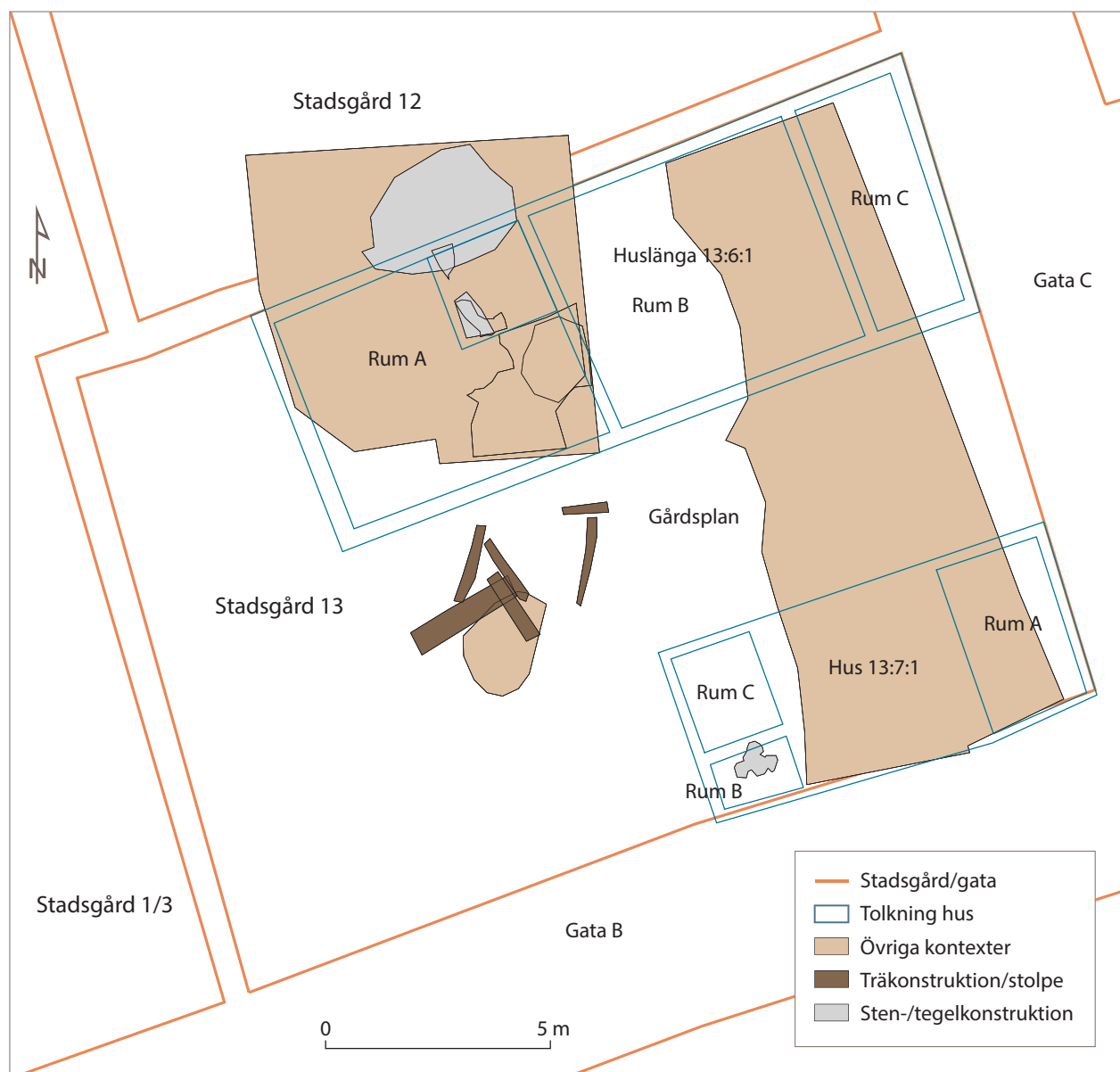
Efter att bebyggelsen hade raserats jämnades lager med raseringsmassor ut (KG 4263***).

Tabell 72. Grupper och kontexter i fas 13:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
4262***	Rasering av byggnad?	35012***, 35013***, 35014***, 35016***, 35017***, 35022***		35012 var NÖ-SV stock, öghugg i Ö ände. 35013 var NV-SÖ stock, öghugg i S ände. 35022 var NV-SÖ stock. 35014, 35016 var N-S stockar. 35017 var Ö-V stock.
4263***	Rasering av byggnad	35000***, 35031***, 60183***, 70031***		35000 var raseringslager av sand med träkol, kalkbruk. 35031 var utjämnat raseringslager av sand med bränt material, träkol, tegelbrockor/kross, bränd lera, kalkbruk, stenar, träkol. 60183 var utjämnade lager av sand, silt med tegelkross, kalkbruk, efter rasering/övergivande. 70031 var ansamling av större stenar, ev. bortplockad stenläggning. Fynd av övrig metall: 2 blyplomber. Keramik: 12 YRG trebensgrytor, 5 YRG krukor, 1 YRG panna, 1 YRG skål, 2 oidentifierade YRG kärl, 1 stengodskrus från Raeren och 1 stengodskrus från Siegburg.
4264***	Rasering av eldstad	35032***, 35034***, 35036***, 35040***, 35044***		35044 var flera horisonter av sand med aska, tegelkross. Spår av brukning. 35036 var rasering/utfyllnadslager av silt med tegelkross, träkol. 35034 var rasering av grus och tegelkross. 35032 var raserad murstock av tegelbrockor, tegelkross över stadsgård 12. 35040 var rasering av tegel. Fynd av kakel: 1 kakelugnskakel. Keramik: 5 YRG trebensgryta, 3 oidentifierade YRG kärl, 1 oidentifierat RG kärl.

Figur 149. Lämningar från fas 13:8. Skala 1:150.

Stadsgård 14

Fas 14:1. Konstruktion av hägnad och brukning av tomt

Datering: 1470-tal.

Efter att tomterna hade stakats ut och innan stadsgård 14 byggdes användes den för olika aktiviteter

(figur 150, tabell 73). På tomten fanns trampade lager med inslag av gödsel från djur som gått här, liksom på de omgivande stadsgårdarna (KG 1382*).

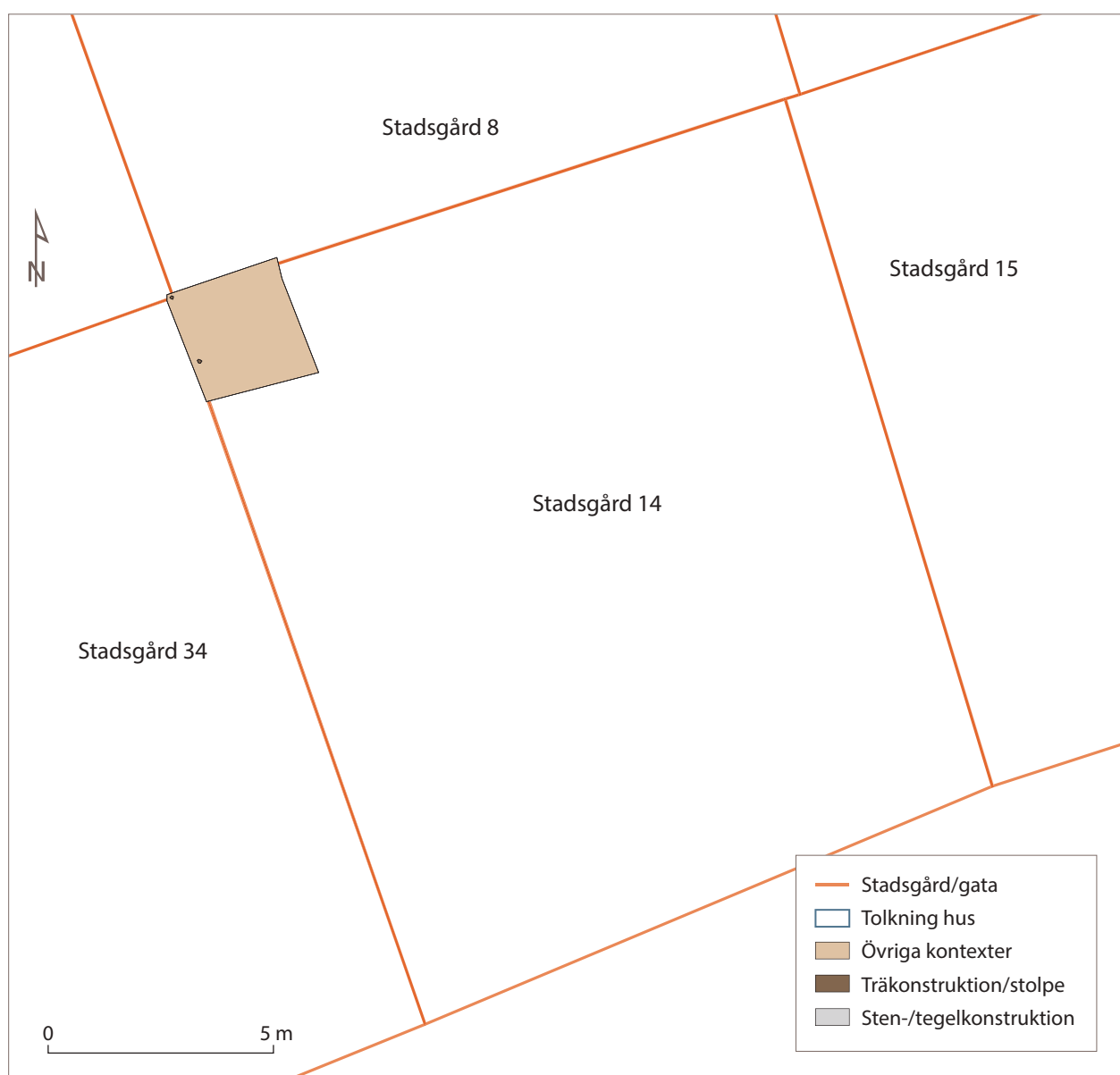
Två störar, sannolikt från en hägnad fanns i tomtgränserna mellan stadsgård 8, 14 och 34 (KG 1582*).

Tabell 73. Grupper och kontexter i fas 14:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1382*	Brukning av markyta	10157*		Siltig sand med mycket dynga
1582*	Konstruktion av hägnad	61025*		Nedslagna störar

Figur 150. Lämningar från fas 14:1. Skala 1:150.

Fas 14:2. Konstruktion av rustbäddar och bruk av yta

Datering: 1470–1480-tal
(dateringar till 1471±10, 1473±7).

Anläggande av rustbäddar för bebyggelse som aldrig kom att uppföras (figur 151, tabell 74). En rust-

bädd av stockar och nedslagna pålar konstruerades. Över den anlades lager av träflis (KG 842, KG 1406*, 1576*). Delar av rustbädden daterades till 1471±10 och 1473±7.

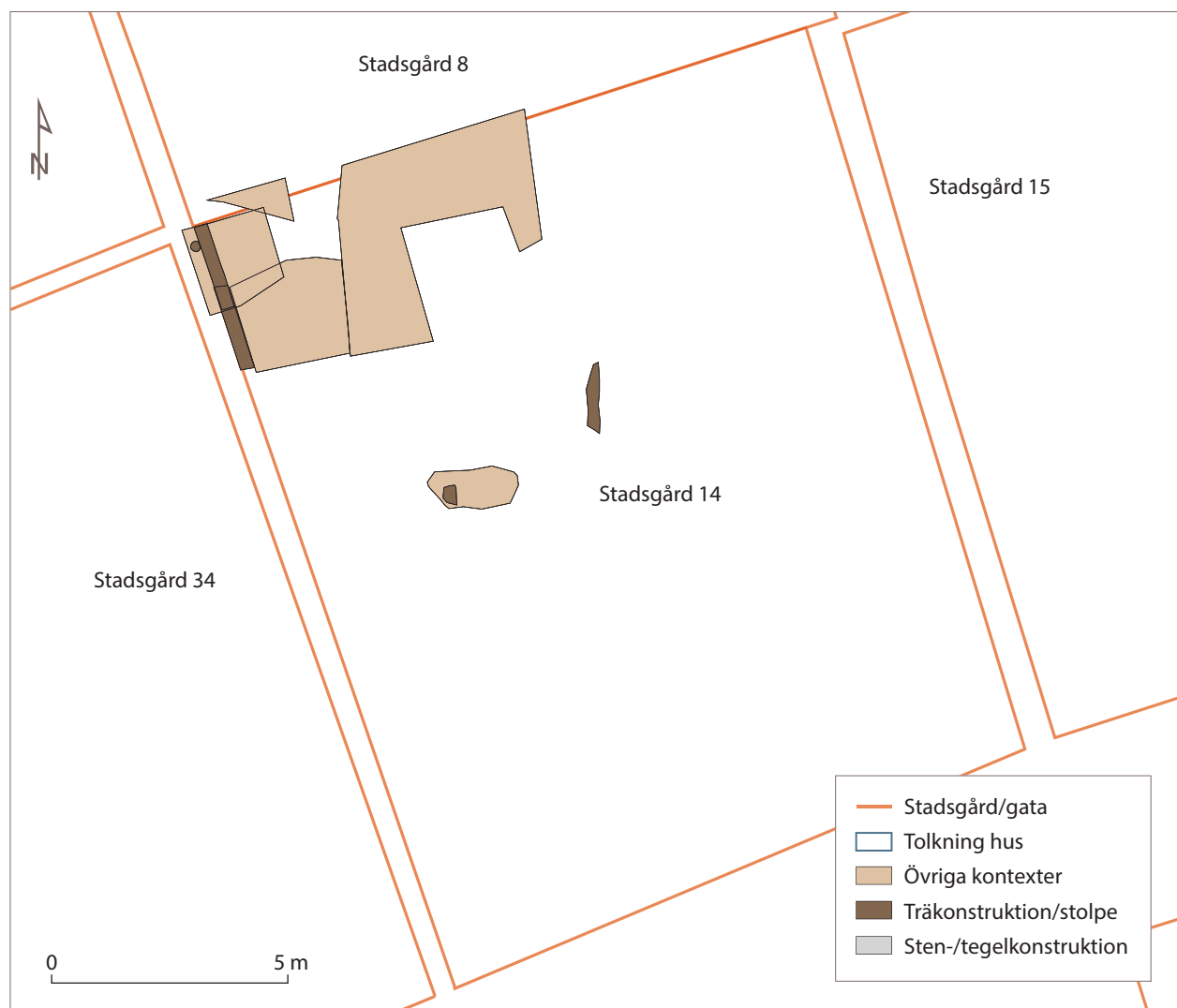
Efter denna fas var stadsgård 8 och 14 samma enhet och de beskrivs som stadsgård 8.

Tabell 74. Grupper och kontexter i fas 14:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
842	Konstruktion av rustbädd	45021, 45022, 45023	45021 har PD 75016 daterat till 1471±10. 45022 har PD 75015 daterat till 1473±7	45021 var stock i rustbädd eller syllstock. 45022 var en spetsad påle nedslagen i bottenleran, avkapad upptill. 45023 var utjämningslager av träflis, pinnar, organiskt material, sand. Med tunn lins av sand överst
1406*	Markberedning inför byggnation	10156*, 10058*		10058 var hål utdragen stock. 10156 var utjämningslager av träflis, pinnar, organiskt material, silt med inslag av tegelkross, bränd lera
1576*	Konstruktion av rustbädd	25039*, 45000*		Stockar i rustbädd.

Figur 151. Lämningar från fas 14:2. Skala 1:150.

Stadsgård 15

Fas 15:1. Konstruktion av hus 15:1:1 och hägnader

Datering: 1470-tal.

Efter att tomterna hade stakats ut uppfördes hus 15:1:1 utmed gata C (figur 152, tabell 75). Den övriga tomten var obebyggd. Hägnader uppfördes utmed tomtens sidor (KG 1051*, 1323*).

Hus 15:1:1 var minst 5,3×3,7 meter stort och hade minst ett rum. Det var troligen uppfört i skiftesverk med jordgrävda stolpar. Ett lergolv lades i rummet (KG 1338*). Det är osäkert vad huset användes till, det kan ha varit en ekonomibyggnad.

I stadsgårdens västra del kan djur ha hållits. I fas 15:3 fanns mycket gödsel i de utjämningslager som lades här. Dessa lager kan delvis vara spår av brukning av ytan.

Tabell 75. Grupper och kontexter i fas 15:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1323*	Konstruktion av hägnader	35177*, 35178*, 35179*, 35182*		35177, 35178 var nedslagna stolpar. 35179 var nedslagen stör. 35182 var liggande stör från hägnad
1338*	Konstruktion av byggnad	35146*, 35188*, 40091*, 351145*		35188, 40091 var nedslagna stolpar. 35146 var konstruktionslager av lera använt som golvyta. 351145 var en N-S plank (på hökant) utmed Ö sida
1051*	Konstruktion av hägnad	30039*, 30040*		30039, 30040 var nedslagna stötar i N-S hägnad efter att stadsgården bebyggs.

Fas 15:2. Rasering av hus 15:1:1

Datering: 1480-tal (före 1482).

Hus 15:1:1 raserades. Ett sandlager med inslag av raseringsmaterial jämnades ut (figur 153, tabell 76).

Tabell 76. Grupper och kontexter i fas 15:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1342*	Utjämnad rasering	351144*		Lager av sand, flera horisonter

Figur 153. Lämningsar från
fas 15:2. Skala 1:150.

Fas 15:3. Konstruktion av huslänga 15:3:1 och gårdsplan

Datering: 1480-tal (efter 1482).

Stadsgården bebyggdes, dateringar från trä som användes visar att detta skedde efter 1482. Huslänga 15:3:1 uppfördes utmed stadsgårdens norra sida och utmed gata C. Söder om huslängan anlades en stenlagd gårdsplan (figur 154, tabell 77).

Inför bygget påfördes utjämningslager av träflis och jord (KG 1326*). I väster bestod lagren mer av halm och gödsel och innehöll troligen även brukning från föregående faser. I lagret fanns två hornkvickar av get, en från en hona och från en hanne. Då hornkvickar från get förekommer i ovanligt hög frekvens på stadsgård 8 är det sannolikt att även dessa ben kommer därifrån. De äldre hägnaderna bröts av i marknivå efter att utjämningslager hade lagts ut. Risbäddar lades ut i tomtens östra del (KG 1334*).

I stadsgårdens västra del lades en rustbädd av tätt liggande stockar (KG 1001*), över dem lades en risbädd (KG 1327*). Stockarna i rustbädden hade tillhuggningar som visar att de kan vara återanvända från en äldre byggnad, eller varit avsedda för att användas i en byggnad. Längre åt öster lades stockar där väggarna planerades (KG 1059*).

Huslänga 15:3:1 var 14,5 meter lång, 6,6–8,7 meter bred och hade minst sex rum. Byggnaden var byggd i L-form och var knuttimrad, i några fall fanns stockar från väggarna kvar över bottensyllen.

I väster fanns rum A som var 6,3×6,0 meter stort. I rummets nordöstra del uppfördes en eldstad som var 2,4×2,1 meter stor (KG 1316*). Pålar slogs ner och en träram byggdes, sedan lades konstruktionslager och en rustbädd av brädor. Över det byggdes eldstadens stenfundament. Konstruktionslager av sand, som fungerade som isolering, lades därefter ut och på det ett trägolv (KG 1347*). I konstruktionslagren fanns ett mynt (Gustav Vasa, 1 örtug, 1523–1527), det har troligen hamnat här vid brukandet av rummet. Rummet var en uppvärmd stuga.

Öster om det fanns rum B som var 3,5×3,1 meter stort. Konstruktionslager av sand och huggspån lades ut och på det lera som fungerade som golvyta (KG 1336*). I golvet fanns intrampad dynga med spår av ölbryggning (humle) och hasselnötsskal. Detta indikerar närhet ett stall/stia, möjligen även ett bryggghus. Belägenheten i huset motsäger att det var ett fåhus utan materialet måste kommit hit utifrån vid brukning eller med det material golvet byggdes av. Den plomb (Regensburg) som påträffades i golvet har troligen hamnat här vid brukandet. Rummet var troligen ett förrådsutrymme.

Söder om det fanns rum C som var 3,5×2,5 meter stort. Konstruktionslager av sand lades och på det ett trägolv (KG 1346*). I det sydöstra hörnet fanns de troliga resterna av en tröskel/dörr mot rum D. Rummet var troligen en förstuga.

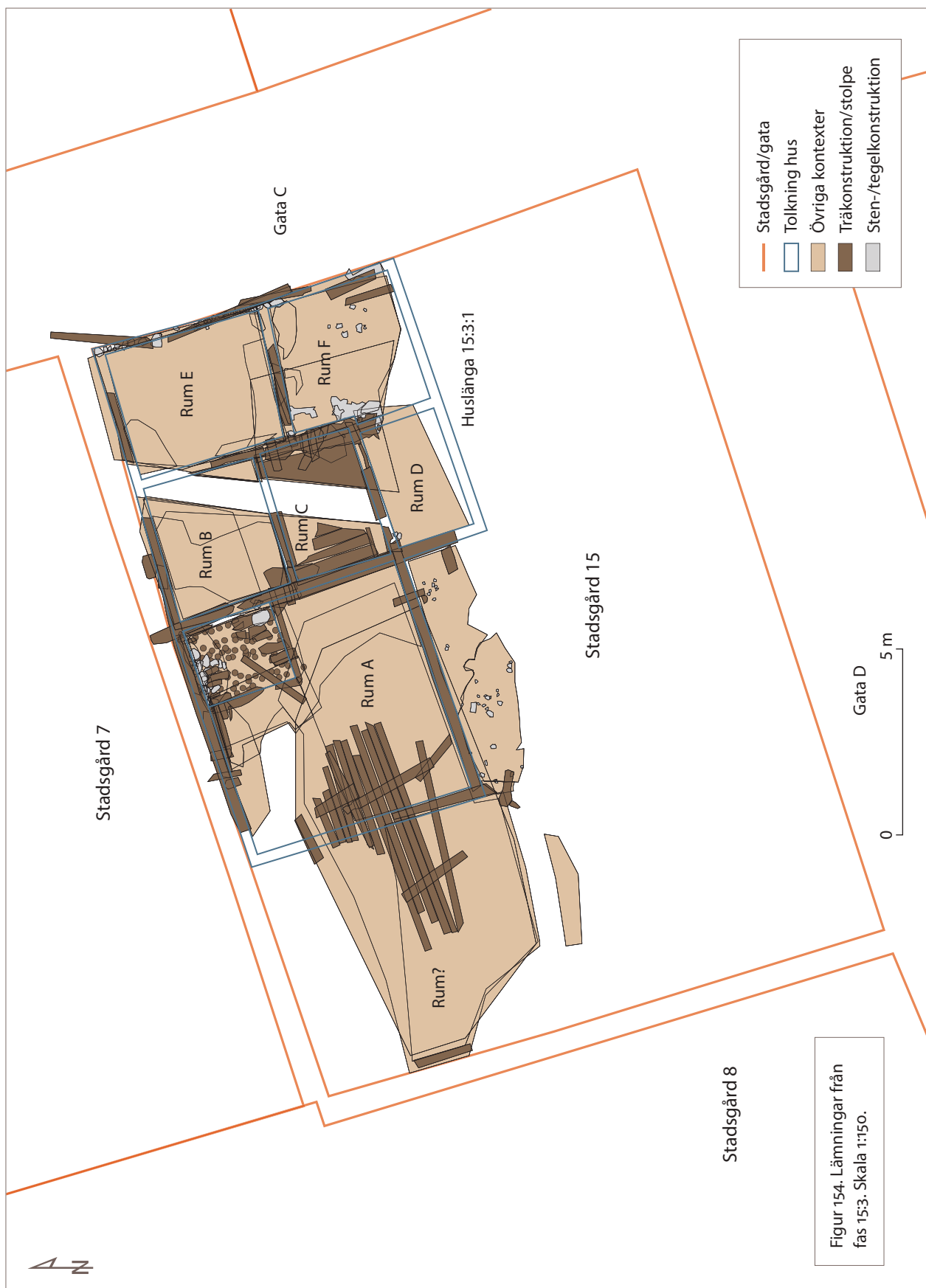
Söder om rum C fanns rum D som var 3,2×2,0 meter stort. Konstruktionslager av sand lades och på det ett stengolv (KG 1333*). Rummet var troligen en yttre förstuga (farstu) med ingång från gårdsplanen.

I nordöst fanns rum E som var 4,0–4,2×3,4 meter stort. Ett konstruktionslager av sand, som fungerade som isolering, lades ut (KG 1335*). På det fanns ett lager av sand med träflis som kan vara en rest av en golvyta av trä. Rummet kan ha varit en bod utmed gata C.

Söder om detta fanns rum F som var cirka 3,7×3,4–3,6 meter stort. Konstruktionslager av sand lades ut och på det ett stengolv (KG 1337*). Rummet kan ha varit en bod utmed gata C. Möjligen bedrevs hornhantverk här, se nedan fas 15:6.

Troligen fanns ännu ett rum väster om rum A som var 6,6×6,0 meter stort. Rustbädd fanns även här. Längst i väster fanns en ensam möjlig syllstock (KG 1349*).

Gårdsplanen. Konstruktionslager av sand lades och på den stenläggning (KG 1328*). Det är osäkert om portgång fanns mot gata C eller D. I stadsgårdens västra del påfördes ett konstruktionslager (KG 1343*). Om ett rum fanns här kan det vara konstruktionslager inför detta. Annars kan det varit en del av anläggandet av en markyta.

Figur 154. Lämningar från fas 15:3. Skala 1:150.

Tabell 77. Grupper och kontexter i fas 15:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1001*	Rustbädd (V del)	30038*, 30044*, 30045*, 30046*, 30047*, 30048*, 30049*, 30050*, 30051*, 30052*, 30053*, 30054*, 30055*, 30056*, 30058*, 30059*, 30060*, 30061*	30045 har PD 106489 ej daterat. 30046 har PD 106526 ej daterat. 30047 har PD 106763 ej daterat (fällt vinterhalvåret)	Tätt liggande Ö-V stockar, ca 0,15–0,25 m breda (30038, 30044, 30045, 30046, 30047, 30048, 30049, 30050, 30051, 30052, 30053, 30054, 30055, 30059). N-S stockar (30058, 30060, 30061). NV-SÖ stock (30056). Delar av materialet möjligen återanvänt eller avsett för husbygge (urhugg för knutar).
1050*	Konstruktion av byggnad	10109*, 10116*, 10120*, 10121*, 10122*, 10124*, 10127*, 10128*, 10129*, 10131*, 10145*, 10155*, 25079*, 35039*, 30042*, 35044*, 35045*, 35085*, 35118*, 35135*, 35141*, 35151*, 35155*, 35160*, 35173*, 45005*	30042 har PD 107497 daterat till vinterhalvåret 1481–1482.	10124, 35135 var syllstenar. 10145, 35039 var N-S rad av syllstenar utmed gata C, 0,1–0,2 m stora. 10122, 10128, 30042, 35045, 35085, 35118, 35173 var Ö-V syllstockar. 35155 var bränd mindre Ö-V stock, 0,7 m lång ev. del av dörröppning. 10116, 10127, 45005 var N-S syllstockar. 10131 var en bränd N-S syllstock, förmodligen har den även fortsatt åt S. 10155, 35044 var Ö-V brända stockar i N yttervägg. 10121 var del av N-S mellanvägg, ruttnad en ej bränd. 10109 var bränd stock i N-S mellanvägg. 25079 var bränd stock i Ö-V mellanvägg. 10120 var bränd bräda, del av tröskel eller vägg. 35160 var en kort förstärkande stock vinkelrätt mot syll. 35141 träkonstruktion av ca 15 Ö-V brädor, 0,15 m breda i 2 skikt, i S fanns 2 stockar och 3 kluvor. 10129 var konstruktionslager av silt med tegelkross, träkol. Omdeponerat raseringslager. 35151 var konstruktionslager av humös silt. Innehöll små dåligt bevarade fragment som inte gick att bestämma närmare än till däggdjur. Innehöll fragment av däggdjur, 9 g. Fynd av metall: 1 nit, 1 gångjärnsstapel, 1 odefinierat järnföremål
1059*	Rustbädd (Ö del)	10126*, 10135*, 10139*, 10140*, 10142*, 30072*, 35158*, 35163*, 35164*, 35170*, 35171*, 35172*, 35186*, 35187*, 65009*, 65010*, 65011*	35158 har PD 110927 ej daterat. 65009 har PD 106864 daterat till efter 1473 (möjligen 1474–1550)	Stockar som utgjorde rustbäddskonstruktion. 10126, 35164 var N-S stockar. 35186, 35187 var hyvlade N-S stockar utmed gata C. 35158 var NÖ-SV stock. 10135, 10142, 65009, 65010, 65011, 35170, 35171, 35172 var mindre Ö-V stockar. 35163 var kort Ö-V stock. 30072 var korta N-S stockar under syll. 10139, 10140 var nedslagna pålar i kant av rustbädd. Pålarna var spetsiga i botten. Cirka 0,30–0,35 m höga, 0,15 m breda. Det fanns verktygspår från yxa.
1316*	Konstruktion av eldstad	10102*, 10103*, 10104*, 10106*, 10108*, 10111*, 10115*, 10117*, 10118*, 10119*, 10137*	10137 har PD 110747 ej daterat (gran fälld vinterhalvåret)	10137 var 60–65 nedslagna pålar inom 2x2 m yta, ca 0,8 m höga. 10117 var N-S stockar runt i ramverk. 10118 var Ö-V stockar i ramverk. Över pålarna och ramverk lades 10115, konstruktionslager av sand. 10104 var rustbädd av N-S brädor. 10102, 10108, 10111 var 0,2–0,4 m stora stenar i eldstadsfundamentet i 2 skift. Undre skiftet tätat med lera 10106 utmed N yttervägg och 10119 utmed Ö sida. 10103 var konstruktionslager av sand i eldstadsfundament
1326*	Markberedning (etableringslager)	30003*, 35087*, 35133*, 35157*, 35176*, 55044*		35133, 35157, 35176 var utjämningslager av träflis, humös sand med inslag av gödsel. 30003 var utjämningslager av pinnar, halm, gödsel, uppemot 0,4 m tjockt. 35087, 55044 var konstruktionslager av humös sand, ev. omflyttat odlingslager. Innehöll ben av nötboskap, får och get. Ett par mellanfotsben från nötboskap. 2 hornkvickar från get, en från en hona och från en hane. Totalt 500 g ben. Fynd av metall: 1 knappnål (cu). Läder: 1 sko (fragment ev. flera).
1327*	Konstruktion av risbädd	1014872*		Tätt packat ris och grenar i humös silt. Över V del av rustbädd
1328*	Konstruktion av gårdsplan	65002*, 65006*, 65007*, 65008*		65006, 65007, 65008 var konstruktionslager av sand med inblandning av humöst material, tegelkross, träkol, träflis. 65002 var stenläggning av 0,05–0,20 m stora stenar. Delvis urplockad. Fynd av Keramik: 2 odefinierade YRG. Glas: 1 passglas (kan ha hamnat här senare, ev. felregistrerad annan typ av glas med pålagda glastrådar)
1333*	Konstruktion av golv	10123*, 10124*, 30057*		10123 var konstruktionslager av sand med inslag av träflis, träkol, träbitar. 30057 var stenläggning av 0,10–0,15 m stora stenar

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1334*	Konstruktion av risbädd	35156*, 35183*		Tätt packat ris och grenar i humös silt
1335*	Konstruktion av golv	35128*, 55042*, 55043*	55042 har PM 502813 se bilaga 1	35128, 55043 var konstruktionslager av sand. 55042 var lager av humös sand med träbitar, träflis, möjligen rest av golvyta innehöll tre små brända benfragment. Totalt 5 g ben
1336*	Konstruktion av golv	10130*, 10141*, 30034*, 30041*	30034 har PM 106497 se bilaga 1	10130, 10141 var konstruktionslager av sand med inslag av träbitar, träflis. 30041 var tunt lager av huggspån. Hårt packat. 30034 var konstruktionslager av lera som fungerade som golvyta, uppemot 0,2 m tjock. Fynd av metall: 1 plomb (Korslagda nycklar, Regensburg F1109)
1337*	Konstruktion av golv	35107*, 35109*, 35116*, 35137*, 35138*		35137 var utjämningslager av sand i svackor. 35116 var konstruktionslager av sand. 35107, 35138 var stenläggning av 0,05–0,15 m stora stenar. Fynd av keramik: 3 YRG grytor. Metall: 1 odefinierat järnföremål
1343*	Markberedning	45006*		Konstruktions/utjämningslager av sand med pinnar, träflis, träbitar, träflis med inslag av träkol. Här fanns stor mängd ben, keramik och glas spritt över ytan. Dock ej insamlat
1346*	Konstruktion av golv	10125*, 30036*, 30043*		10125 var konstruktionslager av sand med inslag av träkol, träflis. 30043 var Ö-V obränd golvregel. 30036 var trögolv av kraftigt brända N-S brädor
1347*	Konstruktion av golv	10105*, 10107*, 10110*, 30026*, 1014493*		10105, 10107, 30026 var konstruktionslager av sand med flera horisonter, med inslag av träbitar, träflis. 10110, 1014493 var trögolv av brända Ö-V brädor. Fynd av metall: 1 mynt (1 örtug Gustav Vasa 1523–1527)
1349*	Konstruktion av byggnad?	35048*		N-S liggande stock 2 m lång, ev. del av byggnad

Fas 15:4. Ombyggnad av golv i rum B
Datering: 1500-tal.

Rummet i rum B byggdes om (figur 155, tabell 78). Ett konstruktionslager av sand lades ut (KG 1348*). Golvyta saknades. De föremål som låg i lagret kan komma från brukning i byggnaden, men kan även vara omlagrat äldre material.

Tabell 78. Grupper och kontexter i fas 15:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1348*	Konstruktion av golv	30033*		Konstruktionslager av sand, inslag av småsten. Innehöll ben av nötk, blandade delar. Får/get, blandade delar. Svin, olika hand/fotben, blandade delar. Däggdjur, fragment, splitter. Höns, blandade delar. Gås, lårben. Fågel, fragment. Totalt 532,2 g ben. Fynd av keramik: 8 YRG grytor, 1 odefinierad YRG. Metall: 1 ring (CU, med dekor), 1 spik. Bergart: 1 nålbryne.

Fas 15:5. Ombyggnad av golv i rum E
Datering: 1500-tal.

Rummet i rum E byggdes om (figur 156, tabell 79). Ett konstruktionslager av sand lades ut (KG 1344^{*}). Golvyta saknades men eftersom en möjlig golvregel fanns kan det ha varit ett trägolv.

Tabell 79. Grupper och kontexter i fas 15:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1344*	Konstruktion av golv	10136*, 35086*, 35119*		Konstruktionslager av sand. Inslag av tegelkross, småsten. 10136 var ev. golvregel utmed vägg. Fynd av metall: 1 odefinierat järnföremål, ev. byggnadsdetalj, 2 spikar.

Fas 15:6. Ombyggnad av golv i rum F
Datering: 1500-tal.

Rummet i rum F byggdes om (figur 157, tabell 80). Delar av stengolvet togs bort. Konstruktionslager av sand lades ut. På det lades ett trägolv (KG 1341*). I konstruktionslagern fanns flera hornkvickar av get. Detta kan vara spår av att en hornhantverkare fanns här innan golvet lades om.

Tabell 80. Grupper och kontexter i fas 15:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1341*	Konstruktion av golv	35099*, 35106*, 35108*	35106 har PM 108371 se bilaga 1	35106 var konstruktionslager av sand med inslag av tegelkross, träbitar, träkol. 35108 var tunt lager av grov sand. 35099 var trägolv av Ö-V brända brädor. Innehöll blandade delar av nöt och får/get. Get, kraniedelar inklusive horn. Svin, kraniedelar, tänder, överarmsben. Däggdjur, fragment. Kummel, kraniefragment, kota. Totalt 1309 g ben. Fynd av keramik: 8 YRG grytor, 7 odefinierade YRG kärl. Glas: 1 noppbä-gare/Römer 1525–1625. Metall: 1 spik, 2 odefinierade järnföremål. Slagg: 4 fragment (472 g.)

Fas 15:7. Rasering av hus 15:3:1

Datering: 1540-tal (1547?).

Storskalig ödeläggelse i samband med flytten till Älvsborgsstadens (figur 158, tabell 81). Huslänga 15:3:1 brann helt eller delvis. Delar av golven och

väggarna var brända och brandlager fanns över delar av ytan. Över detta utjämnades rasningslager (KG 1345*). I ett jordprov insamlat från lagret fanns kärnor från vindruvor. I den norra delen av rum E fanns en koncentration av ben, bland annat flera ben av långa (troligen från samma fisk).

Tabell 81. Grupper och kontexter i fas 15:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1345*	Rasering av byggnad	10101*, 30035*, 35063*, 35083*, 35098*, 35115*, 45008*, 65001*, 65003*, 65005*	35098 har PM 108479 se bilaga 1.	10101 raseringslager från rasering av eldstad av bränd sotig svart sand med tegelkross, kalkbruk. 30035 var raseringslager av grå silt med träflis, kalkbruk, tegelkross. 35063 var brandlager av bränd sotig sand med träkol, tegelkross, träflis. 35098, 35115 var bränd sand på trägol. 35083 var raseringslager av sotig sand med tegelkross, träkol. Koncentration av brända ben i N del av rum E. 45008 var omrört brandlager/raseringslager av bränd sotig sand. 65001 var rasering på gårdsplan av bränd sotig sand med tegelkross, bränd lera, träflis, träkol. 65003, 65005 var sand med tegelkross, träkol, träflis, lera. Innehöll ben av nöt, lårben, överarmsben, kotor. Får/get, fotben. Get, horn. Svarträtta, blandade delar. Däggdjur, revben, övriga oidentifierbara fragment. Höns, fingerben. Strömstare, lårben. Fågel, finger/tåled. Abborre, ål, sill förekommer. Långa, kraniefragment. Benfisk, fragment, delar. Totalt 360 g ben. Fynd av keramik: 4 YRG grytor (13 fragment, flera skärvor från samma kärl). Glas: 1 maigelein (ca 1450–1550), 1 föns-terglas. Metall: 2 beslag (järn), 1 gångjärnsstapel, 8 spikar, 3 odefinierade järnföremål.

Fas 15:8. Konstruktion av hus 15:8:1

Datering: 1560–1570-tal.

Stadsgården återuppbyggdes (figur 159, tabell 82). Utmed gata C uppfördes hus 15:8:1. Lämningarna från denna fas var mycket begränsade.

Inför konstruktionen påfördes konstruktionslager av omlagrade raseringsmassor som utjämning (KG 1329*).

Hus 15:8:1 var minst 4,2×4,0 meter stort och hade minst ett rum. Utmed gata C lades syllstenar (KG 1339*). Inne i byggnaden lades konstruktionslager av sand och ett stengolv (KG 1340*). Belägenheten vid gata C och materialvalet i golvet visar att det kan vara en bod.

Tabell 82. Grupper och kontexter i fas 15:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

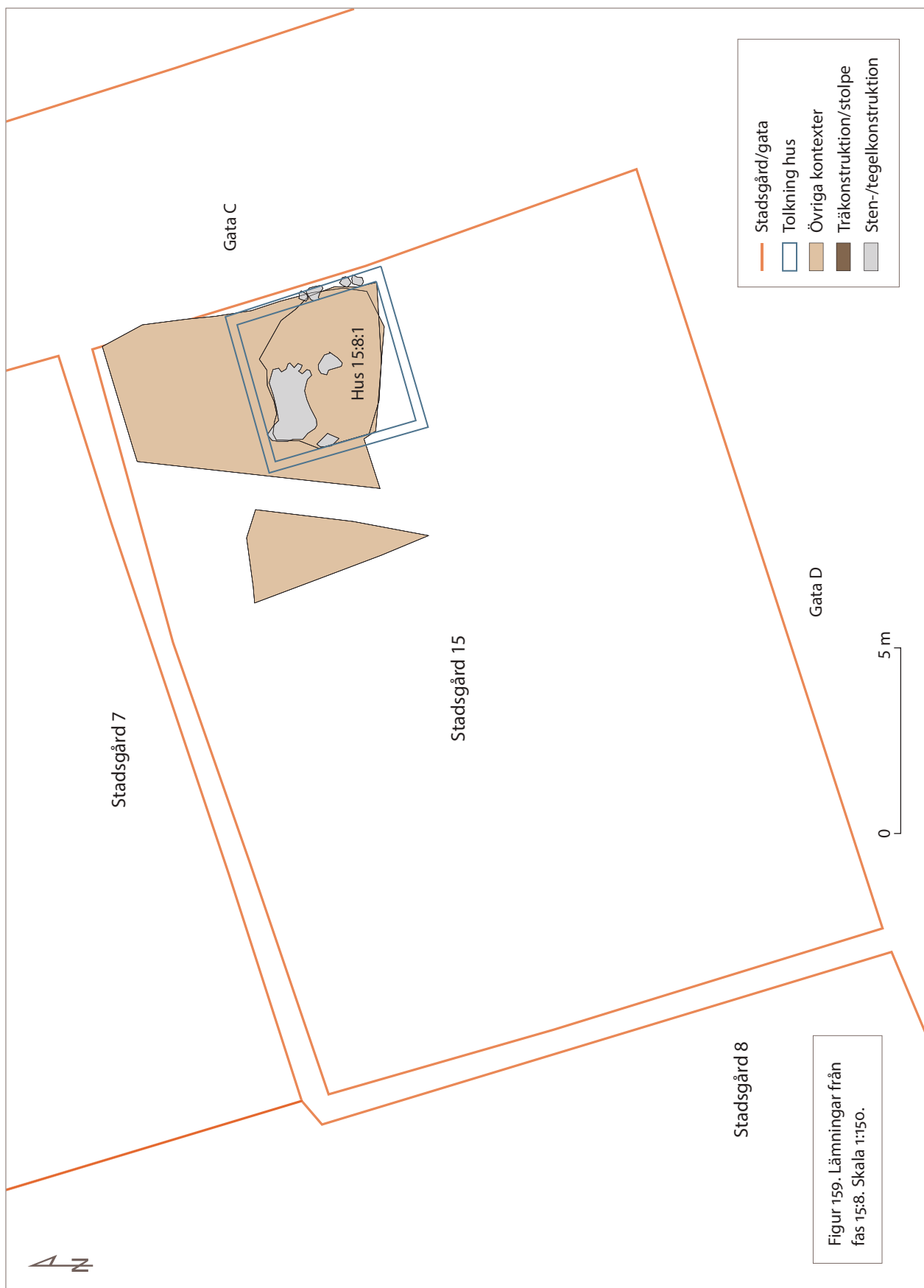
*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Kontextgrupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1329*	Markberedning	30030*		Konstruktionslager av sand. Omlagrade raseringsmassor
1339*	Konstruktion av byggnad	35091*		N-S syllstensrad
1340*	Konstruktion av golv	35061*, 35062*		35062 var konstruktionslager av sand med inslag av småsten, träkol. 35061 var stenläggning av 0,1 m stora stenar

Fas 15:9. Rasering av hus 15:8:1

Datering: 1600-tal (1624?).

Bebyggelsen revs sannolikt senast 1624. Inga lämningar fanns dock av denna rasering.

Stadsgård 34

Fas 34:1. Konstruktion och bruk av hägnader

Datering: 1470-tal.

Efter att tomterna hade stakats ut och innan stadsgård 34 byggdes användes den för olika aktiviteter (figur 160, tabell 83). Hägnader uppfördes (KG 6227**).

Tabell 83. Grupper och kontexter i fas 34:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6227**	Konstruktion av stolpar	536238**, 536325**, 536480**, 536488**, 1009001**, 1009004**		1009001, 1009004 var nedgrävning för stolpar. 536238, 536325, 536480, 536488 var stolpar

Figur 160. Lämningar från fas 34:1. Skala 1:150.

Fas 34:2. Markberedning

Datering: 1470–1480-tal.

Utgjänningslager med träflis påfördes (KG 1118, KG 6194**). Troligen fanns delar av hägnaderna kvar även efter detta. En 0,90×0,75 meter stor delvis nedgrävd bing konstruerades (KG 2180**). En

nedgrävning grävdes en stock lades utmed norra sidan, en motsvarande stock hade funnits utmed södra sidan men togs bort i fas 34:4 (figur 161, tabell 84).

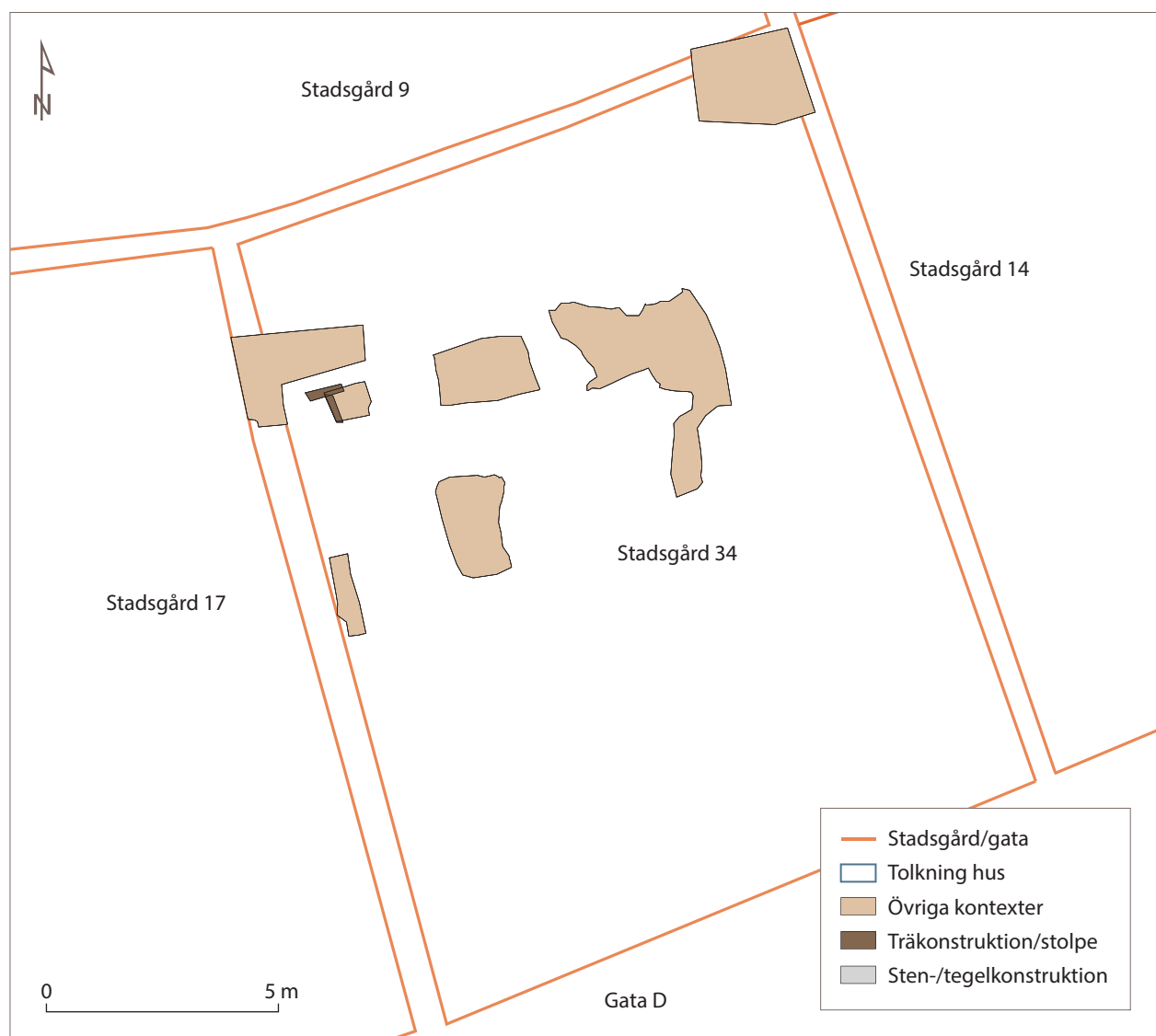
Möjligen fanns ytterligare en konstruktion längre åt söder, men den togs då bort i samband med att hus 34:4:1 uppfördes, se fas 34:4.

Tabell 84. Grupper och kontexter i fas 34:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1118	Markberedning inför byggnation	3868		Utgjänningslager av träflis, pinnar, organiskt material, sand. Med tunn lins av sand överst
2180**	Konstruktion av bing/träkonstruktion	535601**, 535693**, 536164**		536164 var nedgrävning för konstruktion. 535601 var en stock. 535693 var kluven stock
6194**	Markberedning inför byggnation	536200**, 536817**		Utgjänningslager av träflis, sand

Figur 161. Lämningar från fas 34:2. Skala 1:150.

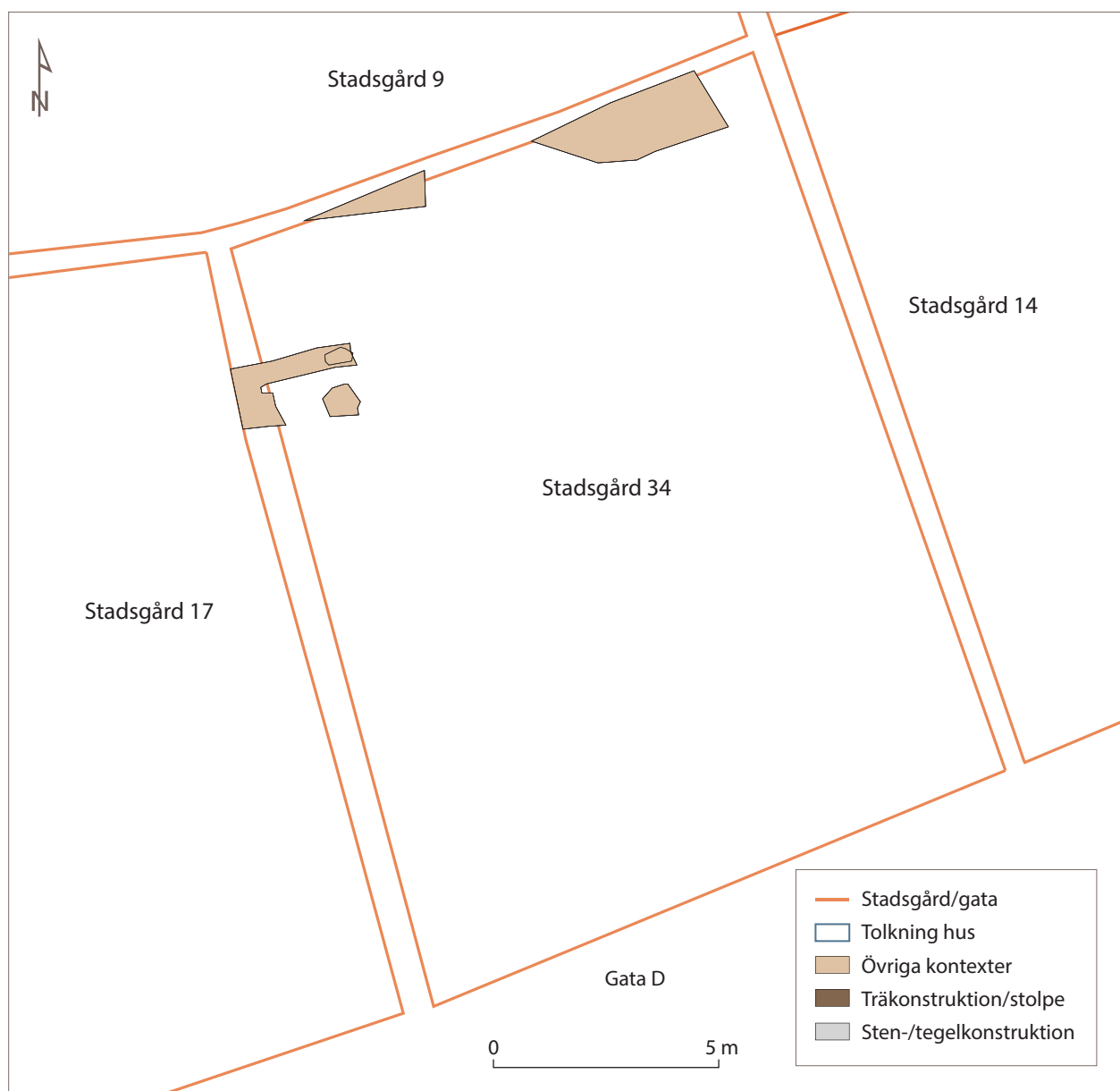
Fas 34:3. Bruk av tomt
Datering: 1470–1480-tal.

Tomten låg obebyggd en tid, även om det troligen var en relativt kort tid (figur 162, tabell 85).

Ytan användes troligen för djurhållning. Mycket gödsel och även halm fanns i konstruktionslagren i påföljande fas. Bingen användes och flera tunna sandlager avsattes (KG 6148**).

Tabell 85. Grupper och kontexter i fas 34:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013. * är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015. *** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6148**	Bruk av bingeförvaringsgrop	536163**	Har PS 536187	536163 var utfyllnadslager av sand med flera horisonter. Innehöll osorterade tamdjursben. Fågel: fragment. Kolja, långa, torsk, torskfisk, plattfisk förekommer. Totalt 620 g ben.
6216**	Bruk av öppen yta	536233**, 536245**	536233 har PM 536240 med halm, träflis, ogräs, rotträdar, bark, dynga, enbär?	Tunt lager av intrampad gödsel. Innehöll osorterade däggdjursben, vikt 41 g.

Figur 162. Lämningar från fas 34:1. Skala 1:150.

Fas 34:4. Konstruktion av hus 34:4:1 och gårdsplan

Datering: 1470–1480-tal (dateringar till vinterhalvåret 1473–1474, vinterhalvåret 1475–1476).

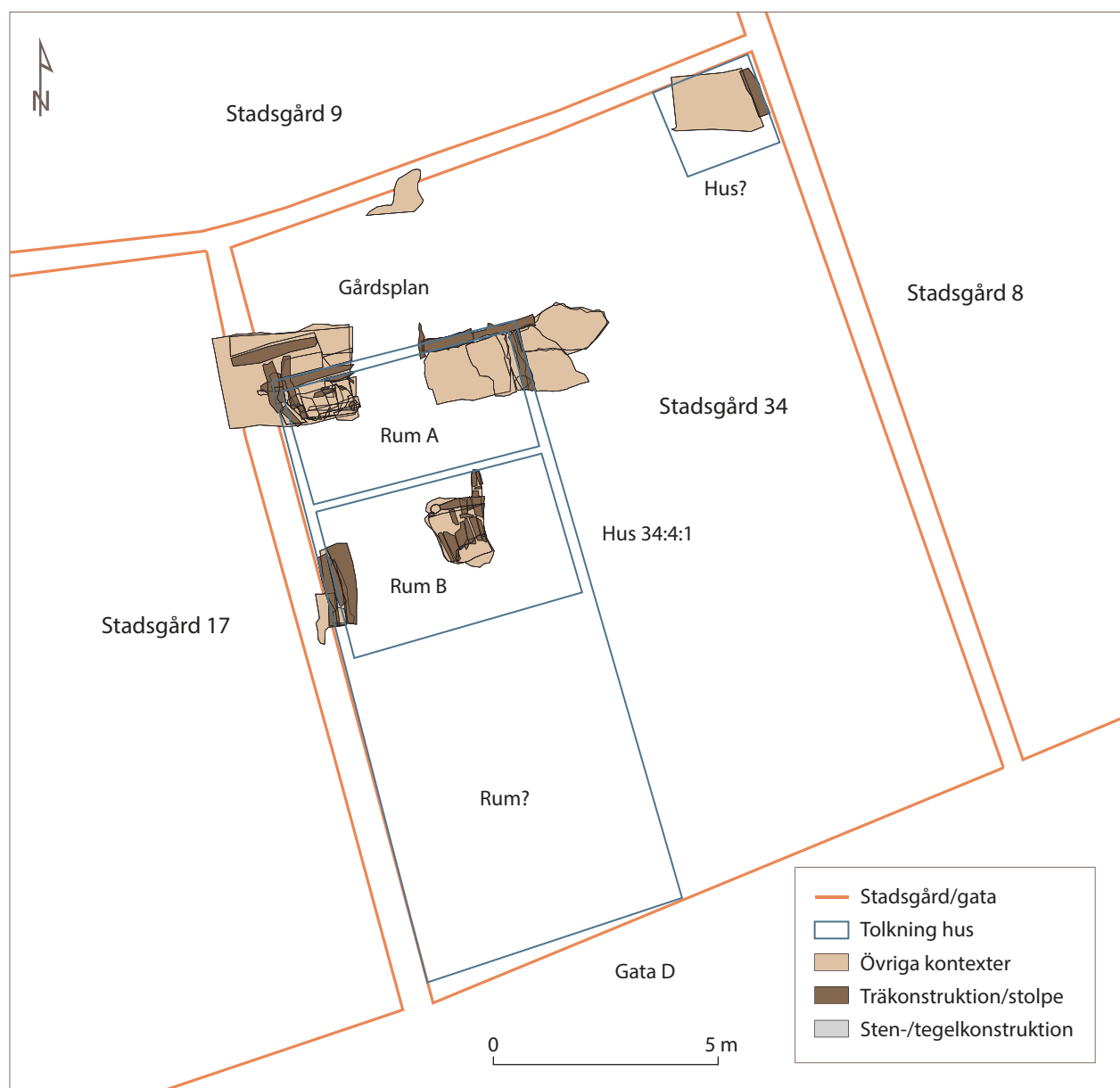
Utmed stadsgårdens västra sida uppfördes en byggnad (hus 34:4:1). Öster om den fanns en öppen yta. Längst i öster fanns troligen ännu en byggnad (figur 163, tabell 86).

Inför byggnationerna raserades den berge som fanns här, en sten och en stock togs bort och den fylldes igen (KG 2084**). Därefter lades ett konstruktionslager av jord, halm och gödsel ut (KG

6265**). En rustbädd av stockar konstruerades (KG 6229**). En stock daterades till vinterhalvåret 1475–1476. Flera konstruktionslager av lera lades efter detta (KG 6173**). I lagret fanns halm och dynga.

Hus 34:4:1 var 5,5 meter brett och minst 6 meter lång, troligen var den en del av en huslänga som sträckte sig hela vägen till gata D. Syllstockar lades ut. En av dem daterades till vinterhalvåret 1473–1474 (KG 6228**). Byggnaden var knuttimrad, delar av knutar fanns kvar i norr.

I norr fanns rum A som uppskattningsvis var 5,2×2,7 meter stort. På konstruktionslager av sand

Figur 163. Lämningar från fas 34:4. Skala 1:150.

Tabell 86. Grupper och kontexter i fas 34:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1110	Konstruktion av byggnad?	3866, 45020	45020 har PM 75014 med dynga, bär, vindruva, kål	3866 var N-S syllstock. 45020 var konstruktionslager av sand. Innehöll astragalus, vristben, tungben, tand, ländkota av nöt. Totalt 241 g ben.
2084**	Rasering av binge	530780**, 535235**, 535278**, 535279**, 535697**	535235 har PM 535273 med bär, halm/strådelar från sädesslag, ängs-/betesmarksväxter, ogräs. 535697 har PM 535725 med fikön, bär, halm/strådelar från sädesslag, ängs-/betesmarksväxter, ogräs, ekollon	530780** var nedgrävning/borttagande av stock. 535278 var nedgrävning/stenlyft, 0,25 m stor 0,03 m djup fylld med 535279, sand med lera. 535235 var återfyllning av sand. 535697 var utjämningslager av humös sand. Innehöll ländkota av nöt. Hälben, tand av svin. Fragment av däggdjur. Kraniedel, kota av torskfisk. Totalt 19,3 g ben.
4672**	Konstruktion av golv	317907**, 318018**, 323338**, 323518**		323338 var konstruktionslager/isolering av humös sand. 323518 var konstruktionslager av lera och sand. 318018 var 2 Ö-V brända golvreglar 317907 var trägolv med N-S brända brädor. Innehöll osorterade fragment av ben, vikt 5 g. Fynd av tegel: 9 fragment murtegel. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 3 YRG krukor, 7 oidentifierade YRG kärl.
4673**	Konstruktion av stolpe	323255**		Nedgrävning, 0,2 m ø, 0,15 m djup
6028**	Konstruktion av gårdsplan/yta	533950**, 535591**, 536188**	535591 har PM 535649 med björnbär, ogräs, ängs-/betesmarksväxter. 536188 har PM 536231 med björnbär (förkolnat), humle, ängs-/betesmarksväxter, ogräs	535591 var konstruktionslager av lera med tegelkross, träflis. 533950, 536188 var konstruktionslager av sand med träflis. Innehöll osorterade däggdjursben, vikt 154 g. Fynd av keramik: 1 oidentifierat stengodskrus
6173**	Konstruktionslager	533138**, 534171**, 535221**, 535310**, 535387**, 535391**, 535596**	535310 har PM 535316 med ogräs, halm/strådelar från sädesslag. 535387 har PM 535451 se bilaga 1. 535596 har PM 535605 med ogräs, ängs-/betesmarksväxter, halm/strådelar från sädesslag	535310 var konstruktionslager av halm och gödsel. 534171, 535221, 535387, 535391, 535596 var utjämningslager av lera med träflis. 533138 var utjämningslager av lera och silt. Innehöll ländkotsfragment av svin. I övrigt osorterade benfragment. Totalt 24,6 g.
6212**	Konstruktion av gårdsplan	534825**, 534870**, 535243**		534825 var konstruktionslager av sand. 534870 var konstruktionslager av lera med pinnar och träbitar. 535243 var konstruktionslager av lera. Innehöll osorterade däggdjursben, vikt 312 g.
6228**	Konstruktion av byggnad	320636**, 320653**, 324994**, 327479**, 533155**, 534029**, 534359**, 534525**, 534946**, 534958**, 535131**, 535192**, 535239**, 535503**	535131 har PD 536171 daterat till vinterhalvåret 1473–1474. 534359 har PM (ej id) se bilaga 1.	320653, 533155, 534525, 534946, 535131, 535192 var syllstockar. Tillhuggna med yxa. 535239 var nedgrävning, fylld med 534029, konstruktionslager av sand. 534359, 534958 var konstruktionslager av sand. 320636, 324994, 327479, 535503 var konstruktionslager av silt och lera. Innehöll skenbensfragment av rådjur. Osorterade däggdjursben. Kraniefragment av torsk. Totalt 412 g ben. Fynd av keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 1 YRG panna
6229**	Konstruktion av rustbädd	323500**, 327064**, 327078**, 534510**, 535601**, 536184**, 536442**, 536460**	534510 har PD 536341 daterat till vinterhalvåret 1475–1476	Stockar i rustbädd.
6230**	Konstruktion av golv	533163**, 533172**, 533218**, 534007**, 534033**, 534986**, 535274**, 535317**, 535401**, 535452**	533218 har PM 533226 med halm/strådelar från sädesslag, ängs-/betesmarksväxter, ogräs	533218, 534007, 534986, 535401 var konstruktionslager av sand med tegelkross, träbitar, träflis. 533163, 533172, 534033, 535452 var brädor i trägolv. 535274, 535317 var golvreglar. Innehöll osorterade däggdjursben. Tarsometatarsus av gås. 2 st kraniefragment av torskfisk. Totalt 558 g ben. Fynd av keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 YRG kruka, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 Jydepotte-kruka, Jylland
6265**	Konstruktion/bruk av marklager	323636**, 528053**	323636 har PM 323663 med strand-/vattenväxter, ogräs	323636 var konstruktionslager av humus med småsten, träkol. 528053 var konstruktionslager med flera horisonter av kompakt gödsel med rikliga inslag av halm
7105**	Återfylld grop/konstruktion av golv	323268**, 323269**		323269 var nedgrävning 0,85×0,45 m stor, 0,12 m djup. Återfylld med 323268, sand med träkol, bränd lera, eldpåverkad sten, tegelkross. Fynd av järn: 1 hästsko

som även fungerade som isolering lades ett trägolv (KG 6230**). Rummets funktion är okänd.

Söder om detta fanns rum B som var 5,2 meter brett och minst 3,2 meter långt. I rummets södra del grävdes en grop som sedan återfylldes med konstruktionslager (KG 7105**). I gropen fanns en hästsko. Möjligen togs en äldre konstruktion bort inför bygget av rummet. En stolpe sattes i rummets norra del (KG 4673**), möjligen bar den upp ett loft. På konstruktionslager som även funderade som isolering lades ett trägolv (KG 4672**). Rummets funktion är okänd.

Gårdsplan. Norr om hus konstruerades en gårdsplan. Lager av sand lades ut (KG 6028**). Troligen har ingen stenläggning funnits här. Öster om huset anlades en gårdsplan. Konstruktionslager av lera och sand lades ut (KG 6212**).

Troligen fanns ytterligare en byggnad i det nordöstra hörnet av stadsgården. Här lades en syllstock och ett konstruktionslager av sand (KG 1110). Byggnadens storlek kan inte uppskattas, men den var minst 2×2 meter stor.

Fas 34:5. Bruk av yta norr om hus 34:4:1
Datering: 1480-tal till tidigt 1500-tal.

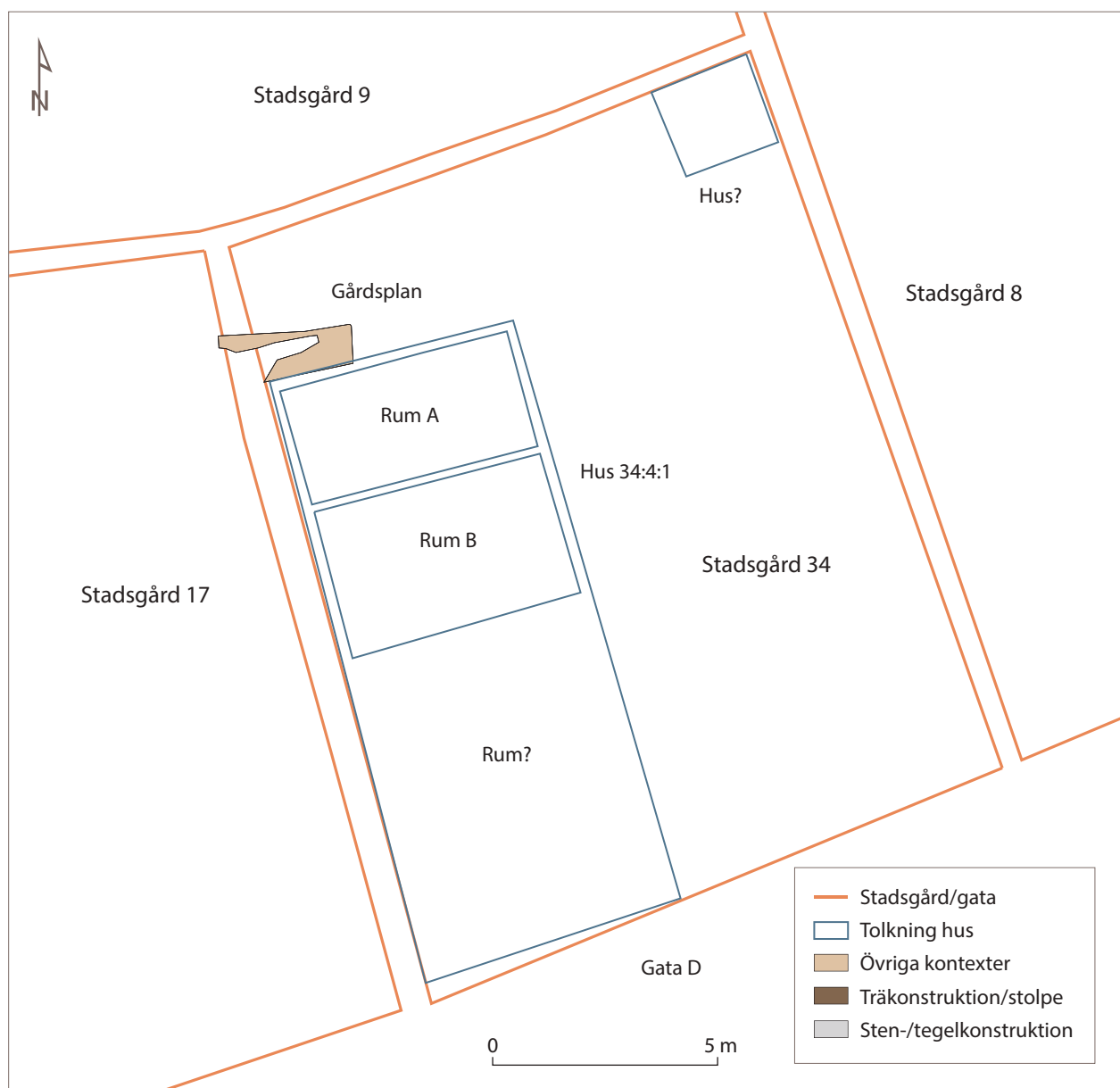
Ytan norr om hus 34:4:1 brukades (KG 6220**). Troligen fanns en inhägnad yta där djur hölls (jämför med störrar i KG 7053, fas 14/17:2). Tidvis verkar ytan ha varit bevuxen av ogräs. Intrampat gödsel och latrin fanns i markytan (figur 164, tabell 87).

Tabell 87. Grupper och kontexter i fas 34:5. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6220**	Bruk av öppen yta	533698**	Har PM 533716 med starr, bär, halm/strådelar från sädesslag, ogräs. PM 535450 med bär, ängs-/betesmarksväxter, ogräs	533698 var lager av sand, silt, lera och träflis med flera horisonter. Innehöll ogräs, latrin, dynga. Innehöll osorterade daggdjursben. Kraniedel av tork. Totalt 1801 g ben. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 stengodskrus från Köln/Frechen 1500–1550

Figur 164. Lämningar från fas 34:5. Skala 1:150.

Fas 34:6. Konstruktion av rum C i hus 34:4:1

Datering: Tidigt 1500-tal.
Samtida med fas 17:II.

Ett nytt rum konstruerades norr om rum A i hus 34:4:1 (KG 6215**, 6221**). Rummet var minst 3,0×1,5 meter stort och delvis byggt över vreten (figur 165, tabell 88). Konstruktionslager lades ut, i dessa fanns kokranier och stenar som kan ha fungerat som stabilisering. Här fanns även ett intakt vagnshjul. Troligen har även det lagts ut som stabilisering. I väster fanns syllstockar, öster om det lades ett trägolv. Rummets var troligen ett fåhus.

I konstruktionslagren fanns en skärva från en kanna/krus i yngre rödgods som möjligen kan komma från samma kärl som fragment på den södra delen av stadsgård 9 (F2369, fas 9:5). Detta visar att jordmassor kan ha flyttats mellan tomterna.

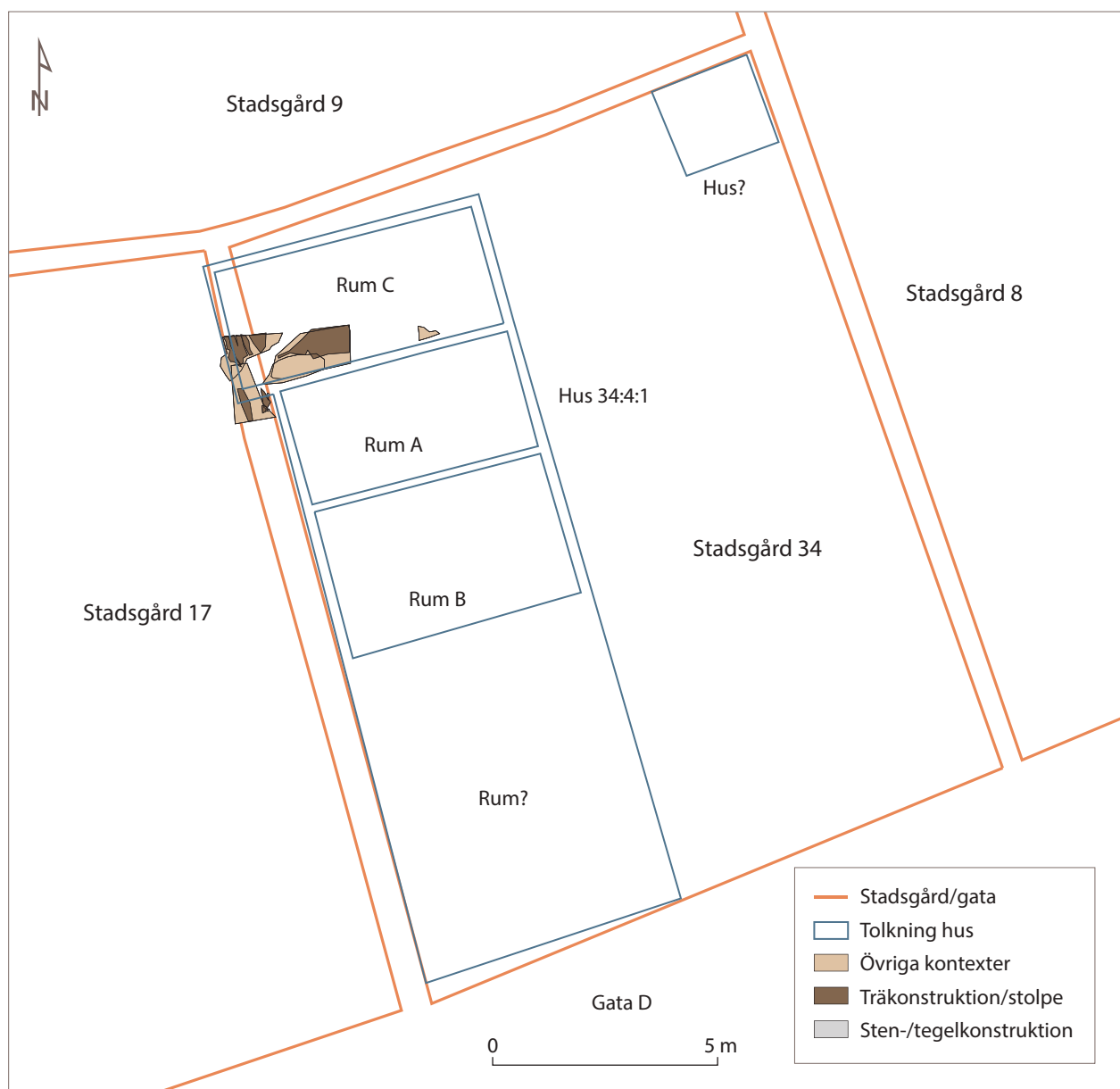
I konstruktionslagren fanns en skärva från en kanna/krus i yngre rödgods som möjligen kan komma från samma kärl som fragment på den södra delen av stadsgård 9 (F2369, fas 9:5). Detta visar att jordmassor kan ha flyttats mellan tomterna.

Tabell 88. Grupper och kontexter i fas 34:6. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6215**	Konstruktion av rum	530643**, 532752**, 533026**, 533324**, 533182**, 533227**, 533274**	533026 har PM 533052 med ogräs, ängs-/betesmarksväxter. 533324 har PM 533493 med bär, ängs-/betesmarksväxter, ogräs. 533182 har PM 533216 med bär, ogräs, näringskrävande ogräs (dynga)	533324 var lerig silt med träflis. 530643, 533182 var konstruktionslager av sand med tegelkross, träkol, träflis. Inslag av näver. 533227 var en bränd syllstock och en bränd golvregel. 532752 var trägolv av N-S bräddor samt syllstock. 533026 var rest av trägolv med fragmentariskt bevarat trä i Ö-V riktning, sandlinser och lera med tegelkross. 533274 var lins av organiskt material, möjligen förmultnat trä. Innehöll bröstkota av svin. Överarmsben av rådjur. Osorterade däggdjursben. Osorterade benfragment. Totalt 421,2 g ben. Fynd av glas: 1 ribbägare (rippenbecher), ca 1450–1550. Järn: 1 nit. Keramik: 3 YRG trebensgrytor, 4 oidentifierade YRG kärl.
6221**	Konstruktion av rum	533248**, 533464**, 533269**	533269 har PM 534289 med hasselnötsskal, näringskrävande ogräs, ängs-/betesmarksväxter, ogräs. PS 534288	533248 var två stenar. 533464 var plankor för att fixera kokskalle. 533269 var konstruktionslager av humöst material, lera, träflis. Med flera kokranier. Innehöll tungben av nöt. Tand av häst. Kraniedel av torskfisk. Osorterade benfragment. Totalt 75 g ben. Fynd av bränd lera: 1 fragment lerklining (4 g). Trä: 1 intakt hjul, troligen ett vagnshjul, 0,8 m Ø. Keramik: 2 YRG trebensgrytor, 1 YRG kanna/krus, 2 oidentifierade YRG kärl.

Figur 165. Lämningar från fas 34:6. Skala 1:150.

Fas 34:7. Konstruktion av nytt golv i hus 34:4:1 och ny gårdsplan

Datering: 1500-talets början, i anslutning till fas 34:6?

Golvet i rum A byggdes om (figur 166, tabell 89). Delar av det äldre golvet togs bort (återanvändbara delar?). I golvytan fanns en nedgrävning, möjligen efter att en konstruktion tagits bort (KG 6211**). Över detta fanns rester av golvytan med träbitar blandat med sand och lera (KG 6217**). Möjligen

fanns spår av rummets sista bruk innan raseringen i dessa lager. I lagren fanns skalkorn och humle samt hasselnötsskal.

Konstruktionslager påfördes därefter (KG 6226**). I lagren fanns spår från brukning från ett fähus, troligen är massorna omlagrade från annan plats på stadsgården. På det lades ytterligare konstruktionslager som även fungerade som isolering och ett trägolv (KG 6224**)

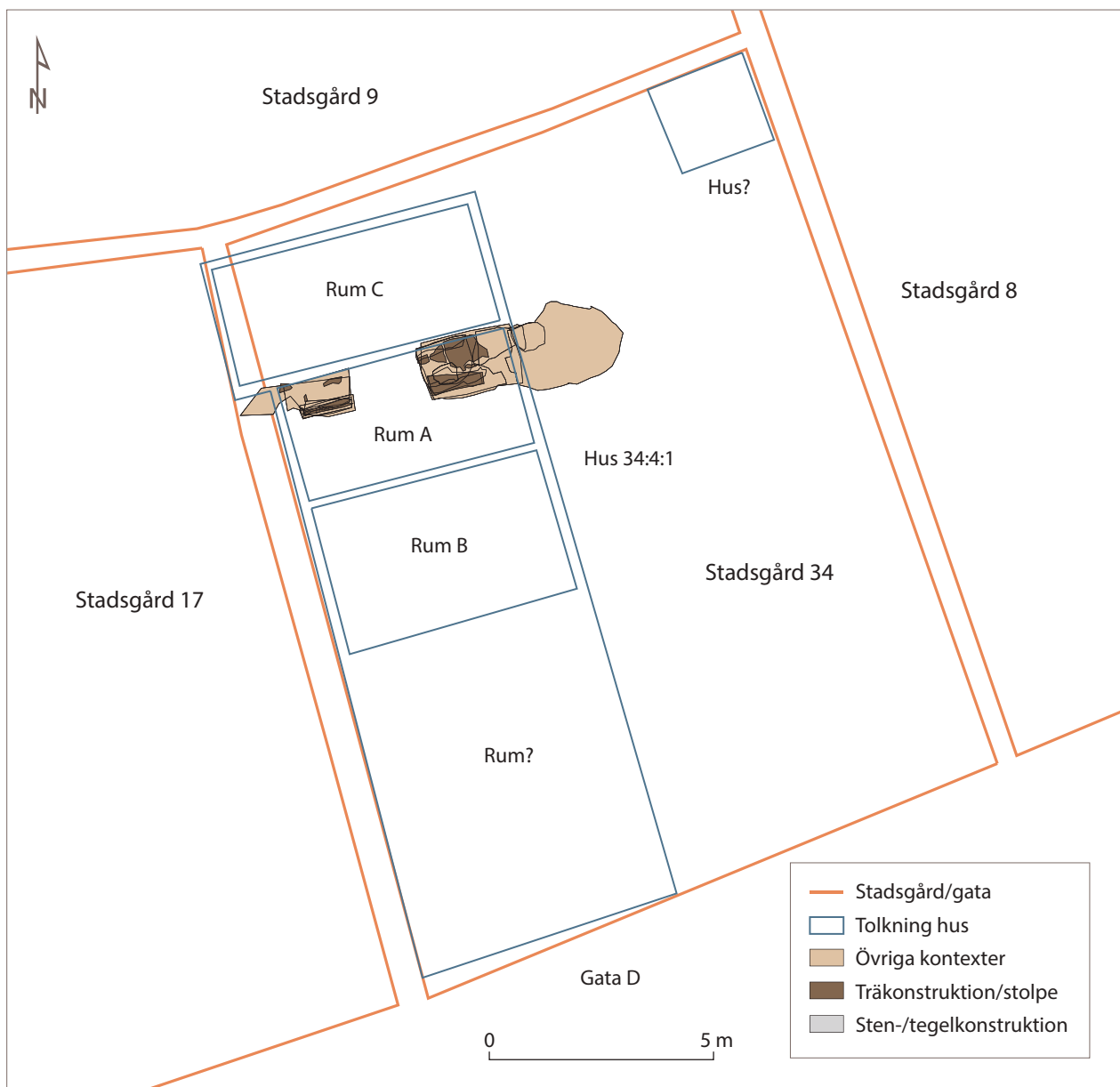
Öster om huset anlades en gårdsplan. Konstruktionslager av sand lades ut (KG 7103**).

Tabell 89. Grupper och kontexter i fas 34:7. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6211**	Rasering av konstruktion	533930**, 533931**		533931 var nedgrävning 0,6×0,4 m stor, 0,12 m djup. Återfylld med sand 533930. Innehöll osorterade benfragment, vikt 39 g.
6217**	Rasering av golv	533528**, 533717**, 534372**	533528 har PM 533548 se bilaga 1. 534372 har PM (ej id) se bilaga 1. 533717 har PM 533927 med starr, bär, hasselnötsskal, ogräs	533528 var sand och lera med mycket rester av trä. 533717 var utjämningslager av sand och lera med träflis, tegelkross, träkolsbitar, 534372 var lera med träflis, tegelkross, småsten. Innehöll armbågsben, höftben av nöt. Överarmsben av höns. Osorterade däggdjursben. Osorterade benfragment. Totalt 873 g ben. Fynd av metall: 1 oidentifierat blystycke, avfall? Keramik: 3 YRG trebensgrytor
6224**	Konstruktion av golv	530111**, 530616**, 530664**, 532146**, 532198**, 532282**, 532931**, 533456**, 534290**	532198 har PM 532360 med ängs-/betesmarksväxter, ogräs. 534290 har PM 534309 med hallon, ängs-/betesmarksväxter, ogräs.	530616, 532198 var konstruktionslager/isolering av humös sand med tegelkross, träflis. 534290 var konstruktionslager/isolering av sand. 530664 var del av golvkonstruktion, ev. regel. 532931, 533456 var regler under golv. 532146, 532282, var brända brädor i trägolv. 530111 var devis bränd, delvis ruttnade brädor i trägolv. Ev. inrasat tak/övervakning från destruktionslager. Innehöll kraniedel av långa. Osorterade benfragment. Vikt 65 g. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 YRG panna, 1 oidentifierat YRG kärl.
6226**	Konstruktionslager/utjämnning	533090**, 533469**, 533506**, 533551*, 534344**, 534981**	533090 har PM 533103 med ogräs, ängs-/betesmarksväxter, näver. PM 533208 med hallon, ängs-/betesmarksväxter, ogräs, halm/strådelar från sädeslag. 533469 har PM 533494 med ogräs. 533506 har PM 533522 se bilaga 1. 534344 har PM 534956 med bär, ängs-/betesmarksväxter, ogräs	533090 var konstruktionslager av silt med spår från brukning, troligen från annan plats på stadsgården. 533469, 533506, 534344 var konstruktionslager av lera. 534981 var tunt konstruktionslager av sand. 533551 var utjämningslager av sand. Innehöll tåled av nöt. Kraniefragment av får/get. Kraniefragment av torskfisk. Benfragment av däggdjur. Totalt 222 g ben. Fynd av järn: 1 spik, 1 nit, 1 söm och 1 oidentifierat föremål. Keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 YRG kruka.
7103**	Konstruktion av gårdsplan	534395**	Har PM 534577 med ogräs, bär, hasselnötsskal, ängs-/betesmarksväxter	534395 var konstruktionslager av sand med träflis. Innehöll osorterade däggdjursben, vikt 343 g. Fynd av keramik: 1 YRG panna.

Figur 166. Lämningar från fas 34:7. Skala 1:150.

Fas 34:8. Konstruktion av nytt golv i hus 34:4:1
Datering: 1500-talets första hälft (1530-tal?).

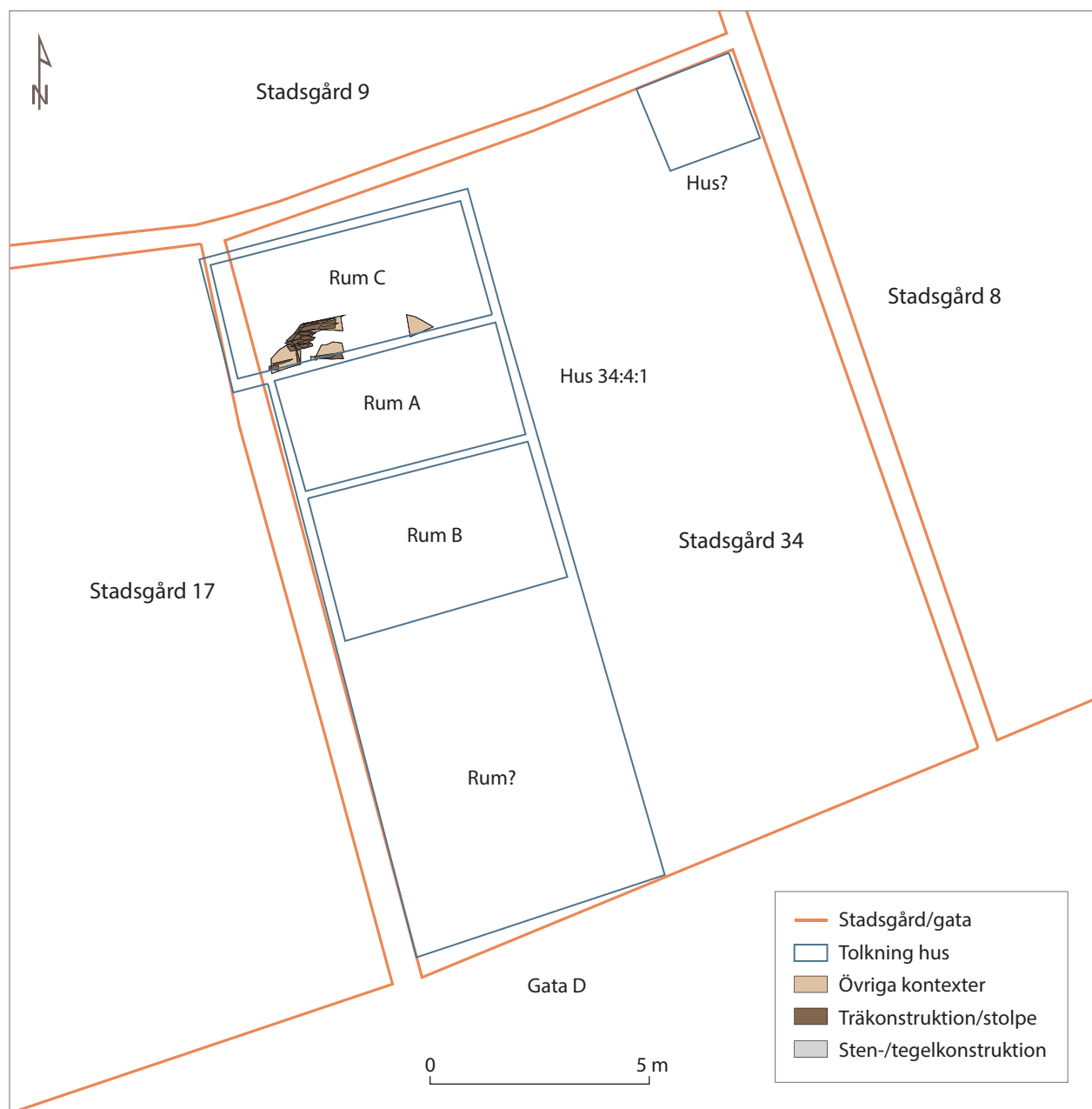
Golvet i rum C byggdes om. På ett konstruktionslager lades ett trägolv (figur 167, tabell 90). Rummet kan även nu ha varit ett fåhus.

Tabell 90. Grupper och kontexter i fas 34:8. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6214**	Konstruktion av golv	530010**, 532165**, 532880**, 532971**, 532975**, 533144**	532975 har PM 532984 med bär, ogräs, ängs-/betesmarksväxter	532975 var tunt konstruktionslager av silt. 530010, 532880 var tunt konstruktionslager av bränd sand. 533144 var konstruktionslager av lera/del av golv 532971 var golvregel. 532165 var trägolv med brädor i Ö-V riktning. Innehöll cleithrum av kolja. Osorterade benfragment. Totalt 67 g ben. Fynd av keramik: 1 YRG panna.

Figur 167. Lämningar från fas 34:8. Skala 1:150.

Fas 34:9. Rasering av hus 34:4:1 och gårdsplan

Datering: 1540-tal (1547).

Storskalig ödeläggelse av stadsgården. Sannolikt i samband med avflyttningen till Älvsborgsstenen (figur 168, tabell 91).

Hus 34:4:1 brann. Över rum C fanns lager med gödsel som troligen representerar det sista bruket och raseringen (KG 6543**). Brända raseringsmassor jämnades ut över ytan (KG 4671**, 6208**), i massorna fanns föremål som kan ha funnits i huset när det brann. I massorna fanns resterna av en raserad vägg som hade varit kalkad. Möjligen

fanns även spår av ett inrasat tak av torv över rum A. I rum B togs stolpen bort. Raseringslager utjämnades över ytan, i dessa fanns brända brädor från golv eller vägg. (KG 4671**). En nedgrävning grävdes, kanske för att ta till vara återanvändbara delar av byggnaden (KG 6535**). Den återfylldes med raseringsmassor.

Den möjliga byggnaden längst i öster raserades och ett raseringslager utjämnades över ytan (KG 844).

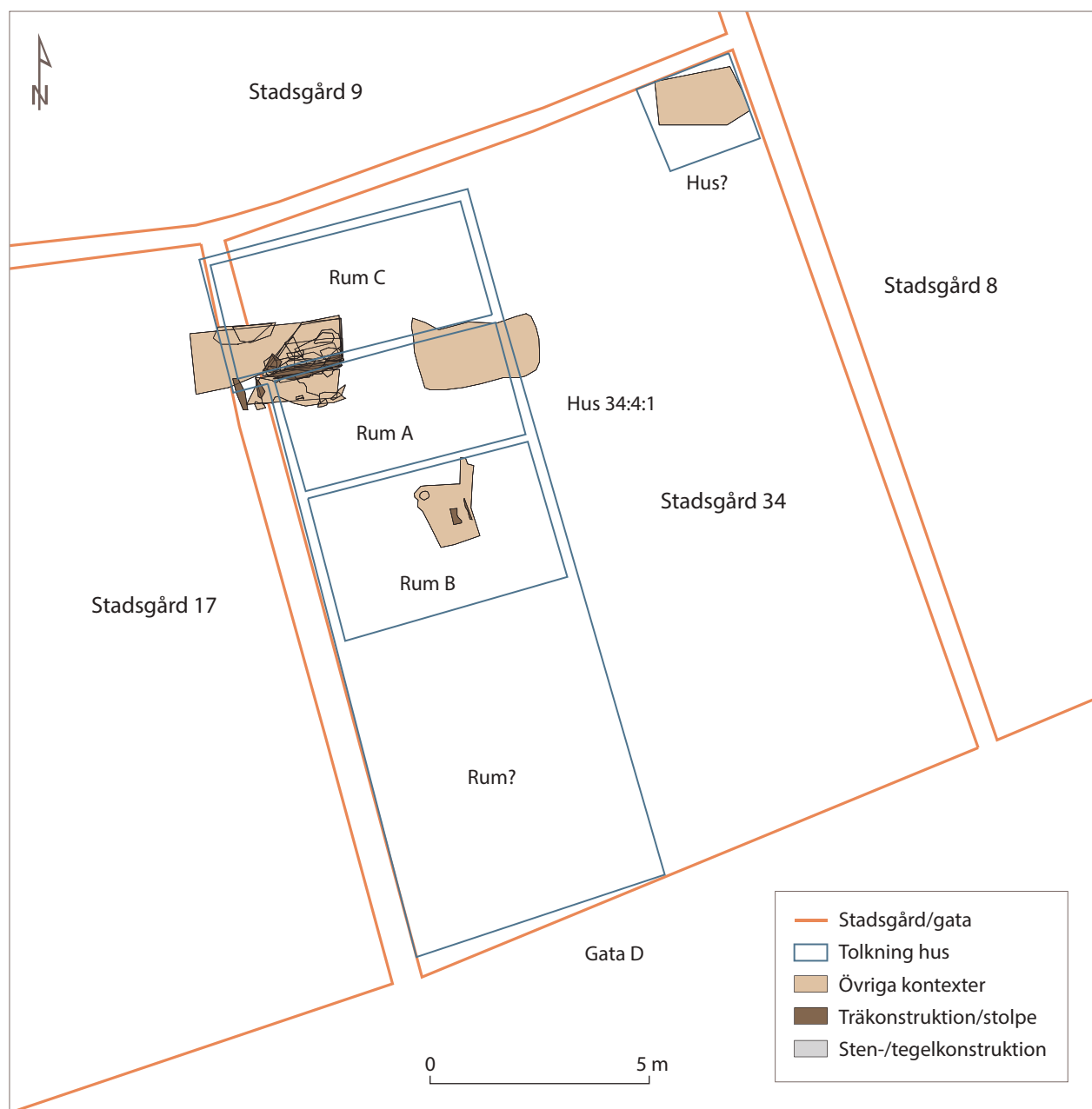
Över ytan fanns lager med mycket humöst material som troligen representerar övergivandet under den tid staden var flyttat till Älvsborg (KG 6210**).

Tabell 91. Grupper och kontexter i fas 34:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
844	Rasering av byggnad?	45017		Utjämnat raseringslager av sand med pinnar, träbitar, bränd lera, eldpåverkad sten träkol. Innehöll blandade delar av nöt, materialet ej vägt. Fynd av järn: 1 spik. Keramik: 4 YRG trebensgrytor, 1 oidentifierat YRG kärl.
4671**	Rasering av byggnad	317672**, 317693**, 323254**		317672 var raseringslager av bränd sand och lera med tegelkross, träkol, tegelbrockor, kalkbruk, eldpåverkad sten, mot botten brandlager in situ med bränd torv. 317693 var brända plankor i raseringen. 323254 var återfyllning av stolphål av humös sand med tegelkross, kalkbruk, träkol. Innehöll osorterade benfragment, vikt 133 g. Fynd av järn: 1 spik och 1 oidentifierat föremål.
6208**	Rasering av byggnad	529208**, 529471**, 531588**, 531591**, 531951**, 531965**, 531978**, 532051**, 532062**, 532236**	529208 har PM 530186 se bilaga 1. 529471 har PM 529553 se bilaga 1. 531591 har PM 532861 med ogräs (bränt), ängs-/betesmarksväxter (förkolnat), ogräs. 531978 har PM 531983 med ogräs. 532236 har PM 532243 se bilaga 1.	529208, 529471 var sotig bränd silt med träkol, tegelkross, tegelbrockor. 531588 sotig bränd sand med träkol, tegelkross. 531591 var brandlager/bränd vägg med bränd silt, träkol, kalkbruk. 531951 var raseringslager av sand med träbitar, sot. 531965 var en kraftigt bränd bräda. 531978 var utjämningslager av humös sand. 532051, 532236 var tunt lager av sand. 532062 var delvis brända, delvis ruttnade brädor från vägg eller nedrasat loft. Innehöll underkäke av katt. Skenben av gås. Lårben av höns. 6 kotor av långa. 3 stora svanskotor av torskfisk. Osorterade benfragment Totalt 212,9 g ben. Fynd av glas: 3 oidentifierade glaskärl. Järn: 5 oidentifierade föremål, 1 ryktskrapa, 1 lie, 1 kniv, 6 spikar, 2 sömmar, 1 ten. Keramik: 6 YRG trebensgrytor, 2 oidentifierade YRG kärl.
6210**	Utjämningslager/markyta	531569**		Utjämningslager av sand med träkol. Möjligen brukad markyta
6223**	Rasering av byggnad	531573**, 531769**, 531778**, 532259**, 532376**, 532887**, 532888**, 533263**	532259 har PM 532936 med ängs-/betesmarksväxter, ogräs	531573 var utjämnade raseringsmassor av sand med tegelkross, träkol. 531769 var brandlager av bränd sand med träbitar. 531778 var bränd torv och sand. 532259, 532376 var raseringslager av sand med träkol, sot. 533263 var lager av sand. 532887 var nedgrävning/stenlyft, återfylld med 532888, sand med träkol. Innehöll osorterade benfragment. Totalt 218 g ben. Fynd av bergart: 1 skifferbryne. Keramik: 1 YRG fat, 1 oidentifierat YRG kärl
6535**	Nedgrävning/rasering	530067**		Avlång nedgrävning ca 1,5 m lång, 0,6 m bred och 0,07 m djup med fyllning av raseringslager 529471
6543**	Bruk och rasering av golv	530076**	Har PM 530453 med bär, ängs-/betesmarksväxter, hår	Humös silt med gödsel. Fynd av keramik: 1 YRG panna. Innehöll 5 kotor, 1 zonoskelettdel av långa. 1 kota av torskfisk. Totalt 19,6 g ben.

Figur 168. Lämningar från fas 34:9. Skala 1:150.

Fas 34:10. Konstruktion av hus 34:10:1 och gårdsplan

Datering: 1560–1570-tal.

Utmed stadsgårdens västra sida uppfördes hus 34:10:1. I stadsgårdens nordöstra hörn konstruerades en ugn. Lämningarna var fragmentariskt bevarade (figur 169, tabell 92).

Hus 34:10:1 var uppskattningsvis 5,8 meter brett, längden är svår att uppskatta. Huset kan ha varit en del av en huslänga som sträckte sig hela vägen till gata D i söder. Konstruktionslager som innehöll raseringsmassor påfördes (KG 6209**). Delar av de samtida konstruktionslager som fanns

på stadsgård 17 fanns även delvis på stadsgård 14 (se KG 6533**, fas 17:22). På konstruktionslagren lades ett trägolv, varav endast fragment fanns kvar (KG 6218**). Öster om huset anlades en gårdsplan (KG 6569**).

Ugn som möjligen låg i en mindre byggnad.

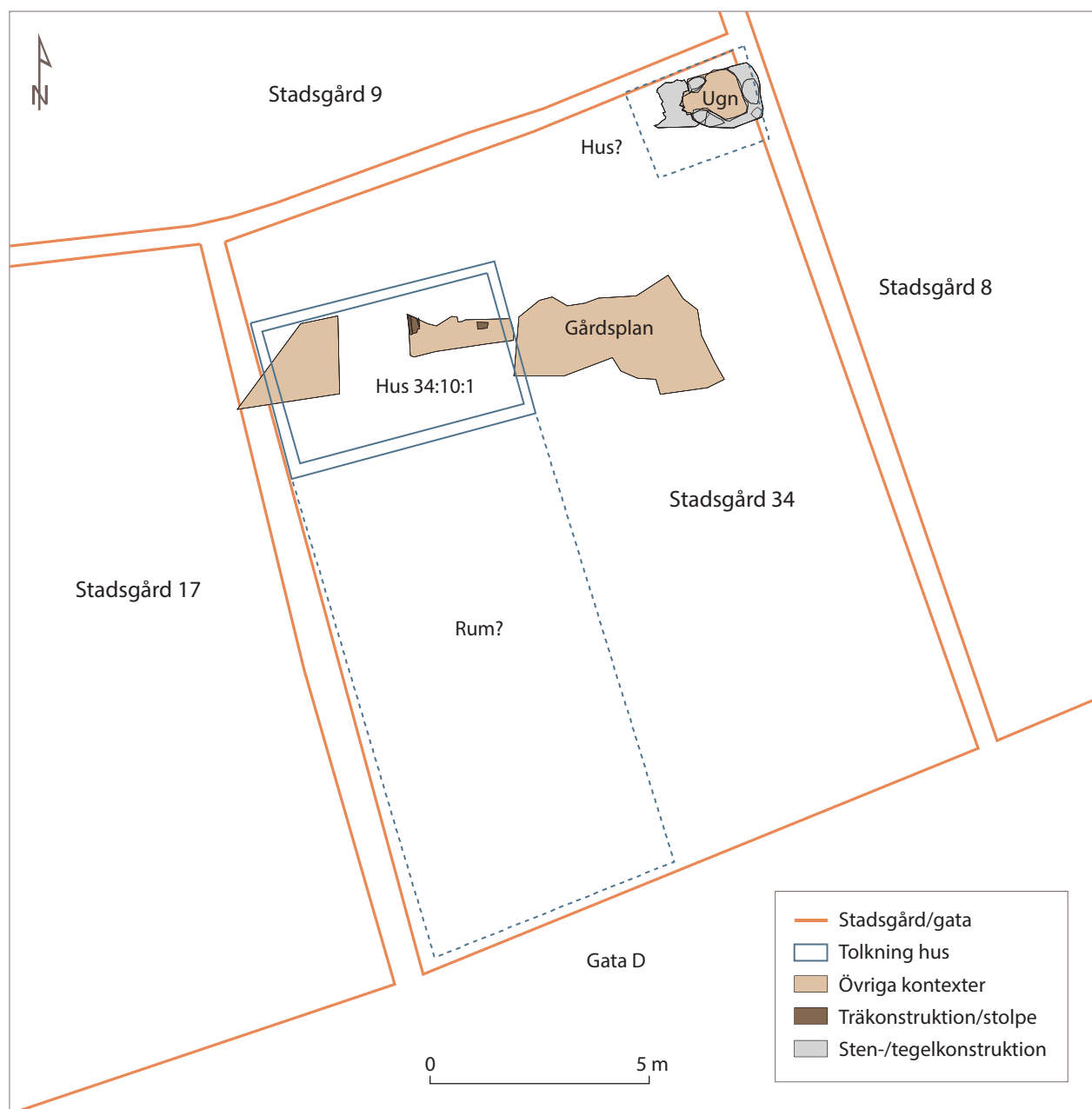
Ugnen var 1,6×1,6 meter stor och hade öppningen åt väster (KG 845). Den hade väggar av sten och lera. I ugnens botten fanns spår av dess bruk för matlagning med skalkorn, hirs, fiskben och hassel. Väster om ugnen konstruerades en stenlagd yta (KG 1119). Det är mycket möjligt att det var golvet i en byggnad.

Tabell 92. Grupper och kontexter i fas 34:10. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
845	Konstruktion av ugn	45005, 45009, 45011	45011 har PM 75008 se bilaga 1.	45009 var nedgrävning för ugn, 1,85×1,40 m stor, 0,25 m djup. 45005 var ugnsvägg av 0,15–0,60 m stora stenar. 45011 var konstruktionslager av sand och lera i botten av ugn. Delvis bränt i mitten (med bränd lera, träkol)
1119	Konstruktion av golv/gårdsplan	45006, 45016		45016 var konstruktionslager av sand. 45006 var stenläggning av 0,15–0,25 m stora stenar
6209**	Konstruktionslager	529835**		529835 var lager av silt med inblandning av raseringsmassor med kalkbruk, småsten, sot, eldpåverkade stenar, träkol, tegelkross, tegelbrockor. Innehöll osorterade däggdjursben, vikt 418 g. Fynd av glas: 1 fönsterglasfragment. Järn: 2 spikar och 1 oidentifierat föremål. Keramik: 5 YRG trebensgrytor, 2 oidentifierade YRG kärl, 2 stengodskrus från Siegburg ca 1350–1450 och 1400–1500.
6218**	Konstruktion av byggnad	529736**, 529754**		529736 var N-S brända brädor. 529754 var en bränd stock. Fynd av järn: 2 hästkosömmar och 1 nit.
6569**	Konstruktion av gårdsplan	529120**	Har PM 529142 med ogräs (dynga)	Konstruktionslager av sand med träflis, tegelbrockor, kalkbruk, träbitar, tegelkross, pinnar, småsten. Innehöll mellanhandsben av rådjur. Osorterade däggdjursben. Totalt 1236 g ben. Fynd av slagg: 3 fragment (385 g)

Figur 169. Lämningar från fas 34:10. Skala 1:150.

Fas 34:11. Bruk av ugn

Datering: 1560–1570-tal till 1600-tal.

Ugnen brukades och ett tunt lager av träkol avsattes samtidigt som lagren av sand, lera och sten brände. Efter en tid lades en ny stenläggning i

ugnens botten, dessa stenar var tydligt eldpåverkade (figur 170, tabell 93).

Ugnen användes för matlagning och bakning. I de jordprover från raseringen som analyserades fanns spår av brukningen (se nedan).

Tabell 93. Grupper och kontexter i fas 34:11. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
846	Bruk av ugn	45007, 4501*		45012 var lins av sand, träkol, bränd lera, eldpåverkad sten i ugn. 45007 var stenläggning av 0,10–0,15 stora stenar i ugnens botten

Figur 170. Lämningar från fas 34:11. Skala 1:150.

Fas 34:12. Rasering av ugn

Datering: sent 1500 till tidigt 1600-tal?

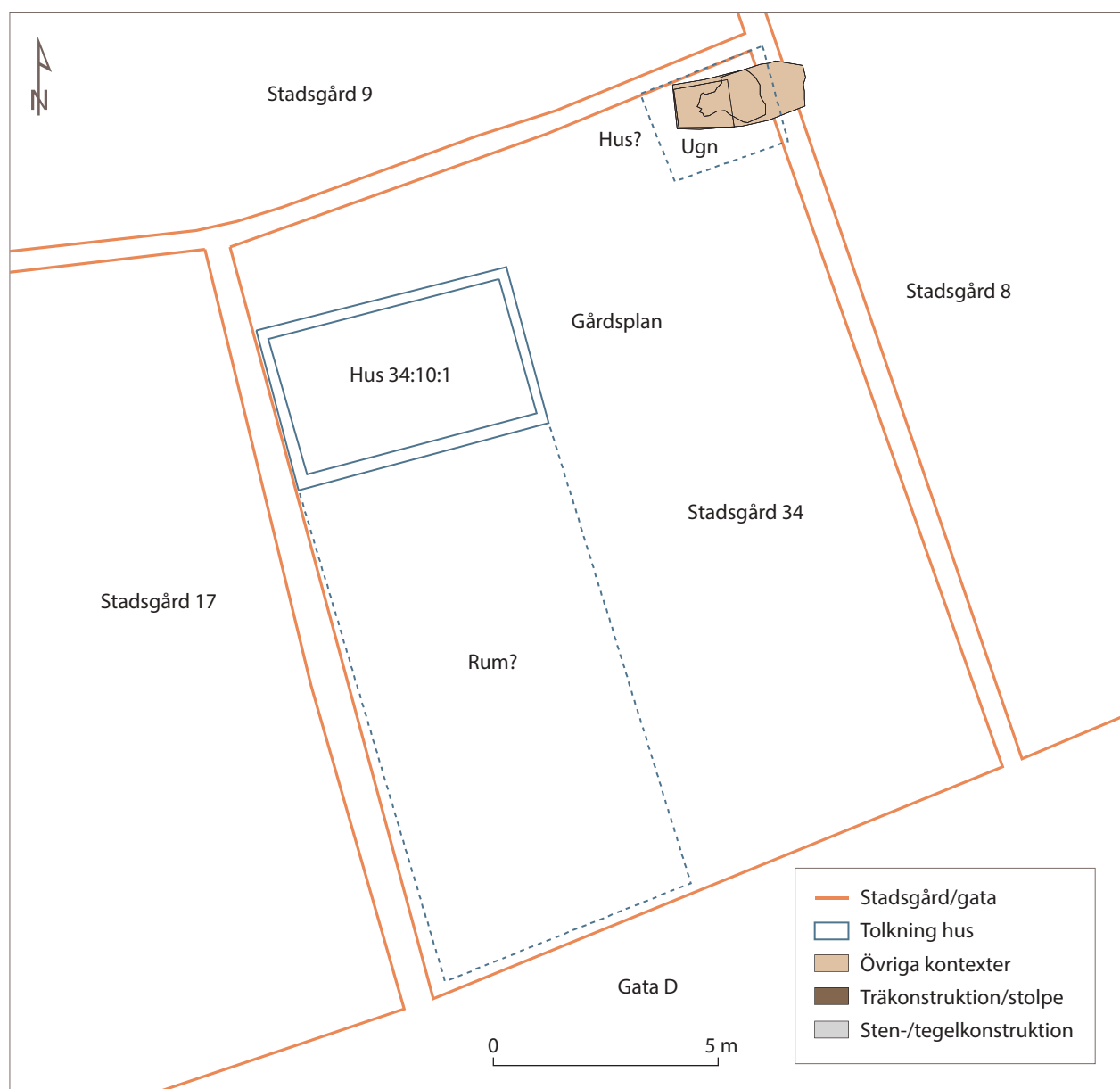
Ugnen raserades (figur 171, tabell 94). Lagren innehöll mycket bränd lera från ugnens kollapsade överbyggnad. I analyserade jordprover fanns förutom bränd lera från ugnen även havre, skalkorn, bovete, enbär och brända ben.

Tabell 94. Grupper och kontexter i fas 34:12. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
848	Rasering av ugn	45003, 45008	45003 har PM 75001 se bilaga 1. 45008 har PM 75004 se bilaga 1.	45008 var rasering av krossad bränd lera, mot kanterna träkol och bränd sand. 45003 var lager av sandig silt med utjämnades raseringsmassor av bränd lera, träkol, tegel, stenar, inslag av organiskt material. I V. fläckvis sand som kan vara del av nytt konstruktionslager/utjämningslager. Fynd av järn: 1 nit. Keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 oidentifierat YRG kärl.

Figur 171. Lämningar från fas 34:12. Skala 1:150.

Fas 34:13. Rasering av hus 34:10:1 och gårdsplan

Datering: sent 1500 till tidigt 1600-tal.

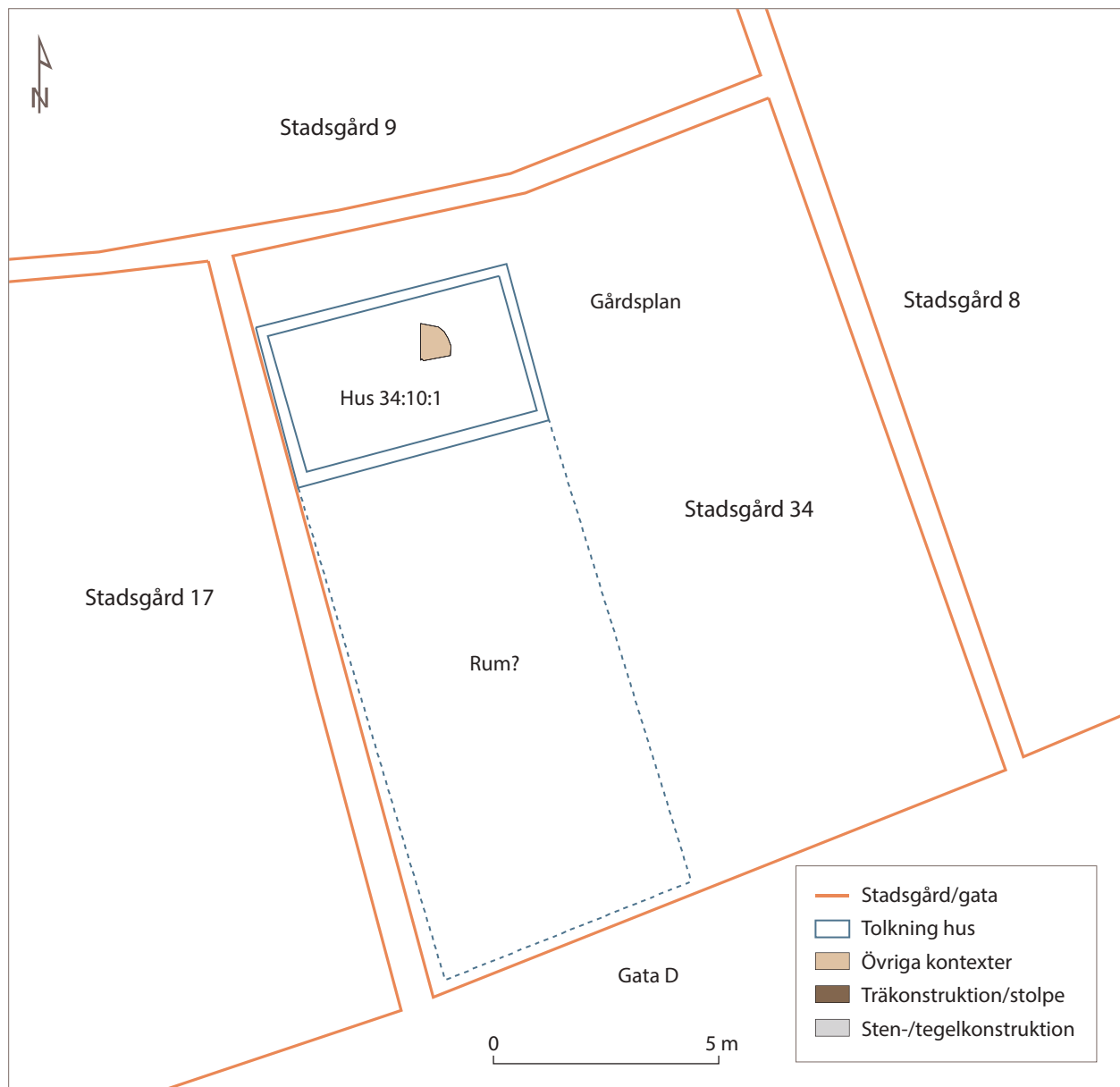
Byggnaden i den västra delen av stadsgården brann och raserades därefter (figur 172, tabell 95).

Tabell 95. Grupper och kontexter i fas 34:13. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
4670**	Rasering av byggnad	529717**		Omrörda raseringslager av sand med träkol, tegelkross, bränd lera en bränd stock

Figur 172. Lämningar från fas 34:13. Skala 1:150.

Stadsgård 35

Fas 35:1. Äldsta bruk av tomt

Datering: 1470-tal.

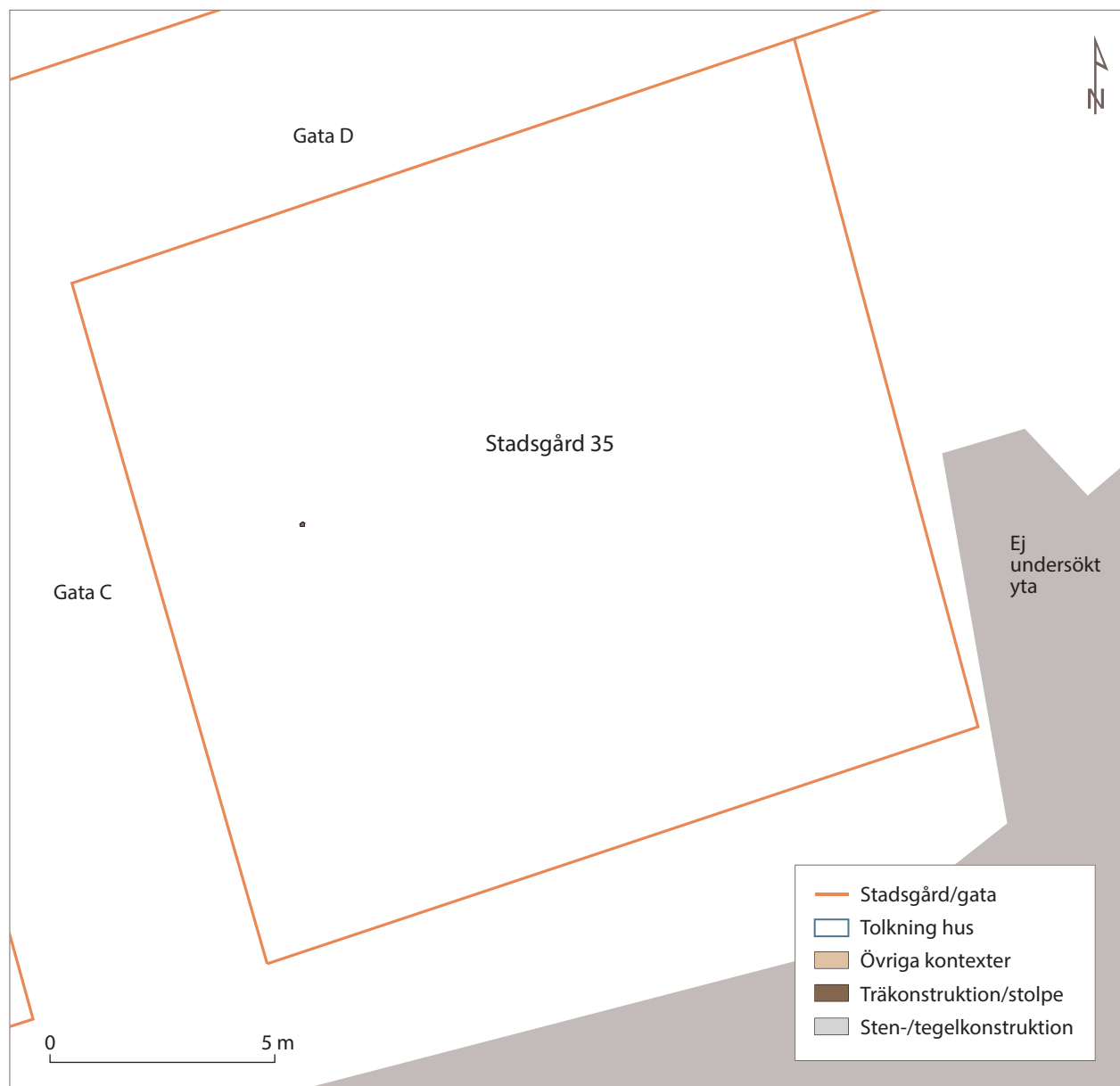
Efter att staden stakades ut låg tomten obebyggd.
En stolpe slogs ned, möjligen var den en del av en hägnad (figur 173, tabell 96).

Tabell 96. Grupper och kontexter i fas 35:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1344	Konstruktion	60182		Nedslagen stolpe

Figur 173. Lämningar från fas 35:1. Skala 1:150.

Fas 35:2. Konstruktion av hus 35:2:1 och gårdsplan

Datering: 1470–1480-tal.

Troligen byggdes en stadsgård upp omkring 1480. Utmed gata C uppfördes en byggnad (hus 35:2:1). Öster om byggnaden fanns en gårdsplan (figur 174, tabell 97).

Konstruktionslager av sand, silt och träflis lades ut inför bygget (KG 1224).

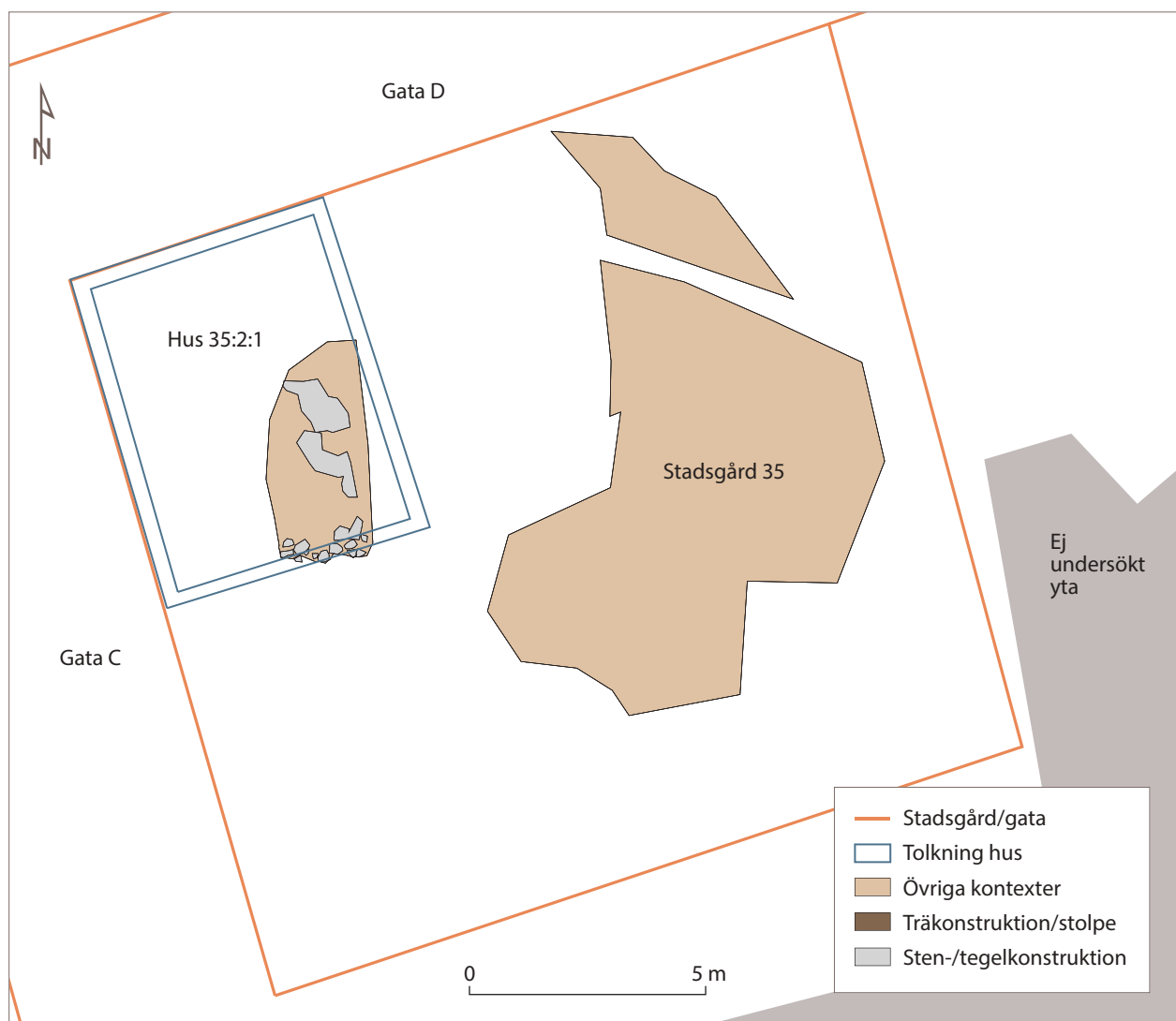
Hus 35:2:1 var uppskattningsvis 7,0×5,8 meter stort och hade minst ett rum. Endast en del av husets vägg södra fanns bevarad i form av en rad syllstenar (KG 1582). Norr därom lades ett golv av rundade stenar. Möjligen var rummet en bod utmed gata C.

Tabell 97. Grupper och kontexter i fas 35:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1224	Markberedning	60159, 60180		60159 var konstruktionslager av träflis och humös sand med pinnar, tegelkross. 60180 var konstruktionslager av silt med träflis, träbitar, djurben. Innehöll fotdelar, tand av nöt, vikt 256 g. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 oidentifierat YRG kärl, 1 stengodskrus från Siegburg ca 1350–1450.
1582	Konstruktion av byggnad	60177, 60181		60177 var Ö-V rad av stenar 0,15–0,35 m stora. 60181 var stenläggning av 0,1–0,2 m stora rundade stenar troligen golv

Figur 174. Lämningar från fas 35:2. Skala 1:150.

Fas 35:3. Bruk och raseri av golv

Datering: 1540-tal?

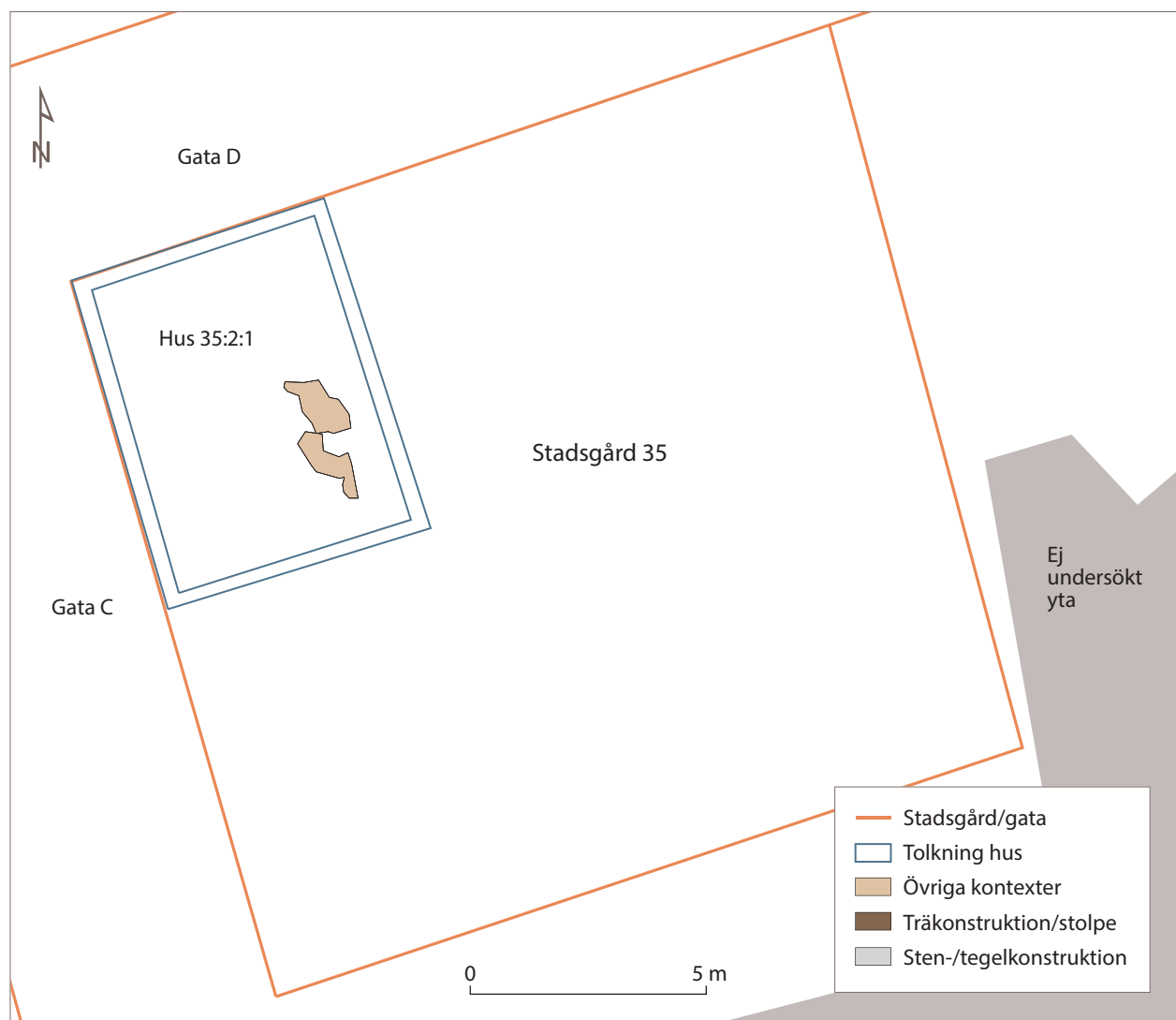
På golvet i rum A fanns ett tunt lager som var raseringslager med spår av den sista brukningen (figur 175, tabell 98). Lagret kan vara påverkat av senare aktiviteter.

Tabell 98. Grupper och kontexter i fas 35:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1583	Raseri med brukning	60183		Tunt lager (0,05 m) av sand och silt med inslag av pinnar, träbitar, träflis, träkol. Innehöll blandade delar av nöt. Mellanfotsben, strålben, armbågsben av får. Totalt 933,7 g ben. Fynd av keramik: 1 YRG trebensgryta, 1 YRG kruka, 1 oidentifierat YRG kärl, 2 stengodskrus, Siegburg (1400–1500), 1 stengodskrus från Raeren ca 1560–1610.

Figur 175. Lämningar från fas 35:3. Skala 1:150.

Fas 35:4. Konstruktion av byggnad?

Datering: 1560–1570-tal?

Fläckvis fanns ett konstruktionslager av sand (figur 176, tabell 99). Det är osäkert om det lades ut för en ny byggnad eller annan konstruktion.

Tabell 99. Grupper och kontexter i fas 35:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1584	Markberedning	60179		Tunt (0,02 m) konstruktionslager av sand

Figur 176. Lämningar från fas 35:4. Skala 1:150.

Stadsgård 39

Fas 39:1. Äldre bruk av ytan

Datering: 1470-tal?

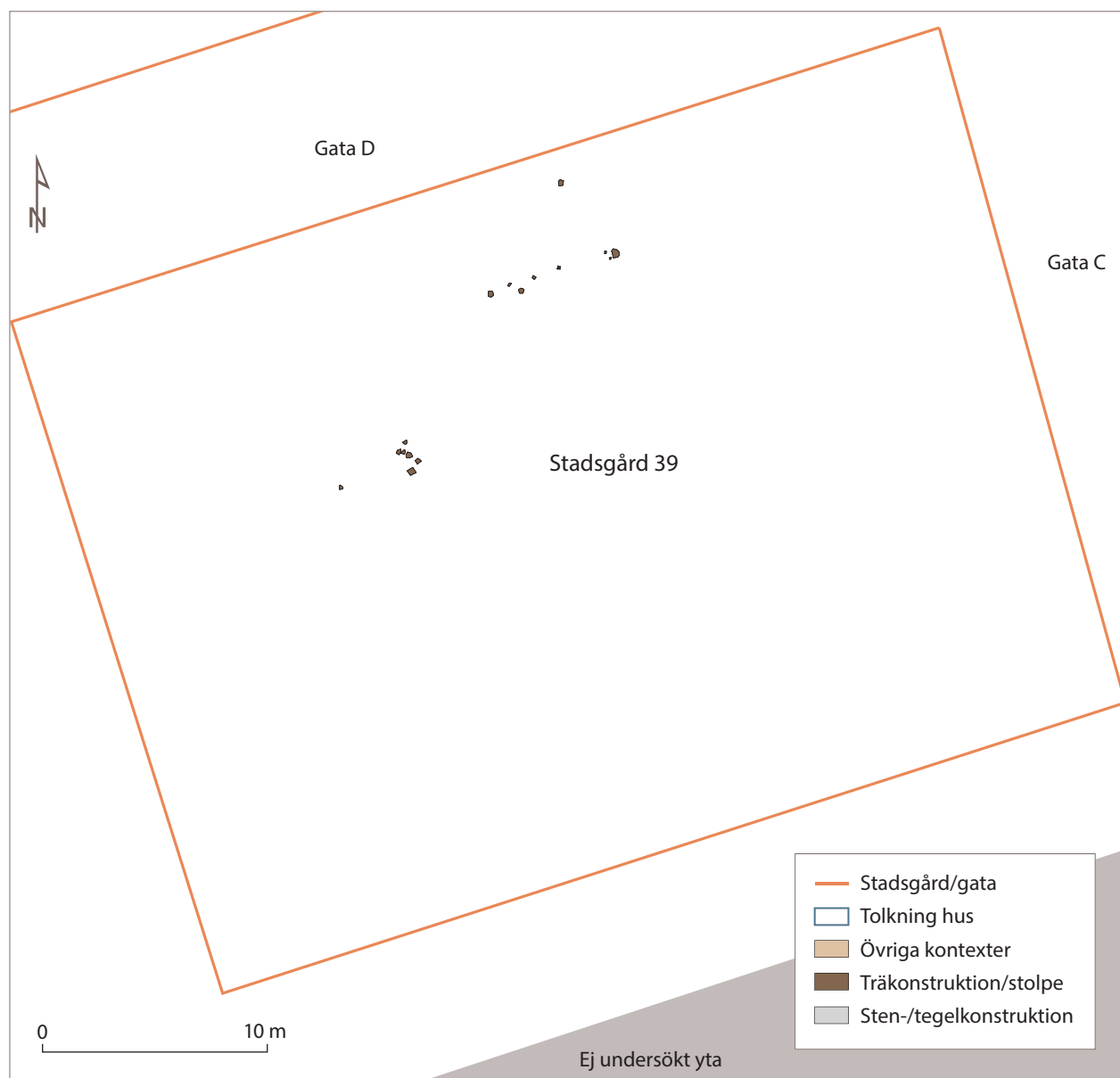
En öst-västlig hägnad med nedslagna stolpar/störar konstruerades (figur 177, tabell 100). Ytterligare en stolpe slogs ned (KG 1296*). Troligen var den en del av aktiviteterna på tomten innan den bebyggdes. Närmare Sävån fanns ytterligare stolpar/störar som kan ha ingått i hägnader (KG 1297*).

Tabell 100. Grupper och kontexter i fas 39:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1296*	Konstruktion av hägnad	15200*, 15201*		15200 var Ö-V rad av 5 nedslagna störrar. 15201 var trenedslagna stolpar i hägnad och en ensamliggande stolpe.
1297*	Konstruktion av hägnad?	15203*		7 nedslagna stolpar/störrar

Figur 177. Lämningar från fas 39:1. Skala 1:300.

Fas 39:2. Konstruktion av byggnad?

Datering: Omkring 1480.

Troligen bebyggdes tomten ungefär samtidigt som de andra stadsgårdarna i Nya Lödöses norra del (figur 178, tabell 101). Hägnaderna raserades, stö-

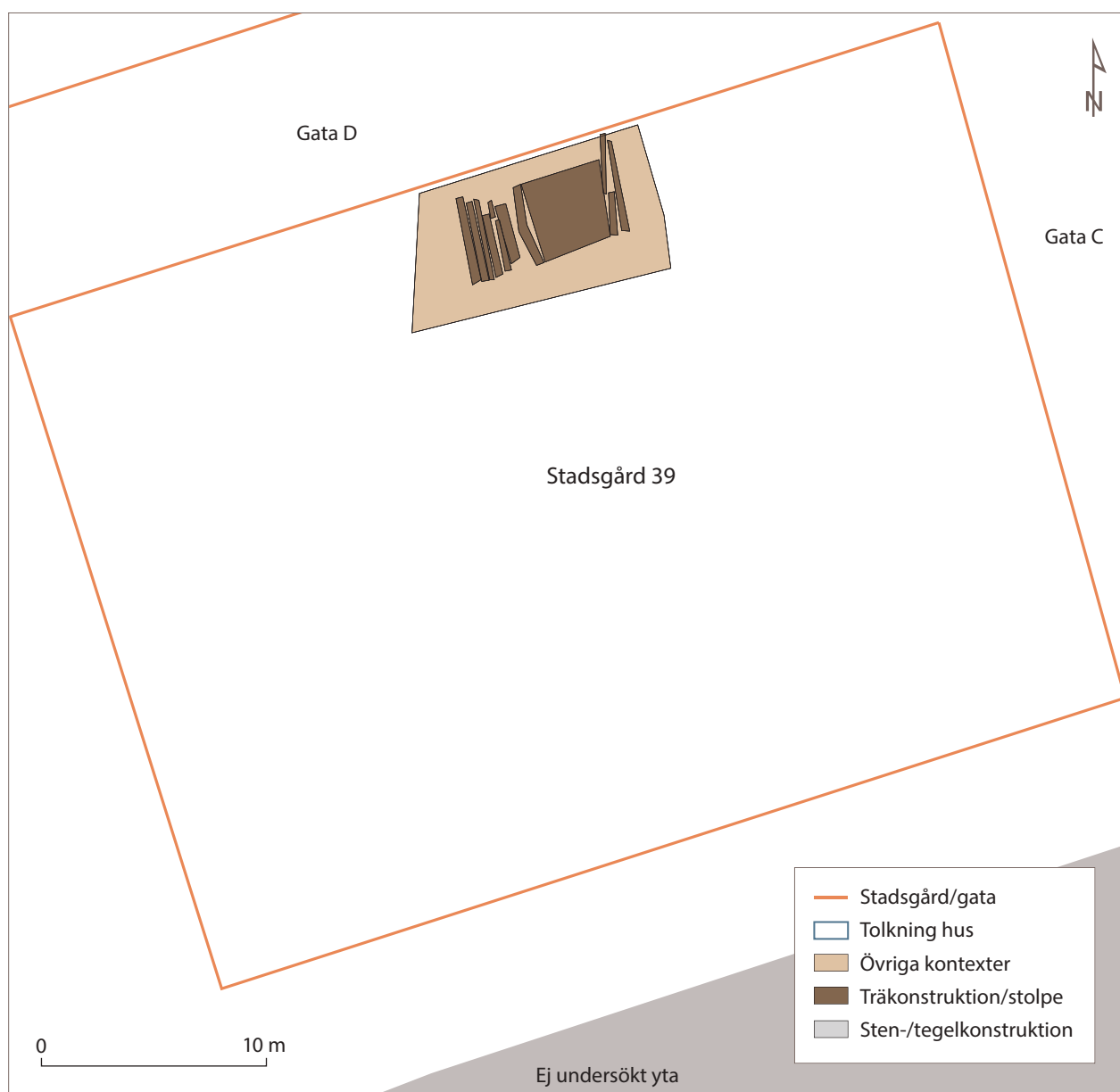
rarna och stolparna bröts av i marknivå. En rustbädd anlades (KG 1295*). På den lades ett konstruktionslager av sand (KG 1588*). Det är osäkert om detta var en del av en byggnad, en portgång eller en gränd.

Tabell 101. Grupper och kontexter i fas 39:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1295*	15202*			15202 var rustbädd av N-S stockar, ca 0,15 m breda
1588*	15198*			Konstruktionslager av sand

Figur 178. Lämningar från fas 39:2. Skala 1:300.

Vret 3/13

Fas 3/13:1. Konstruktion av hägnad

Datering: 1470-tal.

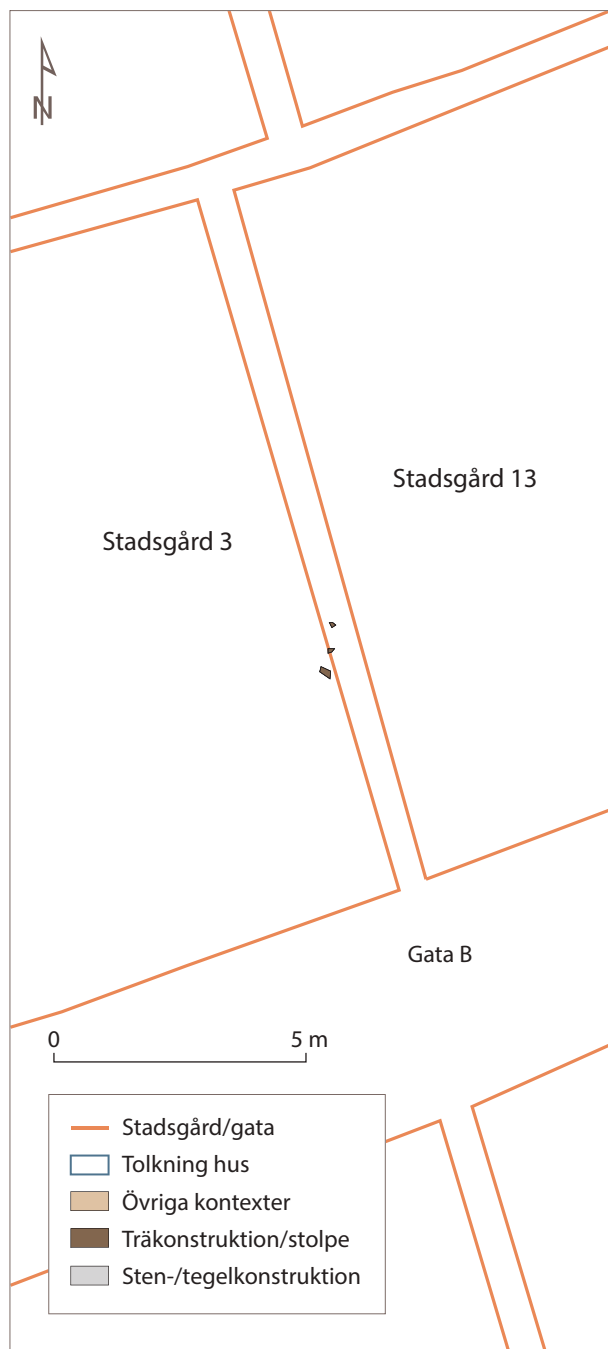
Efter att tomterna hade stakats ut, men innan de bebyggdes, uppfördes en hägnad. Den hade en nord-sydlig diagonal sträckning genom vreten (figur 179, tabell 102).

Tabell 102. Grupper och kontexter i fas 3/13:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1330	Konstruktion av hägnad	51385, 51386, 51389		3 snedslagna störrar, 0,1 m Ø

Figur 179. Lämningar från fas 3/13:1. Skala 1:150.

Fas 3/13:2. Konstruktion av plank eller hägnad

Datering: Cirka 1480.

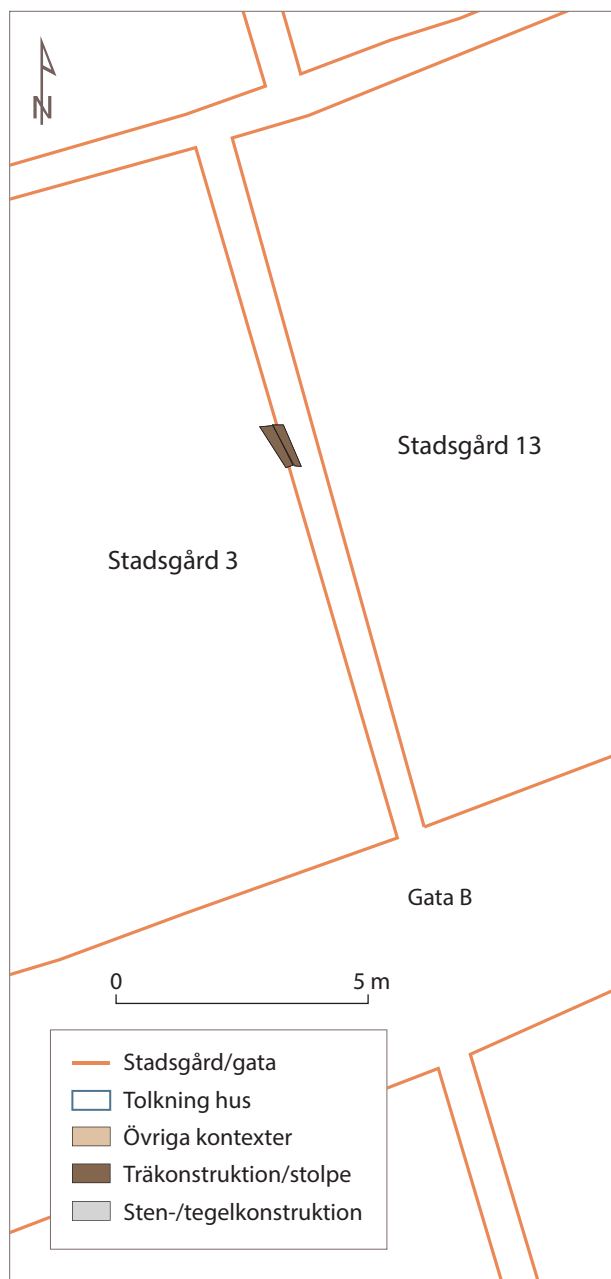
I samband med att stadsgårdarna bebyggdes lades de konstruktionslager som fanns där ut även i vreten (figur 180, tabell 103). Därefter byggdes ett plank eller en hägnad utmed vretens västra sida. I samband med detta togs den äldre hägnaden bort (störarna bröts av).

Tabell 103. Grupper och kontexter i fas 3/13:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1031	Konstruktion av plank/hägnad	51288		Två tätt lagda N-S stockar

Figur 180. Lämningar från fas 3/13:2. Skala 1:150.

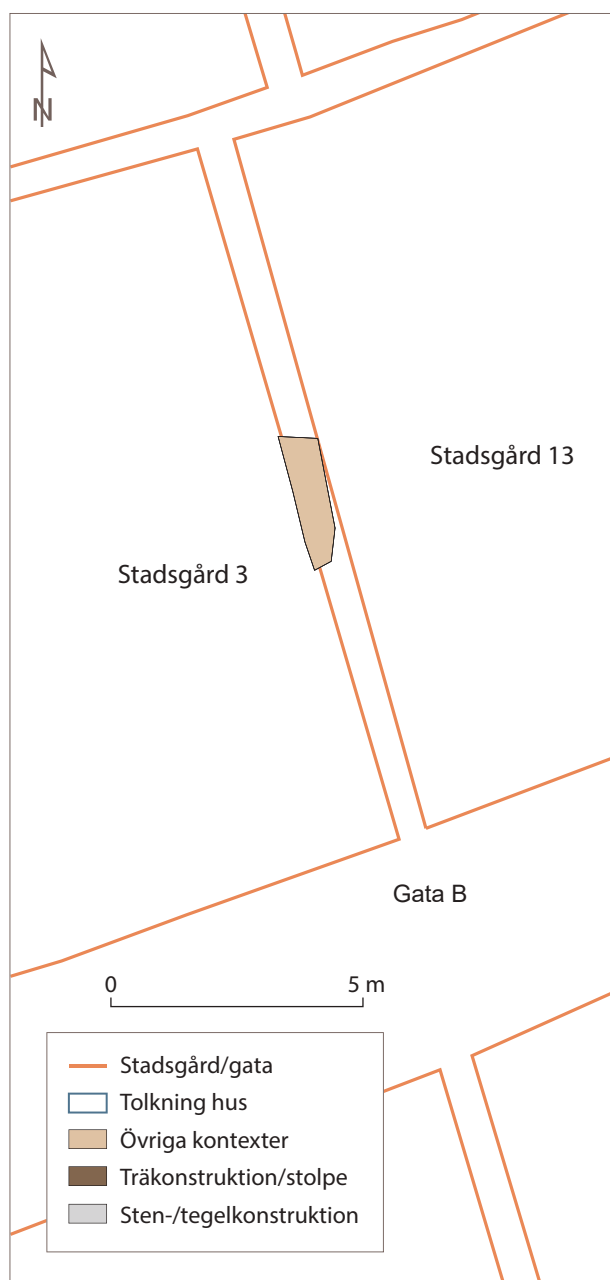
Fas 3/13:2. Brukning av vreten

Datering: Cirka 1480 till 1540-tal (1547).

Vreten brukades och jordmassor påfördes eller avsattes (figur 181, tabell 104). Lagret kan ha brukats även efter att stadsgårdarna återuppbyggdes från 1560–1570-tal.

Tabell 104. Grupper och kontexter i fas 3/13:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013. * är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015. *** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
1332	Påfört/avsatt lager	51216		Siltig sand med inslag av tegelkross, träkol. Innehöll tänder av nöt, får/get, häst och rådjur. Vikt 27 g.

Figur 181. Lämningar från fas 3/13:3. Skala 1:150.

Vret 7/8

**Fas 7/8:1. Konstruktion av hägnader
och äldsta brukning**

Datering: 1470-tal.

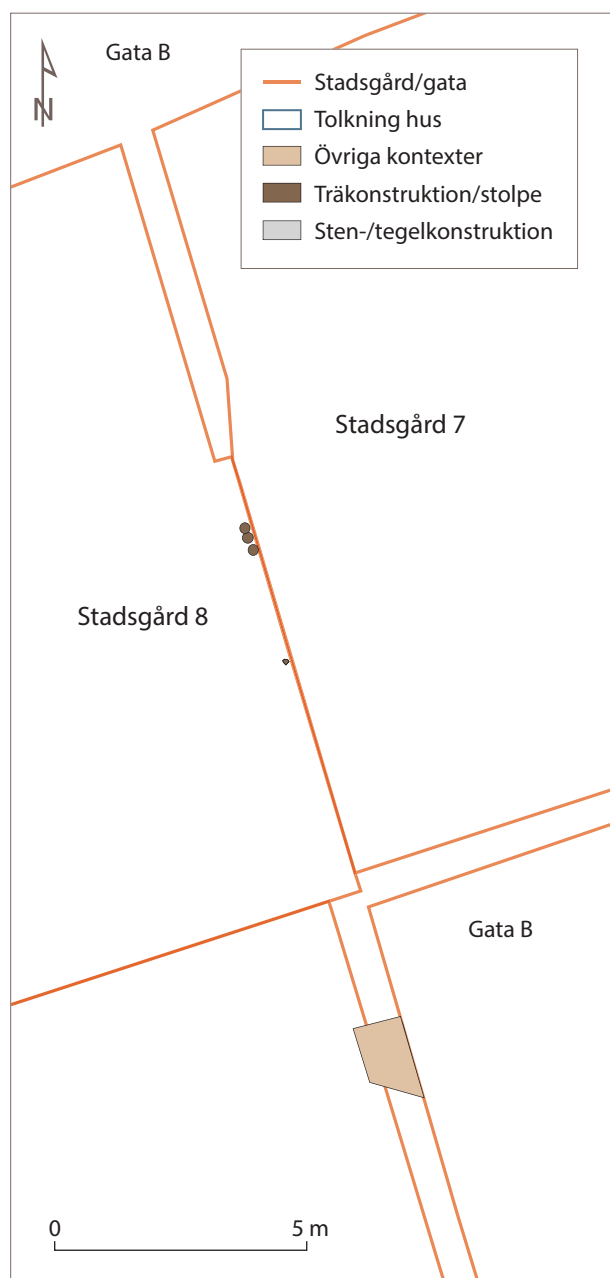
I samband med att stadsgård 7 och 8 bebyggdes lades en vret ut i norr (figur 182, tabell 105). I söder konstruerades en hägnad mellan tomterna. Här lades ingen vret ut, troligen berodde detta på att ingen bebyggelse fanns direkt intill tomtgränsen.

Tabell 105. Grupper och kontexter i fas 7/8:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1004*	Konstruktion av hägnad	35009*		Nedslagna störar

Figur 182. Lämningar från fas 7/8:1. Skala 1:150.

Fas 7/8:2. Brukning av vret

Datering: Omkring 1480 till 1540-tal (1547).

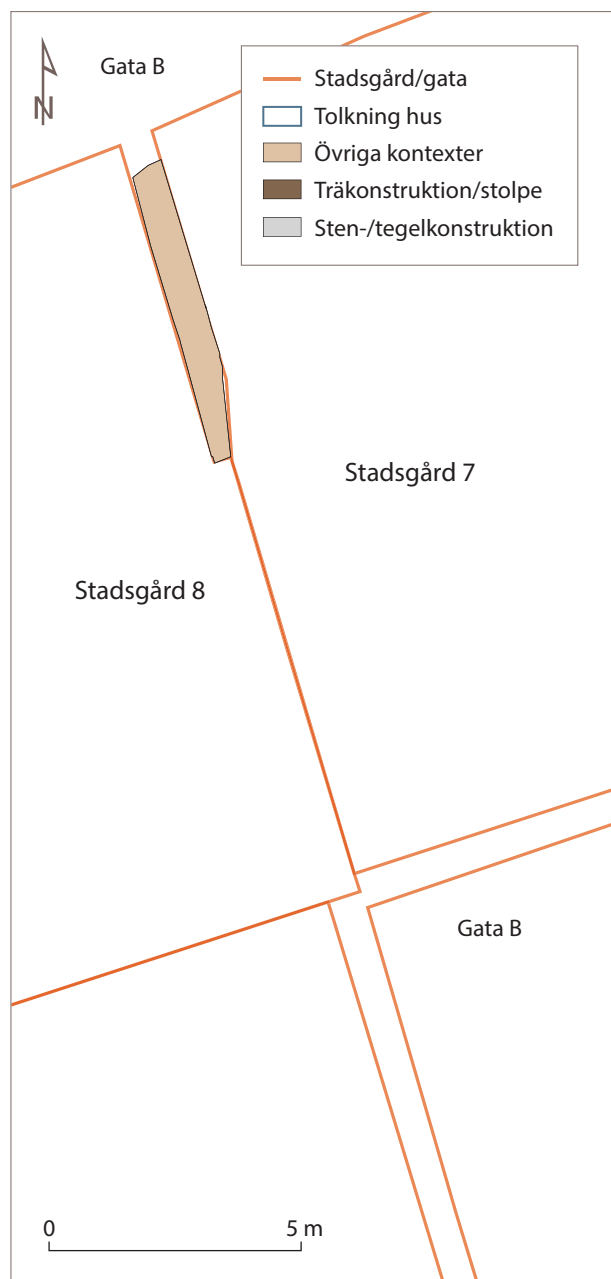
Vretens norra del brukades och lager avsattes, till viss del var dessa samma lager som på stadsgård 7 (figur 183, tabell 106).

Tabell 106. Grupper och kontexter i fas 7/8:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1545	Brukning av vret	3937		Lager av halm, gödsel, humös sand med pinnar

Figur 183. Lämningar från fas 7/8:2. Skala 1:150.

Fas 7/8:3. Rasering av hägnad

Datering: Omkring 1480 till 1500-talets första del.

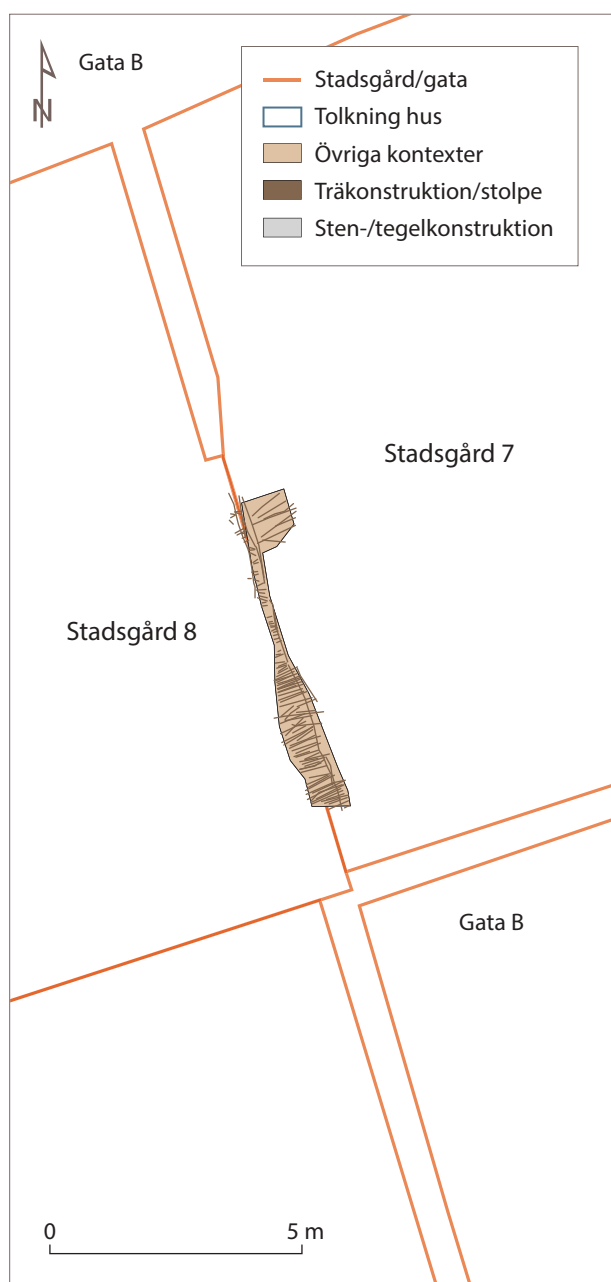
Hägnaden i tomtgränsen raserades (figur 184, tabell 107). Händelsen skedde någon gång under tidsperioden 1480 till 1500-talets första del.

Tabell 107. Grupper och kontexter i fas 7/8:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1401*	Rasering av hägnad	20000*		Liggande störrar från vält hägnad, mestadels Ö-V. Störarna var tillhuggna i ena änden. Den bevarade längden på störrarna var ca 0,2–0,7 m. Ett par slänor i samma grovlek låg inflettade.

Figur 184. Lämningar från fas 7/8:3. Skala 1:150.

Vret 7/15

Fas 7/15:1. Konstruktion av vreten

Datering: Tidigast efter 1476.

I samband med att omgivande stadsgårdar bebyggdes lades utjämningslager med träflis och pinnar lades ut i även i vreten (figur 185, tabell 108). Inga

föremål eller djurben har samlades in här.

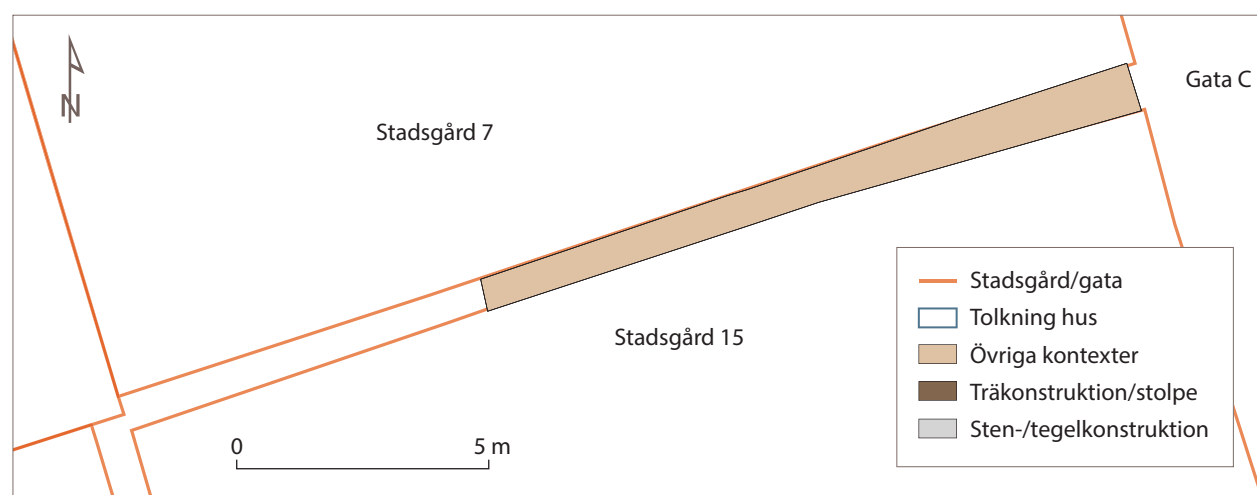
Stockar tillhörande bebyggelsen på stadsgård 7 stack ut i vreten (huslänga 7:3:1, KG 1009*). De kan förutom att ingå i husets konstruktion också ha fungerat som någon form av rumslig avskiljare/avdelare i vreten.

Tabell 108. Grupper och kontexter i fas 7/15:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1325*	Utgjänningslager	35184*		Utgjänningslager av träflis och humös sand

Figur 185. Lämningar från fas 7/15:1. Skala 1:150.

Fas 7/15:2. Brukning av vreten

Datering: Sent 1400-tal till 1547.

Vreten brukades och användes för att slänga avfall av diverse karaktär (figur 186, tabell 109). Mestadels var det hushållsavfall och skräp men det fanns även latrin.

I höjd med de båda stadsgårdarnas stugor fanns lager (KG 1400*) som förutom stalldynga och viss latrin, köksavfall och ölbrygningsrester (pors och humle). Här fanns även tecken på köksodling (sallat).

Över det fanns lager (KG 1303*) som innehöll odlingsavfall, en stor mängd ben och keramik,

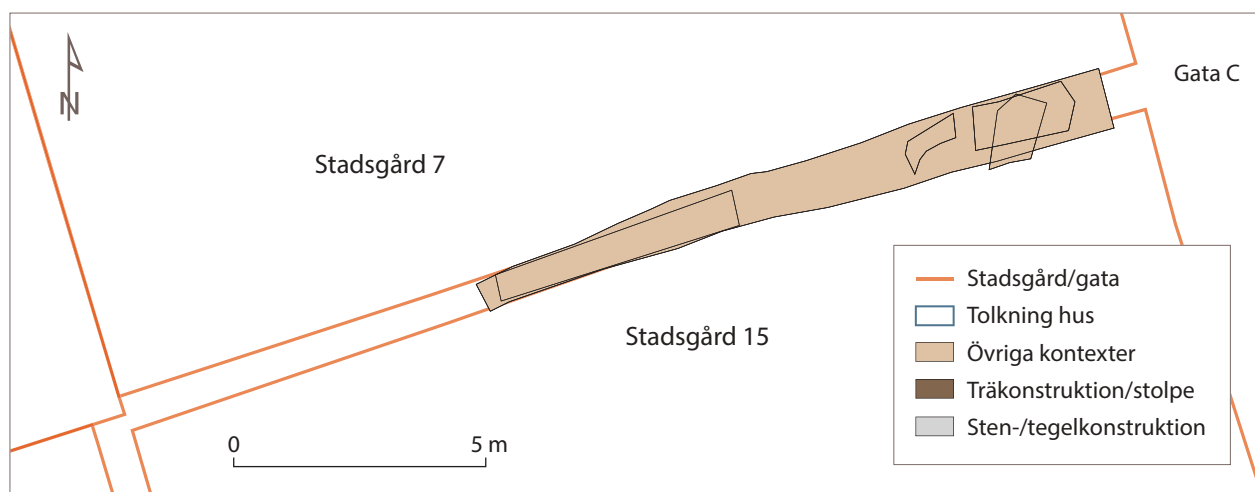
samt andra föremål. Avfallet låg i koncentrationer längs med husens syllstockar. Artikulerade djurben och keramikskärvor med låg fragmenteringsgrad och andra föremål som stod på högkant antyder ingen eller liten mänsklig rörelse och aktivitet i vreten, eller att den städats ur regelbundet. Ben från svarträtta visar att ytan användes för att slänga avfall, men inga artikulerade råttskelett fanns. Lagren innehöll spisaska/köksavfall och latrin. I lagren fanns linser av sand, vilket visar att de tillkom vid flera tillfällen. Detta gäller särskilt i mitten av vreten (på grund av tidsbrist mättes en del av sanden inte in separat). Sanden kan delvis ha lagts ut för att täcka latrin eller annat avfall.

Tabell 109. Grupper och kontexter i fas 7/15:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1303*	Brukning av vret	35043*, 55041*, 55045*, 55046*	35043 har PM 106115, 106116, 107380, 109953, 109954, 109955, 109965, 109968, se bilaga 1. 55045 har PM 111236, se bilaga 1.	35043 var ett avfallslager av humös sand med tegelbrockor/kross, träbitar, träkol, småsten, med linser av ren sand. Fanns i hela vreten, innehöll många koncentrationer av föremål och ben, särskilt invid husväggarna. 55045, 55046 var koncentrationer av avfallslager. 55041 var lager av värmepåverkad sand. Innehöll ben av nöt, blandade delar. Får/get, strålben, skulderblad, blandade delar. Svin, blandade delar. Rådjur, vristben, blandade delar. En bit rådjurhorn med sågspår. Svarträtta. Däggdjur, fragment. Gås, höftben, carpometacarpus. Höns, tarsometarsus. Långa, torsk, övrig torskfisk förekommer. Små och diverse fiskben. Totalt 33379,7 g ben. Fynd av ben: 1 dekorerad kam och 1 pärla. Bergart: 1 gagatpärla, 1 malsten i granit, 2 flintavslag varav 1 från maglemosekultur. Bärnsten: 2 pärlor. Glas: 1 pärla, 1 maiglele (1450–1550), 1 kålstocksglas/krautstrunk (1400–1550), 2 noppbägare, 1 oidentifierat kärl, 6 fönsterglasfragment (51 g), 1 planglasfragment (3 g). Horn: 1 föremål (verktyg?) med metallstift. Järn: 1 beslag, 2 knivar, 2 nycklar, 5 nitar/nitbrickor, 23 spikar, 9 oidentifierade föremål. Övrig metall: 2 blyplomber varav 1 från Regensburg, 1 oidentifierat blyföremål (mynt?), 2 oidentifierade föremål med skänklar i CU-legering, 1 knapp CU-legering, 2 fragment av koppargryta/or, 1 oidentifierat föremål av flera metaller. Tegel: 2 taktegelfragment. Keramik: 264 YRG trebensgrytor, 94 YRG krukor, 14 YRG pannor varav 1 från Nederländerna (före 1500), 1 YRG skål, 1 YRG fat (saltfat?), 1 YRG lock, 148 oidentifierade YRG kärl, 1 RG krus, 1 YLG trebensgryta, 1 YLG fat, 1 SVG kruka, 1 stengods salvekrus, 1 stengodskrus från Limburg 1400-tal.
1400*	Brukning av vret	30070*	Har PM 110932, se bilaga 1.	Brukningsslager av humöst sand. Innehöll blandade delar av nöt. Enstaka delar av svin. Revben, övriga fragment av däggdjur. Kota av ål. Totalt 698 g ben. Fynd av keramik: 6 YRG trebensgrytor, 1 panna och 2 oidentifierade kärl

Figur 186. Lämningar från fas 7/15:2. Skala 1:150.

Fas 7/15:3. Rasering i vreten

Datering: 1540-tal (1547).

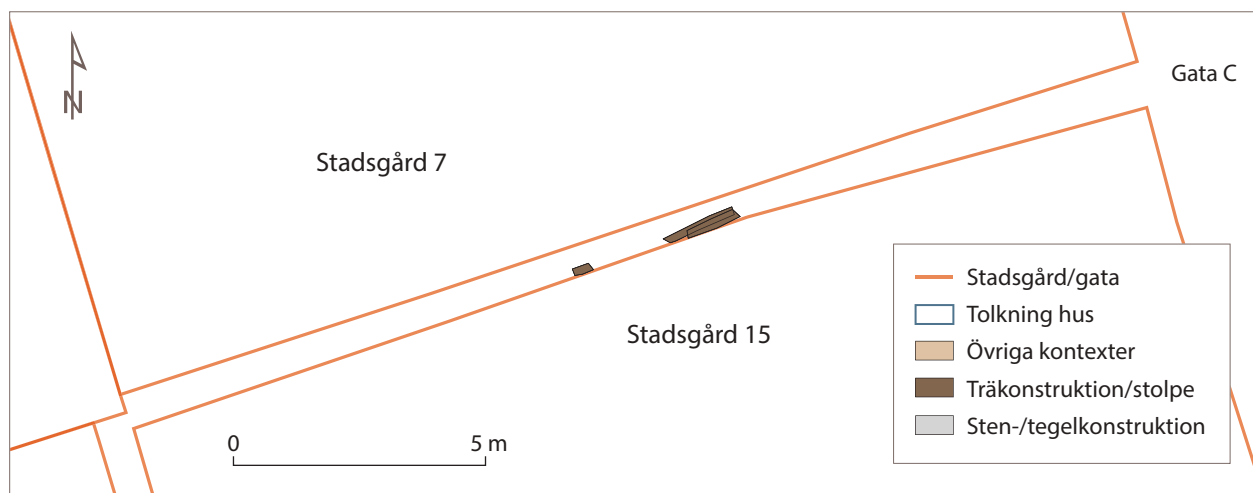
I samband med att stadsgårdarna raserades utjämnades raseringslager i vreten. De raseringslager som fanns på stadsgårdarna fanns även i vreten. I höjd med stadsgårdarnas stugor fanns brända brädor som kan komma från golvet i något av husen (figur 187, tabell 110).

Tabell 110. Grupper och kontexter i fas 7/15:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/Analyser	Beskrivning
1324*	Rasering av byggnad	1014490*		Ö-V brända brädor.

Figur 187. Lämningar från fas 7/15:2. Skala 1:150.

Vret 8/9

Fas 8/9:1. Konstruktion av vret

Datering: Runt 1480.

I samband med att omgivande stadsgårdar bebyggdes lades utjämningslager ut i vreten (figur 188, tabell 111). Här fanns även en plank, kanske över-skottsmaterial från byggnation.

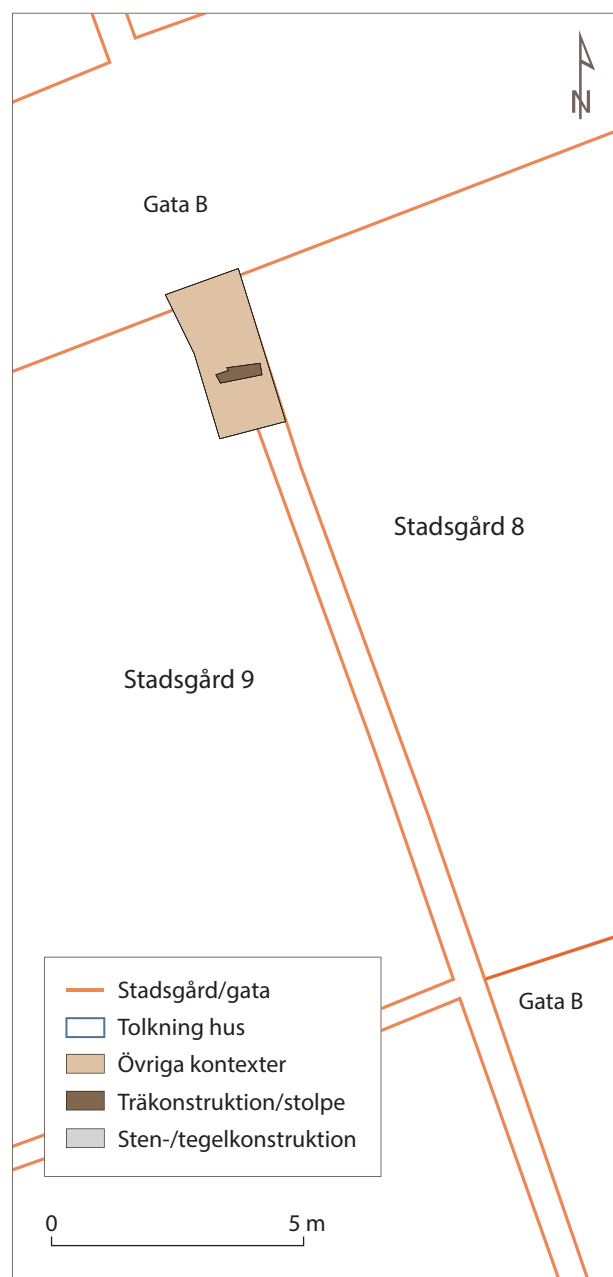
Vreten brukades därefter och ytterligare material påfördes successivt.

Tabell 111. Grupper och kontexter i fas 8/9:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1392	Konstruktion och bruk av vret	51422, 51425		51422 var utjämningslager av siltig sand och träflis, bitvis torvig, med spridda 0,1–0,2 m stora stenar. Flera horisonter. 51425 var Ö-V plank, ruttnad

Figur 188. Lämningar från fas 8/9:1. Skala 1:150.

Vret 12/13

Fas 12/13:1. Bruk av vret

Datering: 1480 till 1540-tal (1547).

Vreten anlades då stadsgård 12 och 13 bebyggdes.

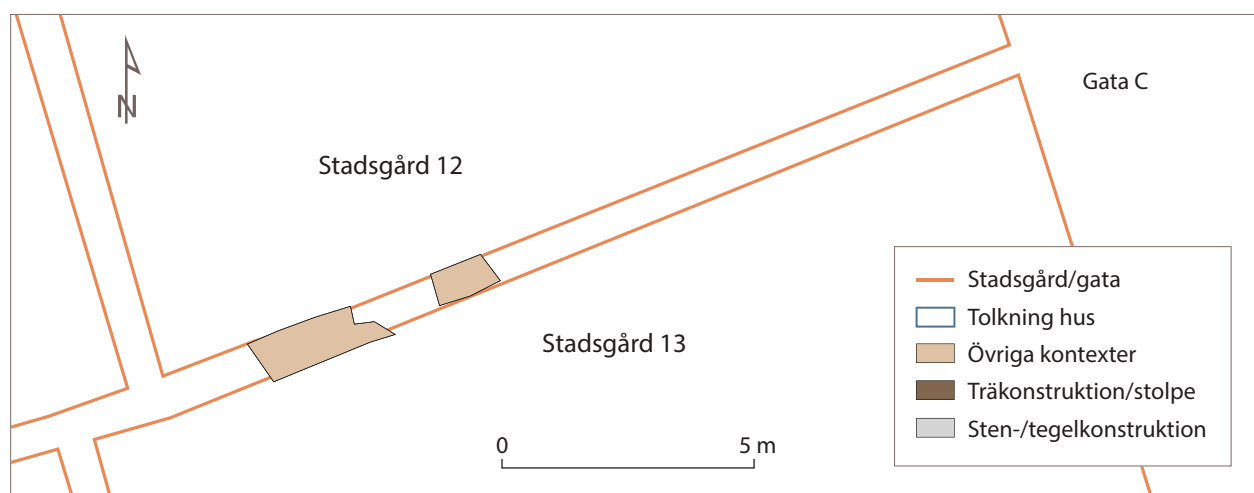
I vreten fanns påförda jordmassor med inslag av avfall (figur 189, tabell 112).

Tabell 112. Grupper och kontexter i fas 12/13:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
3325***	Brukning av vret	35087***	Har PM	Påfört lager av silt med tegelkross, tegelbrockor, träflis, träkol. Innehöll ben av nöt, kraniedelar, mellanhandsben, mellanfotsben, blandade delar. Får/get, förekommer. Svin, förekommer. Katt, lårbensfragment. Totalt 1140 g ben.

Figur 189. Lämningar från fas 12/13:1. Skala 1:150.

Vret 14/15

Fas 14/15:1. Konstruktion av vreten

Datering: Tidigast efter 1476.

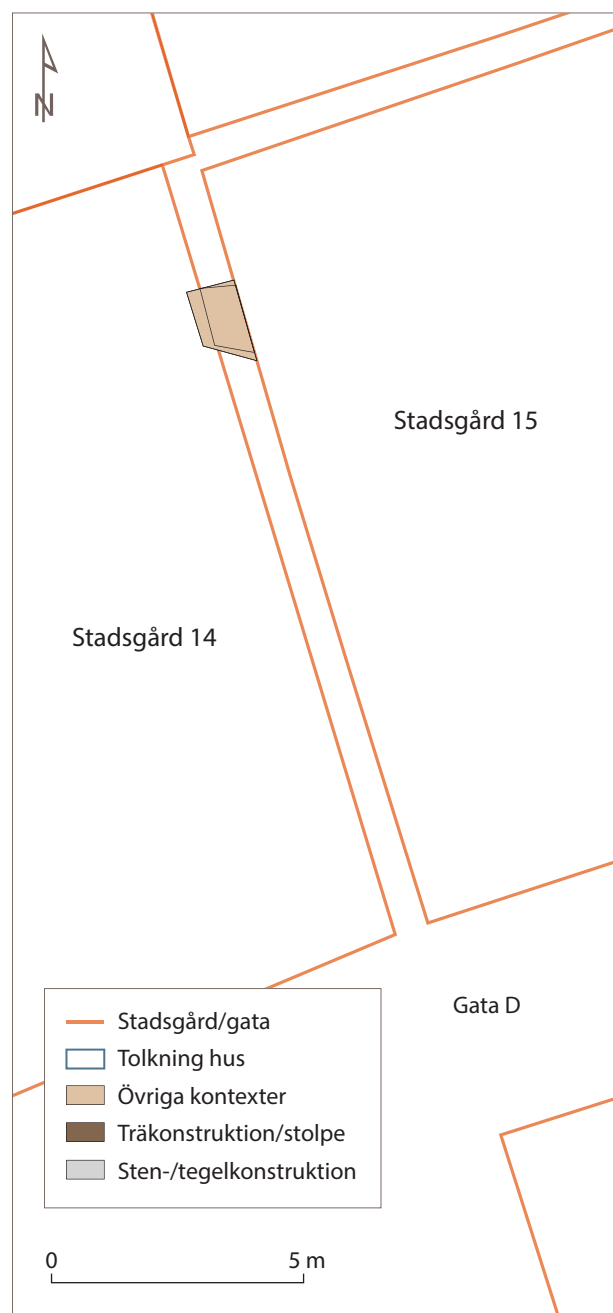
I samband med att omgivande stadsgårdar bebyggdes lades utjämningslager med gödsel, sand, träflis och pinnar lades ut i även i vreten (figur 190, tabell 113). Inga föremål eller djurben samlades in här.

Tabell 113. Grupper och kontexter i fas 14/15:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prover/analyser	Beskrivning
1380*	Utgjämningslager	10003*, 10006*		10006 utjämningslager av träflis, gödsel, pinnar. 10003 var utjämningslager av träflis och humös sand

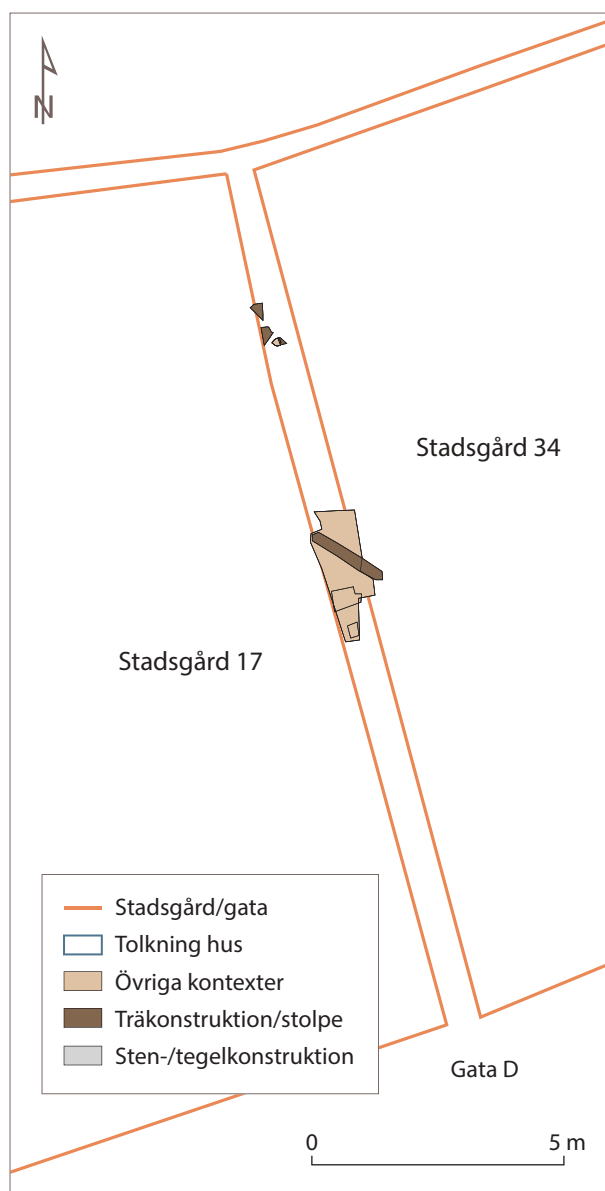
Figur 190. Lämningar från fas 14/15:1. Skala 1:150.

Vret 17/34

Fas 17/34:1. Konstruktion av vret

Datering: 1470–1480-tal.

Vreten skapades i samband med att de omgivande stadgårdarna bebyggdes (figur 191, tabell 114). Då togs hägnaden i tomtgränsen bort och störrarna bröts av. Möjligen togs en sten bort (KG 6576**). Därefter påfördes utjämningslager med träflis (KG 6140**), delar av dessa lager har dokumenterats ihop med de på stadsgård 34 (i den norra delen av vreten). I konstruktionslagren fanns en del hushållsavfall som bör ha hamnat här vid brukandet av de omgivande stadgårdarna. Tre brädor lades i vretens norra del (KG 6207**), de kan vara del av konstruktionen eller byggnadsavfall från stadsgård 17. En stock som troligen hör ihop med rustbädden under huslänga 17:4:2 fanns i utjämningslagren (KG 6152**). Den har daterats till efter 1426. I vretens södra del fanns lager av kalkbruk (KG 6582**) som troligen hör till uppförandet av eldstaden i huslänga 17:4:2.

Figur 191. Lämningar från fas 17/34:1. Skala 1:150.

Tabell 114. Grupper och kontexter i fas 17/34:1. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

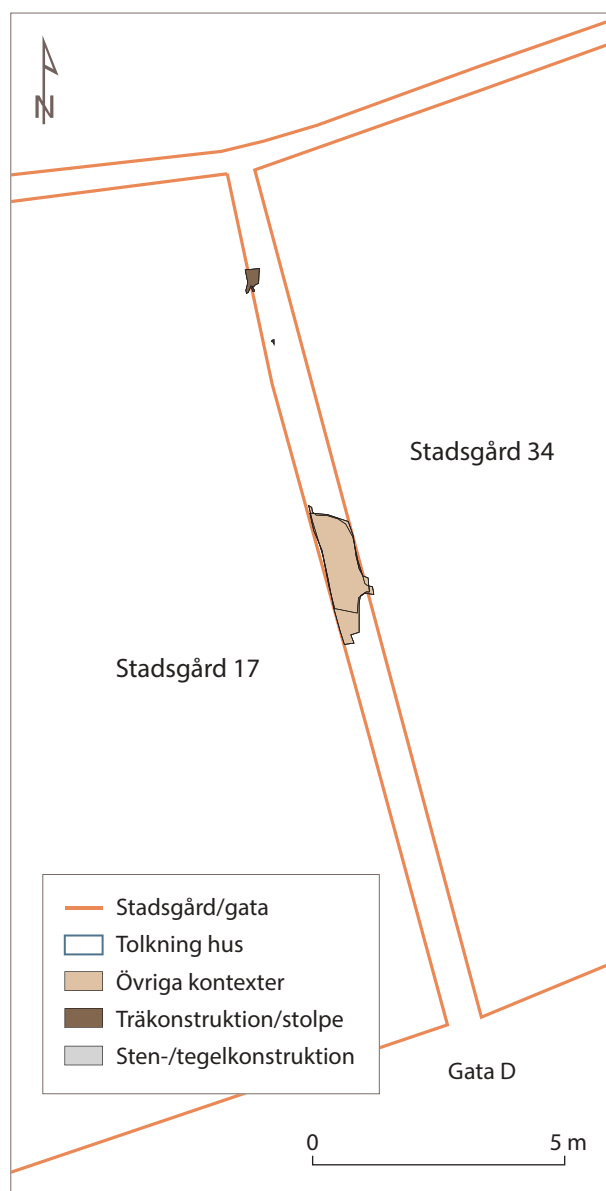
*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6140**	Konstruktion av vret	327463**		327463 var utjämningslager av träflis, pinnar, gödsel, sand. Innehöll osorterade daggdjursben. Höns, torsk, torskfisk förekommer. Totalt 5150 g ben. Fynd av glas: 2 fönsterglasfragment. Trä: 1 svarvat lock, 1 kil, 1 nagel, 1 oidentifierat föremål. Keramik: 12 YRG trebengrytor, 1 YRG kruka, 11 oidentifierade YRG kärl.
6152**	Konstruktion av rustbädd	537281**	Har PD 1011777 daterat till efter 1426	NV-SÖ stock
6207**	Trä i vret	533524**, 536172**		3 bitar av plankor. Innehöll osorterade benfragment, 3 g.
6576**	Rasering, ev. stenlyft	536549**, 536550**		536550 var nedgrävning, återfylld med humös sand 536549
6582**	Konstruktion av eldstad	327089**		Lager av kalkbruk. Innehöll kota av torsk. Osorterade benfragment. Totalt 43 g ben.

Fas 17/34:2. Bruk av vret

Datering: 1470–1480-tal till tidigt 1500-tal.

Vreten brukades och lager av sand, lera och träflis påfördes i omgångar. I dessa fanns mycket hasselnötsfragment, enstaka humle och odlingsavfall med kål, morot och senap. I materialet fanns även blåbär, ett fynd som är ovanligt trots att bäret troligen ingick i kosten. Två brädor lades och två störar sattes ned i vretens norra del (KG 6219**, 7053**). Mycket föremål fanns i vreten, här fanns även olika fiskarter vilket visar att hushållsnära avfall slängdes. Men det är osäkert om avfall slängdes här kontinuerligt, eller endast i samband med rasering och ombyggnationer på stadsgårdarna (figur 192, tabell 115).

Figur 192. Lämningar från fas 17/34:2. Skala 1:150.

Tabell 115. Grupper och kontexter i fas 17/34:2. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

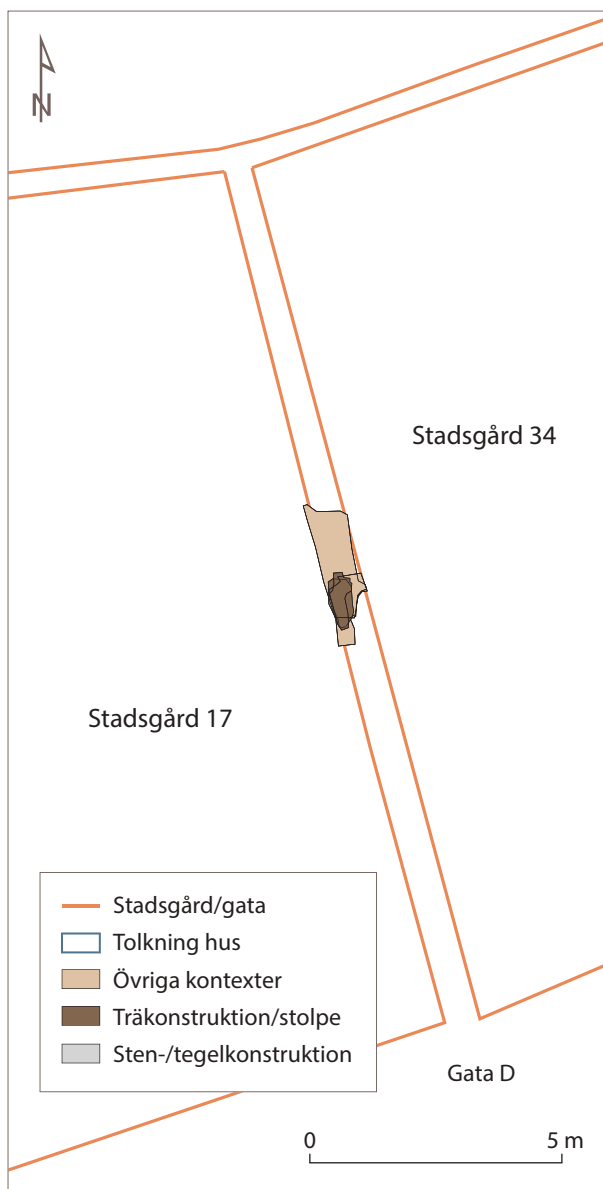
Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6219**	Trä i vret	533672**		Två brädor
6222**	Bruk av vret	324492**, 325035**	324492 har PM 324521 med fikon, bär, ängs-/betesmarksväxter. 325035 har PM 327005 se bilaga 1. PS 1016806.	324492 var lerigt lager med linser av sand. Näver, träflis, tegelkross. 325035 var lager av sand. Innehöll osorterade ben av nöt. Blandade delar av får/get. Blandade delar av svin. Mellanhandsben, strålben av rådjur. Blandade delar av gås, höns. Fragment, splinter av däggdjur. Långa, torsk, torskfisk förekommer. Totalt 8033 g ben. Fynd av glas: 6 kålstocksglas (krautstrunk) ca 1450–1550, 3 oidentifierade glaskärl, 1 fönsterglasfragment (5 g). Järn: 1 sax och 1 möjlig sisare, 1 spik och 1 söm. Övrig metall: 1 sölja i CU-legering, 1 sölja i oklar metall. Keramik: 34 YRG trebensgrytor, 4 YRG krukor, 4 YRG oidentifierade kärl, 1 stengods-salvekrus.
7053**	Konstruktion av stör	534519**, 536539**		Två nedslagna störar.

Fas 17/34:3. Bruk av vret

Datering: Tidigt 1500-tal till 1547?

Vretens norra del försvann delvis då den blev en del av stadsgård 34. Rum C i huslänga 34:4:1 byggdes delvis över vreten (figur 193, tabell 116).

I vretens södra del lades en arbetsyta av trä (KG 6139**). Den kan ha använts i samband med att bebyggelsen på stadsgård 17 byggdes om. Över den påfördes lager av sand och ytterligare en Träläggning. Över och norr om Träläggningen fanns lager som brukades (KG 6568**). Lagren verkar vara omgrävda. I lagret fanns ben från bland annat fisk, som var hushållsavfall. Även här fanns mycket föremål som kan komma från kontinuerligt bruk eller enstaka tillfällen av exempelvis rasing. Här fanns flera fragment från matlagningskär i yngre rödgods av den typ som är vanligast i Nya Lödöse före 1547. Det vill säga hänkelförsedda grytor med tunn, fläckig blyglasyr.

Figur 193. Lämningar från fas 17/34:3. Skala 1:150.

Tabell 116. Grupper och kontexter i fas 17/34:3. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

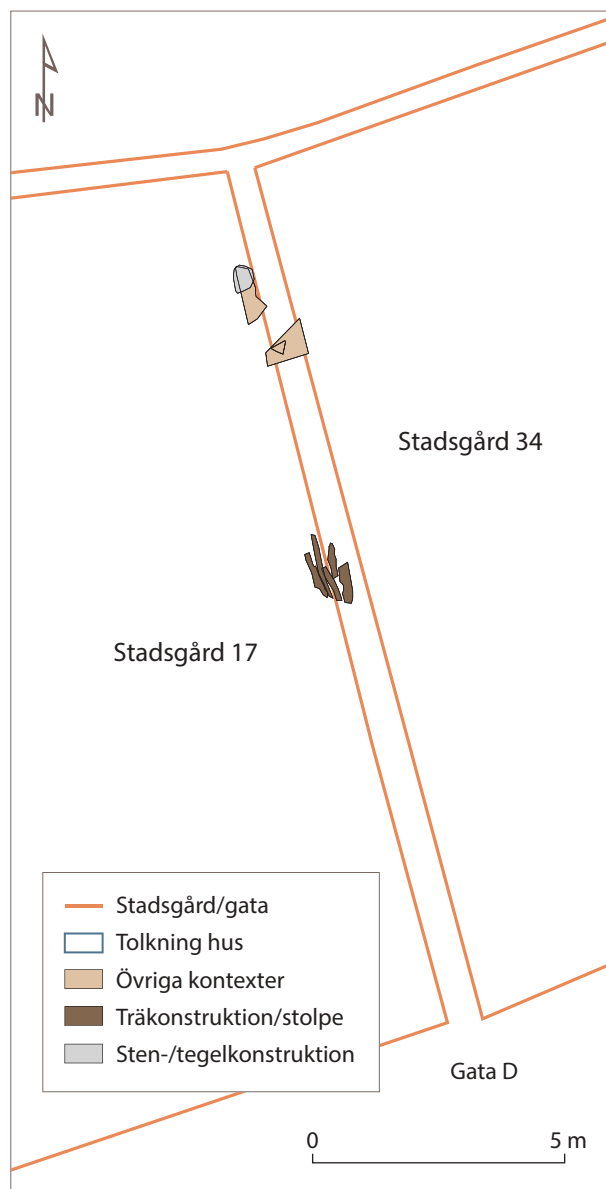
*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6139**	Byggnadsarbete i vret	322323**, 323136**, 324972**		322323, 323136 var lagda yta av tunna brädor. 324972 var sandlins mellan träytorna
6568**	Bruk av vret	320661**	320661 har PM 320719 med ogräs, ängs-/betesmarksväxter	320661 var lager av sand. Innehöll osorterade ben av nöt. Armbågsbensfragment av spädgris. Blandade delar av katt, möjligtvis från en enskild individ. Kota från svarträtta. Strålben av gås. Lårben av höns. Höftben av fågel. Abborre, gädda, kummel, torsk, torskfisk förekommer. Osorterade ben av däggdjur. Totalt 4400 g ben. Fynd av glas: 1 maigeleinbägare (ca 1450–1520), 1 oidentifierat kärl. Järn: 2 spikar, 2 sömmar. Övrig metall: 1 blyplomb, 3 beslag i CU-legering. Keramik: 56 YRG trebensgrytor, 3 YRG pannor, 16 oidentifierade YRG kärl.

Fas 17/34:4. Rasering i vreten

Datering: 1547?

Byggnaderna på stadsgårdarna raserades (figur 194, tabell 117). Brand- och raseringslager fanns även i vreten. I den norra delen fanns en sten och trä från de raserade huslängorna på stadsgård 17 eller 34 (KG 6567**), och ett stenlyft efter en borttagen sten (KG 7113**). I den södra delen fanns möjligen delar av en raserad vägg från huslänga 17:11:1 (KG 7112**).

Figur 194. Lämningar från fas 17/34:4. Skala 1:150.

Tabell 117. Grupper och kontexter i fas 17/34:4. Grupper och kontexter utan asterisk undersöktes år 2013.

* är grupper och kontexter undersökta år 2014. ** är grupper och kontexter undersökta år 2015.

*** är grupper och kontexter undersökta år 2017.

Grupp	Tolkning	Kontexter	Prov/analyser	Beskrivning
6567**	Utgjämning av raseringslager	529690**, 532862**, 533134**	532862 har PS 532874	Utgjämnde raseringslager av sand med tegelbrockor, tegelkross, stenar, träbitar, träkol. I lagren fanns 529690, en 0,50×0,35 m stor, 0,13 m hög sten. Innehöll osorterade daggdjursben, 315 g. Fynd av glas: 1 oidentifierat kärl. Keramik: 1 YRG trebensgryta.
7112**	Destruktion av byggnad	405011**		4 brända bräddor, troligen från raserad vägg
7113**	Stenlyft	532926**, 532927**		532926 var nedgrävning 0,2 m stor, 0,09 m djup, återfylld med sand med småsten, 532927

REFERENSER

- Andersson Färnström, C., Azzopardi, A., Bergman, J., Chavasse, P., Forsblom Ljungdahl, V., Goldhammer, J., Gustavsson, J., Heimdahl, J., Bergman, J., Jonsson, P., Lennblad, A., Maltin, E., Rosén, C. (red.), Schager, E., Stutz, A., Svensson, P. & Öbrink, M. 2021. *Nya Lödöse kyrka och kyrkogård. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden 2013, 2014, 2016–2018. Västergötland, Göteborgs stad och kommun, LI969:847*. Nya Lödöse Rapport 2021:4. Göteborg.
- Azzopardi, A., Forsblom Ljungdahl, V., Gustavsson, J., Hansson, A., Maltin, E., Pye, J., Stutz, A., Toreld C. & Öbrink, M. (red.). 2022. *Stadsgård 10, 11, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28, gata A, E, F, J, H samt vretar. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden. Västergötland, Göteborgs stad och kommun, LI969:847*. Nya Lödöse Rapport 2022:3. Göteborg.
- Azzopardi, A., Forsblom Ljungdahl, V., Gustavsson, J., Müller, K., Pye, J., Stutz, A. & Öbrink, M. (red.). 2023. *Stadsgård 18, 19, 21, 24, 29, 31, 33, 36, 37, gata A, C, G, L, torget och vretar. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden, Västergötland, Göteborgs stad och kommun, LI969:847*. Nya Lödöse Rapport 2023:1. Göteborg.
- Brorsson, T. 2024 *ICP-MA/ES analys av keramik och kakel från Nya Lödöse, Göteborg, Västergötland*. Rapport 272. Kontoret för Keramiska studier.
- Cornell, P. & Rosén, C. (red.). 2018. *Townscape in an Early Modern Periphery. Rescue Archaeology at Nya Lödöse, Sweden. International Journal of Historical Archaeology, Volume 22, Issue 2, June 2018*.
- Forsblom-Ljungdahl, V., Gustavsson, J. & Öbrink, M. 2018. *En begravningsplats under Gamlestadens fabriker. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Västergötland, Göteborgs stad och kommun, Olskroken 18:7 med flera, Göteborg 218*. Nya Lödöse Rapport 2018:2. Göteborg.
- Gardelin, G. & Johansson Hervén, C. 2003. *Stratigrafi och hushåll – teori och resultat från några arkeologiska miljöer i Lund. I: Bodilsen, A., Hjerminde, J., Iversen, M. (red.). Stratigrafiens mangfoldigheder. 4. Nordiske Stratigrafimøde. Viborg. Middelalderseminar 2. Viborg Stiftsmuseum. Viborg*.
- Grauers, S. (red.) 1923. *Nya Lödöse tänkeböcker 1586–1621*. Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum. Göteborgs jubileumspublikationer VI. Göteborg.
- Gustavsson, J., Sandin, M. & Wennberg, T. 2012. *Göteborg 218, Nya Lödöse. Ytorna B, C och E. Arkeologisk förundersökning*. Rio Kulturkooperativ, Kulturhistoriska rapporter 138. Göteborg.
- Harlitz, E. 2010. *Urbana system och riksbildning i Skandinavien: en studie av Lödöses uppgång och fall ca 1050–1646*. Institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet. Göteborg.
- Heimdahl, J. 2018. *Brewing an Ethnic Identity: Local and Foreign Beer Brewing Traditions in 15th- to 17th-Century Sweden, an example from Nya Lödöse*. I: Naum, M. & Ekengren, F. (red.). *Facing Otherness in Early Modern Sweden. Travel, Migration and Material Transformations, 1500–1800*. The Boydell Press. Woodbridge. s. 61–85.
- Holmbäck, Å. & Wessén, E. 1966. *Magnus Erikssons stads lag i nysvensk tolkning*. Serien 1. Rättshistoriskt bibliotek, sjunde bandet. Skrifter utgivna av institutet för rättshistorisk forskning. Lund.
- Johansson, E., Svensson, P. & Öbrink, M. 2021. *Vallgraven i sydvästra Nya Lödöse. Arkeologiska*

- undersökningar i Gamlestaden. *Västergötland, Göteborgs stad och kommun*, L1969:847. Nya Lödöse Rapport 2021:2. Göteborg.
- Järpe, A. 1986. *Nya Lödöse*. Medeltidsstaden 60. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Stockholm.
- Larsson, D. & Rosén, C. 2020. Migration and immigrants in Nya Lödöse 1473–1624. I: Linaa, J. (red.). *Urban Diaspora. The Rise and Fall of Diaspora Communities in Early Modern Denmark and Sweden. Archaeology, history, science*. Jysk Arkæologisk Selskab 112. Aarhus University Press. Højbjerg.
- Linaa, J. (red.). 2020. *Urban Diaspora. The Rise and Fall of Diaspora Communities in Early Modern Denmark and Sweden. Archaeology, history, science*. Jysk Arkæologisk Selskab 112. Aarhus University Press. Højbjerg.
- Lilienberg, A. 1928. *Stadsbildningar och stadsplaner i Götaälvns mynningsområde från äldsta tider till omkring adertonhundra*. Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum. Göteborgs jubileumspublikationer VII. Göteborg.
- Linge, L. 1969. *Gränshandel i svensk politik under äldre Vasatid*. Diss. Lund Universitet. Bibliotheca historica Lundensis. Lund.
- Maltin, E. & Jonsson, L. 2018. Cod Heads, Stockfish, and Dried Spurdog: Unexpected Commodities in Nya Lödöse (1473–1624), Sweden. *International Journal of Historical Archaeology*, Volume 22, Issue 2, June 2018.
- Maltin, E. 2020. Identity expressed through fish consumption. I: Linaa, J. (red.). *Urban Diaspora: The Rise and Fall of Diaspora Communities in Early Modern Denmark and Sweden. Archaeology, history, science*. Jysk Arkæologisk Selskab 112. Aarhus University Press. Højbjerg.
- Maltin, E., Jonsson, L., Fuller, B. T., Olsen, J. & Mannino, M. A. 2024. Isotopic and historical evidence of regional stockfish trade in the Skagerrak during the 16th century. *Journal of Archaeological Science: Reports*, 54.
- Maltin, E., Wiking Leino, M., Rosén, C. & Isaksson, S. 2025. Beef, butter and broth: cooking in 16th-century Sweden. *Archaeological and anthropological Sciences*, Volume 17, article number 44. Springer.
- Morner, P., Pettersson, M., Pye, J. & Öbrink, M. 2021. *Stadsgård 5, 6, 9, 16, 17, 32, gata B, vret 2/5, 4/6, 5/6, 9/16, och 9/34. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden. Västergötland, Göteborg*, L1969:847. Nya Lödöse Rapport 2021:3. Göteborg.
- O'Connor, T. 2008. *The Archaeology of Animal Bones*. Texas A&M University Press, Collage Station.
- OGB = *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län*. 2. Ortnamnen på Göteborgs stads område (och i Tuve socken) jämte gårds- och kulturhistoriska anteckningar. 1929. Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs Högskola. Göteborg.
- Pettersson, M., Andreasson, K., Gustavsson, J., Pye, J., Skredsvik, A. & Öbrink, M. 2022. *Strandzonen i Nya Lödöse. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden. Västergötland, Göteborgs stad och kommun*, L1969:847. Nya Lödöse Rapport 2022:2. Göteborg.
- Rosén, C. (red.). 2014. *Förundersökningar i Nya Lödöse 2012 och 2013*. Arkeologiska förundersökningar i Gamlestaden, Västra Götalands län, Västergötland, Göteborgs stad och socken, Göteborg 218. Nya Lödöse Rapport 2014:1. Göteborg.
- Rosén, C. 2017. Hundra år i Nya Lödöse – synen på staden då och nu. *META Historiskarkeologisk tidskrift*. s. 99–113.
- Rosén, C. 2019. A woman's place. Space, meeting places and gender in 16th century Nya Lödöse, Sweden. *Acta Archaeologica Volume 90, Issue 2*. s. 167–180.
- Strömbom, S. 1924. *Forskningar på platsen för det forna Nya Lödöse (1915–1918). Stadskronika, grävningsberättelse, fyndkatalog*. Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum. Göteborgs jubileumspublikationer V. Göteborg.
- Öbrink, M. 2016. Kulturella normer speglade av strukturer i en tidigmodern stad. *META Historiskarkeologisk tidskrift*. s. 111–126.
- Öbrink, M. & Rosén, R. (red.). 2017. *Stadsgård 1–4 gata a och b samt vretar. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden Västergötland, Göteborgs stad och kommun*, Göteborg 218. Nya Lödöse Rapport 2017:1. Göteborg.
- Öbrink, M. 2019. The streets as a meeting place for different actors and agendas. Building and

use of open space in 16th century Nya Lödöse, Sweden. *Acta Archaeologica Volume 90, Issue 2*. s. 153–166.

Öbrink, M., Forsblom Ljungdahl, V. & Johansson, E. 2025. *Befästningar, bebyggelse och odling vid stadens södra port. Västra*

Götalands län, Västergötland, Göteborgs kommun, fastighet Olskroken 18:7, fornlämnning L1969:847. Statens historiska museer, Arkeologerna Rapport 2025:80. Mölndal.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Undersökning 2013

KMR uppdragsnummer: 202100698.

Länsstyrelsen dnr: 431-32416-2012.

Riksantikvarieämbetet/Statens historiska museer
dnr: 3.1.1-3628-2012.

Statens historiska museer pnr: A12427.

Rio pnr: 1301.

Bohusläns museum/Västarvet pnr: 11156.

Intrasiprojekt: UV 2012:193.

Län: Västra Götalands län.

Landskap: Västergötland.

Kommun: Göteborgs stad och kommun.

Socken: Göteborg.

Fastighet: Gamlestaden 740:142 med flera.

Fornlämningsnr: L1969:847 (Göteborg 218).

GSD-Fastighetskarta, blad: 64D ocS Partille.

Läge: N 6400970, E 150320.

Meter över havet: 0–3.

Koordinatsystem: Sweref 99 12:00.

Höjdsystem: Rikets, RH 00.

Uppdragsgivare: Göteborgs stad, fastighetskontoret.

Ansvarig institution: Riksantikvarieämbetet/Statens historiska museer (SHM), Västarvet/Bohusläns museum (BM) och Rio Göteborg, Natur och kultur-kooperativ (RIO).

Projektgrupp: Christina Rosén (projektledare), Mats Sandin/Mattias Öbrink (fältarbetsledare), Christina Toreld (proj. ledare publik verksamhet). Styrgrupp: Mikael Eboskog (BM), Petra Rudd/Stig Swedberg (Rio), Bo Kölqvist (SHM). Fältpersonal: Clara Alfsdotter, Linda Andersson, Imelda Bakunic Fridén, Oliver Brown, Kristina Carlsson, Caj Carlstein, Delia Ni Chiobháin, Pia Claesson, Ida Feltzin, Veronica Forsblom Ljungdahl, Cathrine Färnström, Sara Gainsford, Tobias Glansberg, Jimmy Gripenstam, Hanna Gudmundsdottir, Tara Gullbrand, Anna Gustavsson, Jeanette Gustavsson, Jens Heimdahl, Thomas Johansson, Leif Jonsson, Mats Magnusson, Emma Maltin, Elisabeth Martén, Pernilla Morner, Karolina Müller, Andrine Nilsen, Emma Nordström, Karin Olsson, Oscar Ortman, Maria Paring, Jonathan Pye, Christina Rosén, Mats Sandin, Elisabet Schager, Andreas Skredsvik, Pia Svensson, Christina Toreld, Tom Wennberg, Maria Vretemark, Andreas Åman, Mattias Öbrink.

Fältarbetstid: 2013-02-01 till 2013-12-13.

Undersökt yta: 6 610 kvadratmeter (inkl. ytor ej avrapporterade här).

Dokumentationshandlingar: förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Fynd: förvaras på Arkeologerna, Statens historiska museer, Mölndal, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Undersökning 2014

KMR uppdragsnummer: –.

Länsstyrelsen dnr: 431-10220-2014, 431-17737-2014.

Riksantikvarieämbetet/Statens historiska museer dnr: 311-01273-2014, 311-01977-2014.

Statens historiska museer pnr: A12779, A12836.

Rio pnr: 1301.

Bohusläns museum/Västarvet pnr: 11156.

Intrasiprojekt: UV 2014:42.

Län: Västra Götalands län.

Landskap: Västergötland.

Kommun: Göteborgs stad och kommun.

Socken: Göteborg.

Fastighet: Gamlestaden 740:142 med flera.

Fornlämningsnr: L1969:847 (Göteborg 218).

GSD-Fastighetskarta, blad: 64D ocS Partille.

Läge: N 6400945, E 150350.

Meter över havet: 0–3.

Koordinatsystem: Sweref 99 12:00.

Höjdsystem: Rikets, RH 00.

Uppdragsgivare: Göteborgs stad, fastighetskontoret.

Ansvarig institution: Riksantikvarieämbetet/Statens historiska museer (SHM), Västarvet/Bohusläns museum (BM) och Rio Göteborg, Natur och kulturkooperativ (RIO).

Projektgrupp: Christina Rosén (projektledare), Mattias Öbrink (fältarbetsledare), Christina Toreld (proj. ledare publik verksamhet). Styrrupp: Mikael Eboskog (BM), Petra Rudd/Lillemor Olsson (RIO), Bo Kölqvist (SHM). Fältpersonal: Jessica Andersson, Imelda Bakunic Fridén, Oliver Brown, Caj Carlstein, Veronica Forsblom Ljungdahl, Tobias Glansberg, Jens Heimdahl, Leif Jonsson, Emma Maltin, Karin Olsson, Oscar Ortman, Maria Paring, Elisabet Schager och Andreas Åman.

Fältarbetstid: 2014-03-31 till 2014-06-30.

Undersökt yta: 860 kvadratmeter (inkl. ytor ej avrapporterade här).

Dokumentationshandlingar: förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Fynd: förvaras på Arkeologerna, Statens historiska museer, Mölndal, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Undersökning 2015–2016

KMR uppdragsnummer: 202100053.

Länsstyrelsen dnr: 431-32688-2014.

Statens historiska museer dnr: 5.1.1-00285-2015.

Statens historiska museer pnr: A12994.

Rio pnr: 1301.

Bohusläns museum/Västarvet pnr: 11156.

Intrasiprojekt: UV2014:172.

Län: Västra Götalands län.

Landskap: Västergötland.

Kommun: Göteborgs stad och kommun.

Socken: Göteborg.

Fastighet: Gamlestaden 740:48 med flera.

Fornlämningsnr: L1969:847 (Göteborg 218).

GSD-Fastighetskarta, blad: 64D ocS Partille.

Läge: N 6400893, E 150273.

Meter över havet: 0–3.

Koordinatsystem: Sweref 99 12:00.

Höjdsystem: Rikets, RH 00.

Uppdragsgivare: Göteborgs stad, fastighetskontoret.

Ansvarig institution: Statens historiska museer (SHM),
Bohusläns museum/Västarvet (BM) och Rio Göteborg,
Natur och kulturkooperativ (RIO).

Projektgrupp: Christina Rosén/Mattias Öbrink (projektledare), Andreas Åman/Gwilym Williams (fältarbetsledare), Christina Toreld (proj. ledare publik verksamhet). Styrgrupp: Mikael Eboskog (BM/Västarvet), Petra Rudd (Rio), Bo Kölqvist (SHM). Fältpersonal: Jessica Andersson, Kajsa Andreasson, Amanda Azzopardi, Imelda Bakunic Fridén, Oliver Brown, Kristina Carlsson, Caj Carlstein, Ivonne Dutra, Veronica Forsblom Ljungdahl, Cathrine Färnström, Sara Gainsford, Tobias Glansberg, Julia Goldhammer, Jeanette Gustavsson, Christoffer Hagberg, Jens Heimdahl, Mikko Helminen, Eirik Johansson, Leif Jonsson, Anders Kjellin, Astrid Lennblad, Emma Maltin, Pernilla Morner, Karolina Müller, Andrine Nilsen, Emma Nordström, Karin Olsson, Oscar Ortman, Maria Paring, Mats Pettersson, Jonathan Pye, Christina Rosén, Elisabet Schager, Madelene Skogbert, Andreas Skredsvik, Pia Svensson, Gwilym Williams, Andreas Åman, Mattias Öbrink.

Fältarbetstid: 2015-02-02 till 2016-03-30.

Undersökt yta: 6 700 kvadratmeter (inkl. ytor ej avrapporterade här).

Dokumentationshandlingar: förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Fynd: förvaras på Arkeologerna, Statens historiska museer, Mölndal, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

Undersökning 2016–2017

KMR uppdragsnummer: 202100070.

Länsstyrelsen dnr: 431-37939-2015.

Statens historiska museer dnr: 5.1.3-2016-6.

Statens historiska museer pnr: A13333.

Rio pnr: 1301.

Bohusläns museum pnr: 11156.

Intrasiprojekt: A2016:006, A2017:005.

Län: Västra Götalands län.

Landskap: Västergötland.

Kommun: Göteborgs stad och kommun.

Socken: Göteborg.

Fastighet: Gamlestaden 740:142 med flera.

Fornlämningsnr: L1969:847 (Göteborg 218).

GSD-Fastighetskarta, blad: 64D ocS Partille.

Läge: N 6400970, E 150320.

Meter över havet: 0–3.

Koordinatsystem: Sweref 99 12:00.

Höjdsystem: Rikets, RH 00.

Uppdragsgivare: Göteborgs stad, fastighetskontoret.

Ansvarig institution: Statens historiska museer (SHM),
Bohusläns museum (BM) och Rio Göteborg, Natur
och kulturkooperativ (RIO).

Projektgrupp: Lillemor Olsson Gustafsson/Mattias
Öbrink (projektledare), Gwilym Williams/Eirik
Johansson/Jonathan Pye/Elisabet Schager (fältar-
betsledare), Christina Toreld (proj. ledare publik
verksamhet). Styrgrupp: Mikael Eboskog (BM),
Petra Rudd (Rio), Bo Kölqvist (SHM). Fältpersonal:

Kajsa Andreasson, Imelda Bakunic Fridén, Niklas
Borg, Anastasia Brozou, Oliver Brown, Vanja Brown,
Joaquin Callejo, Kristina Carlsson, Caj Carlstein, Philip
Chavasse, Pia Claesson, Hamish Donald, Ivonne
Dutra, Elizabeth Eastlake, Emily Eastwood, Cecilia
Falkendal, Veronica Forsblom Ljungdahl, Emelie
Fransson, Cathrine Färnström, Sara Gainsford, Tobias
Glansberg, Julia Goldhammer, Fredrik Gustavsson,
Jeanette Gustavsson, Amanuel Hailemaryam,
Axel Hansen, Annie Hansson, Rikard Hedvall, Jens
Heimdahl, Robert Hernek, Anna Ihr, Hanna Jansson,
Eirik Johansson, Leif Jonsson, Simon Karlsson,
Anders Kjellin, Gülbin Kulbay, Astrid Lennblad, Karin
Lindeblad, Fredrik Lundgren, Sandra Lundholm, Aija
Macane, Emma Maltin, Hanna Menander, Patrick
du Mont, Pernilla Morner, Karolina Müller, Andrine
Nilsen, Emma Nordström, Karin Olsson, Louise Olsson
Thorsberg, Oscar Ortman, Arwo Pajusi, Maria Paring,
Mats Pettersson, Jonathan Pye, Cecilia Ring, Christina
Rosén, Elisabet Schager, Madelene Skogbert, Andreas
Skredsvik, Johan Thörnqvist, Gwilym Williams, Kevin
Wooldridge, Mattias Öbrink.

Fältarbetstid: 2016-03-16 till 2017-10-12.

Undersökt yta: 6 576 kvadratmeter (inkl. ytor ej
avrapporterade här).

Dokumentationshandlingar: förvaras i Statens
historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Fynd: förvaras på Arkeologerna, Statens historiska
museer, Mölndal, i väntan på fyndfördelningsbeslut.

BILAGOR

Bilaga 1. Analys av makrofossil

Jens Heimdahl

Provtagning och fältanalyser från stadsgård 7, 8, 12–15, 34, 35, 39, gata B, D och vretarna utfördes under fältsäsongerna 2013, 2014, 2015 och 2017. Den övervägande delen av proverna insamlades under 2014. Metoderna för insamling, preparering och analys har varit desamma som för tidigare rapporterade undersökningar (Heimdahl & Bergman 2017:348–352 med kommentarer och tillägg, Heimdahl & Bergman 2021b:321). Resultaten av de 127 fältanalyserna presenteras i den stratigrafiska berättelsen för området där resultaten bidrar till tolkningen av enskilda byggnader, anläggningar och sammanhang.

Här presenteras resultaten av de 65 laboratorieanalyser som utförts på de prover som valts ut från de prover som kontrollerats fält. Urvalet har skett utifrån samma kriterier som tidigare: Prover med spår av kulturväxter har prioriterats för kvalitetssäkring. Även prover som representerar vissa specifika sammanhang av intresse, till exempel preurbana miljöer, har prioriterats.

Följande analys syftar dels till att komplettera den övergripande bilden av Nya Lödöses kultur och miljö utifrån ett arkeobotanisk perspektiv med fokus på mat- dryckes- och trädgårdskultur, dels att fördjupa resonemang och tolkningar kring vissa fyndsammanhang. Eftersom den stratigrafiska berättelsen inkluderar det botaniska materialet vid tolkningen av enskilda byggnader och ytor, inriktas denna del på tematiska diskussioner kring frågor som konsumtion, import, odling, mat- och dryckeskultur.

Resultat

Resultaten av makrofossilanalyserna presenteras i separata resultattabeller (tabell 8–13). Dessa har delats upp utifrån de enskilda tomterna samt dessas kronologi, där, liksom tidigare perioderna 1473–1499, 1500–1547, 1563–1599 samt 1600–1624 använts. Fynd av kulturväxter och andra särskilt intressanta fyndkategorier presenteras även i förenkla tabeller infogade i rapporten (tabell 2–7).

I resultattabellen har fragmenterade material som inte är förkolnade fröer och frukter kvantifierats enligt en grov relativ skala om en till tre prickar, där en prick ● innebär förekomst av enstaka (cirka 1–5) fragment i hela provet. Två prickar ●● innebär att materialet är vanligt – att det hittas i alla genomletningar av de subsamplingar som görs. Tre ●●● prickar innebär att materialet kan sägas dominera provet, att man hittar det var man än tittar. Siffrorna för makrofossil anger antalet räknade fröer/frukter. När antalet makrofossilen översteg 500 har endast en uppskattning i jämna hundratal gjorts. Både förkolnade och oförkolnade växter påträffades och dessa har separerats i tabellerna.

Innehållet av makroskopiskt material styrs i hög utsträckning av en handfull tafonomiska faktorer kopplade till de avfallskällor varifrån materialet som bygger upp kulturlagren härstammar, huvudsakligen från byggnation och hantverk (som träflis, kol, kalkbruk), djurhållning (växter från ängs-/betesmiljö), kök (träkol, matrester och latrinavfall). Därtill kommer en del material, som till exempel ogräs, från lokala växtmiljöer. För att underlätta för läsaren att se detta i resultaten har de olika arterna grovt grupperats i ekologiska och kulturella kategorier. Notera att dessa är grova verktyg och att det finns flera exempel på växter som kan passa in i flera grupper. Ett exempel är smultron som här kategoriseras som ett insamlat

Tabell 1. Antal analyserade prover från gator, stadsgårdar och vretar.

Gata, stadsgård, vret	Antal fältkontroller	Antal laboratorie-analyser
Gata B	1	0
Gata D	1	0
7	45	28
8	14	5
12	3	0
13	3	2
14	0	0
15	4	4
34	43	15
35	0	0
39	0	0
Vret 3/13	0	0
Vret 7/8	0	0
Vret 7/15	10	10
Vret 8/9	0	0
Vret 12/13	0	0
Vret 14/15	0	0
Vret 17/34	3	1
Totalt	127	65

bär, men även är en vanlig ruderväxt (kategorin ”ogräs”) och kan också förekomma i ängsmiljöer.

Bevarandegraden av oförkolnat växtmaterial varierar mellan stadsgårdarna. Bäst bevarat var materialet i kulturlagren på stadsgård 7 och 34, samt vret 7/15, vilket resulterade i ett stort antal analyserade prover (tabell 1). På stadsgård 8, 13 och 15 påträffades enstaka anläggningar med goda bevarandeförhållanden. På stadsgård 12 och gatorna hittades inga bevarade kulturväxter, och lämningarna efter stadsgård 14, 35, 39 samt fem av vretarna var så fragmentariska att de inte undersöktes makroskopiskt. De ytligt belägna lämningarna från landeritiden var över lag torra, men på grund av sin ringa ålder relativt välbevarade. Eftersom makrofossilanalys användes som diagnostisk metod att försöka tidfästa olika kulturlager kom fick detta till följd att prover från landeritid undersöktes under samtliga fältsäsonger. Antalet fältanalyser från landeritiden är därför stort. Emellertid var denna period uttala lägprioriterad i undersökningen, vilket fick till följd att antalet fördjupade analyser är ringa.

Nästan allt välbevarat växtmaterial påträffades i djupare liggande stratigrafiska skikt med mer vattenmättad jord. Av detta följer att det mest välbevarade och rikast provtagna materialen tillhör stadens äldsta skeden, från grundläggandet 1470-talet fram till övergivandet 1547. Från den senare perioden mellan återflytten 1560-talet och övergivandet 1624 påträffades mycket lite material. Liknande mönster karakteriserar överlag lämningarna av staden. Jämförelser mellan stadsgårdarna bör därför främst ske utifrån materialens kvalitativa aspekter.

Nya Lödöses floramiljö

Stadens vildflora står inte i fokus för detta arbete och behandlas därför kortfattat. Fokus står vid den preurbana floramiljön, ogräsfloran och slutligen ängsfloran som återspeglar gårdarnas djurhållning.

Preurban floramiljö

Inom området undersöktes preurbana lämningar endast i ett fall, i en grop som grävdes strax före stadsetableringen. Tidigare studier av dessa äldre lämningar har visat att området främst brukades som ängsmark, med en dominerade flora av starr och kråklöver. Genom dessa ängar gick stråk med kreatursvägar ner mot Göta älv och Sävån, vilket märks genom stråk av söndertrampade ojämna markhorisonter med bitar av torv som slitits itu. Bland annat förlades Gata A över ett sådan tidigare väg, och stratigrafiska observationer av gata C visar att den tidigaste bärlagret till denna lades ut över en liknande ojämn och söndertrampad markhorisont. Runt dessa stråk växte en ruderväxtflora av mållor, revsmörblomma och andra ogräs. Men i materialet har också en närvaro av flera kategorier av hushållsavfall märkts, vilket kan tolkas som att det funnits bosättningar och någon form av bebyggelse i området även innan den egentliga stadsetableringen.

I en grop som undersöktes på stadsgård 7, KG 3080, (tabell 8) påträffades rika spår av den tidigare nämnda ängsfloran och en del ruderväxter, men inga spår av hushållsavfall.

Urbana floramiljön

I växtmaterialet speglas stadens vilda flora främst genom ogräsen. Ibland speglar emellertid ogräsen i materialet åkerogräs som kommit in med skörd, i synnerhet i prover där brända ogräs förekommer tillsammans med förkolnad säd. Även arter som

klätt, blåklint, åkerrättika och åkerspergel är i synnerhet främst kända som åkerogräs, och fröer från dessa kommer sannolikt ofta från intagna skördar.

Ruderatfloran, eller ogräsfloran, som speglas i proverna i denna del av staden är mycket lik den som hittats i andra delar, med en dominans av näringskrävande arter som svinmålla, tiggarranunkel, revsmörblomma. Dessa arter representerar i sin tur olika delar av stadsmiljön. Svinmållan har sannolikt förkommit längst husväggar och på bakgårdar, men inte minst i kålgårdar. Andra karaktäristiska arter i samma miljö har varit våtarv, vitplister och brännässla. Arter som jordrök och revormstörel har antagligen främst trivts på exponerad jord, bland annat i kålgårdar. Tiggarranunkel är en art som främst trivs på mycket fuktig, gärna regelbundet översvämmad, sandmark. Fröerna flyter och anrikas lätt till massförekomster i diken och vattensamlingar. Den är talrik i Nya Lödöse, men har i mindre utsträckning påträffats i de norra kvarteren som legat torrt och något mer höglänt. I föreliggande område, nära Säreån, har den varit mycket vanlig vilket vittnar om att kvarterets mark varit fuktig. Slutligen finns en grupp robusta och trampåliga arter som antagligen vuxit mellan gatstenar och på stigar i gränder. Hit hör arter som revsmörblomma och trampört. En tredje växt är extremt näringsälskande arter som blå-/rödmålla, vilken trivs på gödselstackar, och vittnar om sådana på bakgårdarna.

En särskilt intressant grupp bland ogräsen är de arter under medeltid och tidigmodern tid insamlats och brukats för medicin, örtkryddor och mat. Flera fynd av sådana växter har gjorts i magarna på de begravda i Nya Lödöses kyrkogård (Heimdahl 2021:117). Till uppskattade mediciner hör potatisväxterna nattskatta och besksöta, tidigare nämnda jordrök och revormstörel, samt vildpersilja. Vissa av dessa arter förekommer mycket sparsamt i materialet vilket väcker frågan om de kanske snarare odlats. I synnerhet gäller detta arten nattskatta. Ytterligare arter kan ha insamlats till matlagning, till exempel bergsyra, och andra som foder, en användning som gett namn till arter som svinmålla, svinmolke och hönsarv. Att knyta specifika fynd av sådana arter till denna typ av bruk kräver dock specifika fyndkontexter, vilket i detta fall i stort sett saknas. Emellertid kan det vara värt att notera att en art som revormstörel i samtliga fall i materialet förekommer tillsammans med andra

trädgårdsväxter, i synnerhet medicinalväxter. Detta kan tolkas som en indikation på att denna växt vuxit just i kålgårdarna.

Djurhållning och fähus

Från tidigare analyserade stadsgårdar vet vi att stalldynga och hö varit en väsentlig källa till de ängsväxter som regelbundet påträffas i materialen från Nya Lödöse. Materialet förekommer i princip på alla stadsgårdar, och i de fall där bebyggelsen var välbevarad påträffades ofta fähus. Fynden är så frekventa att det är rimligt att anta att fähus i någon form funnits på de flesta tomter. Stadens kreatursfoder verkar ha hämtats från regelbundet översvämmade ängar kring Göta älv och Säreån.

Inom området identifierades några fall primära spår av fähus i form av intrampad dynga på golv. Utifrån detta kriterium har fähus i den stratigrafiska berättelsen identifierats i rum F i den västra längan på stadsgård 7, hus 7:3:1, och på stadsgård 34, rum C i hus 34:4:1. Ett mer svårtolkat exempel är rum B i hus 15:3:1 där intrampad dynga, bryggeriavfall och nötskal fanns på golvet. Detta kan tolkas som ett brygghus näraliggande ett stall, eller kanske troligare som spåren av en stia där svinen matats med bryggeriavfall och skulor. Även sekundärt deponerad dynga kan indikera fähus på gården. Ett exempel är rum A i hus 34:4:1, där konstruktionslagret bestod av omlagrad stalldynga som sannolikt kom från ett äldre fähus på gården. Ytterligare makroskopiska material som visar på förekomst av vinterstallade djur är djurhår och fjädrar, där det senare kan indikera hållning av höns eller gäss (tabell 2). Ett troligt hus för fjäderfä identifierades i byggnad 7:11:1, på stadsgård 7. Att man hållit fjäderfä på denna tomt styrks av före-

Tabell 2. Spår av stalldynga som avfall (F: fjädrar; H: djurhår).

Stadsgård, vret	Antal analyser	1470–1499	1500–1547	1560–1599	1600–1624
7	20	•	• FH		H
8	4	•			
13	2				
15	4	•			
34	15	•	•	•	•
Vet 7/15	10	•	•		
Vret 17/34	1	•			

komsten av fjädrar på gårdsplanen i fas 8 (KG 1308*, tabell 2 och 8).

Spår av fähusdynga förekommer som synes på fyra av de fem provtagna stadsgårdarna, om än inte i alla faser. Notera också hur förekomsten av dynga främst är knuten till de stadsgårdar där många prover insamlades till följd av att de innehöll välbevarade material. Detta förhållande gäller också för de äldre lämningarna.

Växtbruk på stadsgårdarna

Fokus för de arkeobotaniska analyserna var spår av odling, handel och bruk av kulturväxter till mat, textil och medicin inom föreliggande kvarter av staden Nya Lödöse, under perioden 1473–1624. Här diskuteras dessa analyser under rubrikerna trädgårdsgrödor, åkerbruk och säd, köksavfall, ölbryggning, vildinsamlade växter och importväxter.

Trädgårdsgrödor

Inom undersökningsområdet påträffades inga spår av odlingsjordar *in situ*, vilket är i överensstämmelse med tidigare resultat i. Inom det undersökta området norr om Sävån verkar endast enstaka ytor ha utnyttjats för odling, till exempel söder om kyrkan. Undersökningarna visade dock att kålgårdar funnits utanför stadsvallen, och därtill har nya undersökningar under 2022–2023 avslöjat kålgårdstomter i stadsområdet söder om ån. Att hushållen på stadsgårdarna inom det aktuella området bedrivit kålgårdsodling är uppenbart, dels genom förekomster av utsäde från odlingsväxter, dels genom regelbundna fynd av omlagrad odlingsjord i fyllnadsmassor och utjämningslager på tomter och gator. Denna omlagrade kålgårdsjord förekommer redan i stadens tidigaste skede vilket visar att kålgårdar måste ha anlagts i området redan under 1470-talet, och möjligen tidigare. Exempel på fynd där

Tabell 3: Odlingsväxter på stadsgårdar och i vretar.

	Kategori	Gröda	1470–1499	1500–1547	1563–1624
Hushållsodling	Medicinalväxter och örtkryddor	Klockjulros		7	
		Kransborre	34		
		Kungsmymta		7	
		Läkemalva		7	
		Mejram	34		
	Grönsaker & rotfrukter	Kål	7, 34, vret 17/34	7	
		Lungrot		34	
		Morot	vret 17/34		
		Rova	7, 34	7	
		Rädisa/rättika	7, 8		
		Sallat		vret 7/15	
	Åkerodling/ tröskningsrester	Lin	7	7	
		Säd (ospec.)	7, 34	7	
Hushållsodling eller inköp	Kryddor & örtkryddor	Dill	7		
		Kummin	7	7	
		Svartsenap	7, 34, vret 17/34	7, vret 7/15	
	Spannmål (utom säd)	Bovete			34
		Lin	7	7	
	Trädfrukter	Apel		7	
		Krikon		7	
		Surkörsbär		7	
		Sötkörsbär	13	vret 7/15	

materialet ser ut att bestå av omlagrad kålgårdsjord finns på stadsgård 7 (KG 3081***, 1207* och 1357*), stadsgård 34 (KG 6028**) och vret 17/34 (KG 6222**), där lokalt grödor växer förekommer tillsammans med en rik ogräsflora och tydliga spår av gödsel i form av stalldynga och latrinavfall.

Fynden utgörs av fröer från grödor som främst är kända för att ha odlats hushållsnära i träd-, kål- och kryddgårdar. Källkritiskt kan vissa av dessa förekomster främst tolkas som spår av lokal odling, medan andra likväl kan tolkas som lokalt konsumerade. Det senare gäller främst växter där själva fröet varit en del av den konsumerade produkten, till exempel trädfrukter och frökryddor som senap, kummin och dill. Spår av dessa växter kan lika väl vara spår av frukter och kryddor som köpts in av hushållet, som odlats av dessa själva (Heimdahl & Krupski 2024:348). Denna åtskillnad i tolkningsmöjligheter presenteras i tabell 3 som ”hushållsodling” respektive ”hushållsodling eller inköp”.

Samtliga säkra spår av hushållsnära odlingsavfall påträffades på stadsgård 7, 8 och 34, samt i vret 7/15 och 17/34, vilket kan komma från någon angränsande tomt. Grödorna utgörs av örtekryddor, medicinalväxter, rotfrukter och grönsaker. Vanligast förekommande är grönsakerna kål, rova och rädisa/rättika, vilka alla tidigare har påträffats på flera stadsgårdar i staden. Kål och rova är allmänt förekommande både på stad och landsbygd under perioden, medan rädisa/rättika inte är fullt lika vanlig, men verkar ha varit en populär gröda i Nya Lödöse. Bland grönsakerna förekommer också sallat i vret 7/15, sallat har tidigare hittats från det äldsta skedet på stadsgård 17, och dels i stadens yngre skede i brunnen på gata A (Heimdahl & Bergman 2021b, Heimdahl 2023). Eftersom den inte påträffats i trädgårdsavfallet från stadsgård 7 är det möjligt att den odlats på stadsgård 15. Förekomsten av sallat i Nya Lödöse tillhör de hittills äldsta i Sverige, och indikerar nya influenser inom den urbana matkulturen där färska grönsaker kunde ingå (Heimdahl 2025:78). Morot och lungrot (alt. Gode Henriks målla) har tidigare inte påträffats i materialen från Nya Lödöse, men förekommer i många medeltida och tidigmoderna svenska stadsmaterial. Då morot saknas i trädgårdsavfallet både från stadsgård och 17 och 34, men förekommer i vreten däremellan innebär att den odlats på någon av dessa tomter.

Bland ört- och frökryddor som här påträffats tillhör svartsenap, dill, kungsmynta och kummin de vanligaste i staden, och har påträffats från det tidigaste till den yngsta skedet. Även mejram har tidigare hittats i trädgårdsavfall både från det äldsta och yngsta skedet (Heimdahl & Bergman 2017:368; Heimdahl 2021:111). Samtliga dessa kryddor är vanliga också i andra svenska städer. Bland materialet sticker två fynd av svartsenap ut som massförekomster med hundratals fröer, dels i brukningslagret på golvet i rum E (huslänga 7:3:1) på stadsgård 7 (brukningsperiod 2, 1480 till tidigt 1500-tal), dels i vret 17/34 deponerat under ungefär samma period. De stora fynden visar att senap hanterats i större mängd på dessa gårdar, möjligen som en följd av att svartsenap odlats av hushållet.

Bland medicinalväxterna har kransborre tidigare påträffats i en grav på kyrkogården (Heimdahl 2021:117), men läkemalva och klockjulros påträffas här för första gången i staden. Läkemalva har tidigare hittats i svenska städer från medeltid och framåt, och andra malvor som kransmalva, har hittats i staden (Heimdahl 2023). Malvor verkar generellt ha varit populära medicinalväxter i Sverige under medeltid och tidigmodern tid. Klockjulros dyker här upp för första gången i ett svenskt material, och det är första gången som någon julros hittats arkeologiskt i Norden (jämför med Heimdahl & Vretemark 2018). Den är emellertid känd från inhemska skriftliga källmaterial från klostermiljöer, och benämns då efter sitt latinska namn som ”helleborus”. Inom den medeltida medicinen var den främst känd som vad vi idag skulle benämna psykofarmaka, alltså för att bota olika typer av psykisk ohälsa. Då liknande ”galenskap” i samtiden kunde betraktas som demonisk besatthet utvecklades rentav en särskild form av exorcism benämnd ”helleborism” efter växten. Julrosen ovanlighet i de arkeologiska materialen kombinerat med dess exklusiva omnämnande i klostermiljöer gör det troligt att dess användning främst varit knutet till dåtidens skolmedicin. Detta väcker i sin tur frågan om odlingen vi ser spår av på stadsgård 7, med julros och läkemalva, bedrivits av en medicinskt skolad person, som en bardskär, apotekare eller läkare.

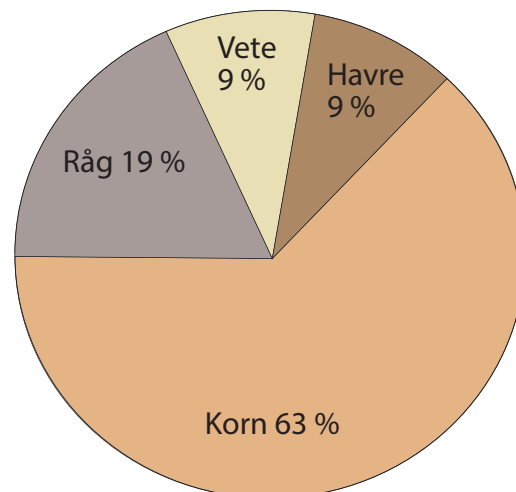
I materialen från stadsgård 7, 13 och i vret 7/15 påträffades också kärnor av trädfrukter, här äpple, krikon, söt- och surkörsbär. I staden har tidigare även plommon, päron påträffats. Dessa frukter kan både ha odlats i träd som stått i kålgårdarna,

och har kommit med importerad frukt från kontinenten eller den omgivande landsbygden. Från samtida importlängder vet vi att importen av trädfrukt till staden var omfattande, även om mycket av detta kan ha sålts vidare utanför staden.

Åkerbruk och säd

Materialet på stadsgårdarna visar i många fall att hushållen bedrivit åkerbruk och att skördar tagits in och preparerats på stadsgårdarna. Spår av linrepning och rensning påträffas regelbundet avfall i form av fragment av frökapslar som visar att detta är en verksamhet som ägt rum på flera stadsgårdar (tabell 3). I detta fall har sådana rester hittats på stadsgård 7, vars hushåll uppenbarligen haft linodling på stadsjorden. Pollenfynd bekräftar också att lin odlats nära staden (Heimdahl & Bergman 2017:372). Spåren efter tröskning av säd är få. På stadsgårdarna påträffas främst de framtröskade sädeskärnorna och ogräset som förekommit tillsammans med dessa, samt halm som är de två produkterna från tröskning när agnarna avlägsnas. Men just agnar hittas mycket sällan, möjligen har tröskningen ägt rum i lador på stadsjorden.

Inom undersökningsområdet påträffades drygt 1015 sädeskärnor, varav 1012 kunde identifieras till sädesslag. Nästan alla kärnor var förkolnade. Två av fynden är att betrakta som massfynd om totalt 967 kärnor på golv i rum E, huslänga 7:3:1 som brunnit vid två tillfällen. Från den första branden som inträffade ungefär 1480, består fyndet av nästan bara korn. Från den andra branden som sannolikt inträffade vid stadens ödeläggelse 1547 utgörs fyndet av nästan enbart havre. Det äldsta fyndet kan vara spår av malt från ett bryggeriavfall och behandlas separat under diskussionen om dessa. Det yngre havrefyndet ser ut att vara rester av att förvarad havre funnits i byggnaden när denna förstörts. Om huset brunnit i samband med

Figur 1. Sammansättningen av 45 sädeskärnor påträffade på stadsgårdarna 7, 8, 13 och 34 samt vret 7/15.

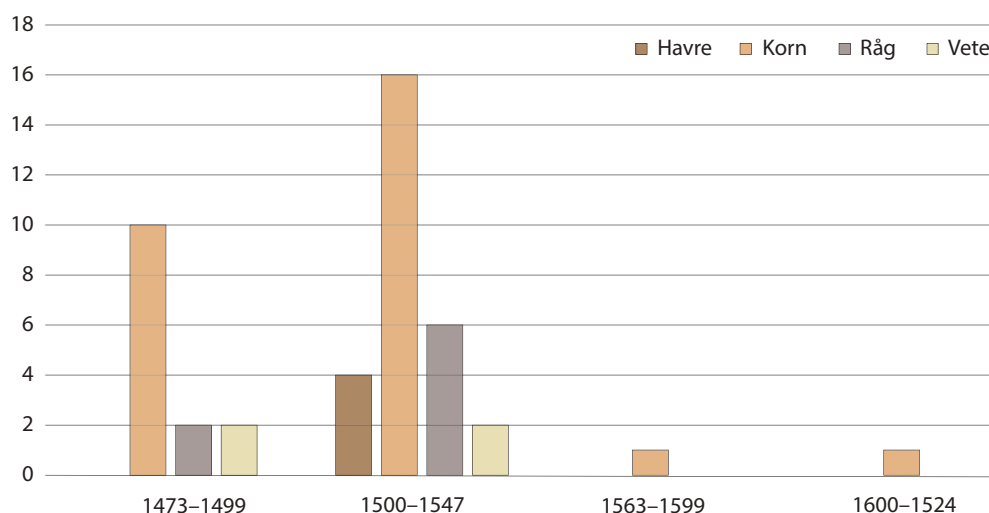
den danska krigskampanjen är det anmärkningsvärt att den förvarade säden inte togs ut ur huset innan det brändes. Övriga sädesfynd om totalt 45 identifierade kärnor bedömdes som ingående i normalt köksavfall, antingen *in situ* från spisask eller omlagrat från spisaska. Det är dessa 45 kärnor som ligger till grund för studien av sädesfördelningen i området. Precis som det övriga växtmaterialet kommer hittades de flesta sädeskärnorna på stadsgård 7 och 34 (tabell 4).

Sammansättningen av de konsumerade säden i kvarteret (figur 1) liknar mycket den som tidigare identifierats på andra håll i staden. Den tydliga dominansen av korn, följt av råg är att betrakta som typisk för stadens hushåll. I detta fall är andel av havre något mindre än snittet och mängden vete något större, men variationen är liten kan bero på tillfälligheter.

Kronologiskt fördelar sig sädesfynden som används i statistiken ojämnt, nästan alla fynd härrör från perioden före övergivandet 1547, och de flesta i den senare fasen av denna period, 1500–1547. Endast två kornkärnor hittades från stadens yngre period 1563–1624 (tabell 4 och figur 2), men det skall nämnas att de yngre odlingslagren från den efterföljande landeriperioden innehåller en hel del förkolnad säd. En del av dessa kärnor härrör sannolikt från ytligt liggande söndergrävda stadskulturlager, men då det också är troligt att yngre spisaska från de odlade hushållen tillförts odlingsjorden vilket gör detta material källkritiskt problematiskt.

Tabell 4. Stadsgårdar på vilka säd påträffats från olika perioder.

Sädesslag	1473–1500	1500–1547	1563–1600	1600–1624
Havre	7	7, vret 7/15		34
Råg	7	7, 8, 34, vret 7/15		
Korn	7, 13	7, 34, vret 7/15	34	34
Vete	34	vret 7/15		

Figur 2.
Sädeskonsumtion
på stadsgård 7,
8, 13, 34 och vret
7/15 under de fyra
perioderna.

Ytterligare en gröda som kan ha odlats på stadsgårdens åkrar, eller möjligen småskaligt i kålgårdar, är bovete. Skal av en förkolnad bovetekärna hittades i en spis på stadsgård 34 (tabell 3). Bovetekärnor har återkommande påträffats i Nya Lödöse, och i många andra svenska städer, både från medeltid och tidigmodern tid. Grödan är känd från utländsk matkultur där den används på liknande sätt som hirs, till exempel till gröt och välling, men hur den brukats i Sverige är okänt har inte gått att spåra genom skriftliga källmaterial. Bovetets regelbundna förekomst i de svenska urbana materialen pekar emellertid mot att det brukats i det inhemska köket (Heimdahl 2020:430).

Köksavfall

Köksavfall har identifierats genom förekomster av ben- och fiskfragment, förkolnad säd och andra ätliga vegetabilier, samt brända klumpar av mat eller kärleskorpor. I resultattabellerna har köksavfall som inte är säd eller andra fröer sorterats i en särskild kategori (tabell 8–13). Köksavfallet tillhör en vanlig avfallskategori i materialet, och en väsentlig källa till fynd av kulturväxter. Av de 56 prover från stadsgårdarna som prioriterades för sitt innehåll av kulturväxter innehöll 63% (35 prover) köksavfall.

I några fall påträffades också rika köksavfall *in situ*, det vill säga i spisar och på köksgolv. Detta gäller till exempel två olika faser i spisen i rum A och golvet i rum E, huslänga 7:3:1 (KG 1312*, 3086*** och 1218*), golvet i rum A i huslänga 7:3:2 (KG 3093***), samt en ugnsrasering på stadsgård 34 (KG 848).

Säd, benfragment och fiskfäll är de vanligaste materialen i köksavfall, följt av förkolnade hasselnötsskal. Till detta kommer även fynd av förkolnade bärkärnor och brända klumpar av mat. Här förekom förkolnade björnbärskärnor tillsammans med säd i en golvraseri i stadsgård 34 (KG 6217**), på samma stadsgård hittades förkolnat enbär tillsammans med bovete och brända ben i en ugnsraseri (KG 848). I ett äldre brukslager i samma ugn påträffades också förkolnade fröer från det importerade sädeslaget hirs (KG 845).

Ölbryggning

Bryggeriavfall definieras här genom fynd av bryggerikryddorna humle och pors, samt genom fynd av förkolnade korngroddar och större mängder skalförsedda kornkärnor. Fynden tillhör de vanligaste kategorierna av hushållsavfall i Nya Lödöse och i äldre nordeuropeiska städer överlag. I föreliggande undersökning är fynden rika och förekom i 18 kontextgrupper, alla från stadens första skede 1473–1547 (tabell 5). Liksom vid tidigare undersökningar utgörs den större delen av fynden av humle och pors som kan tolkas som avsilat bryggeriavfall vilket sekundärt brukats som djurfoder. I ett fall, i konstruktionslagren till golvet i rum E, huslänga 7:3:1 (KG 1208*) daterad till omkring 1500, hittades delvis svedda rester av kornmalt (groddade korn, ofta med skalet kvar) tillsammans med humlefrukter. Materialet kan tolkas som malt som rostats för hårt det är möjligt att rum E i denna huslänga fungerat som bryggeri. Skalförsedda kärnor och humle hittades också i golvraseringen i hus 34:4:1 (KG 6217**) daterad

till 1500-talets början, men här är fynden fåtaliga och tolkningen osäkrare. Tidigare har liknande spår av bränd malt hittats på stadsgårdarna 25 och 28 (Heimdahl & Bergman 2022a:283), och ett golv med bryggeriavfall från det tidiga 1600-talet på stadsgård 2 (Heimdahl & Bergman 2017:372).

Liksom vid tidigare undersökningar utgjorde pors en mindre del av ölkryddorna, vilka helt dominerades av humle. Porsen hittades i de tre kontextgrupper på stadsgård 7, i avfallet vret 7/15, som ett mindre inslag tillsammans med humle. Andelen pors i fynden på stadsgården var 23% (KG 1008*), 25% (KG 1058*, fas 7:4), 14% (KG 1257), samt 81% i fyndet i vreten (KG 1400*). På stadsgård 8, 15 och 34 bestod fynden endast av humle. I ett fall på stadsgård 7 (KG 1257) hittades tillsammans med bryggeriavfallet även enbär, vilka kan vara en del av detta. Enbär och enris var en populär ölkrydda men har också använts i annan matlagning, varför tolkningen här är osäker. Tidigare fynd från stadsgård 20 och 31, visar att öl bryggts även på enbär/enris (Heimdahl & Bergman 2022a; Heimdahl 2023). Enbären kan också ha hamnat i ölen genom att mäsik eller vört silats genom enris.

Tabell 5. Spår av ölbryggning.

● Humle ▼ Pors x Enbär ◇ Groddar och skalkorn med skal				
Stadsgård	Grupp	Kontext	1473–1499	1500–1547
7	1008	Golv	● ▼	
	1220	Risbädd	●	
	1058	Golv	● ▼	
	3081	Utgjämning	●	
	1208	Golv		
	1308	Flisyta		● ◇
	1389	Avfallslager		●
	1257	Avfallslager		● x ▼
	1207	Golv		●
	1239	Marklager		●
	1357	Rasering		●
8	1606	Trampyta	●	
	1463	Brukslager		●
15	1336	Golv	●	
34	6028	Gårdsyta	●	
	6217	Golv		● ◇
7/15	1400	Avfallslager		● ▼
17/34	6222	Avfallslager	●	

Tabell 6. Stadsgårdar med fynd av vilda insamlade växter. Fetstil betecknar förkolnat material.

Familj	Art	1473–1499	1500–1547	1563–1599	1600–1624
Nötter	Hasselnöt	7, 15, 34, vret 17/34	7, 34, vret 7/15	34	8
Bär	Björnbär	7, 8, 15, 34, vret 17/34	7, 8, 34, 34	34	
	Blåbär	17/34			
	Enbär		7, vret 7/15		34
	Hagtorns-bär		7		
	Hallon	13, 15, 34, vret 17/34	7, 8, 15, 34, vret 7/15		7
	Nypon		7, vret 7/15		
	Smultron	7, 34, vret 17/34	7, 34, vret 7/5		

Den sammantagna bilden av den lokala bryggerikulturen i Nya Lödöse följer de mönster som tidigare diskuterats. Bryggeritraditionen i staden skiljer sig från den vi ser på västkusten, men liknar den vi finner i Mälardalen och Östergötland (jämför med Heimdahl 2018). Samtidigt är det tydligt att det i staden fanns en mångfald av bryggeritraditioner, vilket märks genom stora variationer både inom och mellan stadsgårdarna. I föreliggande fall finns alltså spår av rena humleöler på stadsgård 7, 8, 15 och 34; lätt porskryddat humleöl från stadsgård 7, och slutligen ett porsdominerat öl från vreten mellan stadsgård 17 och 15. Variationerna beror antagligen variationer i personlig preferens och vanor mellan innevånarna i allmänhet och de bryggande husfruarna i synnerhet. Dessa kan i sin tur varit kopplade till individernas etniska och sociala tillhörighet.

Vildinsamlade växter

Till de vildinsamlade växterna räknas här hasselnötter och vilda bär. Även pors kan föras till denna kategori, men diskussionen om denna växt har här i stället förts under rubriken ölbryggning ovan. Hasselnötter förekommer här främst i form av nötskal, som och kan generellt klassas som ett köksavfall och i vissa fall som spår av smååtande. Det senare kan uppträda som isolerade spår av nötskal utan andra avfallspår. Bärkärnor uppträder ofta i koncentrationer med flera olika arter, vilka kan

tolkas som spår av latrinavfall. Sådant uppträder isolerat eller tillsammans med stalldynga som en följd av att det var vanligt att stacka dessa avfall tillsammans för gödselproduktion. Detta har också fått till följd att bärkärnor ofta uppträder talrikt i odlingsjord. Även hasselnötsskal kan förekomma i odlingsjord som en följd av att hushållssopor blandats in i denna.

Som en följd av de ojämna bevarandegraden i materialen uppträder vilda bär och nötter i föreliggande material främst i lämningar från stadens tidigaste period, 1473–1547 (tabell 6). Särskilt stora fynd gjordes i avfallsfyllnaderna i vretarna 7/15 och 17/34 där det är tydligt att en väsentlig del utgörs av latrinavfall.

Nötsskalen utgör ett relativt vanligt material och förekommer utspritt på de flesta stadsgårdar. I några fall som förkolnade, sannolikt spår av en rostningsprocess (stadsgård 8, KG 1573*). Särskilda förekomster utgjordes av massfynd av hasselnötsskal på golv, särskilt i rum C och E i huslänga 7:3:1, förstörd i brand omkring 1480 (KG 1008* och 1071*). Liknande massförekomster av hasselnötsskal påträffades också i vret 17/34 och 7/15. I rum C utgjordes rentav huvuddelen av det organiska materialet i golvet av fragmenterade hasselnötsskal, ett skallager av detta material som vittnar om en storskalig preparering av hasselnötter. I rum E utgjordes fyndet av en stor mängd hela oskalade hasselnötter, varav nästan en fjärdedel var angripna av möss. Möjligen är detta ett spår av förvaring av nötter snarare än preparering. Dessa rika fynd liknar inte det spridda avfall som vittnar om normal hushållskonsumtion av hasselnötter. Det ligger därför nära till hands att tolka fynden som en av hushållets specialiseringar. Liknande fynd har tidigare gjorts på stadsgård 9 och 31 och i strandzonen till Göta älv (Heimdahl & Bergman 2021b:350; Heimdahl 2023), och kan genom fynden i vreten även diskuteras för stadsgård 17 eller 34. Hasselnötter tillhörde de produkter som exporterades från Sverige till kontinenten via hamnen i Nya Lödöse.

Fynden av bär dominerades av björnbär och hallon, följt av smultron. Kärnorna uppträder i ungefär lika stora antal, men björnbär innehåller i snitt färre kärnor än hallon vilket här gör det rimligt att tolka björnbäret som något vanligare än hallon. Smultron å andra sidan innehåller en mycket stor mängd kärnor, varför detta bär blir

överrepresenterat i fyndmaterialet. Såväl björnbär, som hallon och smultron är vanliga i lokalfloran och har troligtvis huvudsakligen ett regionalt ursprung. Flera av de mer enstaka fynden uppträder tillsammans med dynga, ogräs och odlingsväxter vilket gör det troligt att de tillhör kontexter som består av omlagrad kålgårdsjord. I ett fall (stadsgård 34, KG 6217**) förekommer också björnbärsskärnor som förkolnade tillsammans med bränd säd, vilket kan tolkas som att bären även brukats i den varma matlagningen.

Bär som troligen varit mycket vanliga i staden, men är underrepresenterade i det arkeobotaniska materialet, är blåbär och lingon. Kärnorna för dessa bär är mer känsliga för nedbrytning och har troligtvis från början ingått bland materialet, till exempel i vret 7/15. Att så varit fallet ses bland annat genom fynden i bukregionen på de begravda stadsborna på kyrkogården, där bevarandegraden var bättre och andelen lingon och blåbär var betydligt högre (Heimdahl 2021:117, 119). Nu påträffades endast ett blåbär i avfallet i vret 17/34 (KG 6222**).

Till de mer ovanliga bärslagen hör hagtorn, nypon och enbär. Även rönnbär påträffades i ett prov på gata D (KG 686, från perioden efter 1563, se stratigrafiska berättelsen). Fynden av enbär var ovanligt få och detta bär är annars att betrakta som vanligt förekommande i staden. Även om nyponkärnor hittas mer sällan så är frekvensen av fynd relativt jämn i staden, och nypon verkar ha varit ett regelbundet inslag i kosten. Möjligen är de underrepresenterade i materialet som en följd av att nypon rensats från kärnor innan konsumtion. Liknande mönster märks för rönnbär, som även dessa verkar ha använts regelbundet, men i mindre utsträckning. Spår av hagtornsbär förekommer här för första gången i materialet från staden, och det är inte heller ett bär vanligt bär i kosten i samtida städer. Det påträffades här i ett brukslager i rum F i huslänga 7:3:1 (perioden 1480–1547), tillsammans med bland annat spår av äpple, lin och björnbär.

Tabell 7. Fynd av importerade växter.
Fetstil betecknar förkolnat material.

Art	1473–1499	1500–1547	1563–1599
Fikon	34	15, vret 7/15, vret 7/15	
Hirs		7	34
Druvor i form av russin	34, vret 17/34	15	

Av sammanhanget är det rimligt att tolka det som insamlat och brukat i hushållets matlagning.

Importväxter

Bland importväxterna påträffades tre arter inom den aktuella ytan: fikon, hirs och druvor i form av russin (tabell 7). Som tidigare omnämnts finns också en möjlighet att ytterligare varor, till exempel trädfrukter som körsbär, krikon och äpplen importerats.

Fikon och russin är de mest frekvent förekommande importprodukterna som påträffas i svenska städer. Deras förekomst kan sålunda inte sägas indikera särskilt rika borgares hushåll. De importerades torkade och verkar ha varit populära och av tillräckligt långt pris för att de även vid särskilda tillfällen även ha ätits i enklare miljöer. Ett fynd av fikon (vret 7/15, KG 1303*) består av förkolnade kärnor, och i samma prov påträffades också annat köksavfall. Detta kan tolkas som att fikon också använts i den varma matlagningen.

Hirsen kan ha odlats på stadsjorden, men uppgifter om svensk hirsodling saknas från medeltiden samtidigt som spår efter importerad hirs under perioden finns i importlängderna till Nya Lödöse och andra svenska städer, och många fynd finns i materialet från Nya Lödöse, bland annat från stadsgård 23 och 29 (Heimdahl & Bergman 2022a:286; Heimdahl 2023). De små mängderna av importerad hirs i städerna, samtidigt med detta spannmåls frånvaro på landsbygden, kan tolkas som att det importerats av lokala köpmän med bakgrund i länder där hirs ingått i den traditionella matlagningen (Heimdahl 2020:430–432). Vissa rätter av vällingar eller gröt av hirs tycks ha varit vanliga i medeltidens Polen och Tyskland, och liknande rätter omnämns i Biskop Brasks matordning som bär en kontinental prägel.

Referenser

Heimdahl, J. 2018. Brewing an Ethnic Identity: Local and Foreign Beer Brewing Traditions in 15th- to 17th-Century Sweden, an example from Nya Lödöse. I: Naum, M. & Ekengren, F. (red.). *Facing Otherness in Early Modern Sweden. Travel, Migration and Material Transformations, 1500–1800*. The Boydell Press. Woodbridge. s. 61–85.

- Heimdahl, J. 2020. Traces of a foreign Kitchen. I: Linna, J. (red.). *Urban Diaspora. The Rise and Fall of Diaspora Communities in Early Modern Denmark and Sweden. Archaeology, history, science*. Jysk Arkæologisk Selskab 112. Aarhus University Press. Højbjerg. s. 421–446
- Heimdahl 2021. Arkeobotanisk analys. Bilaga 2. I: Rosén C. (red.) *Nya Lödöse kyrka och kyrkogård*. Nya Lödöse Rapport 2021:4. Göteborg. s. 107–138.
- Heimdahl, J. 2025. Allmogens trädgårdsodling 1400–1700. I: Ahrlund, M., Flinck, M. & Heimdahl, J. *Svensk trädgårdshistoria 1500–1800*. Kungliga Vitterhetsakademien. Stockholm. s. 23–91.
- Heimdahl, J. & Bergman, J. 2017. Arkeobotaniska analyser. Bilaga 3. I: Öbrink, M. & Rosén, C. *Stadsgård 1–4 gata a och b samt vretar*. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden Västergötland, Göteborgs stad och kommun, Göteborg 218. Nya Lödöse Rapport 2017:1. Göteborg. s. 348–352.
- Heimdahl, J. & Vretemark, M. 2018. Oozing ulcer – Herbal Cure, Medical Cultures of Nya Lödöse Reflected in Bones and Plants. *International Journal of Historical Archaeology*, vol 22. s. 314–342.
- Heimdahl, J. & Bergman, J. 2021a. Analys av makro- och mikrofossil i Nya Lödöses vallgrav. Teknisk rapport. Bilaga 1. I: Johansson, E., Svensson, P. & Öbrink, M. *Vallgraven i sydvästra Nya Lödöse*. Nya Lödöse Rapport 2021:2. Göteborg. s. 79–96.
- Heimdahl, J. & Bergman, J. 2021b. Analys av makrofossil, pollen och parasiter, samt kvartärgeologisk tolkning. I: Morner, P. Pettersson, M. Pye, J. och Öbrink, M. *Stadsgård 5, 6, 9, 16, 17, 32, gata B samt vretar*. Nya Lödöse Rapport 2021:3. Göteborg. s. 321–362.
- Heimdahl, J. & Bergman, J. 2022a. Kvartärgeologisk tolkning samt analys av makrofossil, pollen och parasitägg. I: Azzopardi, A., Forsblom-Ljungdahl, V., Gustavsson, J., Hansson, A., Maltin, E., Pye, J., Stutz, A., Toreld C. & Öbrink, M. (red.). *Stadsgård 10, 11, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 28, gata A, E, F, J, H samt vretar*. Arkeologiska under-

- sökningar i Gamlestaden. Västergötland, Göteborgs stad och kommun, L1969:847. Nya Lödöse Rapport 2022:3. Göteborg.
- Heimdahl, J. 2023. Analys av makrofossil. Bilaga 1. I: Azzopardi, A., Forsblom Ljungdahl, V., Gustavsson, J., Müller, K., Pye, J., Stutz, A. & Öbrink, M. (red.). 2023. *Stadsgård 18, 19, 21, 24, 29, 31, 33, 36, 37, gata A, C, G, L, torget och vretar*. Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden, Västergötland, Göteborgs stad och kommun, L1969:847. Nya Lödöse Rapport 2023:1. Göteborg. s. 265–285.
- Heimdahl, J. & Krupski, M. 2024. Urban garden soils. Evidence of medieval and early modern horticulture in European towns. I: Borderie, Q. & Salomon, F. (red.). *Urban geoarchaeology*. CNRS Éditions. Paris. s. 341–364.

Resultattabeller

Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.																	
Fragmenterade material	Fas	1		2		3				4	5	6	8				
	KG	3080***		3081***		1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*		1320*	3086***	1308*		
	S	71019***		71022***		30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30076*	30013*	72008***	40005*		
	PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	111512*	103089*	304620***	102477*	102478*	
	Hus					Hus 7:3:1										Gårdsplan	
	Beskrivning	Grop, äldsta tid		Utgjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukningss-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E		Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager	
	Kronologi	Före 1473		1470-tal		Cirka 1480				1480–tidigt 1500-tal		1480–1547					
	Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2	2,1	
	Träd och buskar	Obränt träflis (0–3)			••	••	•••	••	•••			••	•••		•••	•••	••
		Granbarr (<i>Picea abies</i>)															••
Enbarr (<i>Juniperus communis</i>)												•					
Pinnar/kvistar/ris						••					••						
Träkol							••			••	•	•	•••	••	•		
Örter och gräs	Strån och örtdelar	••	••	••	••	•••	•••	••	•••	•••	•••	•••		•••	•••	•••	
	Blad/stamdelar gräs (Poaceae)								••								
	Basstamdelar		•••						•••								
	Starrtrådar (<i>Carex</i> spp.)								••								
	Rottrådar	•••	•••	••	••	••	•••		••	•••	•••						
Mossa	Husmossa (<i>Hylocomium splendens</i>)															••	
	Mossa (i allmänhet) Bryophyta				•	••		••	••	••			••		•••		

Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.																
Fas	1		2		3				4		5	6	8			
KG	3080***		3081***		1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*		1320*	3086***	1308*		
S	71019***		71022***		30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30076*	30013*	72008***	40005*		
PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	111512*	103089*	304620***	102477*	102478*	
Hus					Hus 7:3:1										Gårdsplan	
Beskrivning	Grop, äldsta tid		Uttjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukningss-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E	Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager		
Kronologi	Före 1473		1470-tal		Cirka 1480				1480–tidigt 1500-tal				1480–1547			
Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2	2,1	
Fragmenterade material	Kulturväxter	Linkapslar (<i>Linum usitatissimum</i>)														•
		Blad/stamdelar sädesslag (Halm)											•			••
	Köks-/matav-fall	Hasselnötskal fragment (obrönt)					•••				••					
		Däggdjurs- och fågelben					•			•						
		Brända däggdjurs-/fågelben								•						
Anemalier	Fiskben/-fjäll					•			•							
	Djurhår											••		••		
	Fjädrrar													•		
Övrigt	Klumpar av stalldynga					•••						••		•••	••	
	Mineralsmältor								•							
Svenskt namn Latinskt namn																
Vatten	Mannagräs															1
	Srandklo										3	1				5
	Nate						1									

Fas		1	2		3			4	5	6	8				
Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.	KG	3080***	3081***		1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*	1320*	3086***	1308*		
	S	71019***	71022***		30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30013*	72008***	40005*		
	PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	103089*	304620***	102477*	102478*
Hus									Hus 7:3:1					Gårdsplan	
Beskrivning	Grop, äldsta tid	Utgjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Bruknings-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E	Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager		
Kronologi	Före 1473	1470-tal		Cirka 1480			1480–tidigt 1500-tal		1480–1547						
Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2,1	
Svenskt namn		Latinskt namn													
Vatten	Havssäv	Schoenoplectus lacustris		1	2	1	8				1			1	
	Havssälting	Triglochin maritimum				2				2	3		1	3	
Äng/bete strand	Ängskavle	Alopecurus pratensis									1				
	Gråstarr-typ	3	2	6	4	4	4	5		5	5	11	3	5	
	Slankstarr-typ	11	6	23	31	1	26	54			1		1		
	Knäggelstarr-typ	1		2	2			1	26	1	2			1	
	Hundstarr-typ	16	10	12	14	10	13	4	4	5	20	7	1	4	
	Blankstarr-typ													1	
	Sprängört										1				
	Älggräs					3		3		2		1	2		
Jungfrulin									1		1				
Fackelblomster										10	1				
Gräs (ospec.)			1			3					2	2	3		

Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.																
Fas	1		2		3				4		5	6	8			
KG	3080***		3081***		1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*		1320*	3086***	1308*		
S	71019***		71022***		30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30076*	30013*	72008***	40005*		
PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	111512*	103089*	304620***	102477*	102478*	
Hus					Hus 7:3:1										Gårdsplan	
Beskrivning	Grop, äldsta tid		Uttjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukning, lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E		Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager	
Kronologi	Före 1473		1470-tal		Cirka 1480				1480–tidigt 1500-tal		1480–1547					
Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2	2,1	
Svenskt namn																
Latinskt namn																
Äng/bete strand	Kärrgröe															
	Blodrot													1	3	
	Kräkklöver	16	13	6	3						1	1			2	
	Brunört		1			5	2			5	1	3		8	8	
	Smörblomma				2	6	5			1	2	4			10	
	Ängsskallra					1										
	Säv/smäsäv (ospec.)			1	6	2		2				3			3	
	Klöver (ospec.)												3			
	Vildpersilja								1							
	Gatmålla-typ										1					
Ogräs	Blåklint														2	
	Åkertistel													2		
	Svinmålla-typ	2	3	16	3	3		1	3	2	7			7	13	
	Revormstörel														1	

Fas		1	2	3			4	5	6	8				
Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.	KG	3080***	3081***	1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*	1320*	3086***	1308*		
	S	71019***	71022***	30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30013*	72008***	40005*		
	PM	310458***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	103089*	304620***	102477*	102478*
	Hus													
Beskrivning		Grop, äldsta tid	Uttjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukningss-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E	Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager
Kronologi		Före 1473	1470-tal							1480–tidigt 1500-tal	1480–1547			
Analyserad vol. I		2,5	2	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2	2	2	2,1
Svenskt namn														
Latinskt namn														
Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>		2		1									1
Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis bifida/tetrahit</i>									2			1	
Snärjmåra	<i>Galium aparine</i>												1	
Vitplister	<i>Lamium album</i>		1	1						1				
Höstfäbbla	<i>Lentodon autumnalis</i>			1	1									
Humlelusern	<i>Medicago lupulina</i>												1	
Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>									1	1		7	4
Bitterpilört	<i>Persicaria hydropiper</i>										4			3
Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>			2	1					2	1		3	9
Gåsört	<i>Potentilla anserina</i> ssp. <i>anserina</i>							1		1				
Ältranunkel	<i>Ranunculus flammula</i>										2			
Revmör-blomma	<i>Ranunculus repens</i>				2		1	1		3	2		1	13

Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.																
Fas	1		2		3				4		5	6	8			
KG	3080***		3081***		1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*		1320*	3086***	1308*		
S	71019***		71022***		30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30076*	30013*	72008***	40005*		
PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	111512*	103089*	304620***	102477*	102478*	
Hus					Hus 7:3:1										Gårdsplan	
Beskrivning	Grop, äldsta tid		Uttjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukningss-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E		Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager	
Kronologi	Före 1473		1470-tal		Cirka 1480				1480–tidigt 1500-tal		1480–1547					
Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2	2,1	
Svenskt namn																
Latinskt namn																
Ogräs	Tiggarranunkel	103	21	1		1					1	1			7	
	Åkerrätika					2										
	Bergssyra										1	1				
	Krusskräppa													1	5	
	Besksöta			2								1				
	Nattskatta			1					1							
	Svinmolke															
	Våtarv				3	5				5		22		4	14	
	Penningört										1					
	Brännässla				2							5			1	
Skog/ träd	Klibbal					1					1	7	1	3	1	
	Vårtbjörk														6	
Insamlat	Hasselnöt (hela)					70						49			1	
	Hasselnöt (fragm)					9	1				2					

Fas		1	2	3			4	5	6	8				
Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.	KG	3080***	3081***	1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*	1320*	3086***	1308*		
	S	71019***	71022***	30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30013*	72008***	40005*		
	PM	310458***	323099***	323100***	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	103089*	304620***	102477*	102478*	
Hus				Hus 7:3:1									Gårdsplan	
Beskrivning	Grop, äldsta tid	Uttjämning		Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Bruknings-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E	Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager	
Kronologi	Före 1473	1470-tal		Cirka 1480			1480–tidigt 1500-tal			1480–1547				
Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2,1	
Svenskt namn														
Insamlat	Hasselnöt (mus)													
	Hagtorn											5		
	Smultron					1				1				
	Pors					9				1				
	Björnbär (ospec.)									1		3		
Odlat	Dill					2								
	Svartsenap					9	1			102	3			
	Kål (odlad)		1	2										
	Rova		2											
	Kummin					1								
	Humle			3		30	1			3	6	11	90	
	Lin					1					1		1	
	Apel													
	Kungsmynta										1			
Rädisa/Rätika			1									1		
Raphanus sativus														

Tabell 8. Stadsgård 7, fas 1–6 och 8.	Fas	1	2	3			4	5	6	8						
	KG	3080***	3081***	1008*	1071*	1220*	1223*	1312*	1058*	1320*	3086***	1308*				
	S	71019***	71022***	30077*	40066*	40071*	30014*	35046*	30075*	30076*	30013*	72008***	40005*			
	PM	310458***	310495***	323099***	323100***	111608*	109501*	109748*	103088*	106973*	111524*	111512*	103089*	304620***	102477*	102478*
	Hus							Hus 7:3:1							Gårdsplan	
	Beskrivning	Grop, äldsta tid	Uttjämning	Golv, rum E	Jodgolv, rum C	Risbädd, hus	Brukningss-lager, rum F	Lager i eldstad, rum A	Brukning golv, rum E	Bruks-lager, rum F	Bruk spis, rum A	Yta m flis	Gödsel-lager			
	Kronologi	Före 1473	1470-tal	Cirka 1480			1480–tidigt 1500-tal			1480–1547						
	Analyserad vol. I	2,5	2	2,5	2,5	2,5	2,5	2	2,1	1,8	2,2	2,3	2,2	2	2	2,1
Svenskt namn																
Import	Hirs															2
Oklass	Viol (ospec.)						2		22			1	3			2
Förkolnade fröer																
Ogräs	Svinmålla-typ														2	
	Pilört														1	
Odlat	Skalkorn											5			2	

Tabell 9. Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.			Fas	9	11	13	15			17				23	
			Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***			1321*	
				Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***			35029*
					PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	101512*	306066***
			Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus <td colspan="3">7:3:1</td> <td>Gårdsplan</td> <td>7:3:1</td> <td>Gårdsplan</td> <td>7:3:2</td> <td>Gårdsplan</td>	7:3:1			Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:2	Gårdsplan	
			Beskrivning	Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B			Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A		Bruk på stenlägg
				Kronologi	Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4
			Analyserad vol. I			2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2
Fragmenterade material	Träd och buskar	Obränt träflis (0–3)	••	•••	••	•••	•••	••	••	•••	•••	••	••	•••	
		Pinnar/kvistar/ris				••	••								
		Träkol		••		••	••	••	••	•••	••		•••		
	Ört	och ört	••	•••	•••	•••	•••	•••	•••		••	••		•••	
		gräs	••												
	Mossa	Mossa (i allmänhet)		•••		•••	••	••	••	••	••	••			
		Bryophyta													
	Kulturväxter	Linkapslar (<i>Linum usitatissimum</i>)							•						
		Blad/stamdelar													
		sädeslag (Halm)			••	•			••						
		Förk. sädesfragm. (Cerealiea indet)							•••						
		Förkolnade korngröddor	•												
	Köksavfall	Däggdjurs- och fågelben								••			••	••	
		Brända däggdjurs-/fågelben	•							••			••	••	
Fiskenben/-fjäll						•						•			
Brända klumpar (mat)									•••			•			
Anemalier	Djurhår		••								••		••		
	Klumpar av stalldynga							••							
	Mineralsmältor	••													

Tabell 9.				Fas	9	11	13	15			17			23
Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.	Grupp		1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***		1321*		
	Kontext		35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***		35029*		
	PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	101512*	306066***	104311*		
	Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1		Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:2		Gårdsplan		
	Beskrivning	Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B		Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A		Bruk på stenlägg		
Kronologi		Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	1624	
Analyserad vol. I		2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
Svenskt namn		Latinskt namn												
Vatten	Srandklo	<i>Lycopus eropaeus</i>				1		2		5	1			
	Havssäv	<i>Schoenoplectus lacustris</i>	1			1	3		1				1	
	Havssälting	<i>Triglochin maritimum</i>				2		2						
Äng/bete strand	Ängskavle	<i>Alopecurus pratensis</i>		2				1						
	Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -typ	1	8	2			2			1			
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ	1	41			4	1	2		4			
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ		20	1					8	4			
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ	2	5	4			19		4	2			
	Blankstarr-typ	<i>Carex otrubae</i> --typ		1										
	Älggräs	<i>Filipendula ulmaria</i>		1	1									
	Gulmåra	<i>Galium cf. verum</i>			14									
	Ängsfyle	<i>Luzula cf. multiflora</i>		4							3			
	Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>						1						
	Gräs (ospec.)	Poaceae indet.		16	1					2				
	Ängsgröe	<i>Poa pratensis</i>			1									
	Kräkklöver	<i>Potentilla palustris</i>		1	4			8						

Tabell 9. Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.			Fas	9	11	13	15		17			23			
			Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***	1321*			
				Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***	35029*		
					PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	101512*	306066***
			Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1	Gårdsplan	7:3:1	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A	1624	2	
Beskrivning			Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B		Mark- beredning	1547?						
			Kronologi	Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	
Analyserad vol. I			2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
Svenskt namn			Latinskt namn												
Äng/bete strand	Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>			6	5			4		1				
	Smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>			10	17						1			
	Ängskallra	<i>Rhinanthus minor</i>				1			1						
	Småsäv (ospec.)	<i>Scirpus/Eleocharis</i> spp.			11						1				
	Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>				2									
	Grässtjärne- blomma	<i>Stellaria graminaea</i>			1										
	Vildpersilja	<i>Aethusa cynapium</i>												1	
	Klätt	<i>Agrostemma githago</i>				2									
	Gatmålla-typ	<i>Atriplex patula</i> -typ		20											
	Krustistel	<i>Carduus crispus</i>		1											
Ogräs	Hönsarv	<i>Cerastium cf. fontanum</i>							1						
	Åkertistel	<i>Cirsium arvense</i>									1				
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -typ	1	10	4	66	39	5	1	15	38	6	10		
	Revormstörel	<i>Euphorbia helioscopia</i>								2					
	Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>	1								6				
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis bifida/tetrahit</i>	5			1		2							

Tabell 9. Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.			Fas	9	11	13	15			17					23
			Beskrivning	Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***	1321*		
				Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***	35029*		
				PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	306066***	104311*	
				Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1	Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:2	Gårdsplan
			Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B			Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A	Bruk på stenlägg		
			Kronologi	Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	1500–1547			1547?					1624	
Analyserad vol. I			2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
Svenskt namn			Latinskt namn												
Ogräs	Snärjmåra	<i>Galium aparine</i>		1											
	Vitplister	<i>Lamium album</i>		1			1		1						
	Höstfibbla	<i>Lentodon autumnalis</i>		1			1								
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>		1		1	15		4		4	2			
	Bitterpilört	<i>Persicaria hydropiper</i>					13					1			
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>		3	4	3	3	1			5				
	Gåsört	<i>Potentilla anserina</i> <i>ssp. anserina</i>									1				
	Revmör- blomma	<i>Ranunculus repens</i>		2	1	3	2	3			5	8			
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>			1	5	20	14			13	2			
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>									9				
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>		3					2		4	8		1	
	Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>									1				
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>				1			1		1				
	Svinmolke	<i>Soncus asper</i>				2									
	Åkerspergel	<i>Spergula arvensis</i>				1									
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>		28	6	38			9		7	9			

Tabell 9. Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.				Fas	9	11	13	15		17			23
	Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093****		1321*		
	Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002****		35029*		
	PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	101512*	306066****	104311*	
	Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1		Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan		7:3:2	Gårdsplan	
	Beskrivning	Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B		Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning		sista bruk före brand, rum A		Bruk på stenlägg
	Kronologi	Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	1500-1547				1547?			1624		
Analyserad vol. I		2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2
Svenskt namn		Latinskt namn											
Ogräs	Penningört				4						1	1	
	Brännässla		1	16						12	6		
	Eternässla		1				5						
Skog/ träd	Klibbal				1		1						
	Björk (ospec.)				19								
	Vårtbjörk				5								
Insamlat	Hasselröt (hela)				7								
	Smultron					2							
	Enbär			2									
	Pors			6									
	Nyponros			1	1								
	Hallon					2				2			2
	Björnbär (ospec.)			1	2	3	1	1					
Odlat	Läkemalva				1								
	Kål (odlad)				6								
	Rova				2								
	Kummin				1								
	Klockjulros								1				

Tabell 9.				Fas	9	11	13	15			17				23	
Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.				Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***	1321*			
				Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***	35029*			
				PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	101228*	107394*	101440*	101512*	306066***	306067***	104311*
				Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1	Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:2	Gårdsplan	7:3:2	Gårdsplan	
				Beskrivning	Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B	Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A	Bruk på stenlägg			
Kronologi				Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	1624	
Analyserad vol. I				2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
Svenskt namn				Latinskt namn												
Odlar	Skalkorn	Hordeum vulgare ssp. vulgare	22				1									
	Humle	Humulus lupulus	1	1	36	22			4		6	3				
	Lin	Linum usitatissimum				1			4							
	Apel	Malus domestica				2										
	Krikon	Prunus domestica ssp. insititia					1									
Imp.	Surkörsbär	Prunus cerasus				2										
	Hirs	Panicum miliaceum				6										
	Viol (ospec.)	Viola spp.				1					4	1				
Förkolnade fröer																
Ogräs	Råglösta	Bromus secalinus													1	
	Svinmålla-typ	Chenopodium album-typ	22											3		
	Åkerbinda	Falopia convulvulus	22													
	Snärjmåra	Galium aparine													1	
	Pilört	Persicaria laphatifolium	1													
Trampört	Polygonum aviculare									1						

Tabell 9. Stadsgård 7, fas 9, 11, 13, 15, 17 och 23.	Fas	9	11	13	15		17				23			
	Grupp	1208*	1389*	1257	1207*	1239*	1218*	1357*	3093***	1321*				
	Kontext	35175*	40003*	63052	35112*	40001*	35080*	40002*	72002***	35029*				
	PM	111587*	101880*	92369	108841*	108995*	107394*	101440*	306066***	104311*				
	Hus	7:3:1	7:11:1	Utomhus	7:3:1	Gårdsplan	7:3:1	Gårdsplan	7:3:2	Gårdsplan				
	Beskrivning	Konstr golv, rum E	Bruk golv	Mellanrum	Golv, rum B	Mark- beredning	Bruk golv, rum E	Sista brukning	sista bruk före brand, rum A	Bruk på stenlägg				
	Kronologi	Cirka 1500	Tidigt 1500-tal	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
	Analyserad vol. I	2	2,1	2,3	2,2	1,9	2	1,8	2,3	2,5	2	2,4	2	
	Svenskt namn		Latinskt namn											
	Ogräs	Åkerriätika	1											
Våtarv		1												
Havre		1							1					
Svartsenap		1							404					
Odlat	Sädeskorn (ospec.)									1				
	Skalkorn	527			1				8			1	3	
	Humle	10												
	Lin								1					
	Råg	2							2					

Tabell 10. Stadsgård 8, fas 1, 3, 5 och 9; stadsgård 13, fas 2; stadsgård 15, stadsgård 15, fas 3, 6 och 7.	Stadsgård		8				13		15			
	Fas	1	3	5	9	2	3	6	7			
	Grupp	1606	1463	1563*	1573*	1338	4259***	1335*	1336*	1341*	1345*	
	Kontext	51298	63047	10054*	15005*	15029*	51194	35021***	55042*	30034*	35106*	35098*
	PM	80670	92360	102502*	102501*	104187*		103191***	502813*	106497*	108371*	108479*
	Hus	Gårdsplan		8:3:2		8:9:1		Gårdsplan		15:3:1		
	Beskrivning	Tramp- horisont	Brukslager	Rasering golv		Utgjämning	Konstr. rustb.	Konstr. rän- na, gårdspl.	Golv rum E	Lergolv, rum B	Golv, rum F	Rasering 15:3.1
	Kronologi	1470-tal	Cirka 1490	1547?		1600-tal	Cirka 1490	1482–1490		1500-tal	1547	
	Analyserad vol. I	1,4	1	1,3	2	2	0	2,1	1,7	4	2	2,5
	Fragmenterade material	Träd och buskar	Obränt träflis (0–3)	•	•••	••	•••	••	••	•••	•	•••
Träkol					•••	••		•••	•	••	•••	
Örter och gräs		Strån och örtdelar	•••	••		••				•		•
		Rotträdar			•	••				•••	••	
Köksavfall		Däggdjurs- och fågelben									•	
		Brända däggdjurs-/fågelben						•				
		Fiskben/-fjäll			•							
Övrigt		Kulslagg (smides-loppor)		•								
		Tegelfragment						•				
		Mineralsmältor							•		•	
Svenskt namn Latinskt namn												
Vatten	Dvärgag									1		
	Havssäv							1				
Äng/bete strand	Ängskavle	1										
	Gråstarr-typ	10	2							28		
	Slankstarr-typ	30	2							22		
	Knäggelstarr-typ	17	1							40		
	Hundstarr-typ	3								1		

Tabell 10. Stadsgård 8, fas 1, 3, 5 och 9; stadsgård 13, fas 2; stadsgård 15, fas 3, 6 och 7.		Stadsgård		8			13		15							
		Fas		1	3	5	9	2	3		6	7				
		Grupp		1606	1463	1563*		1573*	1338	4259***	1336*	1341*	1345*			
		Kontext		51298	63047	10054*	15005*	15029*	51194	35021***	55042*	30034*	35106*			
		PM		80670	92360	102502*	102501*	104187*		103191***	502813*	108371*	108479*			
		Hus		Gårdsplan		8:3:2		8:9:1		Gårdsplan		15:3:1				
		Beskrivning		Tramp- horisont	Brukslager	Rasering golv		Utjämning		Konstr. rustb.	Konstr. rän- na, gårdspl.	Golv rum E	Lergolv, rum B	Golv, rum F	Rasering 15:3.1	
		Kronologi		1470-tal	Cirka 1490	1547?		1600-tal		Cirka 1490	1482–1490	1500-tal	1547	2.5		
		Analyserad vol. I		1,4	1	1,3	2	2		0	2,1	1,7	4	2	2.5	
		Svenskt namn		Latinskt namn												
Äng/bete strand	Kärrtistel													3		
	Älggräs	2														
	Jungfrulin	1														
	Ängsfryle	2														
	Gräs (ospec.)	2											13			
	Kärrgröe												1			
	Blodrot												4			
	Kräkklöver	2	5													
	Brunört	3	1													
	Smörblomma	4											6			
	Säv/småsäv (ospec.)	4	2													
	Knölsyska		1													
	Grässtjärne- blomma	2														
Ogräs	Gatmålla-typ	2														
	Hönsarv	1														
	Svinmålla-typ	17	1							2	6	3	1			
	Hamp-/pipdån	2														

Tabell 10. Stadsgård 8, fas 1, 3, 5 och 9; stadsgård 13, fas 2; stadsgård 15, fas 3, 6 och 7.		Stadsgård		8				13		15					
		Fas	1	3	5	9	2	3		6	7				
			Grupp	1606	1463	1563*	1573*	1338	4259***	1335*	1336*	1341*	1345*		
				Kontext	51298	63047	10054*	15005*	15029*	51194	35021***	55042*	30034*	35106*	35098*
					PM	80670	92360	102502*	102501*	104187*		103191***	502813*	106497*	108371*
		Hus	Gårdsplan		8:3:2		8:9:1	Gårdsplan		15:3:1					
		Beskrivning	Tramp- horisont	Brukslager	Rasering golv		Utjämning	Konstr. rustb.	Konstr. rän- na, gårdspl.	Golv rum E	Lergolv, rum B	Golv, rum F	Rasering 15:3,1		
			1470-tal	Cirka 1490	1547?	1600-tal	Cirka 1490	0	2,1	1,7	4	2	1547		
			Analyserad vol. I	1,4	1	1,3	2	2	0	2,1	1,7	4	2	2,5	
Svenskt namn															
Latinskt namn															
Ogräs	Vitplister	<i>Lamium album</i>	1												
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	1												
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	3						1	3	1				
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>	3								1				
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>	16	121		2				2					
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>		3						1					
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>	1												
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>							1						
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>	14							1					
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	25		1						1				
Insamlat	Eternässla	<i>Urtica urens</i>		1						1					
	Hasselnöt (hela)	<i>Corylus avelana</i>								1					
	Hasselnöt (fragm.)	<i>Corylus avelana</i>								1					
	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>			1			1	3				4		
	Björnbär (ospec.)	<i>Rubus sect. Rubus subg. Rubus</i>		1	2				2						

Tabell 10.		Stadsgård	8				13		15			
		Fas	1	3	5	9	2	3	6	7		
Stadsgård 8, fas 1, 3, 5 och 9; stadsgård 13, fas 2; stadsgård 15, fas 3, 6 och 7.	Grupp	1606	1463	1563*	1573*	1338	4259***	1335*	1336*	1341*	1345*	
	Kontext	51298	63047	10054*	15005*	51194	35021***	55042*	30034*	35106*	35098*	
	PM	80670	92360	102502*	102501*	104187*	103191***	502813*	106497*	108371*	108479*	
	Hus	Gårdsplan		8:3:2		8:9:1		Gårdsplan		15:3:1		
	Beskrivning	Tramp- horisont	Brukslager	Rasering golv		Utjämning	Konstr. rustb.	Konstr. rän- na, gårdspl.	Golv, rum E	Lergolv, rum B	Golv, rum F	Rasering 15:3.1
Kronologi		1470-tal	Cirka 1490	1547?		1600-tal	Cirka 1490		1482-1490		1500-tal	1547
Analyserad vol. I		1,4	1	1,3	2	2	0	2,1	1,7	4	2	2,5
Svenskt namn		Latinskt namn										
Odlat	Humle	<i>Humulus lupulus</i>	18	1						1		
	Sötkörbsbär	<i>Prunus avium</i>					1					
	Rädisa/Rätika	<i>Raphanus sativus</i>	1									
	Fikon	<i>Ficus carica</i>										1
Imp.	Viol (ospec.)	<i>Viola</i> spp.								10	6	
Förkolnade fröer												
Äng	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ							1			
	Hasselnötsskal	<i>Corylus avelana</i>				2						
Ogräs	Sädeskorn (ospec.)	<i>Cerealilea indet</i>								1		
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>						1				
	Råg	<i>Secale cereale</i>			1							
Imp.	Vådruva/russin	<i>Vitis vinifera</i>										16

Tabell 11. Stadsgård 34, fas 2, 4, 5 och 7.		Fas	2	4				5	7	
		Grupp	2180**	1110	6028**	6173**	6228**	6220**	6217**	6226**
		S	535693**	45020	536188**	535387**	534359**	533698**	533528**	533506**
		PM	535725**	75014	536231**	535451**		533716**	533548**	533522**
		Hus		NO-hörn	Gårdsplan		34:4:1			34:4:1
		Kontext	Konstruktion binge	Konstruktion hus	Konstruktions- lager	Konstruktion golv	Konstruktion	Brukslager gårdsplan	Golvrasing 34:4:1	Konstr./utjäm- ning 34:4:1
		Kronologi	1470–1480-tal							
		Analyserad vol. I	2,5	2,4	2,9	2,7	2,5	3,1	3,2	3
Fragmenterade material	Träd och buskar	Obränt träflis (0–3)	•••	••	•••	••	•••	•••	•••	•••
		Björknäver			•••					
		Träkol	••	••		••	•••		•••	•••
	Örter och gräs	Strån och örtdelar		••		•••				
		Basstamdelar				••				
		Rotträdar	•••	•••				•••		
	Kulturväxter	Blad/stamdelar sädesslag (Halm)						•••		
	Köks-/matavfall	Hasselnötskal fragment (obränt)					•			•
		Akvatiska djur	••							•
		Övrigt								•
		Svenskt namn	Latinskt namn							
Vatten	Dvärgag				2					
	Havssäv				3	4				7
Äng/bete/strand	Grästarr-typ		2	1	5	8		7		15
	Slankstarr-typ		4	7	2	13		25		18
	Knaggelstarr-typ		7	4		20	1	40		
	Hundstarr-typ		2		2			13		3
	Blankstarr-typ							1		

Tabell 11. Stadsgård 34, fas 2, 4, 5 och 7.		Fas	2	4				5	7		
		Grupp	2180**	1110	6028**	6173**	6228**	6220**	6217**		
			S	535693**	45020	536188**	535387**	534359**	533698**	533528**	534372**
			PM	535725**	75014	536231**	535451**		533716**	533548**	
			Hus		NO-hörn	Gårdsplan	34:4:1			34:4:1	
		Kontext	Konstruktion binge	Konstruktion hus	Konstruktions- lager	Konstruktion golv	Konstruktion	Brukslager gårdsplan	Golvrasering 34:4:1	Konstr./utjäm- ning 34:4:1	
		Kronologi	1470–1480-tal					1480-tal– tidigt 1500-tal	1500-talets början		
		Analyserad vol. I	2,5	2,4	2,9	2,7	2,5	3,1	3,2	3	3,5
Svenskt namn		Latinskt namn									
Äng/bete/strand	Ängsfyle	<i>Luzula cf. multiflora</i>							5		
	Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>			3				1		
	Gräs (ospec.)	Poaceae indet.							5		
	Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>							7		
	Ängsskallra	<i>Rhinanthus minor</i>							1		
	Säv/småsav (ospec.)	<i>Scirpus/Eleocharis</i> spp.	1		7		1		11		
	Knölsyska	<i>Stachys palustris</i>							1		
	Grässtjärneblomma	<i>Stellaria graminea</i>							2		
	Åkerkulla	<i>Anthemis arvensis</i>					1				
	Gatmålla-typ	<i>Atriplex patula</i> -typ	1								
Ogräs	Krustistel	<i>Carduus crispus</i>							1		
	Hönsarv	<i>Cerastium cf. fontanum</i>							1		
	Åkertistel	<i>Cirsium arvense</i>							2		
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> - typ	53	2	1	14	8		51	1	49
	Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>									11
	Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>							1		1
	Vitplister	<i>Lamium album</i>	1		1		2			2	2
	Rödplister	<i>Lamium cf. purpureum</i>			4						
	Blå-/rödmålla	<i>Oxybasis glaucum/rubra</i>					1		9	49	3

Tabell 11. Stadsgård 34, fas 2, 4, 5 och 7.		Fas	2	4				5	7		
		Grupp	2180**	1110	6028**	6173**	6228**	6220**	6217**		
		S	535693**	45020	536188**	535387**	534359**	533698**	533528**	534372**	533506**
		PM	535725**	75014	536231**	535451**		533716**	533548**		533522**
		Hus		NO-hörn	Gårdsplan		34:4:1			34:4:1	
		Kontext	Konstruktion binge	Konstruktion hus	Konstruktions- lager	Konstruktion golv	Konstruktion	Brukslager gårdsplan	Golvrasing	34:4:1	Konstr/utjäm- ning 34:4:1
		Kronologi	1470–1480-tal					1480-tal– tidigt 1500-tal	1500-talets början		
		Analyserad vol. I	2,5	2,4	2,9	2,7	2,5	3,1	3,2	3	3,5
Svenskt namn		Latinskt namn									
Ogräs	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>			1						
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>	12					2			4
	Gåsört	<i>Potentilla anserina</i> ssp. <i>anserina</i>					1				
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>						1			3
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>			22		2	5		21	13
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>				4		1			
	Kruskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>						3			
	Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>						1			
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>			2						
	Nattskatta	<i>Solanum nigrum</i>						1			
	Svinmölke	<i>Soncus asper</i>						2			
	Vätarv	<i>Stellaria media</i>			8	5	2	14			1
	Maksros (ospec.)	<i>Taraxacum</i> spp.						1			
	Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>						1			
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	2				1	14		10	2
	Eternässla	<i>Urtica urens</i>						1			
	Hasselröt (fragm.)	<i>Corylus avelana</i>	4			1				1	
Insamlat	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>		1	5						
	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	4	5			2	4	2	5	
	Björnbär (ospec.)	<i>Rubus</i> sect. <i>Rubus</i> subg. <i>Rubus</i>	1	4			1	3			

Tabell 11. Stadsgård 34, fas 2, 4, 5 och 7.												
Fas		2	4				5	7				
Grupp		2180**	1110	6028**	6173**	6228**	6220**	6217**	6226**			
	S	535693**	45020	536188**	535387**	534359**	533698**	533528**	534372**			
	PM	535725**	75014	536231**	535451**		533716**	533548**	533522**			
	Hus		NO-hörn	Gårdsplan	34:4:1			34:4:1				
Kontext		Konstruktion bing	Konstruktion hus	Konstruktions-lager	Konstruktion golv	Konstruktion	Brukslager gårdsplan	Golvrasering 34:4:1	Konstr./utjäm-nings 34:4:1			
Kronologi		1470–1480-tal					1480-tal–tidigt 1500-tal	1500-talets början				
Analyserad vol. I		2,5	2,4	2,9	2,7	2,5	3,1	3,2	3	3,5		
Svenskt namn		Latinskt namn										
Odlät	Kål (odlad)		2									
	Svartsenap	2			1	1						
	Rova			1								
	Humle			24						2		
	Kransborre			1								
Imp	Mejram						1					
	Fikon	1										
	Vidruva/russin		1									
Förkolnade fröer												
Äng	Knaggelstarr-typ										1	
	Smörblomma										1	
Ins..	Björnbär (ospec.)								2		1	
Odlät	Skalkorn											
	Skalkorn (med skal)								2			
	Råg								2			
	Brödvete						1					

Tabell 12. Stadsgård 34, fas 9, 10 och 12.		Fas	9			10	12	
		Grupp	6208**			845	848	
		Kontext	529208**	529471**	532236**	45011	45003	45008
		PM	530186**	529553**	532243**	75008	75001	75004
			34:4:1			34:10:1		
		Beskrivning	Rasering	Spisrasering	Rasering	Botten av ugn	Ugns-rasering	Ugns-rasering
		Kronologi	1547?			1560–1570-tal	Sent 1500-tal–tidigt 1600-tal	
		Analyserad vol. I	1,2	3,2	2,8	1,3	0,6	1
Fragmenterade material	Träd och buskar	Obränt träflis (0-3)	••	••	•••	•••	•••	•••
		Träkol	•••	•••	•••			
	Köks-/matavfall	Hasselnötsskal fragment (obränt)				•		
		Däggdjurs- och fågelben	•					
		Brända däggdjurs-/fågelben			•	•		••
		Brända fiskben/fjäll				•		
	Övrigt	Kalkbruk				•••		
		Bränd lera						•••
		Mineralsmältor	••					
Svenskt namn		Latinskt namn						
Vatten	Dvärgag	<i>Cypreus fuscus</i>			3			
	Havssäv	<i>Schoenoplectus lacustris</i>			13			1
Äng/bete/strand	Daggkopa (ospec.)	<i>Alchemilla</i> sp.			2			
	Gråstarr-typ	<i>Carex canescens</i> -typ		3	14			3
	Slankstarr-typ	<i>Carex flacca</i> -typ		3	9			8
	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ		1	11			5
	Hundstarr-typ	<i>Carex nigra</i> -typ		6	14			1
	Blankstarr-typ	<i>Carex otrubae</i> -typ			1			
	Kärrtistel	<i>Cirsium palustre</i>						1
	Ängsfryle	<i>Luzula</i> cf. <i>multiflora</i>			3			
	Fackelblomster	<i>Lythrum salicaria</i>		1				1
	Kärrgröe	<i>Poa palustris</i>			2			
	Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>		1	3			
	Smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>						1
	Ängsskallra	<i>Rhinanthus minor</i>			1			
	Säv/småsäv (ospec.)	<i>Scirpus/Eleocharis</i> spp.		2	6			2
	Ängsruta	<i>Thalictrum flavum</i>			1			
Ogräs	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -typ	5	12				5
	Revormstörel	<i>Euphorbia helioscopia</i>		1				
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis bifida/tetrahit</i>		2				
	Vitplister	<i>Lamium album</i>						1
	Höstfibbla	<i>Lentodon autumnalis</i>		1				
	Humlelusern	<i>Medicago lupulina</i>		1				

Tabell 12. Stadsgård 34, fas 9, 10 och 12.		Fas	9			10	12	
		Grupp	6208**			845	848	
		Kontext	529208**	529471**	532236**	45011	45003	45008
		PM	530186**	529553**	532243**	75008	75001	75004
			34:4:1			34:10:1		
		Beskrivning	Rasering	Spisrasering	Rasering	Botten av ugn	Ugns-rasering	Ugns-rasering
		Kronologi	1547?			1560–1570-tal	Sent 1500-tal–tidigt 1600-tal	
		Analyserad vol. I	1,2	3,2	2,8	1,3	0,6	1
Svenskt namn		Latinskt namn						
Ogräs	Blå-/rödmålla	<i>Oxybasis glaucum/rubra</i>			231			
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>		2				
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>						2
	Revmörblomma	<i>Ranunculus repens</i>						1
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>		5				2
	Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>		1				
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>		4				
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>		1				
	Eternässla	<i>Urtica urens</i>		2				
Insamlat	Smultron	<i>Fragaria vesca</i>			6			
	Hallon	<i>Rubus idaeus</i>		1	14			
	Björnbär (ospec.)	<i>Rubus sect. Rubus subg. Rubus</i>	1		2			
Odlat	Lungrot	<i>Chenopodium bonus-henricus</i>		1				
Förkollnade fröer								
Äng	Knaggelstarr-typ	<i>Carex flava</i> -typ		2				
Ogräs	Åkerbinda	<i>Falopia convulvulus</i>			1			
Ins.	Enbär	<i>Juniperus communis</i>						1
Odlat	Havre	<i>Avena cf. sativa*</i>					2	
	Bovete	<i>Fagopyrum esculentum</i>						1
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>	1			1	1	
	Råg	<i>Secale cereale</i>			1			
Imp.	Hirs	<i>Panicum miliaceum</i>				1		

Tabell 13. Avfallslager i vretar.		7/15:2															
		Vret		1303*										1400*			
				35043*								55045					
		Grupp		35043*										55045		30070*	
				Kontext		35043*										109968*	
PM		327005**		106115*	106116*	107380*	109953*	109954*	109955*	109965*	109968*	110932*					
Kronologi		1470-1500		106115*	106116*	107380*	109953*	109954*	109955*	109965*	109968*	110932*					
Analyserad vol. I		2,1	2	1,9	1,8	1,9	2,1	2	2	2	2,1	1,6					
Fragmenterade material	Träd och buskar	Obränt träflis (0–3)	•••	•••	••	•••	•••	•••	•••	•••	•••	•••	•••				
		Granbarr (Picea abies)					•										
		Träkol		•••	•••	••	••	•••	•••	••	•••	••	•••				
	Örter och gräs	Strån och örtdelar	••										•••				
		Fragment Tuvull (Eleocharis palustris)											••				
		Blad/stamdelar gräs (Poaceae)											••				
	Mossa	Rotträdar	•••			••	••		•••				••				
		Mossa (i allmänhet)	•••										••				
		Bryophyta															
	Köks-/matavfall	Hasselnötsskal fragment (obränt)	•••	•••	••			••			••	••					
Däggdjurs- och fågelben										•							
Brända däggdjurs-/fågelben			•														
Fiskben/-fjäll				••			•			•		•••					
Svenskt namn		Latinskt namn															
Vatten	Srandklo	1															
	Havssäv		1	2							1	9					
Äng/bete/strand	Gråstarr-typ	9								1							
	Slankstarr-typ	6	2	1	13	15	1	1	10		25						
	Knaggelstarr-typ	3	2	1	11	12			2		18						
	Hundstarr-typ	13			1	3	2				4						
	Blankstarr-typ	2										1					
	Kärrtistel																
	Säv/småsäv (ospec.)	4								3							

Tabell 13. Avfallslager i vretar.			Vret	17/34:2	7/15:2												
			Grupp	6222**	1303*												
				Kontext	325035**	35043*											
					PM	327005**	106115*	106116*	107380*	109953*	109954*	109955*	109965*	109968*	55045	1400*	
			Kronologi		1470-1500	2	1,9	1,8	1,9	2,1	2	2	2	2,1	11236*	110932*	
			Analyserad vol. I	2,1	2	1,9	1,8	1,9	2,1	2	2	2	2,1	1,6			
Svenskt namn																	
Latinskt namn																	
Ogräs	Lomme	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	2														
	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -typ	32		2				3	5	5	2	1	31			
	Revormstörel	<i>Euphorbia helioscopia</i>	1				1										
	Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>								2			1				
	Hamp-/pipdån	<i>Galeopsis bifida/tetrahit</i>	4														
	Pilört	<i>Persicaria laphatifolium</i>	1											1			
	Trampört	<i>Polygonum aviculare</i>												10			
	Ältranunkel	<i>Ranunculus flammula</i>												1			
	Revsnörblomma	<i>Ranunculus repens</i>										2		1			
	Tiggarranunkel	<i>Ranunculus sceleratus</i>	2				2	4	3	2							
	Åkerrärika	<i>Raphanus raphanistrum</i>										1		1			
	Bergssyra	<i>Rumex acetocella</i>												1			
	Krusskräppa	<i>Rumex cf. crispus</i>							1					4			
	Våtarv	<i>Stellaria media</i>	33											7			
	Penningört	<i>Thlaspi arvense</i>	1														
	Brännässla	<i>Urtica dioica</i>					2			3							
	Eternässla	<i>Urtica urens</i>							3								
	Träd	Björk (ospec.)	1														
	Hasselnöt (hela)	79															
Insamlat	Hasselnöt (fragmenterade)		1				1							1			
	Smultron	2		1			4	3	3	2	2	50	4	7			
	Pors													9			
	Nyponros											1		1			
		<i>Rosa cf. dumalis</i>															

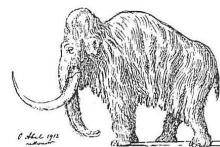
Tabell 13. Avfallslager i vretar.	Vret	17/34:2	7/15:2											
	Grupp	6222**	1303*											
	Kontext	325035**	35043*											
	PM	327005**	106115*	106116*	107380*	109953*	109954*	109955*	109965*	109968*	55045	1400*		
	Kronologi	1470-1500	106115*	106116*	107380*	109953*	109954*	109955*	109965*	109968*	111236*	30070*		
	Analyserad vol. I	2,1	2	1,9	1,8	1,9	2,1	2	2	2	2,1	1,6		
	Svenskt namn		Latinskt namn											
Insamlat	Hallon		4	112	24	16	89	51	131	100	69	44	6	
	Björnbär (ospec.)		1	209	16	4	44	27	38	108	22	47	1	
	Blåbär		1											
Odlat	Kål (odlad)		8											
	Svartsenap		479										3	
	Morot		1											
	Humle		2										2	
	Sallat												1	
	Sötkörbär						1				1			
Imp.	Fikon			1	1		5	3	4	7	7	1	15	
	Vidruva/russin		1											
	Viol (ospec.)												1	
Förkolnade fröer														
Ins.	Enbär									1				
Odlat	Havre			1	1									
	Skalkorn			8										
	Råg			2							2			
	Brödvete			2	1									
Imp.	Fikon							4						

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

2013 -11- 14

18 Oktober 2013

Västarvät
Uddevalla

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2013:45
Hans Lindersson
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV NYA LÖDÖSE, RAÄ 218,
GÖTEBORG

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink, Bohusläns museum, box 403, 451 19 Uddevalla

Område: Göteborg **Prov nr:** 15132-15164 **Antal sågskivor:** 33

Dendrokronologiskt objekt: Prover från kyrkogård 15139-153 och bebyggelse 3:1 15132-138 samt diverse kontexter enligt provlista 2013-08-15 15154-164

Kommentarer till nedanstående tabell

Bebyggelse 1:3 15132-138

Ett av de sju proverna dateras 1470-1479 så att avverkningsen kan ha skett så sent som **vinterhalvåret 1479/80**. De övriga proverna består av al tall eller ek med färre årsringar.

Kyrkogården 3:4, 15139-153

Dateringar

1470-1479 ett prov, 136. Denna kan tillhöra nästa dateringsgrupp.

Vinterhalvåret 1479/80 ges av tre eller fyra prover.

Vinterhalvåret 1488/89 ges av ett prov.

Vinterhalvåret 1587/88 ges av fyra prover varav två uppvisar en något större felmarginal.

Ej daterade prover är sex stycken och består av ung tall och al.

Prover från skilda kontexter 15154-164

Prov (15161) dateras, **vinterhalvåret 1770/71**. Detta ek-virke är udda ur vedanatommisk synpunkt då den uppvisar 37 år i splinten (savved), vilket är extremt mycket. Tidsserien täcker dåligt de övriga daterade proverna tidsmässigt, så proveniens värdering genettom dessa har bristande förutsättningar. Prov 15154, 15158 och 15159 dateras till 1462-1472, 1452-1470 och 1460-1480. Om dessa så att säga byggnadslogiskt måste ha samma ålder så är dateringen **1462-1470**.

De odaterade proverna består av tall och ek med högst 56 årsringar, ur virkessynpunkt måste detta ses som mycket dålig kvalitet.

Proveniensen bedöms vara av **relativt lokal region** (i storleksordningen en radie på 50 km kring fyndorten) för samtliga daterade prover. Önskemål har ställts att göra mer långtgående tolkningar. I kolumnen längst till höger ges två enhetliga grupper, A eller B. Prover som inte passar ihop kan komma från samma plats men av en eller flera störningar inte korrelera tillräckligt bra.

Virkeskvalitéer

Det undersökta ek-virket fördela sig i stort sett i två grupper. Det som är avverkat på 1400-talet är av en mycket sämre typ, omogen ekskog (ekskog anses mogen vid 150 år). Virket avverkat kring 1588 är hälften av mycket mogna träd.

Resultat:

CATRAS Dendro nr:	Prov PD Nr:	Träd -slag	Antal år	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året)	Enhetliga dendro- kronologiska grupper
15132	20183	Al	20	Nära W	Ej datering	-	
15133	20204	Ek	53	Nära W	Ej datering	-	
15134	20205	Ek	50	Ej sp	Ej datering	-	
15135	21059	Tall	31	W	Ej datering	-	
15136	22617	Ek	62	Sp 13nära W	1470	1474 ± 4	
15137	22835	Tall	64	W	Ej datering	-	
15138	22836	Al	26	W	Ej datering	-	
15139	26808	Al	29	W	Ej datering	-	
15140	27824	Ek	103	Sp11 nära W	1471	1475 ± 4	A
15141	27825	Ek	66	Sp 11, W	1479	V 1479/80	
15142	28032	Ek	115	Sp 15, W	1479	V 1479/80	A
15143	29327	Ek	300	Sp 16, W	1587	V 1587/88	B
15144	32000	Ek	83	Sp14nära W	1587	1590 ± 2	B
15145	31242	Al	100	W	Ej datering	-	
15146	31668	Tall	38	W	Ej datering	-	
15147	31669	Tall	63	Nära W	Ej datering	-	
15148	31243	Ek	119	Sp 23 W	1488	V 1488/89	
15149	31715	Tall	35	W	Ej datering	-	
15150	1001547	Ek	108	Sp 10, W	1479	V 1479/80	
15151	1001553	Ek	60	Sp 11, W	1587	V 1587/88	B
15152	1001555	Al	32	Ej W	Ej datering	-	
15153	1001556	Ek	217	Sp13nära W	1585	1588 ± 3	
15154	28273	Ek	79	Sp=12, Ej W	1462	1468 ± 6	(B)
15155	28363	Tall	55	W	Ej datering	-	
15156	70052	Tall	23	W	Ej datering	-	
15157	70098	Tall	56	Nära W	Ej datering	-	
15158	80040	Ek	62	Nära sp	1441	1462 ± 10	B
15159	80094	Ek	93	Sp c10 ej W	1463	1470 ± 10	A
15160	80149	Tall	33	W	Ej datering	-	
15161	90073	Ek	290	Sp 37, W	1770	V 1770/71	
15162	90083	Tall	47	W	Ej datering	(X)	
15163	90084	Tall	43	Ej W	Ej datering	(X-1)	
15164	90088	Tall	52	W	Ej datering	(X)	

Resultat inom parentes är osäkra uppgifter.

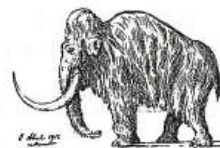

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

6 juli 2014

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2014:46
Anton Hansson & Hans Linderson
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV NYA LÖDÖSE, YTA 3:1/3:2 OCH
3:1/3:4, RAÄ 218, GÖTEBORG

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink, Bohusläns museum, box 403, 451 19 Uddevalla

Område: Göteborg **Prov nr:** 15181-277 & 15290 **Antal sågprov:** 95

Dendrokronologiskt objekt: 19 olika objekt

Kommentarer till bifogad tabell (EXEL)

Sammanställning av olika kontexter med säkert skilda dateringar (fällningstider) med minsta möjliga dateringsbredd, dendro-id 15181-15277 samt några prov från tidigare undersökningar Resultatet i tabellen kan ge något bredare möjligheter, vilka man som uttolkare gärna kan använda.

Träkistor tomt 1, prov 15181-15199 samt 15201

- A (efter 1482)
- B Vinterhalvåret 1524/25
- C Vinterhalvåret 1526/27
- D Juni 1527
- E Vinterhalvåret 1530/31
- F Vinterhalvåret 1533/34
- G Vinterhalvåret 1535/36

Nära strand tomt 1 prov 15200

- A Juni 1481

Hus tomt 1, prov 15202-15203 samt 15132-15134

- A 1479-1485

Hus tomt 2, prov 15204-15211 samt 15154, 15158 och 15160

- A (efter 1449 till efter 1463) möjligen hamnar alla fem provers fällningsår i nedanstående grupper
- B 1462-1472 enligt rapport 2013:45
- C 1474-1476

Söder om tomt 2 prov 15212-15216

- A 1461-1475, endast ett av fem prover dateras, de övriga liknar grenar eller småstammar av skilda trädslag.

Tomt väst om tomt 2, prov 15217

- Provet dateras inte.

Hus på tomt 3 prov 15218-15222

- Vinterhalvåret 1481/82

Tomt öster om tomt 3, prov 15223-15227

- A (1451-1465) ett prov med inte helt säker splint alternativ datering är "efter 1451"
- B Juni 1476
- C Vinterhalvåret 1476/77

Hus i sydligaste delen av 3:2, prov 15228-15229

- A 1467-1480

Tomt söder om kyrkogatan, prov 15230-15244

- A 1452-1466
- B Vinterhalvåret 1476/77
- C Vinterhalvåret 1479/80
- D Vinterhalvåret 1481/82
- E Vinterhalvåret 1486/87

Tomt sydost om "Kyrkogatan", prov 15245-15249

- A Vinterhalvåret 1474/75
- B 1485-1499

Hus på tomt 5, prov 15250

- A 1456-1470

Hus på tomt 13, prov 15251

- A Vinterhalvåret 1476/77

Tomt 13, prov 15252-15257

- A (efter 1452) detta enda prov korsdateras mycket bra med prov 15250, vilket antyder en avverkning före 1471
- B Vinterhalvåret 1476/77
- C Juni 1477

Brunn på södra delen av kyrkogården, prov 15258-15260

Ingen datering, samtliga prov alvirke, minst en är sommaravverkad.

Byggnad direkt väst om kyrkogården prov 15261-15262

A efter 1450, ganska hårt hugget virke borde dock vara avverkad före år 1500

Inne på Kyrkogården, prov 15263-15267 samt 15156,15157 & 15164

- A 1454-1468 stör
- B 1484-1499 dräneringsränna
- C kistor dateras inte helt säkert, se nedan, prov 15156,15157,15164 och 15265

Krogen, prov 15268-15270

- A efter 1458 prov 15269
- B ingen datering. Det skiljer ett år mellan yttersta årsringarna på prov 15268 och 15270.

Söder om kyrkogården, prov 15271-15272

- A ingen datering

Svårplacerade prover 15273-15277 (A=15275, B=15277)

- A 1474-1478 Rustbädd. Kopplas dendrokronologiskt till 15257 (tomt 13) som avverkas juni 1477
- B 1471-1485 Golv. Kopplas till 15248 men främst 15247 som kan vara tagen från samma träd och är i så fall avverkad vinterhalvåret 1474/75.

Prover som inte dateras är i huvudsak virke med för få årsringar (under 60) eller dålig koppling till andra prov eller udda trädslag, al, asp är alltid svåra att datera, gran är ovanligt i västkustlandskapen speciellt före 1600-tal. Tallvirket, som vanligtvis är relativt lätt att datera, uppträder i denna undersökning mestadels som ett snabbvuxet virke med få årsringar. Alltså ett enklare virke utan eller med ringa röd kärna, vilket kontrasterar starkt till den daterade eken som oftast är över 100 år. Andra skäl till att virke inte dateras fast den har undvikit ovanstående fallgropar kan var störd tillväxt av mycket lokal karaktär. Detta kan vara svårt att förebygga genom urval av virke i fältarbetet.

Provenienser, utvärdering av proverna 15181-15277

Till skillnad från dateringsuppgifterna så är denna analys inte lika stringent. Här kan tillfälligheter under trädets levnad ha en sådan påverkan att ett enstaka träd kan hamna i fel grupp. För att minska detta problem, har prover med en otydlig grupptillhörighet utelämnats för att få ett resultat som jag bedömer går att använda i er diskussion om virkets proveniens. Det innebär inte att prover som har utelämnats inte ingår i en viss förväntad grupp. Ur framtida dendrokronologiska undersökningars synpunkt kommer dessa indelningar att få en allt större betydelse. Några passager nedan är diskuterande men är uteslutande baserade på den dendrokronologiska analysen. Prover som bildar en tydlig enhet får beteckningen I (huvudgruppen), II, III och IV angivna i exel-filen.

I : Dateras bäst med ek från "norra Halland"*. Den undersökning som korsdaterar bäst, är ek mestadels avverkad på 1600-talet och funnen på Rådhusplatsen i Köpenhamn. Antalet prover är ungefär lika stort. Huvuddelen av virket i båda grupperna har börjat växa på andra halvan av 1300-talet. Köpenhamnsmaterialen består således av ek som är 100-200 år äldre än "Lödöseeken" i föreliggande undersökning.

*Materialet "norra Halland" baseras på byggnadsmaterial som kan ha ett något större virkesfångstområde än så, bedömningsvis några mil utanför nuvarande Kungsbacka och Varbergs kommun. Men eftersom vi i denna grupp har 23 dendrokronologiskt sammanhållna prover förefaller det mycket märkligt om alla dessa har vuxit nära gränslandet för virkesproveniensen, det är mer troligt att de verkligen vuxit i Halland, det vill säga i dåtidens Danmark.

II: som I men avviker så att de bedöms komma från en annan urskiljbar ståndort. Detta är en sammanhållen grupp från kontexten "Hus tomt 2". Måhända är det för tiden en isolerad händelse?

III: som II men bildar en annan liten sammanhållengrupp och fyller funktionen att knyta prov 15277 till andar prov med säker fyndort.

IV två prov varav prov 15133 tidigare var odaterat.

Nya dateringar av tidigare odaterade prov

15133 PD20204 e 1473

15157 PD70098 (1577 ±3) dateringen är inte helt säker

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891 Fax +46-46-2224830 e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

Dendrokronologiska analyser

Kontext	Dendro-nr	Kontext-nr	Provnr	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Dat. av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens	Övrigt	Kommentar
Träkista i Göta älv	15181	42080	75053	Ek	148	Sp=2, ej W	1512	1527±7			
Träkista i Göta älv	15182	45064	75034	Ek	110	Ej Sp, ej W	1514	Efter 1524			
Träkista i Göta älv	15183	45052	75035	Ek	55	Sp=15, ej W	1525	1529±5	I		
Träkista i Göta älv	15184	45063	75032	Ek	76	Sp=15, ej W	1525	1529±5	I		
Träkista i Göta älv	15185	45071	75043	Ek	76	Sp=16, W	1526	V 1526/27		Stock med draghå	
Träkista i Göta älv	15186	45072	75044	Ek	137	Sp=14, ej W	1523	1525±2		Stock med draghå	
Träkista i Göta älv	15187	45073	75045	Ek	151	Sp=19, W	1526	V 1526/27			
Träkista i Göta älv	15188	45074	75046	Ek	130	Sp=13, ej W	1516	1522±6			
Träkista i Göta älv	15189	45075	75049	Ek	110	Sp=21, W	1533	V 1533/34	I	Stock kluven i skogen och transporterat efteråt till NL. taphål 4x4 tum (norska tum)	
Träkista i Göta älv	15190	45076	75050	Ek	138	Sp=13, ej W	1528	1531±3			
Träkista i Göta älv	15191	45077	75051	Ek	88	Sp=23, W	1530	V 1530/31			
Träkista i Göta älv	15192	45078	75052	Ek	49	Ej Sp, ej W	1482	Efter 1492		Troligen arbetsbänk för virkesbe- arbetning	
Träkista i Göta älv	15193	48087	75057	Ek	163	Sp=10, W?	1527	Juni 1527			
Träkista i Göta älv	15194	45081	75054	Ek	135	Sp=18, W	1535	V1535/36	I		
Träkista i Göta älv	15195	45090	75060	Ek	48	Sp=11, W?	1526	1527±1	I		
Träkista i Göta älv	15196	45091	75061	Ek	148	Sp=14, W	1526	V 1526/27	I		
Träkista i Göta älv	15197	45100	75070	Ek	49	Sp=11, ej W	1526	1532±6		Med draghå	
Träkista i Göta älv	15198	45103	75073	Ek	150	Sp=11, ej W	1519	1527±5	I		
Träkista i Göta älv	15199	45104	75075	Ek	135	Sp=16, W	1526	V 1526/27	I		
Nära strand	15200	65104	95076	Ek	72	Sp=10, W	1481	Juni 1481			
Träkista i Göta älv	15201	65148	95100	Ek	136	Sp=2, ej W	1511	1518±7			
Hus på tomt 1	15202	50409	80285	Ek	101	Sp=8?, ej W	1469	1478±7		Hus utmed V tomtgräns	
Hus på tomt 1	15203	50685	80427	Ek	41	Sp=9, ej W	1478	1486±7	IV +15133	Hus utmed V tomtgräns	

Kontext	Dendro-nr	Kontext-nr	Provnr	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Dat. av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens	Övrigt	Kommentar
Hus på tomt 2	15204	3381	80286	Ek	80	Ej Sp, ej W	1446	Efter 1456	I	Golv/bjälke.	
Tomt 2, Nedgrävning	15205	50375	80266	Ek	94	Sp=23, ej W	1474	1475±1	II		
Tomt 2, äldsta konstr	15206	50299	80243	Ek	76	Sp=5, ej W	1458	1470±7	II	Stolpe tillhörande äldsta skedet	
Tomt 2, brunn	15207	50190	80250	Ek	93	Sp=5, ej W					Ett prov från samma kontext skickat tidigare
Tomt 2, Nedgrävning	15208	50375	80262	Ek	69	Ej Sp, ej W	1447	Efter 1457	II		
Hus på tomt 2	15209	50180	80515	Ek	80	Ej Sp, ej W	1453	Efter 1463		Sydligaste huset i huslänga utmed Ö tomtgräns	
Hus på tomt 2	15210	62101	92057	Ek	78	Sp=1, ej W	1446	Efter 1456		Brädor	
Hus på tomt 2	15211	62101	92058	Ek	44	Sp=1, ej W	1439	Efter 1449		Brädor	
Söder om tomt 2	15212	50469	80299	Ask	23	ej W	Ej datering			nedslagen i botten	
Söder om tomt 2	15213	50608	80658	Asp	25	ej W	Ej datering			nedslagen i botten	
Söder om tomt 2	15214	50611	80659	Ek			Ej datering			nedslagen i botten	
Söder om tomt 2	15215	50703	80390	Tall	11	W	Ej datering			nedslagen i botten	
Hus S om tomt 2	15216	50860	80509	Ek	60	Sp=6, ej W	1457	1468±7			
Tomt V om tomt 2	15217	62073	92042	Tall	58	ej W	Ej datering				
Hus på tomt 3	15218	50939	80517	Ek	99	Ej Sp, ej W	1461	Efter 1471	I	Hus utmed V tomtgräns	
Hus på tomt 3	15219	51064	80558	Ek	79	Sp=17, ej W	1476	1480±4		Hus utmed V tomtgräns	
Hus på tomt 3	15220	51362	80733	Ek	104	Sp=9, ej W	1473	1481±7	I	Hus utmed Ö tomtgräns	Samma stock som prov lab 15221
Hus på tomt 3	15221	51362	80733	Ek	112	Sp=11, W	1481	V 1481/82		Hus utmed Ö tomtgräns	Samma stock som prov lab 15220
Tomt 3	15222	51395	80743	Ek	86	Sp=6, ej W	1464	1475±7	I	Stock	
Öster om tomt 3	15223	51261	80737	Ek	77	Sp=20, W?	1476	Juni 1476		nedslagen i botten	
Öster om tomt 3	15224	51197	80634	Ek	81	Sp=4, ej W	1457	1470±7	I	Stock	
Öster om tomt 3	15225	51264	80697	Ek	111	Sp=14, W	1476	V 1476/77	I	Stock	
Öster om tomt 3	15226	51199	80738	Ek	84	Sp=2, ej W	1443	1458±7		Stock	

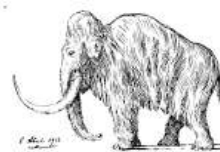
Kontext	Dendro-nr	Kontext-nr	Provnr	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Dat. av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens	Övrigt	Kommentar
Öster om tomt 3	15227	51197	80740	Ek	86	Sp=8, ej W	1475	1484±7	I	Stock	
Hus S del av 3:2	15228	45022	75015	Ek	80	Sp=7, ej W	1463	1473±7		Stolpe	
Hus S del av 3:2	15229	45021	75016	Ek	83	Nära sp	1451	1471±10		Stock	
S sida av Kyrkogatan	15230	51403	80751	Ek	20	Sp=7, W	Ej date-ring			Stör	
Tomt S om kyrkogatan	15231	63073	92400	Ek	74	Sp=4, ej W	1467	1480±7		Möjligen hus	
Tomt S om kyrkogatan	15232	63073	92401	Ek	76	Sp=2, ej W	1447	1459±7	I	Möjligen hus	
Tomt S om kyrkogatan	15233	63073	92402	Ek	64	Sp=15, W	1479	V 1479/80		Möjligen hus	
Tomt S om kyrkogatan	15234	63073	92403	Ek	65	Sp=21, W	1479	V 1479/80	I	Möjligen hus	
Tomt S om kyrkogatan	15235	63089	92404	Asp	33		Ej date-ring			Del av fundament under hus	
Tomt S om kyrkogatan	15236	63074	92411	Ek	123	Sp=16, W	1481	V 1481/82		Del av fundament under hus	
Tomt S om kyrkogatan	15237	63075	92412	Ek	71	Sp=17, W	1486	V 1486/87		Del av fundament under hus	
Tomt S om kyrkogatan	15238	63138	92418	Gran	96	W	Ej date-ring	V		Del av hus	
Tomt S om kyrkogatan	15239	63134	92419	Tall	44	W	Ej date-ring			Del av hus	
Tomt S om kyrkogatan	15240	63133	92421	Ek	91	Sp=1, ej W	1458	1474±7	I	Del av hus	
Tomt S om kyrkogatan	15241	63136	92422	Ek	107	Sp=17, W	1476	V 1476/77		Del av hus	
Tomt S om kyrkogatan	15242	63135	92423	Ek	89	Sp=18, Ej W	1474	1477±3	I	Under hus	
Tomt S om kyrkogatan	15243	63143	92441	Tall	43	W	Ej date-ring			Under hus	
Tomt S om kyrkogatan	15244	63063	92382	Gran	106	ej W	Ej date-ring			Del av äldsta skede?	
Brunn SÖ om Kyrkogatan	15245	63051	92392	Ek	46	Sp=13, W	Ej date-ring	S		Yngre NL eller Landeri	
Tomt SÖ om kyrkogatan	15246	63094	92438	Al			Ej date-ring			Del av hus	
Tomt SÖ om kyrkogatan	15247	63147	92442	Ek	89	Sp=20, W	1474	V 1474/75	III	Del av äldre hus	
Tomt SÖ om kyrkogatan	15248	63034	92444	Ek	111	Sp=9, ej W	1484	1492±7	III	Del av hägnad N om byggnad?	
UTGÅR	15249	63034	92444								UTGÅR
Hus på tomt 5	15250	50853	80495	Ek	65	Sp=6, ej W	1452	1463±7			
Hus på tomt 13	15251	51244	80669	Ek	105	SP=16, W	1476	V 1476/77	I	Stock	
Tomt 13	15252	63079	92405	Ek	117	Sp=15, ej W	1475	1480±5	I		

Kontext	Dendro-nr	Kontext-nr	Provnr	Träslag	Antal år	Splint/Wankant	Dat. av yttersta årsring i provet	Fällningsår	Proveniens	Övrigt	Kommentar
Tomt 13	15253	63082	92406	Ek	79	Sp=18, W	1476	V 1476/77	I		
Tomt 13	15254	63083	92407	Ek	58	Ej Sp, Ej W	1442	Efter 1452	I		
Tomt 13	15255	63100	92408	Ek	37	Sp=7, ej W	Ej date-ring				
Tomt 13	15256	63115	92440	Ek	102	Sp=8, ej W	1474	1483±7			
Tomt 13	15257	63110	92446	Ek	83	Sp=11, ej W?	1477	Juni 1477			
Brunn	15258	60321	90222	Al	64	W	Ej date-ring	Sannolikt S		Stolpe/bräda	
Brunn	15259	60321	90223	Al	47	ej W	Ej date-ring			Stolpe/bräda.	
Brunn	15260	60321	90244	Al		W	Ej date-ring			Stolpe/bräda.	
Konstruktion/ hus V om kyrkogård	15261	40298	70153	Tall			Ej date-ring				
Konstruktion/ hus V om kyrkogård	15262	40396	70196	Ek	96	Ej Sp, ej W	1440	Efter 1450			
Kyrkogård	15263	40399	70201	Ek	28	Sp=12, ej W	Ej date-ring			Del av hägnad	
Kyrkogård	15264	40413	70203	Ek	80	Sp=4, ej W	1478	1491±7		Del av hägnad	
Grav på kyrkogården	15265	60063	90147	Tall	58	Ej Sp, ej W	Ej date-ring				
Dike under krog	15266	60415	90231	Ek	61	Ej Sp, ej W	1456	Efter 1456		Del av kyrkogårdsavgränsning?	
Dike under krog	15267	60415	90230	Ek	54	Sp= 4, ej W	1448	1461±7		Del av kyrkogårdsavgränsning?	
Krogen	15268	60237	90120	Gran	27	ej W	Ej date-ring			1700-tal	
Konstruktion under krog	15269	60353	90229	Ek	73	Ej Sp, ej W	1448	Efter 1458		Äldre än krogen	
Krogen	15270	60237	90233	Tall	74	Sp=32, W	Ej date-ring			1700-tal	
S om kyrkogård	15271	60212	90119	Tall	111	Sp=53, W	Ej date-ring			Sentida?	
S om kyrkogård	15272	60231	90121	Gran	24	ej W	Ej date-ring			Sentida?	
UTGÅR	15273		70189								UTGÅR
Hus S om tomt 2	15274	50930	80510	Ek	52	Ej Sp, Ej W	Ej date-ring				
Öster om tomt 3	15275	51189	80741	Ek	94	Sp=10, ej W	1474	1476±2			
	15276	60289	90206	Tall	204	ej W	Ej date-ring				
Tomt SÖ om kyrkogatan	15277	63007	92434	Ek	72	Sp=8, ej W	1469	1478±7	III	Del av samma hus som 92438	Inmätning saknas i intrasis
UTGÅR	15290	63083		tall	42	ej W					UTGÅR
UTGÅR		2323	24751								UTGÅR

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

06 februari 2015

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2015:10

Hans Linderson

DENDROKRONOLOGISK+VEDANATOMISK ANALYS AV ARKEOLOGISKA FYND I NYA LÖDÖSE, GAMLESTAN

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink, Bohusläns museum, BOX 403, 451 19 Uddevalla

Område: Göteborg **Prov nr:** 15291-15319 **Antal dendro+ved prov:** 29+21

Dendrokronologiskt objekt: Enligt provtagningslista. Vedbestämning sida 2 i tabellen

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr :	Träd -slag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentar (datering med lägre säkerhet) Y=egenålder
15291	8990	Al	7	Ej W	Ej datering	-	
15292	504226	Ek	104	Sp=11, Ej W	1476	1483±6	
15293	107497	Ek	97	Sp=17, W	1481	V 1481/82	
15294	106489	Tall	59	Sp=21, Ej W	Ej datering	-	
15295	106526	Gran	59	Ej W	Ej datering	-	
15296	108439	Ek	97	Sp=16, ej W	1471	1476±3	Avvikande tillväxt jmf övr Ek
15297	104084	Gran	51	W	Ej datering	V	
15298	106864	Ek	126	Ej Sp Ej W	1463	Efter 1473	(1474-1550)
15299	103694	Ek	106	Sp=13, Ej W	1475	1481±5	
15300	102319	Ek	93	Sp=24, W	1467	V 1467/68	Avvikande tillväxt jmf övr Ek
15301	102318	Ek	109	Sp=22, W	1471	V 1471/72	
15302	111243	Ek	81	Sp=15, W	1475	V 1475/76	
15303	108994	Alm	36	W	Ej datering	V	
15304	106763	Gran	49	W	Ej datering	V	
15305	102342	Ek	61	Sp=7, Ej W	1452	1462±7	
15306	111096	Ek	20	Sp=7, Ej W	Ej datering	-	
15307	111609	Ek	199;1	Ej W	1511	Efter 1521	
15308	110747	Gran	32	W	Ej datering	V	
15309	s. 15053	Tall	52	Sp=8, ej W	Ej datering	-	(V 1519/20)
15310	110927	Tall	95	Sp=37, Ej W	Ej datering	-	
15311	111212	Ek	114	Sp=12, Nära W	1474	1475±1	
15312	111597	Ek	121	Sp=12, W	1475	V 1475/76	
15313	501643	Ek	122;1	Sp=16, Ej W	1527	1531±4	
15314	501385	Ek	122;1	Nära Sp, Ej W	1485	Efter 1495	(1510±10)
15315	504225	Ek	70	Sp=10, W	1488+ew	Maj-juni 1489	Avvikande tillväxt jmf övr Ek
15316	502815	Gran	49	Ej W	Ej datering	-	
15317	503371	Tall	64	Sp=51, W	Ej datering	V	
15318	508033	Tall	99	Sp=53, W	Ej datering	V	(V 1474/75)
15319	501694	Ek	93;1	Sp=12, W	1534	V 1534/35	

	28833	Al					
	27891	Ek					
	12461	Tall					
	25036	Hassel					C14: Y<30 år
	80548	l ek, l al					
	27442	Ek					
	70055	Ek					
	27443	Ek					
	21439	Hassel					
	14700	Gran					
	80550	Bok					
	27440	Tall					
	80536	Tall					
	14373	Gran					
	92370	Björk					
	28832	Ek					
	27441	Ek					
	25298	Ek					
	70172	Tall					
	80321. 50510	björk					
	80322. 50511	björk					

Kommentarer till det dendrokronologiska resultatet:

Åldersgrupper med skilda avverkningstider, något prov kan täcka flera:

Vinterhalvåret 1467/68

15300, 305

Vinterhalvåret 1471/72

15301,

Vinterhalvåret 1475/76

15296, 302, 311, 312

Vinterhalvåret 1481/82

15292, 293, 299

Maj-Juni 1489

15315

Vinterhalvåret 1519/20

15309, 314

Vinterhalvåret 1534/35

15307, 313, 319

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger markeras veduttag för C14-analys och indikeras av beräknad egenålder, provets antal år till yttersta/yngsta (Y) årsring i trädet. Denna kan bli exakt (mittvärdet för vanligtvis 5-10 årsringar) för dendrokronologiska prover med van eller bark. Här anges även datering med lägre säkerhet.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi,

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, Fax +46-46-2224830 e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

17 Nov 2016

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2016:54
Anton Hansson & Hans Linderson
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV PROVER FRÅN NYA LÖDÖSE,
GÖTEBORG

Uppdragsgivare: Mattias Öbrink, ARKEOLOGERNA. Statens historiska museer,
Kvarnbygatan 12, 431 34 Mölndal 010-480 82 12

Område: Göteborg **Prov nr:** 15570-15574, 15586-15617 **Antal Prov+vedprov:** 34+8

Dendrokronologiskt objekt: Kyrkan 4:9 (15570-73), Bebyggelse 4:10 (15574-15596),
Hamnområde 4:6 (15597-15601), Bebyggelse 2015 (15602-15615)

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr :	Trädslag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentarer Gruppindelning
15570	250979	Gran	62	W	Ej Datering		Kyrkan 4:9
15571	251486	Bok?	116	W	(1468)	(V 1468/69)	Kyrkan 4:9
15572	251488	Bok?	125	W	(1468)	(V 1468/69)	Kyrkan 4:9
15573	251489	Ek	216	Sp=13, ej W	1586	1592±5	Kyrkan 4:9
15574	120220	Ek	160	Sp=18, ej W	1525	1529±3	Bebyggelse 4:10, A
15586	120239	Ek	91	Ej Sp, ej W	1465	E 1475	Bebyggelse 4:10, B
15587	120592	Ek	86	Sp= 6, ej W	1444	1455±7	Bebyggelse 4:10, A
15588	201499	Ek	183	Sp=19, W	1526	V1526/27	Bebyggelse 4:10, A
15589	120591	Gran	74	W	Ej datering		Bebyggelse 4:10
15590	201498	Ek	108	Sp=12, W	1526	V1526/27	Bebyggelse 4:10, A
15591	202630	Ek	140	Sp=17, W	1523	V1523/24	Bebyggelse 4:10, A
15592	202629	Ek	137 -LW	Sp=21, W	1526	Sommar1526	Bebyggelse 4:10
15593	300099	Gran	62	Ej W	Ej datering	-	Bebyggelse 4:10
15594	300197	Ek	117	Ej Sp, Ej W	1501	E 1511	Bebyggelse 4:10, A
15595	300866	Bok?	29(1)	Ej W	Ej Datering		Bebyggelse 4:10
15596	110999	Gran	-	-	-	-	Bebyggelse 4:10
15597	563454	Ek	142	Sp=14, ej W	1521	1527±5	Hamnområde 4:6, A
15598	263538	Ek	177	Sp=20, ej W	1520	1526±4	Hamnområde 4:6, A
15599	563473	Ek	63	Ej Sp, ej W	1504	E 1514	Hamnområde 4:6
15600	563472	Ek	141	Sp=16, ej W	1520	1526±5	Hamnområde 4:6, A
15601	563453	Ek	128	Sp=18, W	1524	V1524/25	Hamnområde 4:6
15602	327668	Ek	100	Sp=18, Nära W	1472	1474±1	Bebyggelse 2015
15603	327877	Ek	70	Ej Sp, ej W	1436	E 1446	Bebyggelse 2015, A, B
15604	327381	Ek	99	Sp=19, ej W	1466	1469±2	Bebyggelse 2015
15605	323729	Gran	56	Ej W	X		Bebyggelse 2015
15606	324961	Ek	132	Sp=16, ej W	1530	1535±4	Bebyggelse 2015, B
15607	536495	Ek	73	Ej Sp, ej W	1428	E 1438	Bebyggelse 2015, B
15608	327380	Gran	48	Ej W	X-2		Bebyggelse 2015

15609	536341	Ek	108	Sp=13, W	1475	V1475/76	Bebyggelse 2015, A, B
15610	536171	Ek	89	Sp=21, W	1473	V1473/74	Bebyggelse 2015
15611	327349	Gran	30	W	X-2		Bebyggelse 2015
15612	536499	Ek	110	Sp=30, ej W	1451	1455±3	Bebyggelse 2015, A
15613	1011781	Ek	74	Ej Sp, ej W	1454	E 1464	Bebyggelse 2015, A
15614	1011777	Ek	29	Ej Sp, ej W	1416	E 1426	Bebyggelse 2015
15615	1011788	Ek	98	Sp=21, ej W	1465	1470±3	Bebyggelse 2015, A, B
			ANTAL	n ÅR, växtedel			
Ved 1	1011786	Al	1	Stam	-	-	Hjulet
Ved 2	1011785	Asp	1	Stam	-	-	Hjulet
Ved 3	534328	Tall	2	Stam	-	-	Bebyggelse 2015
		Gran	1	Stam	-	-	
Ved 4	327531	Ek	1	55, Stam ej Sp	(1459)	(E 1469)	Bebyggelse 2015
15616		Asp	2	Gren	-	-	
		Al	2	Stam	-	-	
		obest	1	Gren	-	-	
Ved 5	320494	Ek	2	Stam	-	-	Bebyggelse 2015
Ved 6	319310	Gran	2	32, stam ej W	(1502)	(E 1502)	Bebyggelse 2015
Ved 7	303034	Gran	2	Stam	-	-	Bebyggelse 2015
		Bok	1	Stam	-	-	
Ved 8	110999	Gran	5	(grov) stam	-	-	Bebyggelse 4:10
15596							

Resultatuppgifter inom parentes är inte helt säkra uppgifter

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Två dendrokronologiska enhetliga grupper har sorterats ut, kallade A respektive B (kolumnen längst till höger). Detta är ett försök att hitta olika provenienser i det undersökta materialet. Mest sannolikt är virket hämtade från två skilda område men vid enstaka fall kan det vara tillfälligheter som ger en speciellt hög eller speciellt låg dendrokronologisk korsdatering. Enstaka prov kan således klassas i ”fel” grupp eller uteslutas i båda grupperna.

Grupp A korsdateras särskilt bra med Nya Lödöse, tomt 1, träkistor (dendronummer 15196, 15198, 15199 m fl) samt med Smedstorps slott i sydöstra Skåne, vars virke bedömdes komma från Bohuslän. Smedstorps slott består nu av en intakt ”länga” (övriga delar är brunna), virket är avverkat 1560-talet (vinterhalvåret 1566/67).

B korsdateras särskilt bra med Nya Lödöse, kyrkogården 3:4

För några vedprov var det möjligt att testa dendrokronologisk datering (se tabell)

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges sp=0 menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

3 juni 2018

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2018:32
Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV ARKEOLOGISKA FYND VID NYA
LÖDÖSE, GÖTEBORG A2017:005**

Uppdragsgivare: Mats Pettersson, Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ, Slakthusgatan 8A, 415 02,
Göteborg, 076-8146906

Område: Göteborg **Prov nr:** 15728-15750 **Antal Prov:** 22

Dendrokronologiskt objekt: Flera arkeologiska objekt

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr :	Träd- slag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta års- ring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv- året)	A=enhetligt tillväxt- mönster, gemensam proveniens samt en mer vågad precis dat
15728	39048	Ek	75	Sp=21, W	1484	V 1484/85	
15729	200810	Ek	93	Ej Sp, ej W	1458	E 1468	A, 1468-1508
15730	200902	Ek	74	Ej Sp, ej W	1465	E 1475	A, 1475-1505
15731	200908	Ek	87	Ej Sp, ej W	1461	E 1471	A, 1471-1491
15732	200983	Ek	126	nära Sp, ej W	1498	1508-1538	A
15756	201369						Finns inte
15733	204506	Ek	201	Sp=4, ej W	1572	1578-1592	Ej A
15734	301104	Ek	96	Sp=8, ej W	1470	1472-1486	
15735	307442	Ek	104	Sp=17, nära W	1475	1475-1482	A, V 1475/76
15736	311940	Ek	62	Ej Sp, ej W	1451	E 1461	A, 1461-1481
15757	316134						Finns inte
15737	316135						Finns inte
15738	318941	Ek	86	Sp=12, ej W	1469	1469-1481	
15739	318955	Ek	101	Sp=13, ej W	1475	1476-1486	
15740	318968	Ek	105	Sp=14, ej W	1474	1475-1485	1474-1476
15741	318969	Ek	84	Sp=15, W	1475	V 1475/76	
15742	318971	Ek	87	Ej Sp, ej W	1465	1475-1515	
15743	319071	Ek	67	Ej Sp, ej W	1475	1485-1515	A
15744	324675	Ek	71	Ej Sp, ej W	1467	E 1477	A, 1477-1517
15745	404867	Ek	67	Sp c7, ej W	1473	1475-1489	1475-1480
15746	405672	Ek	61	Ej Sp, ej W	1428	E 1438	A
15747	405677	Ek	79	Sp=17, ej W	1472	1473-1479	1473-1477
15748	405685	Ek	88	Ej Sp, ej W	1441	E 1451	1457-1487
15749	405942	Al	17	W	Ej datering		
15750	405969	Ek	111	Sp=32, W	1509	V 1509/10	A

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Huvuddelen av virket har en gemensam proveniens som i tabellen är kallad "A". Exempel på tidigare undersökta virkesgrupper som har denna gemensamma proveniens är timmerkistorna i strandkanten, tomt 1, i Nya Lödöse (15181-18199) samt utfyllnadsområde mellan Själland och Bremerholm (Dybensgade) i Köpenhamn (60001-60017) ursprungligen skepps- och byggnadsvirke.

Beskrivning av tabellen ovan

"Dendroidentitetsnummer", är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

"Antal år", årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med "+n".

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen "ew" eller "lw" dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

"splint, vankant, bark" indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). "nära vankant" uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten ("ej sp") anges en så kallad "efterdatering" (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges $sp=0$ menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

"Datering av yttersta årsring i provet", är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges "ej datering". Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

"Beräknat fällningsår" här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger har proveniensens bedömts samt en vågad men en mer precis fällningstid angivits. Dessa prov saknar splint men virket följer en kurvatur som sannolikt markerar kärnved/splintveds-gränsen.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Sölvegatan 12, S-223 62 Lund Tel. +46-46-2227891, Fax +46-46-2224830 e-mail: Hans.Linderson@geol.lu.se

I skrivande stund pågår en omfattande förändring av stadsdelen Gamlestaden i Göteborg och i samband därmed har en rad arkeologiska undersökningar genomförts. Undersökningarna berör lämningar av staden Nya Lödöse som låg här mellan 1473 och 1624 och som givit Gamlestaden dess namn. I mindre utsträckning har undersökningarna också berört yngre perioder i Gamlestadens historia, dels den agrara landeritiden under 1600- och 1700-tal, dels den industriella epoken från i huvudsak 1800- och 1900-talen

Den här rapporten innehåller resultaten av arkeologiska undersökningar som genomfördes år 2013–2017. Den del av Nya Lödöse som beskrivs här låg i den norra stadsdelen, väster om den nord-sydliga huvudgatan och norr om Säveån. Rapporten omfattar nio stadsgårdar samt de vretar och gator som omgav dem.

Undersökningarna i Gamlestaden sker i samverkan mellan **Arkeologerna (SHMM)**, **Bohusläns museum** och **Rio Göteborg Natur- och kulturkooperativ** i nära samarbete med Göteborgs stadsmuseum